

**İRƏQ–TÜRKMƏN POEZİYƏ
ANTOLOGİYƏSİ**

II KİTAB

Bakı – 2021

Müqəddimə: **Prof.Dr. QƏNİRƏ PAŞAYEVA**
Milli Məclisin Mədəniyyət Komitəsinin sədri

Tərtib və ön
sözün müəllifi: **QƏZƏNFƏR PAŞAYEV**
*Filologiya elmləri doktoru, professor,
Əməkdar elm xadimi*

Redaktoru: **İSA HƏBİBBƏYLİ**
Millət vəkili, akademik, Əməkdar elm xadimi

Rəyçilər: **ŞİRİNDİL ALIŞANOV**
professor
ELMAN QULIYEV
professor

Mətnləri Azərbaycan dilinə **Arzu NOVZRUSOVA** uyğunlaşdırıb.
Antologiya "**Avrasiya Beynəlxalq Araşdırmalar İnstitutu**" İB, "**Regional Hüquqi və İqtisadi Maarifləndirmə**" İB və "**NƏFƏS**" İB-nin dəstəyi ilə nəşr olunub.

İraq–Türkman poeziya antologiyası. II kitab.
Bakı, "CBS PP" 2021. 464 səh.

Dr. Şəmsəddin Kuzəçinin uzun illərin ağır zəhmətinin nəticəsi olan, hər biri 622 səhifəni əhatə edən ikicildlik "Kərkük şairləri" və "Tələfər şairləri" kitablarında çoxsaylı şairlərin şeirləri yer alır. Antologiyanın həcmi, şairlərin səviyyəsini nəzərə alaraq biz onlardan seçib 2-ci cildə 63 nəfərini daxil etmişik.

Əminliklə deyə bilərik ki, çağdaş İraq–Türkman şairlərinin poeziya örnəklərini içinə alan "İraq–Türkman poeziya antologiyası"nın 2-ci cildi də 1-ci cildi kimi azərbaycanlı poeziya sevrələrin rəğbətini qazanacaq, tədqiqatçıların diqqət mərkəzində olacaqdır.

ISBN 978 9952 411 12 6

© "CBS-PP", 2021

İRƏQ–TÜRKMƏN POEZİYA ANTOLOGİYƏSİ

**AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYƏSİ
NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA ƏDƏBİYYAT
İNSTITUTUNUN 13 SENTYABR 2021-Cİ İL
TARİXLİ (PROTOKOL №6) QƏRARI İLƏ
ÇAP OLUNUR.**

**SONRALAR TARİXİ ARAŞDIRANDA GÖRDÜM Kİ,
GÜNEY AZƏRBAYCAN, QUZEY AZƏRBAYCAN VƏ
İRAQ TÜRKMƏNLƏRİ BİR BÜTÖVÜN
PARÇALARIDIR.**

HEYDƏR ƏLİYEV

BAX: "QARDAŞLIQ" DƏRGİSİ, №8,

İSTANBUL, 2000, s.4

QƏNİRƏ PAŞAYEVA,
Milli Məclisin Mədəniyyət Komitəsinin sədri

POETİK PASPORT

“İraq-Türkman poeziyas antologiyası” Əməkdar elm xadimi Prof.Dr. Qəzənfər Paşayevin ürəkdən bağlı olduğu fəaliyyət sahəsinin yeni səhifəsi, hadisəsidir. Ustad ədəbiyyatşünasın İraq-Türkman mədəniyyəti, ictimai-sosial həyatı, ümumən İraq türkmanlarının keçmişi, bu günü ilə bağlı yazdıqları ayrıca götürülmüş bir ədəbiyyatşünaslıq (kulturalogiya) bölməsi təşkil edir. Professorun sözügedən sahədəki əsərləri İraq-Türkmanşünaslıq məktəbi yaratmaq güc və keyfiyyətindədir, desək, yanlış olmazdı.

Mən İraqda dəfələrlə olmuşam və hər səfərimdə oradakı soydaşlarımızla təmasları, dərdləşməyi, uğurlaşmağı qaçırmamağa çalışmışam. Deyə bilərəm ki, İraq-Türkman adına xüsusi önəm daşıyan nə varsa, hara varsa və kim varsa, onun haqqında bu və ya digər dərəcədə məlumatlıyam, yaxud, ümumi təsəvvürlərə malikəm. Üstəlik, İraqın ən taleyüklü dövrlərində ora etdiyim səfərlər baxımından, iraqlı soydaşlarımızın (İraq ictimaiyyətinin) ağrı-acılarını, yaşanmış və yaşanmamışları bir xeyli müşahidə etmək imkanım olub. Həyatın dibində və zirvəsində insan xarakteri, yaxud, xaraktersizliyi daha əyani şəkildə görünür. Mən İraq insanını, İraq türkmanlarını həmişə mərd gördüm, милətcanlı, torpaq sevdalı gördüm, insancıl gördüm. İraq haqqında danışarkən, İraqa gedib-gələrkən “sülh, əmin-aman-

lıq olsun!” alqışımız hələ də öndə gəlir. İraqa gedincə, say-sız-hesabsız görüş, qonaq dövətləri isə... ayrı bir söhbətin mövzusu, bir ömrün zövqü-səfasıdır...

İraqdan, türkman elindən Bakıya gələn olunca da məni aramasalar xətrimə dəyəcəyini bütün dostlarım yaxşı bilir.

Mən İraq türkmanlarını tanımazdan, bilməzdən daha öncə Qəzənfər müəllimi tanımışam, bilmişəm, əlbəttə. Əlbəttə, Qəzənfər müəllimin qardaşı qızı olmaq mənə İraq türkmanlarını daha erkəndən tanımaq, bilmək şansı verib. Və Türkmaneli sevdasını hələ orta məktəb şagirdi ikən ruhuma hopdurmaq imkanına malik olduğum üçün Tanrıma şükranlıyam.

Beləliklə, Qəzənfər müəllimin duyğu-düşüncələri, Kərkük, türkman eli sevdası Kərkükə, Türkmanelinə getməzdən oraları bizə gətirib, bizi doğmalaşdırıb. Və mən bu işin sevdalı, könül işində qalmadığını görmüşəm. Sevdalı olmaq gözəldir, gözəllikdir, könül işi xüsusi bir mənəviyyat kateqoriyasıdır; lakin bu sevdalılıq və könüllülük peşəkarlıq müstəvisində inikas olunmazsa, elmə, elmi əsarə çevrilə bilməz. Elmi əsər, araşdırma işi, kitab tərtibi, redaktəsi də... eşqsiz, ruhsuz olarsa, araya-ərsəyə gələn kitab maraqsız və cansıxıcı alınar. Bu anlamda, İraq-Türkman poeziya antologiyası bir *ürəkman poeziyası* antologiyasıdır. – Çox şadam ki, Qəzənfər müəllim məhz ustad universallığı ilə sevdalı, könül işini peşəkarlıqla elm müstəvisinə daşdığı kimi, bu kitaba da daşıyıb. Onun sayəsində respublikamızda ədəbiyyatşünaslığın *İraq-Türkman bölməsi* təşəkkül edib. Azərbaycanda İraq türkmanşünaslığının ən davamlı, uzunmüddətli, peşəkar tədqiqatçısı, təbliğatçısı, tərənnümçüsü və təşkilatçısı məhz Qəzənfər Paşayevdir. O, İraq türkmanşünaslığı sahə-

sində ilk addımlarını atan gənclərin xeyirxahı olmaqla, bu sahədəki çalışmalara başqa bir keyfiyyət qazandırır.

Ayrıca, Qəzənfər müəllimin bəhrələndiyi kitabların, o kitabların müəlliflərinin adını dönə-dönə qeyd etməsi bir qədirşünaslıq, minnətdarlıq örnəyidir.

Professor Q.Paşayevin tərtibçisi olduğu “İraq-Türkman poeziya antologiyası”nın 2-c cildinə (özünün də dəfələrlə vurğu etdiyi kimi) Dr. Şəmsəddin Kuzəçinin “Kerkük şairləri” kitabında (Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin (DGTYB) nəşri, Ankara, 2006) yer alan şairlərdən 61-nin özkeçmişi və şeirləri daxil edilib. Həmin kitaba yazılmış “Giriş”də Şəmsəddin Kuzəçi haqlı olaraq, türk dünyasında İraq türklərinin “Kültür elçisi” kimi xarakterizə edilib: “Şəmsəddin Kuzəçi 2000-ci ildə ilk dəfə Birliyimizdə görən almışdır. Bu gün onun doğulub-böyüdüüyü Türkmanlı torpaqlarının, ümumən Türk dünyasının kültürünə vermiş olduğu önəm və təmin etdiyi qatqı, hər kəsə bəllidir. Şəmsəddin Kuzəçinin gördüyü işləri bir araşdırma mərkəzinin gördüyü işlə müqayisə etmək olar”. (Əkbər Qoşalı)

Bəli, “İraq-Türkman poeziya antologiyası” ədəbiyyatşünaslıq əsəri deyil, lakin ədəbiyyat hadisəsidir, ədəbiyyatşünaslar üçün bir qaynaqdır. Antologiya İraq-Türkman poeziyasının keçdiyi inkişaf yolunu, tendensiyaları, mətnmündəricə əlvanlığını, onun bugününü və inkişaf yönünü göstərir. Bir güldəstə olaraq, İraq-Türkman soydaşlarımızın poetik duyğu düşüncəsi, onların həyata, dünyaya, insanlara (hətta münasibətlərin özünə!) münasibəti ayrı-ayrı qələmlərlə göz önündə canlandırılır. Qəzənfər müəllimin həssaslıq və peşəkarlıqla tərtib etdiyi antologiya İraq-Türkman dünyasının *poetik pasportudur*. – Antologiya necə de-

yərlər, İraq–Türkman bədii-milli identivlik sertifikatı əyərindədir.

Aydın Kərkükün “*Kərkükün Xasası*” şeirində oxuyuruq:

*Bir qərib ozan kimi,
Coşar Kərkükün Xasası.
Savdalanıb dəli kimi
Qaçar Kərkükün Xasası.*

Kərkük şəhərini iki yerə bölüb keçən Xasa çayını vəsf edən şair çaya, onun özəlliklərinə elə anlamlar yükləyir, deyirsən, şairlə çay yüzillərin dostu, həmdərdi, həmsevencidir... Bəzən xurma ağaclarından başqa bir ağac bitirilməyibmiş kimi görünən, göz işlədikcə uzanan, illər uzununu qar görməyən, daim yanan Gurgur Babalı İraq düzəngahlarında çaya xüsusi məhəbbət, çayla dərdləşmək, uğurlaşmaq, onu elliklə tərənnüm etmək ayrı-ayrı fəlsəfi kateqoriyalarda incələmə biləcək hadisədir.

İhsan Kitabçioğlu isə özünün “*Yan yatmaq*” şeirində iraqlı soydaşlarımızın bir başqa düşüncə qatına, fikir layına güzgü tutur:

*Cəhənnəmdə göz açdıq, atəş nədir ki?
Top səsiylə böyüdüük, tələş nədir ki?
Sən qiyamətdən danış, savaşı nədir ki?
Biz mina tarlasında yallı gedərik...*

Burada “mina” sözünün şeirə bu qədər səliqəli gətirilməsindən tutmuş, başibəlalı İraqda yaşananlar və yaşanma-

lı olub da yaşanmayanlar poetik dillə gözəl ifadə edilib.

Firdovs xanım Kərküklünün “Gözləmək” şeiri öz poetik tapıntıları ilə ayrı bir hava gətirir – sanki hey pıçıldamaq istəyirsən:

*Boşluqlardan gələn küləyin
Sərinliyində qırıldı qanadı könlümün.
Yosun ağaclarında xətt düşdü.
İllərcə həsrətlərdən açdığımız
Yaşıl meşəli günlər,
Bir daha qovuşdu qaranlıqlı çiçəklər...*

Yaxud Həmzə Hamamçioğlunun “Yeddinci qədəh”inə diqqət edək:

*Beşinci qədəhdə:
Məhbusları öpüb qaçırdacaq
Sarxoş bir polis olmaq istəyirəm...*

Bu fikir konstruksiyası haralardan gəlir? Burada bir sopsixoloji portret var – İraq türkmanlarına haqq-hüquq yetərsizliyi yaşatmış uzun illik diktator yönətimindən sonra, bu dəfə (“yağışdan sonra yağmura düşən”) işğala məruz qalan, haqsızlığa uğrayan ölkədə, məhbusluq da, polislik də şərtidir sanki... Sanki yerlər bir an öncə dəyişə bilər, yaxud artıq dəyişib... Sanki tutulan da, tutan da həyatın dərin qatını anlayıb... və şair bu anlayışı qədəh-qədəh sarxoşluqla “həll edir”...

Bu isə 40 ildən artıq Vətən həsrəti ilə İsveçrədə yaşayan Nüsrat Mərdandır:

*Al gözlərimi,
Sənin olsun, Kərkük.
Dənizlərə həsrətini bitsin.
Al əllərimi, sənin olsun, Kərkük,
Zəncirə vurulmuş şeirlərini yazsın...
("Kərkük mənim kimliyim")*

Mənə elə gəlir, bir antologiya–əsərlərin əsəri üçün bu deyilən, vurğulanan məqamlar çox önəmlidir. Önəmli bulduğumuz bu vurğular, məqamlar oxucunun İraq–Türkman soydaşlarımızın dünyasına vurğun olmasına yol açacaq.

Qəzənfər müəllimi bu sanballı antologiyaya görə ürəkdən təbrik edirəm!

Bütün oxucuları təbrik edirəm!

Əlbəttə, müəllifləri xüsusi təbrik edirəm!

Ümidvaram, gələcəkdə antologiyanın 3-cü və növbəti cildləri də könül xoşluğu ilə, zövqlə tərtib edilib, oxucuların ixtiyarına veriləcəkdir. Qəzənfər müəllimin də çox sevdiyi xoyratda deyildiyi kimi:

BU SEVDA ÖLÜNCƏDİR...

Bakı, sentyabr 2021

“İRAQ–TÜRKMAN POEZİYA ANTOLOGİYASI”NIN İKİNCİ CİLDİNƏ

ÖN SÖZ

“İraq–Türkman poeziya antologiyası”nın 1-ci cildi görkəmli İraq–Türkman tədqiqatçısı Əta Tərzibaşının onüçcildlik “Kərkük şairləri” və üçcildlik “Ərbil şairləri” kitabları əsasında tərtib və çap edilərək azərbaycanlı oxuculara təqdim edilmişdir (Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2019, 464 səh.). Əta Tərzibaşı “Kərkük şairləri” çoxcildliyində yalnız dünyasını dəyişmiş şairlərin yaradıcılığına yer vermişdir. “Ərbil şairləri” üçcildliyində isə hazırda yazıb-yaradan şairlərdən də geniş bəhs etmişdir. Bununla da tədqiqatçı Ərbil şəhərini kürd şəhəri kimi qələmə verməyə çalışanlara işarə edir ki, “kürd şəhəri”ndə bu qədər türkman şairi necə yaşayıb-yarada bilər?!

“İraq–Türkman poeziya antologiyası”nın 1-ci cildində Əta Tərzibaşının yalnız dünyasını dəyişmiş şairlərdən bəhs etdiyi barədə yazmışam:

“Təəssüf hissi ilə qeyd etməliyəm ki, Əta Tərzibaşı günümüzdə yazıb-yaradan ərbilli şairlərdən ətraflı söz açdığı halda, nədənsə Kərkük, Tuzxurmatu, Təzə Xurmatu, Kifri, Tələfər, Xanagin, Bağdad və b. kimi şəhər və qəsəbələrdə yaşayan, yazıb-yaradan çağdaş şairlərdən bəhs etməmişdir. Halbuki, onların bir çoxu adlı-sanlı qələm sahibləridir. O şairlərin tədqiqatdan kənar qalması İraq–Türkman poeziya-

sının ümumi mənzərəsi barədə tam təsəvvür yaratmağa imkan vermir”.

Dr.Şəmsəddin Kuzəçinin hər cildi altı yüz səhifədən artıq olan, 1-ci cildi Əta Tərzibaşıya, 2-ci cildi bu sətirlərin müəllifinə ithaf edilən “Kərkük şairləri” (“İraq-Türkman şairləri”) kitabında isə mühacirətdə yaşayan şairlər daxil, bütün çağdaş İraq-Türkman şairləri tədqiqata cəlb edilmişdir.

Dr.Şəmsəddin Kuzəçinin ikicildlik “Kərkük şairləri” kitabı əsasında tərtib etdiyimiz “İraq-Türkman poeziya antologiyası”nın II cildi və Xalq yazıçısı Anarın “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri” ikicildliyi bu boşluğu doldurmaq baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Onu da deyim ki, biz bu antologiyayı hazırlayandan xeyli əvvəl Anar ikicildlik “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri” antologiyasını çap etdirmişdi. Əsərin I cildində Hicri Dədə, Xıdır Lütfi, Hasim Nahid Ərbil, Məhəmməd Sadıq, Rəşid Akif Hürmüzlü, Məhəmməd Raseh Öztürkman və Əsəd Naibin həyat və yaradıcılığına yer vermişdir (Bax: “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri”, I kitab. Bakı, 1999, səh.700–708).

Bu möhtəşəm abidənin II kitabında isə tərtibçi çağdaş İraq-Türkman şairlərindən Əli Maarufoglu, Məhəmməd İz-zət Xəttat, Rza Fələkoğlu, Əbdüllətif Bəndəroğlu, Nihad Ağqoyunlu, Nəsrin Ərbil, Salah Növrəs, Kamal Mustafa Daquqlu, Nüsrət Mərdan və Mustafa Ziya kimi qələm sahiblərindən söz açmışdır (Bax: “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri”. Bakı, 2000, səh. 444–453, 888–891).

Anar kitabda “Kərkük xalq şeirindən seçmələr” başlığı altında folklora da geniş yer vermişdir (Bax: “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri”. I kitab, Bakı, 1999, səh.807-816).

Bu iki möhtəşəm abidəyə ön söz yazan Anarın şeir mətnlərinin, müəlliflər və əsərlər haqqında məlumatların, lüğətin və s. tərtibçisi kimi göstərilməsi ən azından insafsızlıqdır. Nə edəsən ki, bizim ölkəmizdə belə qəbul olunub. Türkiyədə və Kərkükdə isə tamam başqa mənzərənin şahidi oluruq.

Tanınmış şairimiz Məmməd Aslan “Qəribə dünyanın qəribə hekayələri” adlı məqaləsində bu münasibətlə yazmışdır:

“Bir bayatı kitabındakı ədəbi məhsul bütünlükdə xalqa məxsusdur. Amma böyük səbr və səriştə ilə onu xalqın dilindən toplayan insanların da unudulmaz xidmətləri vardır. Türkiyədə belə kitabların cildi üstündə toplayıcıların adı müəllif kimi yazılır və bu folklor örnəklərinin müəllifdən icazəsiz hər hansı bir yerdə təkrar nəşrinə və ya dərcinə icazə verilmir” (Bax: Nəsib Bayramoğlu. “Qəribə dünya” kitabı. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2014, s.5).

Həmişə folklor örnəkləri və şairlərin əsərlərini toplayıb çapa hazırlayanda kitabın üz qabığında öz adını yazdığına görə Şəmsəddin Kuzəçini qınayırdım. Məmməd Aslanın yazısını oxuyandan sonra Şəmsəddin bəydən üzr istəməli oldum və Anarın təmənnasız xidmətini fədakarlıq adlandırdım.

Heç şübhəsiz, Anarın İraq–Türkman ədəbiyyatına və folkloruna məhəbbəti Xalq şairi Rəsul Rzanın “Uzaq ellərin yaxın töhfələri” əsəri və Rəsul Rza ilə birgə çapına nail olduğumuz “Kərkük bayatıları” (Bakı, Azərnəşr, 1968, 184 səh.) kitabından başlayıb.

1994-cü ilin sentyabr ayında İraqa, Füzulinin 500 illik yubileyinə gedəndə Anar, Mətbuat naziri Sabir Rüstəmxanlı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami adına

Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru Yaşar Qarayev, “Ədəbiyyat qəzeti”nin redaktoru Ayaz Vəfalı ilə Kərkükdə görkəmli tədqiqatçı Əta Tərzibaşını ziyarət edərkən, o məhəbbətin bir daha şahidi oldum. Anarın Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvlüyünə qəbulu barədə vəsiqəni Əta bəyə təqdim edəndə keçirdiyi məmnunluq hissi indi də gözlərimin önündədir.

Bu məhəbbəti Anarın, hər cildi min səhifədən çox olan ikicildlik “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri” antologiyasında Kərkük şairlərinə və folkloruna səxavətlə geniş yer verməsində də gördüm. Anarın təklifi ilə 2017-ci ilin yazında bu sətirlərin müəllifinin İraq–Türkman ədəbiyyatı üzrə müşavir təyin olunması da çox mətləblərdən xəbər verir. Bu, ədəbi əlaqələrimizə təşkilati status qazandırdı, çeşidli tədbirlərin həyata keçirilməsinə mənəvi stimül yaratdı və Anarın İraq–Türkman ədəbiyyatına qayğısının bariz nümunəsinə çevrildi. Bunu Azərbaycan Yazıçılar Birliyinə fəxri üzv seçilmiş şairlərin siyahısından da görmək olur:

Əta Tərzibaşı, Əbdüllətif Bəndəroğlu, Nəsrin Ərbil, Mustafa Ziya, Fövzü Əkrəm, Şəmsəddin Kuzəçi, Məhəmməd Mehdi Bayat, Mövlud Taha Qayaçı, Nicat Kövsəroğlu, Aydın Kərkük, Faruk Köprülü, Əsəd Ərbil, tələfərli şair və folklorçu Rza Çolakoğlu. Onlardan iki nəfər – Nəsrin Ərbil və Əbdüllətif Bəndəroğlunun adları “Azərbaycan yazıçıları (XX–XXI yüzillikdə)” ensiklopedik məlumat kitabında yer alır. Kitabda onların portreti ilə bərabər həyatı və yaradıcılıqları barədə geniş oçerk verilmişdir (Bax: “Azərbaycan yazıçıları (XX–XXI yüzillikdə)”, Bakı, “Nurlar” nəşriyyatı, 2011, səh.217-də Ə.Bəndəroğlu, səh.708-də Nəsrin Ərbil).

Bundan başqa Əbdüllətif Bəndəroğlu və Əta Tərzi-başı Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında yer alıblar. Məlumdur ki, ensiklopediyaya böyük xidmətləri olan şəxslər daxil edilir. Əbdüllətif Bəndəroğlunun Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasına daxil edilməsi (Bax: ASE, IV cild, 1980, səh.126) ədəbi əlaqələr yolunda misilsiz xidmətləri ilə bağlıdır.

Təkcə onu demək kifayətdir ki, Ə.Bəndəroğlu İraq Mədəniyyət Nazirliyində İraq-Türkman Mədəniyyət Departamentinin müdiri vəzifəsində işləyəndə Bağdadda “Çağdaş Azərbaycan şeirindən seçmələr” (1974), “Azərbaycan şairləri” (1987), Bəxtiyar Vahabzadə. “Seçilmiş əsərləri” (1989), Nəbi Xəzri. “Seçilmiş əsərləri” (1989), “Azərbaycan hekayələri” (1991), Kamil Nərimanoğlu. “Xalqın sözü” (1991), Qəzənfər Paşayev. “İraq-Türkman folkloru” (1995), Elçin. “On ildən sonra”. Hekayələr (1996), Qəzənfər Paşayev. “Altı il Dəclə-Fərat sahillərində”. Ərəbcə (1996) kitablarının nəşrinə nail olmuşdur. Sonralar da o, bu müqəddəs işi davam etdirmiş, birgə hazırladığımız Rəsul Rzanın “Ağlayan çox, gülən hanı?” (Kərkük, 2007) və Elçinin “Mahmud və Məryəm” (Kərkük, 2007) kitablarını öz hesabına nəşr etdirmişdir.

Bakıda da şair və tədqiqatçının bir neçə kitabı nəşr edilmişdir.

Yaradıcılığı haqqında bu sətirlərin müəllifinin rəhbərliyi ilə dissertasiya yazılıb və 2011-ci ildə müdafiə edilib.

Əbdüllətif Bəndəroğlu Bakı Dövlət Universitetinin fəxri doktoru seçilmişdir. Bütün bunlar onun Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasına düşməsinə mənəvi haqq verirdi.

Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında Kərkük ədəbiyyatşünaslığı elminin patriarxı, görkəmli folklorşünas və ədə-

biyyatşünas alim Əta Tərzibaşıya da yer verilmişdir (Bax: ASE, IX cild, Bakı, 1986, s.257).

Qeyd etməyə dəyər ki, Əta Tərzibaşı Azərbaycanda keçən əsrin 60–70-ci illərindən yaxşı tanınırdı. Onun kitabları əsasında “Kərkük bayatıları” (1968), “Arzu–Qəmbər dastanı” (1971), “Kərkük mahnıları” (1973), “İraq–Kərkük atalar sözləri” (1978), “İraq–Kərkük bayatıları” (1984) kitabları nəşr olunmuşdur. Odur ki, Əta Tərzibaşı haqqında “Azərbaycan yazıçıları (XX–XXI yüzillikdə)” adlı ensiklopedik məlumat kitabında və Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında oçerklərin verilməsi təbiidir.

Təəssüf ki, akademik Məmməd Arif Dadaşzadənin təşəbbüsü ilə onu ədəbi-elmi əlaqələrimiz yolunda müstəsna xidmətlərinə görə vaxtilə Azərbaycan Elmlər Akademiyasına fəxri üzv seçmək məsələsi gündəmə gələndə Əta Tərzibaşı İraqda siyasi durumu və rejimin qəddarlığını nəzərə alaraq, bu yüksək fəxri adı almaqdan imtina etdi (Ətraflı məlumat üçün bax: Qəzənfər Paşayev: “Əta Tərzibaşının folklorşünaslıq fəaliyyəti” monoqrafiyası. Bakı, 2016, səh.40–41).

Əlamətdar hadisədir ki, professor Elman Quliyevin Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 28.04.2011-ci il 676 sayılı əmri ilə dərslük kimi təsdiq olunan, rəyçisi olduğu “Türk xalqları ədəbiyyatı” kitabının təkmilləşdirilmiş və yenidən işlənmiş 4-cü nəşrində türk ədəbiyyatı, özbək ədəbiyyatı, türkmən ədəbiyyatı, qazax ədəbiyyatı, tatar ədəbiyyatı, qırğız ədəbiyyatı ilə yanaşı, İraq–Türkman ədəbiyyatına da ayrıca fəsil ayrılmışdır. Bölümün əvvəlində çağdaş İraq–Türkman ədəbiyyatının ümumi mənzərəsi barədə xülasə verilmiş, İraq–Türkman folklorundan, düz yazı

adlandırılan nəsr əsərlərindən, hekayə və roman müəlliflərindən bəhs edilmiş, bu dəyərli dərslikdə çağdaş İraq-Türkman şairlərindən Əbdüllətif Bəndəroğlu, Nəsrin Ərbil, Salah Növrəs və Məhəmməd Mehdi Bayatın həyat və yaradıcılığına ayrıca oçerk həsr edilmişdir (Bax: Elman Quliyev. "Türk xalqları ədəbiyyatı". Bakı, "Elm və təhsil" nəşriyyatı, 2017, səh.517–540).

Şübhəm yoxdur ki, "Azərbaycan yazıçıları (XX–XXI yüzillikdə)" ensiklopedik məlumat kitabının, eləcə də universitetlər üçün nəzərdə tutulmuş "Türk xalqları ədəbiyyatı" dərsliyinin gələcək nəşrlərində Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvü olan İraq-Türkman yazarları, o cümlədən də Dr. Şəmsəddin Kuzəçi layiqli yerini tutacaqlar.

Yuxarıda deyildiyi kimi "İraq-Türkman poeziya antologiyası"nı Şəmsəddin Kuzəçinin ikicildlik "Kərkük şairləri" kitabı əsasında tərtib etmişik. Tədqiqatçının 40-dan artıq kitabı işıq üzü görüb. Onlarla antologiyanın "Şəmsəddin Kuzəçi" bölümündə (s.278) tanış ola bilərsiniz.

Dr.Şəmsəddin Kuzəçinin ədəbi əlaqələr yolunda xidmətləri böyükdür. Çəkinmədən deyə bilərik ki, o, İraq-Türkman-Azərbaycan ədəbi əlaqələrində əsas simalardan biridir. Bu sətirlərin müəllifinin 2016-cı ildə Bakıda çap olunan "Əta Tərzibaşının folklorşünaslıq fəaliyyəti" monoqrafiyasını 2017-ci ildə Dr.Mustafa Ziyanın ön sözü ilə Ankarada çap etdirdilər. Eləcə də Dr. Şəmsəddin Kuzəçinin çox böyük həcmli "Kərkükdən Azərbaycana" kitabı çap olundu (Ankara, 2019, 400 səh.) və Azərbaycanla bağlı "Kərkükdən səsləniş" kitabı işıq üzü gördü (Bakı, 2018).

Dr.Mustafa Ziya və Dr.Şəmsəddin Kuzəçi "Kərkük sevdalısı Qəzənfər Paşayev" (Kərkük, 2017, 152 səh., yeni-

dən işlənmiş nəşri, Ankara, 2019, 212 səh.) kitabını yazıb. Dr. Şəmsəddin Kuzəçi filologiya üzrə elmlər doktoru Gülxani Pənahın bu sətirlərin müəllifinə həsr etdiyi “Şəxsiyyətlə yaradıcılığın vəhdəti” (Bakı, 2018) monoqrafiyasına müsbət rəy yazıb və həmin rəy “Qəzənfər Paşayevi anlamaq” adı ilə monoqrafiyada çap olunub.

Bütün bunlar uğurlu addımlardır; lakin bizim fikrimizcə, Dr.Şəmsəddin Kuzəçinin ikicildlik “Kərkük şairləri” (“İraq–Türkman şairləri”) dəyərinə görə seçilən əbədi abidədir.

Bu möhtəşəm abidə Dünya Gənc Türk Yazarları Birliyi tərəfindən nəşr olunmuşdur. İstedadlı şair və araşdırıcı Əkbər Qoşalı əsərə maraqlı ön söz yazmışdır. İkicildlik “Kərkük şairləri”nin çapı zamanı Birliyin Gənəl başqanı, indi isə onun Fəxri başqanı və qurucusu Əkbər Qoşalıya mənəvi dəstəyə görə iraqılı soydaşlarımız adından minnətdarlığımızı bildiririk.

Tədqiqatçının ikicildlik “Kərkük şairləri” kitabında yer alan 170 şairdən “İraq–Türkman poeziya antologiyası”nın 2-ci cildində yuxarıda deyildiyi kimi, yalnız 63 çağdaş Türkman şairinin həyat və yaradıcılığından bəhs etmişik.

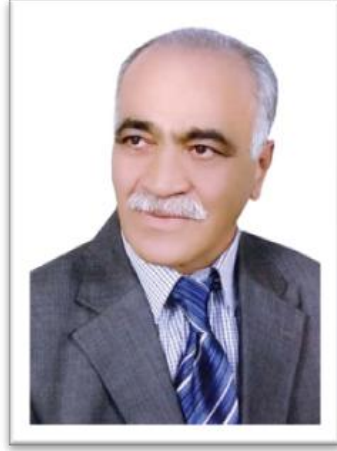
Azərbaycanlı oxucular Nəsrin Ərbil, Sinan Səid, Salah Növrəs, Fələkoğlu, Əbdüllətif Bəndəroğlu, Əbdüləziz Səmin Bayatlı, Çingiz Bayraqdar, Əli Yağmuroğlu, Fövzü Əkrəm, Fərik Köprülü, Hanı Sahib, Kamal Bayatlı, Məhəmməd Ömər Qazançı, Mustafa Ziya, Münəvvər Molla Həsən, Nüsrət Mərdan, Qara Vahab, Qədriyyə Ziya, Rza Çolakoglu, Səttar Köprülü, Şəhid şair Kamal Ömər, Şəmsəddin Kuzəçi, Hazım Şükür Daquqlu kimi tanınan və sevilən şairlərin yaradıcılığı ilə tanış olacaq.

Yaradıcılığı zəif olan şairlər haqqında giley-güzarımıza isə Dr.Şəmsəddin Kuzəçi belə cavab verdi: “Poeziyanın səviyyəsi bütün dünyada aşağı düşüb”... Həmkarımla münaqişəyə girişmədim. Ağıma başqa fikir gəldi. Rəsmi dövlət dili ərəb dili olan bir ölkədə Dr.Şəmsəddin Kuzəçinin bütün çağdaş şairləri ikicildlik “Kərkük şairləri” kitabına daxil etməsi doğma dilin unudulmaması, qorunması, təbliği və yayılması kimi müqəddəs bir işə xidmət edir.

Ümid edirik ki, “İraq-Türkman poeziya antologiyası”nın 2-ci cildi də 1-ci cildi kimi oxucuların rəğbətini qazanacaq, tədqiqatçıların diqqət mərkəzində olacaqdır.

QƏZƏNFƏR PAŞAYEV

*Filologiya elmləri doktoru, professor,
Əməkdar elm xadimi*

AYDIN KƏRKÜK

1952-ci ildə bir çox ziyalı türkman yetişdirmiş Kərkükün Musalla məhəlləsində doğulub. Orta məktəbdən sonra maddi çətinliklərə görə təhsilini davam etdirməyib və ticarətlə məşğul olmağa başlayıb. Bu günə qədər müxtəlif işlərdə çalışaraq dolanışığını təmin edib. 4 qız və 2 oğul atasıdır. Kərkükün tanınmış ailələrindən Seyidlər ailəsinə mənsub olan şair Aydın Kərkükün ədəbiyyata marağı uşaq yaşlarından oyanmış və türkman ədəbiyyatı ilə yaxından maraqlanmışdır. 1970-ci ildən bu günə türkman ədəbiyyat tarixi və folkloru ilə bağlı bir çox əsəri dərc olunmuşdur. Əsərlərini uzun illər “Yurd” qəzetində yayımlayıb. “İraq–Türkman şivəsində tapmacalar” adlı əsəri nəşr olunduqdan sonra azərbaycanlı professor Qəzənfər Paşayev yazdığı “İraq türkmanlarının tapmacaları” kitabında onun əsərinə müraciət etmişdir. Aydın Kərkük professor Qəzənfər Paşayevin 2016-cı ildə Bakıda çap olunan “Əta Tərzibəşinin “Folklorşünaslıq fəaliyyəti” kitabını ərəb əlifbasına çə-

virmiş və kitab Ankarada böyük tirajla yayımlanmışdır.

İraqda rejimin süqutundan sonra qələm dostları ilə birlikdə Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyini qurub və hələ də bu birliyin yayımladığı “Kərkük” jurnalının nəşriyyat direktorudur. İraq–Türkman Cəbhəsinin mətbuat orqanı olan “Türkmaneli” qəzetinin nəşriyyat katibi olan Aydın Kərkük siyasət və fikir adamları ilə görüşlərilə də tanınır. İraq Ədəbiyyatçılar və Yazıçılar Birliyinin üzvü olan Aydın Kərkük, 2003-ci ildən sonra Kərkükdə yaranan Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyinin başqanı, eyni zamanda, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvüdür.

Əsərləri: “Uşaq şeirləri”, Kərkük, 1972; “İraq türkmanları şivəsində tapmacalar”. Bağdad, 1972; “Nazim Rəfiq Koçaq. Həyatı və şeirləri”. Bağdad, 1973; “Hicri Dədə. Həyatı və əsərləri”. Bağdad, 1982; “Əta Tərzibaşı. Həyatı və əsərləri”. Ərbil, 2003.

KƏRKÜKÜN XASASI¹

Bir qərib ozan kimi
Coşar Kərkükün Xasası.
Sevdalanıb dəli kimi
Qaçar Kərkükün Xasası.

Ağır dağlardan sürəti
İnlədər dərdli sazını,
Döyər dizini-dizini
Daşar Kərkükün Xasası.

---

¹ Kərkük şəhərini iki yerə bölüb keçən məşhur Xasa çayı

Enər dağlardan, dağlardan
Keçər bağlardan, bağlardan,
Sinəsi dolu dağlardan
Yaşar Kərkükün Xasası.

O bir qərib, keçər durmaz
Bizim halımızı sormaz,
Daşkörpüdən xəbər verməz
Aşar Kərkükün Xasası.

Aydın ağlar için-için
Kimsə bilməz bunu neçin?..
Ey Vətənim, sənin üçün
Coşar Kərkükün Xasası.

QAYƏ

Dünyaya gəldiyim vaxt
Qulaqlarıma azan səsini
Dinlətdin,
Xoyratlı laylalarla
Yatırdın, oyatdın məni.
Sonra məni bağışladın
Millətə.
Bir uca dağ göstərdin
Bir uca dağ ki,
Sənin ümidlərin kimi yüksək
Yalçın qayalarla dolu,
Budur, qayə dedin.

Çıxa bildiyin qədər çıx,
İllər keçdi, anacığım,
Nə sən ümidinə çatdın,
Nə mən yetişdim
O dağın təpəsinə!

MƏN TÜRKMANAM, TÜRKMANAM

Mən türkmanam, türkmanam
Mən uca bir soydanam,
Doğruyam çalışqanam
Türkmanam, nə yaxşı ki...

Yüksəyəm yüksəklərdən
Aşılmaz təpələrdən,
Tay gəlmişəm dünyadan
Türkmanam, nə yaxşı ki...

Şöhrət saçdım bu cahana
Adım çatdı dörd bir yana,
Qanım bənzər "gur" vulkana
Türkmanam, nə yaxşı ki...

KEÇƏN ZALIM GÜNLƏR

Bir gün ölüm alıb aparar bizi,
Bəlkə axşam, bəlkə səhərə yaxın,
Sən heç təlaşlanma, Xədicə
Ah ölüm, bir bilsən
Necə gəlir baxarsan,
Əllərim ayaqlarım buz kimi
Sən heç təlaşlanma, Xədicə.
Bir parça örtüklə yavaş-yavaş
Ört üzümü,
Bəlkə ağızım açıla bilər
Bu çürümüş dişlərim
Uşaqları qorxuda bilər,
Sən heç təlaşlanma, Xədicə.
Ah ölüm, bir bilsən necə
Sonra qaç məhəlləyə ayaqyalın,
Saçların darmadağın,
Çığır, çığıra bildiyin qədər
Havar, havar, evim havar
Havar, havar, bəyim, havar.
Qoy utansın
Gecələri tox² yatanlar.

---

² Dərin yuxuya gedib yatanlar.

AYXAN RƏŞİD ORANKAY

Yazdığı şeirlərlə insanın mənəvi duyğularını oxşayan qadın şair Ayxan Orankay 1965-ci ildə Tuzxurmatu rayonunun Molla Səfər məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Kərkükdə başa vurub. Ali Texnologiya İnstitutunun İdarəetmə ixtisasından məzun olduqdan sonra Səlahəddin Şəhər Təhsil İdarəsində işləməyə başlayıb.

Həyatın və təbiətin gözəlliklərini şeirlə ifadə etməyə çalışıb. 1985-ci ildən etibarən şeir və xoyrat yazaraq İraq–Türkman ədəbiyyatçıları arasında adını tanıtmağı bacarıb.

Nəsrin Ərbil, Qazançıqızı, Qədriyyə Ziya kimi qadın şairlərin yolunu davam etdirən Orankay da yazdığı əsərlərini Bağdadda yayımlanan “Yurd” qəzetində dərc etdirib. Sevgi, həsrət, ümid kimi mövzuları heca və sərbəst vəzndə yazdığı şeirlərində ifadə edən Ayxan Orankay İraq Ədəbiyyatçıları Birliyinin üzvüdür. Tuzxurmatuda yaşayır.

KÖNÜL

Könül, könül...
Nə olacaq
Bir parça qan?
Dərdlər verir ona aman.
Acılarla halı yaman,
Ah bu könül,
Duyğu dolu
Hörmət dolu.
Sevgi coşar sevənlərə,
Eşqə dəyər verənlərə,
Azadlığı veylanlara
Sevgi varkən kini boğar,
Min bir ümid ondan doğar.
Könül, könül,
Yenə könül
Umid arar qaranlıqda,
Nəşə olsa bir anlıq da
Hər yer dərdlə dağlı, könül
Budur, bu balaca könül,
Böyük bir ölkəyə bənzər
İçində
Verər sevgi
Dərin sevgi
Hər cür acı
Yox əlacı.
Budur, budur, mənə, könül
Mənim könlüm.

ARZULARIM

Günəş olmaq istəyirəm,
Yeri-göyü aydınladıb
Çilənin soyuq və yağışlı günlərində
Yetimləri isidim.
Dünyanı hər an gündüzə çevirim...

Bir şam olmaq istəyirəm,
Ümidli insanların
Yollarını aydınladıb
Qaranlığı sevməyənlərin
Önündə yanım...

Sevgi olmaq istəyirəm,
Könüllərdə dolaşan,
Bütün kinləri boğan,
İnsanları bir-birlərinə bağlayan
Bir sevgi olmaq istəyirəm.

YENƏ SABAHI GÖZLƏRƏM

Bütün mövsümlər çilələrə³ dönsə də,
Diləyimin taxtı göydən ensə də,
Qaranlıqda yandırdığım şam sönsə də,
Yenə səni, yenə səni gözlərəm.

---

³ şaxta, boran, qar

Torpaq olub aylarla su görməsəm,
Cəfa çəkib bir an səfa sürməsəm,
Könlümün bir istəyinə çatmasam,
Yenə səni, yenə səni gözlərəm.

Min bir kədər günlərimi sararsa,
Min hir həsrət bu bağrımı yararsa,
Gözüm yaşı bulaq kimi çağlarsa,
Yenə səni, yenə səni gözlərəm.

SORDUM EŞQİM

Sordum, eşqim illərdən keçmiş oldu dedilər,
Sordum onu güllərdən, çoxdan soldu dedilər.
Mövsümlərdən soranda çillə oldu dedilər,
Döndüm baxdım, könlümdə yaşayır, yaşayacaq.

Sordum, eşqim gözümdən çox uzaqdır dedilər,
Sordum onu dostlardan, ah-fəraqdır dedilər.
Yolçulardan soranda ilk duracaq dedilər,
Döndüm baxdım, röyamdan getməyir, getməyəcək.

Sordum, eşqim buluddan yağış yoxdur dedilər,
Sordum, torpaqdan deyə çox ömür yox dedilər.
Dəryalardan soranda uğur yoxdur dedilər,
Döndüm baxdım, içimə bitməyir, bitməyəcək.

Sordum, eşqim günlərdən qaranlıqdır dedilər,
Sordum, əsən küləkdən bir anlıqdır dedilər.
Gecələrdən soranda düşmanlıqdır dedilər,
Döndüm baxdım, yolumda tək şam yanır, yanacaq.

CASİM BABAOĞLU

Əsl adı Casim Məhəmməd Şərif Əsgər Baba olan şair 15 noyabr 1979-cu ildə Tələfərdə doğulub. Orta təhsilini Tələfərdə başa vurub. 2003-cü ildə Mosul Universitetinin İqtisadiyyat və İdarəetmə fakültəsindən məzun olub. Türkman “Qardaşlıq Ocağı” Mosul şöbəsinin, habelə, Mədəniyyət və Ədəbiyyat Tələfər şöbə müdiri olan Casim Babaoğlu, şeir yazmağa gənc yaşlarında başlamışdır. Yaşadığı torpaqların dərini, kədərini, sıxıntılarını və dözümlünü duyğularını şeirlə ifadə etmişdir. İraq Gənclik və İdman Nazirliyində məmur olan şair Babaoğlunun “*Atalar torpağı*” və “*Kimsəsiz Tələfər*” adlı şeir kitabları işıq üzü görmüşdür. Şair Babaoğlu ölkə daxilində və xaricində bir çox festivalda iştirak edərək mükafatlar almışdır.

QÜRBƏT

Gördüm millətimi bir yorğun halda
Gənc çağında бүkdü belimi qürbət.
Getdi əski günlər çarə yox əldə,
Hər bir yandan qırdı könlümü qürbət.

Baxma çöldən gülür, içərdən ölüb
Bu ürəyə dürlü qəhər, qəm dolub.
Rəngi gedib, üzü saralıb-solub,
Axıtdı gözümdən selimi qürbət.

Yaşlı olanımız halından bitdi
Gənclərimiz yorğun xəyalda getdi.
Kimi şəhid, kimi çatarkən itdi,
Zəhərə döndərdi balımı qürbət.

Baba oğlu deyər yandı canımız
Axdı getdi boşa təmiz qanımız.
Qızıldan, cövhərdən olsa yanımız,
Yaman yerdə бүkdü belimi qürbət.

GÜNLƏR MƏHZUN

İllər keçdi qürbət eldə
Zaman məhzun, ellər məhzun,
Qalmadı gerçək söz dildə
Günlər məhzun, illər məhzun.

Qürbət el бүkdü belimi
Çalmaz çalınan telimi,
Qurutdu axan selimi
Sular məhzun, göllər məhzun.

Quru torpaq məskən oldu
Söylə, kim muradı buldu,
Çox cocuq çöllərdə öldü
Yollar məhzun, çöllər məhzun.

GÜL, BAĞ BİZİMDİ

Axşam sözüümü yazaram sizə
Dərə-təpə, yol, dağ bizimdi.
Savaştan qorxum yox, xor baxma bizə,
Nar, əncir meyvəli gül, bağ bizimdi.

Seylomuz var idi yığardı millət
Buğdasın, arpasın alardı dövlət.
Biz türkman milləti çəkmərik zillət,
Əkin-biçin sünbül, orağ bizimdi.

Bağların ətrafı yaşıl yer üzü
Yaz gələr əkinçi əkərdi düzü.
Bütün millət varlı, tox idi gözü,
Bir biğir? Bir qatır ayaq bizimdi.

Qara təpə selmə dərə başında
Altun torpağında mərcan daşında.
İgidlər itirdik biz gənc yaşında,
Ay-ulduzlu mavi bayraq bizimdi.

Baba oğlu dağlar-daşları gəzdi
Qəbul olarsa bu, doğrudan yazdı.
Gecə-gündüz həsrət ürəyin əzdi,
Yurd ağlayır duydum, qulaq bizimdi.

CƏLAL POLAD
(1954–2021)

Tələblik illərində Bağdadda türkman dilində nəşr olunan “Yurd” qəzetində yazaraq və tərcüməçilik etməklə adını tanıdan Cəlal Polad 1954-cü ildə Bağdadın Əzamiyyə bölgəsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Kərkükdə başa vurub. Bağdad İncəsənət İnstitutunun rəsm bölümünü bitirib. Kərkükün tanınmış Salihi bəyləri ailəsinə mənsub olmağına baxmayaraq, Polad təxəllüsündən istifadə edib. Qısa bir müddət rəsm müəllimi olaraq çalışıb; sonra bəzi səbəblərdən müəllimlik etməkdən imtina edib.

Müxtəlif peşələrdə çalışaraq dolanışığını təmin edən Polad, 1993-cü ildə bir müddət “Yurd” qəzetində işləməyə başlayıb. İstedadlı sənətçi və ədəbiyyatçı kimi uzun illər türkman ədəbi mühitinə hekayələri, tənqidi yazıları və şeirləri ilə xidmət göstərib. Bədii tərcümələri ilə də tanınan Polad, İraq rejimini tənqid edən yazıçılardan biridir.

2000-ci ildən etibarən Türkiyəyə köçən Cəlal Polad burada müxtəlif işlərdə çalışmışdır. Səddam rejiminin süqutundan sonra vətənə qayıdaraq "Yurd" dərgisinin redaksiya heyətində işə başlamışdır. Cəlal Polad səhnə əsərləri və romanlar yazırdı. Onun ən böyük xidmətlərindən biri "Kitabi-Dədə Qorqud"u ərəb dilinə tərcümə edərək, geniş "Ön söz"lə çap etməsidir. Cəlal Polad 2021-ci ilin avqust ayında vəfat edib.

Əsərləri:

- "Bir Ürək Qırıntısı". 1993
- "Yalanlar Kölgəsində". Roman, 1996
- "Kemik çiftliği". Bursa, 2016

Tərcümələri:

- "Nazim Hikmətin mənzum romanları". Beyrut, 1979
- "Yer dəmir, göy mis". Roman. Bağdad, 1991
- "Hekayəti Dədə Qorqud". Bağdat, 2007, 264 səh.

BAŞ BƏLAMIZ

Otuz ildir,
Cilvəli bir canavarın
Zarafatına dözməyə məcbur qalmışam.
Halımı görən ağlar,
Mən yanıqlı-yanıqlı gülərəm.
Bir dərddir,
Yazsam, öldürərlər,
Yazmasam ölürəm.

Xarabanı andıran
Tənha bir evin həyətində

Unudulmuş bir gülsən, gülüm,
Hərtərəfli sarıb səni qaranlıqlar.
Qoparmaq istər səni satılıqlar,
Yandırıb sovuracaqlardı külünü,
Səni öpmək istəyirəm, gülüm.
Nə möhtəşəm bir baş bəlasıdır eşqin
Məni görən yıxılıb çökmüşəm sanar.
Öpsəm, qanar dodaqlarım,
Öpməsəm ürəyim yanar.

Sürünə-sürünə gəldim qalanın dibinə
Əlimin qandallarıyla,
Boynumun zəncirləriylə,
Qucalamaq istədim
Qalanı üç ağac ənciriylə.
Bir pərvanə ömrü yaşayacaqdım
Alovuna alışdı qanadlarım,
Budur, söyləyirəm əfəndimə,
Gəldim, gedirəm.
Başqa bir alov axtarıram özümə
Bəla dildəndir, ol dildar əlindən dadımız yox,
Könüldəndir, şikayət kimsədən fəryadımız yox.

SİRR

Yeddi gün, yeddi gecə
Səma etdim ulduzlarla
Niyə oxunur deyə,
Öyrəndim.
Ulduzlu kəlmələr
Təcrübəsiz bir şairin növbəsində.

On min doqquz yüz iki gün
Xoş gülər üzlə,
Keçinmək istədim
Qardaşcasına
Qol-qanad
Uzadaraq,
Gərinib gərnəşərək
Səfeh bir məxluq kimi
Kötəklər arasında.

Uzun bir ömür çürütdüm
Qapqara kəlləmi
Ağartdıqdan sonra.
Sirrini tapdım, sandım
“Magellan” niyə Romanın
Qapılarını
“Güney Asiya” tərəfindən
Fəth etməyə
Can atdığını.

AZADLIQ DƏRSLƏRİ

Öz kitabxananın yolçularını
Sən seçəcəksən,
Qoy onlar da sınısın səni.
Nə onun uzun saqqalından,
Nə bunun keçəl başından
Utanmalısən.
Nə zaman, harda istəsən,
Ürəyinin istədiyi yerdə
Onu-bunu
Endir!
Onları istəsən
Torbalara qoy,
Evinin bağçasında
Torpağa qoy.

Nəzarətçilərində rastlasan da,
Görkəmli Sultanın
Və ya Çingiz xanın,
Yox et onların
Heç kim müdaxilə etmədən
Doğum yerini.
Aydınlanma tarixini seç,
“Atlas” kinoteatrının qapısında
Quru paxla satsan da,
Mədəndə bir fəhlə
Olsan da,
Evin yıxılsa,

Pəmbəyanaqlı
Nar çiçəyi dodaqlı
Qız uşağın beton
Altında qalsa da,
Onu bil ki, Vətən
Yaşmaq deyil.
Gündüzlər maska
Gecələr feleka üçün
İşlədilsin!
Siqaret çəkdiyini
İnkər etmə,
Pəncərədə durub tellənən
Qonşu qumrusuna vurulduğunu
İnkər etməməlisən.
Nə dayının önündə,
Nə juri heyətinin,
Nə də məhəllə muxtarının
önündə.

CƏMİL ŞEXO

*Ayaq altında qalan güldən betər olmusan,
Kar ağzında çaşan dildən betər olmusan;
Toqquşan şüşə kimi həm qıran, həm qırılan,
Yanıb-yandıran atəş, küldən betər olmusan...*

Yəlafərin tanınmış şairlərindən Cəmil Əbdülqadir Şexo 1966-cı ildə Təlafərin Saray məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Təlafərdə başa vurub. 1989-cu ildə Mosul Universitetinin Hüquq fakültəsindən məzun olub. Bir müddət vəkil işlədikdən sonra müxtəlif işlərdə çalışmağa başlayıb. 2005-ci ildə İraq–Türkman Cəbhəsinin təşkil etdiyi Türk dili kurslarında iştirak edib. Həmin il Təlafər məktəblərində türk dili müəllimi olaraq çalışıb; hələ də bu vəzifədə çalışır.

Şair Cəmil Şexo şeir və nəsr əsərlərini uzun müddət "Yurd" qəzetində dərc etdirib. Türk şairləri Nəcib Fazil Qı-sakürək, Xalidə Nüsrət Zorlutuna, Bəkir Sidqi Ərdoğan, Orxan Şaiq Göyyay, türkman şairləri Fələkoğlu, Rza Çola-koğlu, ərəb şairləri Mütənəbbi, Əbuluala Əl-Müərri, Nəzar Qabbani və b. şairlərdən təsirlənmişdir. 1997-ci ildə öz maddi imkanı hesabına "Öncə gerçək" adlı şeir kitabını ya-yımlayıb.

2003-cü ildən sonra Tələfərdə yayımlanan "Bayraq", "Türkmaneli" dərgilərində, "Afra" və "Tərcüman" qəzətlərində türk və ərəb dillərində şeir və nəsr əsərlərini nəşr et-dirib. Bəzən ingilis dilindən türk dilinə tərcümələr də edən şair, mərkəzi Azərbaycanda olan Dünya Gənc Türk Yazar-lar Birliyi Məsləhət Şurasının üzvüdür.

Əsəri:

- "Öncə gerçək". Tələfər, 1997

ACI HƏYAT

Ayaq altında qalan güldən betər olmusan,
Kar ağzında çaşan dildən betər olmusan,
Toqquşan şüşə kimi həm qıran, həm qırılan
Yanıb-yandıran atəş, küldən betər olmusan.

Gecə-gündüz boşuna çalıb, çalışıb keçən
Öz səsindən də bezən zildən betər olmusan.
Hər alçağın önündə sərilən bədən kimi
Ölülərə alışan saldan betər olmusan.

Bu varlıq ağacında qopan, yerdə çürüyən
Kökündən məhrum olan daldan betər olmusan.
Oğulların qanıyla boyanan qarış-qarış
Düşmənlərə verilmiş eldən betər olmusan.

Nə adın, nə dəyərin, nə varın, nə də şanın
Atın ayaqlarında naldan betər olmusan.
Hər an arxası yüklü, yükü nursuz, gözü ac,
Xəyanətlə yoğrulmuş quldan betər olmusan.

Küçüklər⁴ oyuncağı olmusan, acı həyat,
Xəsislərə açılan əldən betər olmusan.
Yaxşılardan yarası, yamanların bayramı
Yaxşılığın süpürən seldən betər olmusan.

MƏN İNSAN DEYİLMİYƏM?

Mən günlərin izləri,
Yetimlərin gözləri,
Yoxsulların üzləri.
Mən insan deyilmiyəm?

Həm coşan bir dəniz mən,
Həm atılan bir yelkən.
Haqqı, barışı sevən,
Mən insan deyilmiyəm?

---

⁴ kiçiklər, uşaqlar, balacalar

Yaraları yamadım,
Yeridim addım-addım.
Daşda qazaraq adım,
Mən insan deyilmiyəm?

Həm azam, həm çoxam mən,
Həm varam, həm yoxam mən,
Həm qanad, həm oxam mən,
Mən insan deyilmiyəm?

Canım vücuddan daşar,
Dağı, dərəni aşar.
Məndə bir dünya yaşar,
Mən insan deyilmiyəm?

Dənizəm, yox sahilim
İncilər ovçusuyam.
Dosta açıq qapıyam,
Mən insan deyilmiyəm?

Bu yolda bir yolçuyam,
Mən boynumun borcuyam.
Özümün sonucuyam,
Mən insan deyilmiyəm?

DOSTUM SƏNSƏN

Gec bildim dünyanın dünyalığını
Gec bildim hər günün imtahan olduğunu,
Yaramı boş sözlərlə yamadım
Yaşadığımca yaşadım.
Ancaq,
Keçinmək, həyat arzumu doyurmadı mənim,
Ömrümün günlərini
Tükətdim, qaranlığı söyməklə,
İş işdən keçdikdən sonra
Bildim ki,
Mən onlardan edə bilərdim
Qaranlığı aydınladan şamlar.
Öncələrə bənzəməyə çalışdım
İçləri dışlarıydı, dışları içləriydi.
Dostum sənsən, bəli sən
Məni düşmən görəni düşmən görəndir dostum
Necə anlayarsa şair sözdən
Eləcə tanıyıram səni.
Necə sevsən, səni onca gözlərim
Ölümə getsən belə
Mən də gələrəm, mən də
Bizcə dinclik varmıdır?
Bizə bənzəmə.

DÖRDLÜKLƏR

Haqqın izidir insan
Kəndi özüdür insan,
Hər söz bir məsuliyyət
İnsan sözüdür insan.

Yaşarıq ömür qaçaq
Can boyundur, can bıçaq,
Hər tikili bir beldir
Öz-özünü yıxacaq.

Harda gerçək bulağı
Harda sevgi qucağı,
Mən sənin, sən mənimsən
Gəl qısalt bu iraqı.

***

Nə şöhrətdir, nə də puldur yurdum,
İçimdə sağalmaz yaradır yurdum,
Harda insanlar haqqın dostu isə
Harda əziz isəm oradır yurdum.

EY VARLIĞIM

Gəl, ey dadı acı, gəl, ey canda can
Nədir səndən başqa gözü dolduran?

Nə zaman dost üzü o zaman bayram
Harada dost izi, oradır Vətən!

Sən gözəl yaramsan, sən gözəl dərdim
Ərmağan deməyə dəyən ərmağan.

Gəzin, məndə gəzin, gör necə bağça
Mən bir açıq kitab, sən bir oxuyan.

Dirildim mən səni tapdıqdan bəri
Ey şirin yaşamım, müqəddəs inam.

Haraya gedərsən, mən də gələrəm
Dağ-dərə demədən qar, yağış, duman.

Yaşasan yaşaram, ölsən ölərəm,
Çünki sənsən ürəyimdə bu atan.

Günlər gerçək, sevinc gerçək səninlə
Sənsiz ömür yalan, nəşələr yalan.

Belə altun dostdan vaz keçilərmimi?
Doyularımı belə bal, şəkər dostdan?

**GERÇƏYİ
GERÇƏYƏ SOR**

Hər üz bir tələ olmuş,
Yaşamaq çox çətindir.
Boş insanlara deyil,
Gerçəyi gerçəyə sor.
Haqq axtaran şeytanlar arasında tapmazmış
Hər yolun dəyərini
Sorarsan, ürəyə sor,
Bu tikanlı günlərin
Bircə nə olduğunu
Yumşaq üzə sorma,
Yaralı ürəyə sor.
Həyatımız itlərin hürməyini saymaqdır,
Bir fayda görməyirik, köpəyi köpəyə sor.

**İNSAN,
AH, İNSAN**

İnsan yeməklə deyil
Gerçəklə yaşar imiş,
Şeytanın hər şeydə əli var imiş.

Küçə və bazarlarda
Haqdan ucuz qalmayıb,
Kin, xudbinlik yerləşib
Ellərə qarış-qarış.

Haqqa uymaq, azadlıq
Xalqa uymaq, qulluqdur.
Haqqa çatmayan yollar yalanmış,
Bu varlığın pozğunluğu insanmış.

İnsanlar arasında
Hanı bir gerçək insan?
Gəl, bu böyük bağçada
Gəl, ol bir çiçək, insan

İnsan olmaq nə gözəl,
Haqqı tapmaq nə gözəl.
Bu ulu gerçəklərlə
Boşkən dolmaq nə gözəl.

YENİLİKLƏR ANASI DÜNYA

Bunlar
Bir-biriylə
Əbədi qalım oyunu
Oynayırlar,
Torpaqda güzəran axtarırlar
Yorğunluqdan başqasını tapmayırlar.

Dünya məğlubiyət anası
Beşik nədir, qəbir nə?
Heç bir fərq yoxdur
Aldadıcı yaşamdən başqa.

Bütün yox olan axmaqlar:
“Qalmaq üçün gəlmişik” –
Dedilər və getdilər.
Bu dünya yamanlıqdır, yamandır,
Gündən-günə solub qoxan almadır.
İnsanların sarayları, köşkləri
Özlərini dağıdacaq bir beldir.

***

CUMHUR KƏRKÜKLÜ

Xalq şeirinin bir növü olan xoyratın Kərkük, Ərbil, Bakı, Elazığ, Urfa, Ərzurum kimi şəhərlərdə özünəməxsus bir yeri var. Xoyratın əsl vətəni olan Kərkükdə bütün türkman ədəbiyyatçılarının yaradıcılığının ilk pilləsində yer alır. Şair və yazıçıların bir çoxu ədəbiyyata xoyratla addım atır. İraq–Türkman ədəbiyyatçıları arasına adını qızıl hərflərlə yazdıran Cumhur Kərküklü uşaqlığından bəri Molla Əbdülməcid Qütbün yanında yetişib, ondan sənət, məqam və ədəbiyyat dərsləri alaraq, kamil xoyrat yazmağa başlamışdır.

Cumhur Kərküklü 1959-cu ildə Kərkükün məşhur yerlərindən biri olan və Səddamın qəzəbinə qurban gedən Kərkük Qalasında doğulub. İbtidai sinfə getməmişdən öncə “Quran” oxumağı və təcvidi Molla Nurəddən Baqqaloğlundan öyrənmiş, böyük türkman din alimi Əbdülməcid Qütbu sayəsində dünyagörüşünü artırmışdır. Baqqaloğlu ona sadəcə xoyrat yazmaqla məşğul olmağını tövsiyə edib. “Nə

qədər şeir yazırsan yaz. Bir Füzuli ola bilməzsən. Az yaz, öz yaz" deyib...

Milli mövzularda xoyrat yazdığına və bir çox yeni anlayışları hoyrata gətirdiyinə görə özü ilə öyündüyünü çox yerdə gizləməyə çalışır. Kərkükün məşhur müğənnisi Haba 30 il Cumhurun bir çox milli xoyratını səsləndirib və buna görə, devrilmiş İraq diktatorunun silahdaşları tərəfindən həbs edilib. Cumhurun bir sıra xoyratları siyasi məna daşdığı üçün yayılmasına qadağa qoyulub.

Əsərlərini "Qardaşlıq", "Yurd", "Birlik səsi", "Savra", "Cümhuriyyət", "Yermuk" və "Qadisiyyə" kimi qəzet və jurnallarda dərc etdirərək türkmanların səsinə səs qatmışdır.

MƏYAN

Üç şey ölər yandırar... Sözü, səsi, sədası,
Üç şey sərxoş edər... Qaşı, gözü, badəsi.
Səsində bir xoşluq var... Davuddan alınıbdı,
Gözündə bir sehr var... Maruddan oğurlanıb,
Dünənin görsən, deyərsən, dərvişlərin dünəni
Zülmün görsən, deyərsən, məhrimin önüdür.
Egedən fərqundan dərs alıbdı, haccəcdən bəslənibdi,
Qab-qaşığa dəymədən burun qaldırıb pozar.
Bir gün üzünə gülsə, yeddi gün dodaq büzər
Bir ömür də çəkəram bir gün görüm səfasın,
Razıyam tikə-tikə kəssin məni doğrasın
Bəs öləndən sonra bir türbəm üstünə gəlsin.
Həm türkcə, həm də farsca, həm Biqavül Arabi
Sökəram bəyan Hazəmin Fazli Rabbi

XOYRATLARINDAN

Görən deyir beləydin
Sən nazdar bir balaydın,
Kimə dedim, əlim tut,
Dedi: dünən gələydin.

Quş kimi bir tordayam,
Üstü açıq gordayam.
Gerçəkdi, ölməmişəm
Ölümdən çätindəyəm.

Dost getdi, bizi keçdi,
Vanı, Təbrizi keçdi.
Çayda boğulan könlüm
Elm dənizini keçdi.

Qalada yeddi qızlar
Baxdıqca gözüm sizlər.
Bel, balta tayın gördü
Dərbədər olduq bizlər.

Qalamız xoş rəsmdı,
Tarixdə bir isimdi.
Harda qalalı görsəm,
Mənnən vayı⁵ xısımdı.⁶

---

⁵ mənnən vayı – mənə görə

⁶ xısım – qohum

Fitil işlər, yağ çəkər,
Yandıqca ah-vah çəkər,
Oldum Kərkük qalası
Görən məni ah çəkər.

Gündə evimiz basdılar,
Xeyri bizdən kəsdilər.
Yüzlərlə gəncimizi
Suçsuz yerə asdılar.

Deməyin yoxdu Türkman,
Yad gözdə oxdu Türkman,
Bir-bir barmaqla saydım
Torpaqdan çoxdu Türkman.

Kərküküm bilək istər,
Daşdan bir ürək istər,
Boğçasında zuvan var
Yaxşı bir ələk istər.

Gördüm bir talan evdə,
Qırannan çalan evdə,
İndi mən kirəçiyəm
Atamnan qalan evdə.

ÇİNGİZ BAYRAQDAR

Şair, yazıçı Çingiz Bayraqdar 1959-cu ildə Kərkük Qalasının Ağalığ məhəlləsində doğulub. Əsl adı Əbdül-vahab, şeirlərdəki təxəllüsü isə Bayraqdardır. Bu adı ona qapı qonşuları Molla Əbdülhakim vermişdir. Vəsiqəsində doğum tarixi 30 yanvar 1958-ci il olsa da, anası onun 14 iyul-Kərkük qətliamında hələ altı aylıq olduğunu demiş, buna görə də, Bayraqdar doğum tarixinin 30 yanvar 1959-cu il olduğunu qeyd etmişdir. İbtidai sinfi Kərkük Qalasıdakı Məhəmmədiyyə, orta təhsilini isə Mərkəziyyə və Kərkük liseylərində başa vurmuşdur. O vaxtlar gənc Bayraqdarda Türk dili və ədəbiyyatına böyük maraq oyanmış, yaxınlarının tövsiyəsi ilə Kərkükdəki Türk Mədəniyyət Mərkəzinə üzv olmuşdur. Türk dünyası ilə maraqlanmış, Çingiz xanın tarixindən təsirlənmiş, nəticədə, bu adı özünə götürmüşdür.

Ali təhsilini (keçmiş) Yuqoslaviyanın paytaxtında, Belqrad Xarici Dillər İnstitutunda başa vurmuşdur. Burada bir müddət serb dilini öyrənmişdir. Xəyalı həkim olmaq idi; lakin maddi və mənəvi çətinliklərə görə təhsilini yarımçıq qoyaraq Türkiyəyə (İstanbula) köçür. Burada müxtəlif işlərdə çalışıb, hazırda İzmirdə yaşayır.

Gənc yaşlarından ədəbiyyata maraq göstərmiş, Bağdadda yayımlanan və Türkman "Qardaşlıq Ocağının mətbu orqanı olan "Qardaşlıq" dərgisinin hər sayını böyük maraqla oxumuş, türkman mədəniyyəti, sənəti, ədəbiyyatı, folkloru haqqında zəngin biliyə sahib olmuşdur.

Bayraqdar şeirlərini əruz, heca və sərbəst vəzndə yazmışdır. Ana dili olan türkman dilindən başqa, ərəb və serb dillərini də yaxşı bilir. Əsərlərini, əsasən internetdə paylaşır. Nəşr olunmuş kitabı olmasa da, bəzi şeir, hekayə və məqalələri türkman (İraq) və türk (Türkiyə) qəzet və dərgilərində yayımlanmışdır.

DAVADAN QEYRİ

Nə amacım ola bilər, bu davadan qeyri?
Nə ki, ömür nə ki? Üç-beş gün bəqadan qeyri.

Bizə biz kafi gələrik, bizə uyan gəlsin
Səfa yox, bizdə cəfa var, o fənadən qeyri.

Yolumuz haqq yoludur, varsın ölüm xoş gəlsin
Yerimiz bəlli bizim, müjdə Xudadan qeyri.

Nəbi böyüklüyü var bizdə, mömin əmsalıyıq
Mayamız son Nəbidən ana-babadan qeyri.

Nə qara yas, nə də abidə dilər Bayraqdar
Bir ovuc torpaq yetər bizə duadan qeyri.

ALOV-ALOV TƏLAFƏRİM

Alov-alov hər axşamım, sabahım,
İçin-için yanar bağrım, viranım.
Min əğyarın əlində yandı canım
Bir Allahın qulu duymayır ahım.

Yalım-yalım yağar göydən, əladan,
Azadım yox bu şərdən, bu bələdan,
Betər oldum şəhidi Kərbəladan
Bir Allahın qulu duymayır ahım.

Nə qardaşdan, nə yoldaşdan nida var,
Nə müslümdən, nə mömündən əda var,
Nə kafirdən, nə dinsizdən səda var
Bir Allahın qulu duymayır ahım.

Üfüqlərdə gözüüm, hər gün səhərdən,
Nə zaman yar dönər yoldan, səfərdən?
Bağırdım ah, Mosuldan, Tələfərdən
Bir Allahın qulu duymayır ahım.

Bu həsrətlə ölür soydaşım, eşim,
Sürər, bitməz bu qovğam, bu savaşıım.
Sümük, ətdən deyil də, sanki daşam
Bir Allahın qulu duymayır ahım.

Mail oldum Avropa sərxoşuna,
A Bayraqdar, deməm bir söz boşuna,
Bilər, bilməz gedər, getməz xoşuna,
Bir Allahın qulu duymayır ahım.

TƏLAFƏR

Aç sinəni, Tələfərim, qanlı bazarı görsünlər,
O soysuzu, o mikrobu, o canavarı görsünlər.
Viranə qalanı göstər, tarımar tarlanı göstər
Yaralı aslanı göstər, qıyımı, arı görsünlər.
Hanı, harada deyənlər, bəyəfəndi o türkmanlar?
Bağır duysun sağır bəylər, bəy ahu-zarı görsünlər.
Qatillər sardı hər yanı, oluq-oluq türkman qanı
Kimə demokrati hanı, olanı, varı görsünlər.
Əlindən düşməsin bayraq, fələk oğlu, ayağa qalx,
Məşəl ol, məşəli yandır, şəhid məzarı görsünlər.
Davan qutlu, davan uca, güvən damardakı gücə
Haydı, davran, atıl uca, yarı, əğyarı görsünlər.
Ulusən, əsalətin var, bu torpaqda söz haqqın var
Sənən də öz sərhəddin var, yağı ayarı görsünlər.
Onursuz yaşamaqdan keç, kəfən biçənə kəfən biç
Əsir türklər! Olurmu heç, Kürşadı, Yamtarı görsünlər.
Qala divarını gəzim, qalana manilər düzüm,
Sənə də dastanlar yazım, dastan diyarı görsünlər.

Qucaqla mavi bayrağın, düşməsin ulduzun, ayın
Ulubatlılar əmsalın o bayraqdarı görsünlər.
Atıl, türkman bəyim, atıl, mavi urbalya qatıl,
Ölüm ati, ölüm hasil, igid ikrarı görsünlər.

ALLAH, ALLAH

Bəyim var, əvvəl Allah,
Fikri, zikri maşallah,
Bəyim xalis nurullah
Yola qoyar, inşaallah.

Baxın türkman bəyinə,
Bayraq almış əlinə
Muxtar Türkmanelinə
Dalğalar Allah, Allah.

Mövsüm bahar hava xoş
Bəy millətim durma boş.
Qaç ardınca, haydı qaç
Mübarək qəzan, billah.

Qürurlan öz balından,
Sən də tut budağından.
Öpsün bəyim alnından
Yaraşar sənə, vallah.

Silinməz üz qarası,
Tutularmı ər yası?

Arxanda türk dünyası
Bir Məhəmməd, bir Allah.

Türkmanım, haydı, tərپән,
Şəhadət gətir öncə.
Qafləti əfv etməz din
Yanarsan, maazallah.

Ol mənzilə var sən də,
Ol bəyinə yar sən də,
De, Bayraqdar, de, sən də
La İlahə illallah.

TÜRKMAN KİMİ

Bu İraqın ver elində
Varmı məzlum türkman kimi?
Güneyində, quzeyində
Varmı məzlum türkman kimi?

Hanı, harda dostluq barış?
Savaş neçin, neçin yarış?
Kərkük viran qarış-qarış
Varmı məzlum türkman kimi?

Əlin-qolun kim bağlayır?
Kim vurur, kim dağlayır?
Tələfərim qan ağlayır
Varmı məzlum türkman kimi?

Boşa söylərmi bilgə dil,
Dostunu bil, düşməni bil,
Getdi əldən şəhri Ərbil
Varmı məzlum türkman kimi?

Altun Körpü suyu axar
Hər bir varı türkman qoxar,
Şəhidi ürəklər yaxar
Varmı məzlum türkman kimi?

Nə sorarsan Təzə, Tuzu?
Əlidəndi daim sözü
Şad oldumu bir gün üzü.
Varmı məzlum türkman kimi?

Nə pəridir, nə də cindir,
Bizik suçlu, sorma kimdir?
Məndəli inim-inimdir
Varmı məzlum türkman kimi?

Bayraqdar, nə acı dilin
Hanı o məşru vəkilin?
Bitməz dərdi Türkmanelin
Varmı məzlum türkman kimi?

AZƏRBAYCAN

Kərkük Qalasından bir ovuc torpaq
Sənə gətirmişəm al, Azərbaycan.
Özüm də gəlmişəm ki, tanış olaq
Duymuşam suların bal, Azərbaycan.

Bir zamanlar sən baş idin, mən bel idim
Yağmalandım səndən qopdum ayrıldım.
Hicran bitdi səni görməyə gəldim,
Uzat çinarından dal, Azərbaycan.

Bir ananın qardaş balalarıyıq
Bir millətin eyni vətənləriyik
Babəkin, Qoçaqın qalalarıyıq
Qayə bir, hədəf ikmal, Azərbaycan.

Oğuz Atam bizdən söz diləmişdi,
Qüvvət birdə, bir olmaqda demişdi.
Ən böyük hikməti o söyləmişdi
Bizi ayıran iğfal, Azərbaycan.

Çiçəklərdən mis qoxular əssin
Bəz Qalanı bizə göstərərmisən?
Sənin qədər gözəl, alımlı kəsin
Cahanda yox bu camal, Azərbaycan.

Deyiblər gözəldir bal pətəyində
Ulu Savalanın ta ətəyində.
Neçə min şairi yad etdiyində
Bayraqdarı yadına sal, Azərbaycan.

HÖKMRAN GÖZLƏRİK

Neçə ildir biz qəbristan gözlərik
Məlul-məlul təbib, dərman gözlərik,
Yıxıq-tökük köhnə xaraba yerdə
Qanlı divan, qanlı yorğan gözlərik.
Şeirdən anlarıq, şair ruhluyuq
Füzulidən daha yaman gözlərik.
Cəsarətsiz olan şeir şeirmi?
Biz şairdən lirik divan gözlərik
Vətən üçün, bayraq üçün cümləmiz
Şair əsgərlərik, qurban gözlərik.
Haydı, Türkmanelim, haydı, Kərküküm,
Alov-alov səndən vulkan gözlərik.
Şahlan, meydana atıl, şeiri tərək et
Gün bugündür, xalis dastan gözlərik.
Al qana bulandı mərhəmət əhdin
Qeyri biz də qana al-qan gözlərik.
Min can olsa, min can fəda edərik
Nə arkadaş, nə də canan gözlərik.
Qoçaq kimi neçə şəhidlər üçün
Hürr bağından, hürr ərnağan gözlərik.
O seyrana sevə-sevə qatılıq,
Nə tərəddüd, nə əl-aman gözlərik.
Bayraqdarı gözlətmə, tezdən işıq ver,
Türkmanelim, biz hökmrən gözlərik.

NAMIM BAYRAQDAR MƏNİM

Bir dərdə dərmanım yox, bin bir dərdim var mənim
Bir müşkülə mən yetməm, min müşkülüm var mənim

Yersiz-yurdsuzlardanam, bir axça etməz qanım
Soranın dağ-daş mənim yarən mənəm, yar mənəm.

Görən halımı çaşar, varmı belə bir bəşər?
Dörd mövsüm məndə yaşar, atəş mənəm, qar mənəm.

Tapmam bir quru dal da yoruldu yarı yolda
Nə başda var, nə əldə, liman mənəm, yol mənəm.

Məşrəbim tutar əlim, qürurum bükməz belim,
Qurudu ağzım-dilim göz mənəm, bulaq mənəm.

Nə şərab var, nə üzüm, əyləncəm bir təbəssüm,
Dərdimə dərman özüm saqi mənəm, bar mənəm.

Qalmaq soylu əsl, sil həyatdan, məni sil,
Öz vətəmində səfil hünkar mənəm, çar mənəm.

Fələk, inkar eyləmə, tək gün acıdım demə,
Barı sən haqqım yemə, namım Bayraqdar mənim.

XATİRƏLƏR

Qaçıram, gəlirlər xatirələr dalımca
Vıyılıtlı bir külək əsir keçmişimdən.

Ürpərir narin könlüm bu müjdəyə dayanmaz
Ani gələn bu külək eylər məni işimdən.

Alır aparır məni uzaqdan uzaqlara
Görməz olur gözlərim keçmiş i sezməyimdən.

Qaçıram durmadan bilinməyən yerlərə
Bilirəm imkansızdır qurtulmam dərd eşimdən.

Daşmaz yükü könlüm get-gedə yorulmaqda
İnlər dumanlı dağlar qəribə bağirtımdan.

Ölüm belə vız gələr, Bayraqdar çoxdan ölüb
Hər yanıq qurd-quş sarıb, pay alacaq aşımdan.

ÖLSƏM

Gül-çiçək istəməm
Bir qurtum su,
Bir az torpaq gətirin

Torpağı Kərkükdən,
Suyu da Xasa bulağından.
Bir də fatihə oxuyun.

Tapmasın zülm məni
Fələk məzarımı
Etməsin zindan
Mən qəribə acıyın
Qazın məzarımı
Dərin.
Verilsə dəxi icazə
Basdırılmaq istəməm
Dustaq Kərkükə.
Deməsinlər
Ey zavallı Kərküklü,
Hürr dünyada yoxdur yerin.

BİR NÖQTƏ QOY, DİNLƏ

Sanki yox imiş, başqa vəzifəm, işim
Yenəmi Kərkük deyir, sevgili eşim.
Bir nöqtə qoy, dinlə,
Haydı danış mənimlə.
Yetmədi bu yazdıqların, cızdıqların,
Yetmədi ömründən verdiklərin.
Kərkük, Kərkük, Kərkük
Dünən, bugün, sabah...
İşgüzarın, tək düşüncən, ilham pərin
Bilməyir, anlamayır deyiləm,
Dərdin böyük, qayğın dərin
Bir az da dinlə, yoldaşın
Sənsiz nə olar,
Sevgili eşin, körpələrin,
Qayğı istər, sevgi istər qızların.

Asena, Gökçən, Bilgə yavruların
Axtarır artıq atalarını.
“Gecən xeyrə” deməmiş yatmayırlar,
Sənin bu halına kədərlənirlər,
Bir az bizlə maraqlansan, günahmı olar?
Həsərətini, hislərini anlayıram
Qısqansam belə təqdir edirəm.
Bir nöqtə qoy, dinlə,
Bir az da ol bizimlə.
Razı olmaz Kərkükün əminəm
Razı olmaz Tanrım, dinim.
Bu bildiriş neçənci
Yorğun qəlbinə acı
Burax bu inadını,
Gəl qaçırma dadını,
Bir az nəfəs dər
Sonra yenə dal
Hamı kimi biz də əl-ələ verək,
Bahar mövsümüdür çəmənə gedək.
Gülün, sünbülün rəngin alağ
Qaçsın, oynasın çəməndə balalarım
Tanısınlar çiçəyi, böcəyi,
Yerə toxum atanı
Bir nöqtə qoy, dinlə,
Bir az da ol bizimlə.
Doğru sözə nə deyilir, Bayraqdar,
Haqqı bilən haqqa çatar.

RÜBAİLƏR

Çox məhəbbət eşqi boğar, doğrudur,
Çox nifrətdən eşqlər doğar, doğrudur.
Dost dostun aynasıdır, Bayraqdar,
Küsəyənlük bağı pozar, doğrudur.

Alimlərə görə dünya irfan ocağı,
Zahidlərə, Sofulara ehsan ocağı.
Aşıqlərə, ozanlara hicran ocağı,
Kərküklü Bayraqdara qurban ocağı.

Eşqinlə qırx il daha yansam, nə olar?
Artar atəşim qırxın üstünə çıxar.
Ah-vah etdiyim an hicranım olar,
Canda ruh durduqca ağlından çıxar.

Lütf etdin az-çox tamah etdiyimi,
Caydın demədən nə günah etdiyimi.
İnsaf et, ey əhli vəfa, insafa gəl,
Bilməzmişən niyə ah etdiyimi?

Əğyar ilə yarı gördüm qol-qola,
Gerçəkmi bu, yalanmı bu, ay bala?
Olmaz dedim, elə cəfa, elə rəva
Gündüz vaxtı bu nə rəya, xeyrola?

İqbal üçün keçmədik o məlum duruşa
Keçdik hər bələdan çatdıq yoxuşa.
Hicri, Füzuli kimi ac qalmadıq
Möhtac deyilik şükür axça quruşa.

Bəydik biz, nə xəyaldıq nə düşdük
Bəylik üçün bədəl dedik, döyüşdük.
Nə zaman ki, bir-birimizə küsüşdük
Zəncirləndik, qul bazarına düşdük.

Yol gah iraq, gah yaxın aramızda
Varsan Kərkük ən gözəl misramızda.
Gündən-günə artır çilən asiləşir,
Bir mikrob var faciəli yaramızda.

Surət əvvəl, surət axır olmuşuq,
Fani bir bədənlə zahir olmuşuq,
Beş hiss üzvün beş kilidin açmışıq
Anlamışığı cahil şair olmuşuq.

Neçə şairə tərcüman olmuşuq,
Füzuli tərzini uman olmuşuq.
Dəryasına girmiş, qollar açmışıq
Damla su udmuşuq, ümman olmuşuq.

Mənzum məfhum tək misra naqil deyilik,
Kim söz acar bizdən şamil deyilik.
Biz Bayraqdarıq, sadə bir şairik,
Baqi, Necati, Füzuli, Qabil deyilik.

ÇOBAN XIDIR ULUXAN

1948-ci ildə Təzəxurmatunun Bəşir kəndində doğulub. Ailənin ilk oğlan uşağı olduğuna görə adını Çoban qoymuşlar. İbtidai təhsilini Bəşirdə, tam orta təhsilini Kərkükdə almışdır. 1971-ci ildə Türkiyəyə gedərək İstanbul Universitetinin Türk dili bölümünə daxil olur və 1975-ci ildə oranı bitirir. “İraq–Türkman ağızlar” (ləhcəsi) adlı dissertasiya yazır və 1979-cü ildə müdafiə edir. Elə həmin ildə İraqa dönərək Bağdad Univesitetində müəllim vəzifəsinə təyin edilir. Sonralar professor elmi adını alır və Universitetin Türk dili və ədəbiyyatı bölümünün dekanı vəzifəsinə təyin olunur. Günümüzə kimi həmin vəzifədə çalışır. (Şair Çoban Xıdır Uluxan Türkiyədə yaşayanda şeirlərini Türkiyə türkcəsində yazırdı).

Əsərləri:

- “Çələng”. Bağdad, 1975;
- “İraq–Türkman ağızları”. Doktorluq əsəri. İstanbul, 1979;

- “Oxu kitabı”. Bağdad, 1986;
- “Oxu və yazı kitabı”. Bağdad, 1986.

YALVARIŞ

Batma, Günəş,
Çil⁷ yavrusu gibi çöllərdə dağılan
Öksüzlərin⁸ halına acı,
Əsmə, rüzgar,
Nə olur, əsmə.
Xainlərə yıxılan
Kimsəsizlərə acı...
Xancıykən karvançı olduq.
Soğan kimi yağda yandıq, qovrulduq
Poyraz⁹ ilə sovrulduq,
Tanrım, yalnızlığımıza acı.

AYRILIQ

Araba¹⁰ bir sabah vakti
Alıb gedəcək məni.
Bir sabah vakti
Ayrılacaq əllərimiz.
Yalnız dönəcəksən.
Duvarlar yenə ayrılıq şarkısını söyləyəcək.

---

⁷ çil – qarabağır quşu

⁸ öksüzlərin – yetimlərin

⁹ poyraz – şimal-şərq küləyi

¹⁰ araba – avtomobil, b.: minik avtomobili

Narin bir yağmur yağacaq
Söndürəcək işıqları bir-bir
Sən...

Şubat¹¹ tətlini düşünəcəksən
Arabalar keçəcək sokakdan
Sevgi yüklü, özləm¹² yüklü
Mənsə...

Toros dağlarının ötəsində açacağam gözlərimi
Səslənəcəyəm hər bir yana
Ama tren¹³ vaqonları
Yenə dilsiz,
Yenə sağır¹⁴ qalacaq.

YURD ÖZLƏMİ

Yenə bu axşam
Masamın başında yapayalnızım.
Sənin eşqinə içirəm.
Hər udumda sən varsan
Əlimdə qələm-kağıt.¹⁵
Yenə sənə yazıram.
Kərküküm.
Aylar-illər oldu ayrılalı
Həsrətinlə yanırım.

---

¹¹ şubat – fevral ayı

¹² özləm – həsrət, xiffət

¹³ tren – qatar

¹⁴ sağır – kar

¹⁵ kağıt – kağız

Sənin eşqinə içirəm.
Qədəhimdə sən varsan.
İştə mən Ankaradayam
İştə mən yazıram.
Sən də yaz, bəhs et mənə
Baba Gurgur atəşindən.
Dəclə ilə Fəratın dalğalarından
Və qızğın çöllərdən
Nə olur, bəhs et.
Sənin həsrətinlə yanırım.
Və sağlığına içirəm.
Hər udumda sən varsan.
Aldığım havada belə...

Tərtibçidən: Şəmsəddin Kuzəçinin kitabında olmayan, lakin şairin Ə.Bəndəroğlu ilə birgə Bakıda çap etdirdiyim "Çağdaş İraq şeirindən seçmələr" (Bakı, "Elm", 2001, səh.99-100) adlı kitabda yer alan şeirlərini burada verməyi müna-sib bildik.

DÜNƏN GECƏ

Dünən gecə
Mehtab nə gözəldi.
Yenə sən var idin xəyalımda.
Qurmuşdun taxtını
Viranə könlümdə.
Səninlə hər şey gözəldi
Oturmuşduq diz-dizə.
Çevirirdik xatirə dəftərini

Bir səhifəsində sən,
Digərində mən,
Qarşılaşdıq göz-gözə.

İNSAN

Nədən bu insan –
Ət, sümük və dəridən.
Bəzən bal olur,
Bəzən də zəhər.
Canında dolaşır qandan bir nəhr.
Suladığı bağçalar
Ya gül olur,
Ya da tikan.
Nədən bu insan –
Ət, sümük və dəridən.

AY, SEVGİLİ CANAN

Çiçəklər içində
Bir dənəsən.
Ürəyimdə yanan atəş,
Və gözümdə qatı mavi bir dəniz.
Gecələrimdə mehtab
Gündüzlər günəşimsən.
Dirildən sən,
Öldürən də sənsən.
Yetər artıq burax məni
Bu kədərlər içində,
Ay, sevgili canan.

DAVUD QABAĞ

1961-ci ildə Tələfərdə doğulub. İbtidai təhsilini Şəhəbiyyədə, orta təhsilini isə Cəzirə məktəblərində başa vurub. 1980-ci ildə hərbi məktəbə qəbul olub. 2003-cü ildə alban rütbəsi ilə təqaüdə çıxıb. Ədəbiyyata məktəb illərində ərəb dilində şeirlər yazaraq gəlib. Yazdığı şeirləri İraqda yayımlanan “Əl-Cümhuriyyə” və Liviyada yayımlanan “Əlvan” dərgilərində dərc etdirib.

İraq Yazıçılar Birliyi və İraq Xalq Şairlər Birliyinin üzvü olan Davud Qabağ şeirlərindən ibarət ilk kitabını “Zəhrət Əl-Ömür”/“Ömrün Gülü” adı altında 2009-cu ildə ərəb dilində nəşr etdirib. Bundan başqa, “Sutur min kitab əl həyat” və “Bağdad və Ənə” adlı iki divanı var.

Şair Davud Qabağın yazdığı ərəbcə şeirlər İraq və digər ölkələrdə yayımlanan antologiyalarda işıq üzü görüb. 2016-cı ildə Küveytdə “İlan” və Səudiyyə Ərəbistanında “Ömər Əlfaruq” antologiyalarında şeirləri yayımlanıb.

Bundan başqa, ərəb dilində nəşr olunan “Min şair” antologiyasında da şeirləri yer alıb.

Ərəb dili ilə yanaşı türk dilində də şeirlər yazan şairin “Bizim Saray” adlı beş yüz misradan ibarət bir dastanı var. Türk dilindəki şeirlərini “Bayraq”, “Qardaşlıq”, “Türkman Yazarı” dərgilərində və “Əl-Afra” qəzetində dərc etdirir.

BELƏ DÜŞƏR

Belə düşər;
Dar kəmər belə düşər
Sağdan sola dolanar,
Yar başı qola düşər.
Əsmər sevməyən igid
Bir qaşda gölə düşər.
Mavi göz, alma yanaq
Çox zəhmət ələ düşər.
Yardan ayrılan aşiq
Qərib bir yola düşər.
Bülbül yüz bağ dolanar
Sonra bir gülə düşər.
Dalı olmayan insan
Gündə bir dala düşər.
Əl-ələ dəstək olsa,
Yad haldan-hala düşər.
Dağınq millət başına
Yapdığı qala düşər.
Mərd, insan başın əyməz
Baş mægər ölə, düşər.

DADA DÜŞƏR

Düşmənim dada düşər
Bülbül bağda gül sevmiş
Güldəki dada düşər.
Ömür bitənə qədər
İlk sevda yada düşər.
Yar sözü şəkər-şərbət
Mənə bir badə düşər.
Demə yardan qaçaram,
Yar başa qəza düşər.

QARA GÖZLƏR

Əmrədən bizə qara göz
Sözü üstünə yoxdur bir söz.
Ağlaram canda yanar köz
Ver atəşlər qara gözlər.

Qara göz bizə hökm edər,
Yatmağa qoymaz qəm edər.
Göz yaşım yanaq nəm edər,
Axıdır yaş qara gözlər.

Qara gözdən hara qaçım?
Bəyaz etdim qara saçım.
Dərdim çoxdu kimə açım?
Mindən başlar qara gözlər.

Qara gözlərdən qan tökər,
Aşıqlər ciyərin sökər.
Gənc yaşımnda belim bükər
Yaram işlər qara gözlər.

Qabağoğlu bir söz deyər,
Əsmərə qara göz uyar.
Yanaqdan öpsəm, tez duyar,
Qələm qaşlar, qara gözlər.

YARALI VƏTƏN

Gözüm açdım hər bir yanımdumandı
Sağım-solum ağlar, halım yamandı.
Şirin Vətən düşüb ətrafı qandı,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Günəş qara geyib, Dəclə qan axar,
Ölüm köynək tək hər gələn taxar.
Bu möhnət nə zaman Vətəndən qalxar,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Yaşıl bağ quruyub, hanı bağbanı?
Canım dərdə batıb, hanı dərmanı?
Yurdum qərib olub, hanı Vətəni?
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Uşaqlar gözündən tökülən yaşlar,
Analar bağrında yanan atəşlər.

Nə qədər bu möhnət sürər, qardaşlar?
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Seyran eli Bağdad ayağım yetməz,
Nə ağac, nə çəmən bağımnda bitməz.
Qara gün cəfası qəlbimdən getməz,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Vətən köynək deyil, özün soyayım,
Vətən bir gül deyil, özün atayım.
Canda yara deyil, özün oyayım,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Vətən şəkər, şərbət, baldan şirindi,
Vətən ana, ata, candan şirindi.
Vətən yaşıl bağça, güldən şirindi,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı,
Mən yetim qalmışam, aləm atalı.
İndi bildim kimsə sormaz bir halı,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

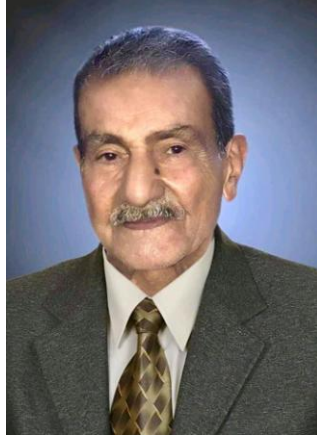
(Qabağoğlu) deyər bu Vətən ölməz,
Dövrən da dolanar, kimsəyə qalmaz.
Haqq sahibi haqqın əlindən salmaz,
Ağla, könlüm, ağla, Vətən yaralı.

YORĞUN

Qürbət eldə yorğun-yorğun gəzərəm,
Yollar yorğun, yolçu yorğun, diz yorğun.
Əldə qələm gündə dərdim yazaram,
Dəftər yorğun, qələm yorğun, göz yorğun.

Çox ağladım, kimsə halım bilmədi,
Məktub yazdım, yardan səda gəlmədi.
Qəmli ötər sazım səfa qalmadı,
Nəğmə yorğun, sazım yorğun, söz yorğun.

Könlü yanıq bu gün bir söz söylədi,
Candan aşiq olan onu dinlədi.
Dünyamız əzəldən budur, belədi,
Bahar yorğun, qış-yay yorğun, güz yorğun.

ƏBDÜLƏZİZ SƏMİN BAYATLI
(1938–2019)

Şair, yazıçı, tənqidçi, televiziya aparıcısı və tərcüməçi olan ustad ədəbiyyatçı Əbdüləziz Səmin Bayatlı 1938-ci ildə Kifridə doğulub. İbtidai və orta təhsilini Kifridə, liseyi isə Tuzxurmatuda başa vurub. Müəllimlik kursunu bitirdikdən sonra, 1957-ci ildə Kərkükdə müəllim işləməyə başlayıb. Müəllimlik sənətində təqaüdə çıxdıqdan sonra Kərkük televiziyasında tərcüməçi və aparıcı olaraq çalışıb.

Əbdüləziz Bayatlı ərəbdilli mətbuatda peşəkarlığına şübhə edilməyən bir dil mütəxəssisidir. “Qardaşlıq”, “Birlik səsi” jurnallarında və “Yurd” qəzetində yayımladığı şeirlərində milli, eşq, həsrət və ümid dolu mövzular yer alır. Milli mövzularda yazmış olduğu şeirlərin bir hissəsinə musiqi bəstələnərək türkman müğənniləri tərəfindən Kərkük televiziyası və Bağdad türkmandilli radiosunda ifa edilmişdir. Bayatlı, özünəməxsus üslubu ilə araşdırmalar aparmağa böyük əmək sərf etmişdir. Yazıçı, Füzuliyə olan pərəstişkarlığını ədəbi əsərlərində açıqlamışdır. Uzun illər Kərkük

Televiziyasında çalışan Bayatlı, türkman ziyalılarının tanınmış simalarından biridir.

Əsərləri:

- 13-ü türkcə, 7-si ərəbcə nəşr edilən kitablarının bəziləri:
- “Füzulinin şairliyi”. Bağdad, 1973.
- “Füzulinin Leyli və Məcnun dastanındakı qəzəllər və açılışı”. Bağdad, 1989.
- “Nəsimi”. Bağdad, 1996.
- “Aynada insan”. Kərkük, 2005 və 2010.
- “Yunus Əmrə və fəlsəfəsi”/ “Qəm karvanı”. Kərkük, 2013 və s.

YAVRUM MƏMMƏDƏ

Sən kimin nəvəsisən, sor özünə?
Ya aldanma, düşmənlərin sözünə
Kəs yolunu, bürün qutsal tozuna,
Qaç, Məmmədim, zirvələrə durmadan
Aş dağları yorulmadan, qorxmadan.

Bu torpaqlar mərd babalar torpağı,
Qorxu bilməz, tunc ürəklər ocağı.
Mavi asman, biz türkmanlar çardağı,
Qaç, Məmmədim, zirvələrə durmadan
Aş dağları yorulmadan, qorxmadan.

Biz azadlıq yazmaq üçün doğmuşuq,
İçimizdə qorxu gözün boğmuşuq.
At belində taleyimiz hörmüşük,

Qaç, Məmmədim, zirvələrə durmadan
Aş dağları yorulmadan, qorxmadan.

Dədə Qorqud sarılmış bayrağına,
Gənc osmanlar toplanmış otağına.
Bas nərəni vur düşmən qulağına,
Qaç, Məmmədim, zirvələrə durmadan
Aş dağları yorulmadan, qorxmadan.

Meydanı ər qazanar yoxda sayı,
Rahət ər in tarixlərdə yox payı.
Sor tarixə necə tapdı Atanı,
Qaç, Məmmədim, zirvələrə durmadan
Aş dağları yorulmadan, qorxmadan.

Ölmək var, amma dönmək yox bugün,
Haqq yolunda ölüm xoşbəxt toy-düyün.
Budur bizə öyüdü şimşək soyun.
Qaç, Məmmədim, zirvələrə durmadan
Aş dağları yorulmadan, qorxmadan.

SÖZLƏR

Qabarlı ovuclarımda
Bir salxım sözümlə var,
Qıfıllanmış kökləri
Könlümün tarlasına
Qoxladığım bağçalardan,
Yoxladığım boxçalardan,
Yığmışam doyunca.

Bu sözləri
Ömür boyunca...
Gecələrin əsrarəngiz meşələrini,
Dənizlərin çalxantılı limanlarını,
Həm də
Dinsizlərin küllənmiş limanlarını
Aşmalıyam
Qartal gözləriylə,
Səpməliyəm
Ovuclarımı yandıran
Yorğun beynimi döyən
Bu köhnəlmiş sözləri
Buz tutmuş çöhrələrə...
Könül uçurumlarından qopan
Qasırğalı nəfəsimlə,
Şimşəkli yumruqlarımla,
Dağıtmalıyam.
Günəşlərimizi boğan
Dumanlı buludları.
Artıq doğmalıdır
Yeni günəşimiz,
Böyüməlidir sözlərimiz,
İrmaq-irmaq
Yayılmalıdır damar-damar,
Parıldamalıdır çiçək-çiçək
Türkünlük qoxan tarlalarımız
Türkəm deyən balalarımız.

NƏĞMƏ

Qavalımdan sallana-sallana
Sızıb yayılan
Davud nəğmələri,
Solğun üzlü bağçamda
Doyunca əmbər saçan
Cənnət çiçəkləri.
Dırmaşılmayan yalçın qayalardan
Bol-bol fısqıran
Musa bulaqlar,
Pəmbə yanaqlı şəfəqlərimdə
Nazlı-nazlı əsən
Dəclənin sahil küləyi,
Həm də
Bu həsrət dustağı könlümdə
İrmaq-irmaq coşan
Eşq şeirləri.
Şeir üzlü bir gözəllikdir
Onun da
Kim olduğunu
Harda gizləndiyini
Bir mən bilərəm
Mən...

RÜBAİLƏR

Söylədim anlamadın, söyləməkdə nə məna?
Dilədin alamadın, diləməkdə nə məna?
Bir quru çörək üçün aldın xırmanları
Tapamadın çörəyi, ələməkdə nə məna?

Zamanın gülər üzün bir nəfəslik görəmədim,
Həm də gülüstanında qanad açıb ötəmədim.
Mən də bir insanam, bil, haqqım var yaşamaqda
SİNƏMƏ SİXA-SİXA YAR SAÇIN HÖRƏMƏDİM.

Gözlərinin üstündə yaylanır ikicə yay,
Fırlanar bağrım yarar, desəm vay, deməsəm vay.
Hər şeyim qurban verdim eşqinin bayramında
Əldə bir qəlbim qalıb, parçala sİNƏNƏ YAY.

Bülbül bağı qan kimi çiçəklər yanağında
Hər gecə həm fərmansız girər gül qucağında.
Bir ovuc quru üzüm san ömrümü, gözəlim,
Barmaqlarınla onu az doldur bardağına.

Çiçəklər qucağında bir gecə yatsam, nə var!
Gözəllər dodağında bir damar olsam, nə var!
Aşdım bütün dodaqları bu pərişan ömrümlə
Ömrün son mənzilində yar, qoxun alsam, nə var!

İçimdə bir sözüm var, sancısını çəkirəm,
İzah olunmaz sözdür, onun üçün deyirəm.

Tamamlandı doqquz ay, doqquz gün, doqquz saat
Nəfəs-nəfəs mən onun doğuşun gözləyirəm.

Söndürməz atəşimi bu atəşli piyalə,
Bu gün anladım artıq, düşmüşük xam xəyala.
Arxamızda dağlar var, qarşıda adəm kəndi
Hamı birlikdə o kəndə, qaçırıq biz sürətlə.

Çırpınır gedən bizlər, yolda dərvişlər kimi
Yola düşdük qanadsız, qanadsız xəyal kimi.
Gecə-gündüz yolçuyuq, nə amal var, nə yataq
Gündə bir diyar-diyar, yuvasız quşlar kimi.

Susadım meyə saqi, əmr ver badə dolsun,
Qalmadı əhli-vəfa, badələr yada dolsun.
Xəbərsiz sərxoşlarıq, boşadıq ayıqlığı
Acıya acı gəlsin, badələr sadə dolsun.

Bir boşaltdıq qədəhi, içdik duman içində,
Saqi ayıqdır sandı, sundu güman içində.
Boşaldı əllərimiz, susdu şaqraq dilimiz
Nə bal tapdıq, nə pətək, öldük duman içində.

Ölümsüz həyat üçün (Xıdır) gəzdi çölləri,
Həyat sirrin bulalım deyə düşdü yollara.
İllər keçti aradan, çəkdi ölüm vədəsi
Nə buldu həyat sirrin, nə qurutdu gölləri.

Neydən çıxar min nəğmə, min səda bir nəfəsdə,
Meyxanə cuşa gəlir, bir nəşə min həvəsdə.

Bu oyunbaz saqilər can alan gözləriylə
Sərxoş etmiş bizləri, uyutmuş bu qəfəsdə.

Sanmayın mən ölərsəm hər şey bitər, bitərəm,
Daş torpaq udar məni, torpaq olar ölərəm.
Köküm məzarda işlər, qovuşar baharlara
Yeni bir günəş ilə tərpnərəm, bitərəm.

Yediyimiz ağıdır, adın "nabat" qoymuşuq,
Suyumuz ciyər kəsər, adın "Fərat" qoymuşuq.
Bir parça quru çörək, bir qurtum yalaq suyu
Yaz tarixə bunu da, adın həyat qoymuşuq.

Sev məni, sevim səni, xoşbəxt keçsin çağımız,
Yasəmən, lalə, nərgiz, reyhan bitsin bağımız.
Qorusun qun ağacı, çiçəklənsin sevgilər
Gecələr gündüz olsun, haqq yandırsın çırağı.

Bu yolu döyə-döyə, döyüldüm xarman oldum,
Tutuldu min bəlaya, qovruldu loğman oldum.
Həm şagird, həm də usta, çalışdım yüz min qanda
Toplandı məndə qanlar, qanlara mən qan oldum.

Yasəmənlər, lalələr, mavi güllər, çiçəklər,
Açılsın könüllərdə, cana gəlsin diləklər.
Qovuşsun yar yarına, bülbül də gülzarına
Qurdla qoyun dost olsun, çoban olsun mələklər.

ƏBDÜLHÜSEYN NƏCCAROĞLU
(1944–2001)

1 944-cü ildə Tuzxurmatunun Molla Səfər məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Tuzxurmatuda başa vurub. 1961-ci ildə Bağdad Hərbi Məktəbinə qəbul olub. 1963-cü ildə həmin məktəbdən zabit olaraq məzun olub. 37 il müxtəlif hərbi hissələrdə xidmət edib. 1988-ci ildə yarbay rütbəsi ilə təqaüdə çıxıb.

Şair Əbdülhüseyn Nəccaroğlunun ədəbiyyata marağı uşaqlıq illərindən başlayıb. Atasının təsiri ilə dini kitablar oxuyub və Nəsimi, Füzuli, Xətai kimi şairlərin təsiri ilə şeir və nəsr əsərləri yazmağa başlayıb. 1964-cü ildən bəri türkman ədəbiyyatçıları arasında tanınır, şeir və məqalələri “Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” dərgilərində dərc olunur. Nəccaroğlu təxəllüsü ilə yanaşı “Mollaoğlu” adından da bəzi şeirlərində istifadə etmişdir.

İraqda keçirilən mədəni və ədəbi tədbirlərdə iştirak edən, İraq Yazıçılar Birliyinin üzvü olan Əbdülhüseyn Nəcc-

caroğlu 2001-ci ildə Səddam rejimi tərəfindən həbs olunmuş, müxalif partiyaya üzv olduğu bəhanə edilərək edam edilmişdir.

HƏYAT RÖYASI

Baharımız gələcək, güllər saracaq hər yanı,
Tarixlər bəzəyəcək bütün sevdanı, insanı.
Sevdamız nəğməsini oxuyacaq bülbüllər
Bülbüllərin ötüşündən dərdli tapacaq səfanı,
Göylər nəşə dolu, güləcək gülməyən üzlər
Doğdu sevgi günəşi, işıqlandırdı aranı.

Çırpdı dərd qapısını, açdı səadət xəznəsin,
Qaçdı işıqlı yerlərə qaranlıqlar karvanı.
Xoşbəxtliklər doğuran günəşimiz batmayacaq
Sevənlər yaşayacaq, göylərə qalsın sağını
Səhərdən əsən külək şən, saçır canımıza can.
Aşıqlərin sədası aydınladır bu dünyanı
Nəccaroğlu söyləyir, gəl, gözəlim, sənə diləyim,
Canımda yaralarım bəlkə tapacaq dərmanı.

DİLƏK

Bu həsrətli könlümdə vardır bir çox diləyim,
İnsanlar hürr yaşarsa, rahat olar ürəyim.
Kimsədən yardım ummam, yoracağam biləyim,
Əkərəm bağ-bostanlar əllərimdə bel, kürək
Ümidim var, gün gələr gerçəkləşər bu dilək.

Tarlalarım məhsuldar bardan dolsun bağlarım,
Lalə, nərgizlə dolsun dərələrim, dağlarım.
Yadlara ümidim yox, özüm yaram bağlaram,
Hümmətli olmalıyıq, həm də mətin bir ürək
Ümidim var, gün gələr gerçəkləşər bu dilək.

Yetimlərlə yoxsullar şad olub dardan çıxsın,
Zənginlər həmişə versin, xəsis aradan çıxsın.
Evlərimizdə şənlik, yaşlı qaradan çıxsın,
Olmalıyıq sərt bilək, həm də mətin bir ürək
Ümidim var gün gələr gerçəkləşər bu dilək.

Dilərəm ac insanlar qarınları tox olsun,
Xəstələr şəfa tapsın, dərd aradan yox olsun.
Kim millətin haqqın yeyir, ürəyinə ox olsun,
Bir olmaqçün diləklər, ona bir hümmət gərək
Ümidim var, gün gələr gerçəkləşər bu dilək.

Ucalsın haqq bayrağı, könlümüz təmiz olsun,
Qalxsın aradan mən-sən, bizlər deyə biz olsun.
Sağlam bir təməl quraq, nəvələrə iz olsun,
Mollaoğlu söz yetməz, buna bir hümmət gərək
Ümidim var, gün gələr gerçəkləşər bu dilək.

ƏHMƏD MƏHMƏD KƏRKÜKLÜ

(1947 – 2018)

1 1947-ci ildə Kərkükün Beglər məhəlləsində doğulub.

Orta məktəbi başa vurduqdan sonra Gənclik Nazirliyinin Gənclik İnstitutunu bitirib. Eyni zamanda, həmin nazirliyin Kərkük şöbəsinin gənclik idarəsində çalışıb, şöbə müdiri vəzifəsinə qədər yüksəlib. Təqaüdə çıxdıqdan sonra müxtəlif işlərdə çalışmağa başlayıb. Kərkükdə “*Fidan*” adlı kitabxanası var.

Kərkük televiziyası və Bağdad radiosunun Türkman dilli bölümündə mədəniyyət, sənət və idmanla bağlı müxtəlif verilişlər hazırlayıb, təqdim edib. Türkman dilindəki məqalələrini “*Yurd*” qəzeti, “*Qardaşlıq*” və “*Birlik səsi*” dərgilərində, ərəb dilindəki şeir və məqalələrini isə ərəb qəzet və dərgilərində dərc etdirib.

Əhməd Kərküklü gəncliyindən bəri ədəbiyyat və sənətlə maraqlanıb; həm ərəb, həm də öz ana dilində böyük uğurlara imza atıb.

Şair, yazıçı və jurnalist olan Əhməd Kərküklü İraq mətbuatında tanınan simalardan biridir. Şeirlərini sadə və hər kəs tərəfindən başa düşülən bir dildə, sərbəst vəzndə qələmə almışdır. Alovlu duyğularını xoyratları ilə dilə gətirmişdir. Şairin Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən bir kitabı nəşr olunub. Bundan başqa o, öz maddi imkanları ilə ərəb və türkman dillərində sənət və mədəniyyətlə bağlı kitabçalar nəşr etdirib.

İraq Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvü olan Əhməd Məhməd Kərküklünün İraq türkləri ilə bağlı önəmli kitab və sənədlərdən ibarət arxivi vardır. Kərkükdə yayımlanan "Pınar" dərgisinin sahibi olan Əhməd Kərküklü 2018-ci ildə Kərkükdə vəfat edib.

HƏR ZAMAN

İllərin uzaqlığı
Silməz könlümüzün dadını.
Nə məşhurdur
Xatirələrimiz.

Evlərdən saçılır
Təzə mey, dolma qoxusu.
Hər zaman.
Yavan çörək,
Duzlu ayranımız soyuq
Tanıdır bizləri
Hər zaman.

Divanxana, çayxanalar,
Məclislərimiz möhtəşəm
Mübahisələrdə
İncə
Arzu Qəmbər nağılları,
Xoyratlar
Bəslənir
Bəstələrdə yüksəlir
Kimliyimizdir o
O hər zaman
Bizim...

Bu bizim şirin dilimiz,
Əxlaqımız,
Varımız.
Adımız... İmanımız,
Bitməyən şanımız,
Ünvanımız
Tanıdır dünyaya
Bizləri hər zaman.

XƏZİNƏMİZ

Qulaqlarıma
Layla balam, layla
Səsi gəlir.
Dumanlı lampa yanan xəzinəmizdən
Bir ayağı əyri beşik
Hələ də vurur tak, tak, tak, tak...
Hər gecə anam elə yatırdı məni.

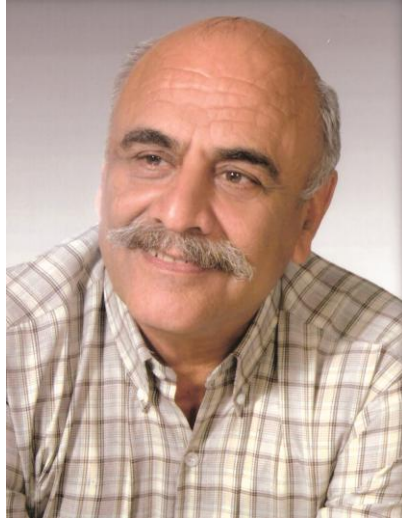
Eyni köşk
Eyni dayaqlı evimiz
Başqalaşdı gözlərimdə gecələr.
Bəzən gülər, bəzən qorxardım
Dumanlı lampa yanan xəzinəmizdən
Qarşısında zirzəmi,
Sevincim,
Kədərım.
Hələ də bir kəpənək kimi
Divarlara dırmaşır
Sevinci
Kədəri başqaydı
Başqa ləzzət alırdım
Dumanlı lampa yanan xəzinəmizdən
Nə gülüşüm gülüşdü, nə ağlamağım
Nə də həsrətim o xəzinədə
O xəzinə adlı bir xəzinəyi
Altun zümrüd coşmazdı amma
Sevgi coşardı.
Hürriyyət coşardı,
Hüzur coşardı,
Dumanlı lampa yanan
Xəzinəmizdən.

TORPAQ QOXUSU

Sənə yazdığım məktuba
Şəhərimin qoxusunu qatdım.
Sətirlərində marağım
Sevgim
Ürək döyüntülərim
Bir daha dönməyini
İstədim.
Bu mövsümdə
Dəyişildi hərflərimin rəngləri,
Kəpənəklər bürüdü ətrafı
Duyğularım daha da isti
Çəkdiyim tablolar
Maviyə bürünüb,
Kəpənəklər də
İmzasını çəkir
Bu anda...

Varım,
Yoxum,
İnsanlığım
Dəftərlərdən silinə adım.
Kimliyim
Yerim, göyüm
Günəşim, ayım, dəyişilib
Başqa bir insan olmuşam.
Dalğın,
Vurğun,

Çılğın bir halda
Amma torpağımın qoxusu
Misk qalıb hələ də.
Molla Sidiqənin xoyratı
Ölməyib,
Qulaqları oxşayır
“Bir dənələr;
Bir sümbül, bir dənələr
Çoxları haqq saxlasın
Ölməsin bir dənələr...”
Tanrının səsi
Göyləri bürüyür
O səs mənə
Və yeni doğacaq körpə
Bir ümid əlavə edir,
Bir ümid...

ƏBDÜLLƏTİF BƏNDƏROĞLU
(1937–2008)

Türkman ədəbiyyatının öndə gələn ziyalılarından olmuş araşdırmaçı şair, yazar və jurnalist Əbdüllətif Omran Bəndəroğlu 1937-ci il aprelin 1-də Tuzxurmatuda doğulub. İbtidai və natamam orta təhsilini Tuzxurmatu və Kərkükdə başa vurub. Kərkük Petrol şirkətinə aid Texniki məktəbdə təhsilinə davam edərkən, siyasi səbəblərdən məktəbdən xaric edilib (1956). Bundan sonrakı həyatını bəzi şirkətlərdə işləyərək davam etdirib. Artan siyasi təqiblər nəticəsində ölkədən getmək məcburiyyətində qalan Bəndəroğlu 1964-cü ildən sonra başqa ölkələrdə (Livan, Bolqarıstan, Yunanıstan) müxtəlif işlərdə çalışıb. O vaxtlar Sofiyada türk dilində yayımlanan qəzet və jurnallarda yazdığı məqalə və şeirləri dolanışıqına kömək olmuşdur.

1965-ci ildə yenidən Vətənə qayıdıb. 24 yanvar 1970-ci ildə türkmanların mədəni haqqlarının qismən tanınması ilə

bağlı bildirişdən sonra Bəndəroğlu, Kərkükdə İrşad müdiri vəzifəsinə təyin olunub. Bir müddət sonra isə Mədəniyyət Nazirliyinə bağlı Türkman Mədəniyyət Müdiri və hər həftə çıxan “Yurd” qəzetində baş yazar vəzifəsinə gətirilib. Bu vəzifədə olarkən yazar və alimlərin 400-dən artıq kitabını çap etdirib. Bu, ölçüyəgəlməz xidmət idi.

1997–2000-ci illər arasında Türkiyənin “Anadolu” Xəbər Agentliyinin İraq müxbiri vəzifəsində çalışan Bəndəroğlu, 1999-cu ildə İraq Mədəniyyət Nazirliyinə bağlı Türkman Mədəniyyət Müdiri və “Yurd” qəzetindəki vəzifələrindən ayrılaraq təqaüdə çıxıb. 2002-ci ildə yenidən “Yurd” qəzetinin baş yazarı vəzifəsinə gətirilib. 2003-cü ilin dekabr ayında öz istəyi ilə vəzifədən gedib. İraq hakimiyyətinin türkmanlara qarşı tətbiq etdiyi siyasi və mədəni təzyiqlərə baxmayaraq, “Yurd” qəzetinin yayımlanmağa davam etməsi, Bəndəroğlunun mücadiləsinin nə qədər məhsuldar olduğunu göstərir və bu mücadiləni qiymətləndirmək hər bir ziyalının vəfa borcudur.

“Yurd” qəzetinin türkman ictimaiyyətinə təqdim etdiyi mədəni xidmət tarixə qızıl hərflərlə yazılacaq qədər dəyərlidir. “Yurd” qəzetində yayımlanan hər bir yazıda gənc nəslin başa düşəcəyi bir dil və üslub işlədilməsi gənc nəslin önünü açmış və təsirini bütün ictimaiyyətə göstərmişdir. Doğma dilin yaşadılmasında “Yurd” qəzetinin böyük xidmətləri olmuşdur. Bəndəroğlu və iş yoldaşlarının bu xidmətdə böyük rolu olmuşdur.

Azərbaycan mədəniyyət aləmində İraq–Türkman coğrafiyasına, tarixinə, mədəniyyətinə və İraq türkmanlarına duyulan böyük maraqla Bəndəroğlunun payı böyükdür. Azərbaycanlı elm və ədəbiyyat xadimlərindən biri olan Qə-

zənfər Paşayev ilə şəxsi dostluqları və gördükləri işlər Bəndəroğlunun, eyni zamanda, bir jurnalistlik fəaliyyətidir. Bunun sayəsində bir çox araşdırma və ədəbi əsər meydana çıxmış, Bakı Dövlət Universitetində mövzu ilə bağlı işlər görülmüşdür. Bu səbəblə Bəndəroğlu, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Elmi Şurasının fəxri üzvü seçilmişdir. Eyni zamanda, Bakı Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsində 20 il boyunca tələbələrə verdiyi konfrans və seminarlara görə ona 1992-ci ildə universitetin Fəxri Doktoru adı verilmişdir. Səddam rejimindən sonra İraq–Türkman mədəniyyət işlərinə baxan Prezident köməkçisi vəzifəsinə gətirilib. Daha sonra Quzey İraqda – Ərbildə qurulan Federal Kürd Bölgəsi Hökumətində nazir oldu.

2 fevral 2008-ci ildə İordaniyada keçirdiyi ağır ürək əməliyyatı nəticəsində həyata gözlərini yumub və Nəcəfdə torpağa tapşırılıb.

Əsərləri:

- “İraq Türkman ədəbiyyatı yolunda bir addım”. Araşdırma və Şeirlər. Bağdad, 1962.
- “Günəş nəğməsi”. Şeirlər. Bağdad, 1969.
- “Yurd Torpağı”. Şeirlər. Ankara, 1971.
- “Türkman şairi Füzuli Bayatlı”. Araşdırma. Bağdad, 1971.
- “İmadəddin Nəsimi Əl-Bağdadi”. Araşdırma. Bağdad, 1973.
- “Gürgürbaba Dastan”. Bağdad, 1973.
- “Şərq insanları”. Şeirlər. Bağdad, 1975.
- “Göyərçinlərin nəğməsi”. Şeirlər. Ankara, 1977.
- “İraq Türkman dili”. Araşdırma. Bağdad, 1977.

- “Çığırta və Yara”. Şeirlər. Bağdad, 1979.
- “Türkcə, ərəbcə lüğət”. 4 cild Bağdad, 1981.
- “Yanar dağlardan püsgürən ulduzlar”. Şeirlər. Bağdad, 1982.
- “Gecənin sinəsində çırpınır ildırımlar”. Şeirlər. Bağdad, 1986.
- “Müharibə şeirləri”. Salah Növrəslə birlikdə ərəbcədən tərcümə. Bağdad, 1986.
- “Ürək çırpıntıları”. Şeirlər. Ankara, 1987.
- “Atalar sözlərimiz”. Araşdırma, İncələmə və Qarşılaşdırma. 2 cild-Bağdad, 1988.
- “İraq Türkman ədəbiyyatına bir nəzər”. 2 cild. Bağdad, 1989.
- “42 günün şeirləri”. Bağdad, 1992.
- “Gecənin qanayan yarası”. Kərkük, 2003.

Şair və araşdırmaçı Ə.Bəndəroğlunun Azərbaycanda, Türkiyədə, İraqda ərəbcə çıxan əsərlərilə birlikdə 36 kitabı nəşr olunub.

Tərtibçidən: Əbdüllətif Bəndəroğlu Azərbaycanı çox sevirdi. 1968-ci ildən ömrünün sonuna qədər, demək olar, hər il ölkəmizə gələrdi. Azərbaycan sevgisini şairin aşağıdakı bayatısından da görmək olur:

Yaşar könlüm;

Qəm içər, yaşar könlüm.

Dostların arzusuyla

Çırpınar, yaşar könlüm.

Bağdadda bir ah çəkər

Bakıda yaşar könlüm.

Ə.Bəndəroğlu Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü (1994), Bakı Dövlət Universitetinin fəxri doktoru (1992) seçilib. O, heca vəznində və sərbəst şeirlər yazırdı. Şairin Azərbaycanda “Qərənfil” (1977), “Göylər unutmuşdu yağaçağını” (1991), “Yolun sonunadək” (2001) şeirlər kitabları və professor Qəzənfər Paşayevlə birgə “Azərbaycan folkloru antologiyası” (İraq-Türkman cildi, 1999) və “Çağdaş İraq şeirindən seçmələr” (2001) çap olunmuşdur. Bağdadda Azərbaycanla bağlı “Ərəb ölkələrində Azərbaycan şeiri” (1971, ərəb dilinə çevirəni: Sinan Səid), “Çağdaş Azərbaycan şairlərindən seçmələr” (1974), “Azərbaycan şairləri” (1987), Bəxtiyar Vahabzadə “Seçilmiş əsərləri” (1989), Nəbi Xəzri. “Seçilmiş əsərləri” (1989), “Azərbaycan hekayələri” (1991), Kamil Vəli Nərimanoğlu. “Xalqın sözü” (1991), Qəzənfər Paşayev. “İraq-Türkman folkloru” (1995), Elçin. “On ildən sonra. Hekayələr” (1996), Qəzənfər Paşayev. “Altı il Dəclə-Fərat sahillərində” (1996, Ərəb dilinə çevirəni Ə.Bəndəroğlu), Rəsul Rza. “Ağlayan çox, gülən hanı?” (Kərkük, 2007), Elçin. “Mahmud və Məryəm” (Kərkük, 2007) və s. kitabları nəşr etdirmişdir.

Əbdüllətif Bəndəroğlu Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasına (bax: IV cild, s.126) daxil edilmişdir. Məlumdur ki, ensiklopediyada böyük xidmətləri olan şəxsiyyətlər yer alır.

Ə.Bəndəroğlu eləcə də möhtəşəm “Azərbaycan yazıçıları XX–XXI yüzillikdə” Ensiklopedik məlumat kitabında yer alır (Bax: Bakı, “Nurlar”, 2011, səh.217).

Azərbaycanda yaradıcılığına universitetlərdə diplom işləri və mənim rəhbərliyimlə Səkinə Qaybalyeva 2011-ci ildə “Əbdüllətif Bəndəroğlunun elmi-bədii fəaliyyəti” möv-

zusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edib.

Şairin *“Çağdaş İraq şeirindən seçmələr”* (Bakı, 2001) kitabımızda gedən *“Atamın dəzgağı”*, *“Düşüncədə yaşamaq”*, *“Keçmişdən xatirələr”*, *“Qərənfil”* və *“Sevgi erkən oyandı”* şeirlərini də burada verməyi münasib bildik:

ATAMIN DƏZGAHI

Bu dəzgağda neçə dəmir,
Neçə çəlik
kül oldu.
Sənin kimi milyonlarla dəmirçi
Zənginlərə qul oldu.
Bu dəzgağda neçə qılınç,
Neçə xəncər düzləndi.
Qaranlığın zəhər saçan bağrında da
gizləndi.
Bu dəzgağdan gözə saçdı
qığılımlar,
Ulduzlarla qovuşdu,
Şimşəklərlə çarpışdı,
Çətin qorxu
və sevgi, sevinc aradı:
İllər keçdi, gur çəkicin
və dəzgağın
paslanmadı
parladı.

DÜŞÜNCƏDƏ YAŞAMAQ

Yaralı qanadlarını
Qaranlığa vuran
Quşları
Köç edərkən gördüm.
Gecədən sonra
Doğan
Gün işığında
Var olmağı
Gözlədim.
Bir çərtdəyin
Torpaqda
Yenicə çatladığını
Öyrəndim.
Torpaq ananın
Üstünə damlayan
Göz yaşlarında
Tarixin qanlı hadisələrinə
Bələd oldum.
Və hər şeyin cövhəri ilə
Yaşamağa doğru
Yönəlmək istədim.
İndi də yaşayıram
Bu düşüncədə.

KEÇMİŞDƏN XATİRƏLƏR

Çağlar keçdi oyanmadıq,
Dərd çəkməkdən usanmadıq,
Əl verdilər dayanmadıq,
Sanımızı unutmuşuq.

Bu ellərdən düşmən qaçdı,
İldırımın işığı saçdı,
Dənizlərə yollar açdı,
Şanımızı unutmuşuq.

Şimşək vurdu, biz də yandıq,
Boş sözlərə tez inandıq,
Qaranlığı aydın sandıq,
Anımızı unutmuşuq.

Dağlar coşdu, qol qırıldı,
Sümük sındı, bel qırıldı,
Əlimizdə tel qırıldı,
Sazımızı unutmuşuq.

Dəniz coşdu ürəyimdə,
Zəncir izi biləyimdə,
Həsərət gizli diləyimdə,
Yazımızı unutmuşuq.

Balıqçının ağ ağında,¹⁶
Ovçuların tuzagında,¹⁷
Yurdumuzun torpağında,
Qanımızı unutmuşuq.

Ağ göyərçin qanadlandı,
Damarlardan qan atlandı,
Əkməyimiz boyatlandı,
Yurdumuzu unutmuşuq.

Günəş doğar üzümüzdə,
İldırım var gözümüzdə,
Mərdlik, şərəf sözümüzdə,
Elimizi unutmuşuq.

Gəzər göydə gözəl quşlar,
Gerçəkləşməz heç bir düşlər,
Düyünlənib yaram işlər,
Dilimizi unutmuşuq.

---

¹⁶ ağ – tor

¹⁷ tuzag – tələ

QƏRƏNFİL

Gözlərinin baxışını saxladım,
Ürəyimdən keçən yolu yoxladım.
Sənə baxan yad gözləri oxladım,
Öz-özümə yan demişəm, qərənfil!
Mən yurduma can demişəm, qərənfil!

Çoxdan bəri yazdım adın könlümdə,
Sözün gəzər hər vaxt mənim dilimdə.
Sənə hörmət göstəririlər elimdə,
Dilim şəkər, dilin şəkər, qərənfil!
Bir-birini sevər, çəkər, qərənfil!

Bağ-bağçalar gül ocağı olanda,
Bulaqlar da şirin suyla dolanda,
Aşıqlar da sazlarını çalanda,
Sənin üçün şeir yazdım, qərənfil!
Ürəyimdə adın qazdım, qərənfil!

Sənin sevgin göylərədək ucalır,
İnsan oğlu həsrətinlə qocalır.
Qəmlər görüb dərd çəkərək incəlik,
Saxla bizi qucağında, qərənfil!
Şimşək kimi ocağında, qərənfil!

Həyat gözəl bir səhnədir – keçilir,
Səndəki bu incilər də seçilir.
Yavaş-yavaş eşq badəsi içilir,

Sənin sevgin çox uludur, qərənfil!
Baharlarla gül doludur, qərənfil!

İnsan odur – çətinliyə dayansın,
Bir çağrışla duruxmasın, oyansın.
Yurdu üçün günəşlərə boyansın,
Sənin kimi heç görmədim, qərənfil!
Başqasını mən sevmədim, qərənfil!

Tarix boyu gur-gur səsin sellərdə,
Əzbərlənib sənin adın dillərdə.
Bənzərin yox çiçəklərdə, güllərdə,
Harda olsa ətrin saçar, qərənfil!
Dumanları keçər, açar, qərənfil!

Qış vaxtında yarpaqların titrəkən,
İldırımlar göydən enib bitərkən,
Gözəl-gözəl bülüllərin ötərkən,
Yarpaqların gül olaydı, qərənfil!
Ürəklərə bir dolaydı, qərənfil!

Saç ətrini bütün xalqlar üstünə,
Sevinc gətir qardaşına-dostuna.
Qoyma girsin insan qurdlar postuna!¹⁸
Azadlığı dünyaya yay, qərənfil!
Gözəl-gözəl xalları say, qərənfil!

---

¹⁸ post – dəri

Dağlar başı sisli duman olanda,
Gözlərimiz qan yaşıyla dolanda,
Aclıq qorxu qanadını salanda,
Sən də görün qüvvətinlə, qərənfil!

Əl-ələ ver millətinlə, qərənfil!
Vur ildırım, qaranlıqlar qalmasın,
Sümürgəci¹⁹ düdüyü də çalmasın.
Bir də savaşı pərdəsini salmasın
Qırılmayan qol-qanadlar, qərənfil!
Ruzigarda qoşan atlar, qərənfil!

SEVGİ ERKƏN OYANDI

Qaranlıq küçələrdə
Çalınan zəng səsindən
Qulaqlarım usandı.
Gecə-gündüz həsrətlə
Türkülər söyləməkdən
Dodaqlarım da yandı.

Ver əllərin, görüşək.
Səninçün yorğun canım
Fəlakətə dayandı.

Yetər artıq bunca naz!
Bu yaralı könlümdə
Sevgi erkən oyandı.

---

¹⁹ sümürgəci – istismarçı

MƏRHABA

Millətimin uğrunda hər zaman qaynar qanım,
Dilimi yaşatmaqçün qalxandır ona canım.
Tarix boyu yayıldı; türkmandır mənim soyum,
Qorxu nədir bilmədik, dedik, ölüm, mərhaba.

Gəzdim Ural, Altayı, sevgiyə türkü çaldım,
Parçalanan dilimə həsrətlə durub baxdım.
Oğuzların səsiylə ildırım kimi çaxdım,
Uzun ilər gülmədik, dedik, ölüm, mərhaba.

Orxon abidələri, Gültəkin qalıqları,
Göy Türkün yazıları, tarixin sübutları,
İçimizdə bəllidir, sualın cavabları,
Şəhid olduq ölmədik, dedik, ölüm, mərhaba.

BİZ

Biz
Yalqız dağların
Sinəsindən
İgidlik amalını
Əmən insanlarıq,
Torpağımızın
Eşqiylə
Yaşayıb ölənlərik.

AĞSU

Sənin suyundan içib, yaşadım torpağında,
Ən ağır günlərimi keçirdim bucağında,
Müqavimət göstərdim, sevgili qucağında,
Gözümdə yaş qurudu, sən quruma, ax, Ağsu.

Ən balaca yaşdaykən düşdüm qorlu atəşə,
Barışı hər an sevdim, nifrət duydu savaşa,
Zəncirləndi əllərim, yalqız qaldım, baş-başa,
Dostunu bas bağına, düşməni yandır, Ağsu.

Keçdi ömür yorulduq, keçmiş xatirə qaldı,
Damarlardan qan axdı, zamanın adı qaldı,
Yurdumuzun uğrunda şəhidin şanı qaldı,
Gündə deyil, ildə bir, bir dön bizə bax, Ağsu.

ANA DİLİ

Ana dilini sevmək,
Ana qucağını sevməkdir.
Yaşamın ilk günlərində.

Ana dilini sevmək
Yenidən yaşamaqdır,
Yaşamın son günlərində.

OYANIŞ

Ümidlərim volkan kimi qaynarkən
Uzun çəkən yuxulardan oyandım.
Taleyimlə kirli əllər oynarkən
Bu mənasız həyatımdan usandım.

Yurdda həsrət, könüldə ah yaşarkən
Quşlar bizdə darmadağın dolaşır.
Ümid qırıq, qayğı canı aşarkən
Qınsız xəncər yaramıza ulaşır.

Sizin üçün türküləri söylərkən
Qırx il, qırx ay gecə-gündüz yoruldum.
Dayandım mən qapınızdan keçərkən
Xəyal gördüm, ürəyimdən vuruldum.

KƏRKÜK

İçimdəki həsrətin
İçində yaşar, Kərkük,

Analar laylasıya
Oyanar, yatar Kərkük,

Gurgur baba ağlasa,
Silkənər qaçar Kərkük,

Tarixin açılmayan
Sirrini açar Kərkük,

İldırımını dünyaya
Alovla çaxar Kərkük.

KÜKRƏDİ

Eşq oduyla sıxılmayan bu ruhum,
Bir sevginin qısqacında titrədi.
Təzyiqlərə alışılmış ürəyim,
İllər boyu qəzəbindən kükrədi.

Nə sən gəldin, dərman tapdın dərdimə,
Nə mən durub xəyallardan oyandım.
Dünya qorun tutuşdurdun sevgimə,
Gülləsinə nişan oldum dayandım.

ÜÇ DAMLA YAŞ

Bir parça bulud,
Bu buluddan
Üç damla düşdü.
Damlanın biri
Anamın ovucuna
Biri də mənim ovucuma
O biri də torpağımıza.
Anamın ovucuna düşən
Sevgilimin göz yaşığı.
Torpağıma düşən

Tarixin bıçağından axan
Qanımız idi.
Və uzun illər boyunca
Önümüzdə damarlanan
Əzikliyimiz.
Anam, qan göz yaşı içdi
Məni pisləklərdən
Qorusun deyə,
Mən, göz yaşını içdim
Sevgilimi kimsə
Almasın deyə,
Torpaq,
Baharı gözləyirdi
Yeni lalələr
göstərsin deyə.

ƏBDÜLQADİR İZZƏT DABBAQOĞLU

Şair Əbdülqadir İzzət Dabbaqoğlu 1951-ci ildə Kərkükün Musalla məhəlləsində doğulub. İbtidai sinfi Həsədə, orta məktəbi Musallada başa vurub. 1968–1973-cü illərdə Bağdad İncəsənət İnstitutunun Keramika ixtisasından fərqlənmə ilə məzun olub. Hərbi xidmətini başa vurduqdan sonra 15 il müəllim olaraq işləyib, daha sonra öz istəyi ilə təqaüdə çıxıb. Ədəbiyyat və mədəniyyət sahəsində bacarıqlarını ibtidai məktəbdə rəsm müəllimi Səlahəddin Şihlərzadədən, xəttatlıq sənətini isə müəllim və usta şair Məhəmməd İzzət Xəttatdan öyrənib. “Nurəddin İzzət” məni sənətə həvəsləndirdi” deyən şair, sənətin hər sahəsini ona öyrətdiyini və incəsənətə qəbul olunmasında əvəzsiz rolu olduğunu ifadə etmişdir.

İnstitutda oxuduğu illərdə “Qardaşlıq” jurnalının bəzi işlərini yerinə yetirib. Bununla birlikdə, uşaqlıqdan bəri rəsm və xəttatlıq işlərini sevən Əbdülqadir Dabbaqoğlunun, “Qardaşlıq” jurnalı və “Yurd” qəzeti dərc olunmağa başlayanda ilk işi ana dilində oxumağı və yazmağı öyrən-

mək oldu; şeir, hekayə və xoyrat yazmağa başladı. İlk ədəbi əsəri 1969-cu ildə Bağdad Türkməndilli radiosunun “Ədəbiyyat dərgisi” verilişində oxunub; bir çox hekayələrindən radio–tamaşa hazırlanıb. Bunlara “Əhməd Əfəndi”, “Pərihan” və “Yeni həyat” misal ola bilər. Bununla birlikdə, “Qardaşlıq” jurnalının ərəb dilində sənət dünyasını, yerli və xarici sənət xəbərlər səhifəsini idarə edib. Şairin yazdığı şeirlərə musiqi bəstələnib və Bağdad Türkməndilli radiosu və Kərkük Televiziyasında sənətçilər Əbdülvahid Kuzəçi, Təhsin Kərkükoğlu, Fətulla Altınsəs, Sami Cəlali, Əli Qalalı, Məhməd Rauf, Yasin Yəhyaoglu və Fateh Yunis tərəfindən ifa olunub.

“Acı bir axşam” adlı kitabı Bağdadda 1999-cu ildə gün üzü görüb.

SƏN GEDƏLİ

Sən gedəli yuxu bilməz gözlərim,
Danışırım, anlaşılmaz sözlərim.
Gurgur kimi içimdə var gözlərim,
Sən gedəli yalnız qaldım cahanda
Hər şey sənsiz, hər şey susub Vətəndə.

Sən gedəli bir nöqtəyə dalmışam,
Bütün fikrim xəyalıma sarmışam.
Yaşayıram, artıq çoxdan ölmüşəm,
Sən gedəli gülmək yasaq mənimçün
Bir ər kimi yeriyrəm səninçün.

GƏL

Uzaqlardan əsən külək kimi gəl,
İldən-ilə bir gün bahar kimi gəl.
Bütün mövsüm yağışlı qar kimi gəl
Gir könlümə, könlüm qapısın çalmadan.

İllər keçdi hər gün gözlərkən,
O sənsizlik nəğməsini dinlərkən,
Mənə tərəf al dodağın gülərkən
Gir könlümə, gönlüm qapısın çalmadan.

Səni sevdim, düçar oldum min dərdə,
Könlüm sənsiz qərar etməz bir yerdə.
Bir gün axşam gün batmadan gəl bir də
Gir könlümə, könlüm qapısın çalmadan.

ARAMIZDA MƏSAFƏLƏR

Aramızda məsafələr uzaq, yar,
Gündüz yorğun, gecəm uzun uzaq, yar.
Qoxun verməz qoxladığım torpaq, yar,
Sipərdəyəm dağ başında cananım
Adın yazdım hər daşında cananım.

Aramızda məsafələr bitəydi,
Yalan sərab yolumuzdan itəydi.
Məni külək kəndinizə ataydı,

Sipərdəyəm dağ başında cananım
Adın yazdım hər daşında cananım.

Aramızda məsafələr görünməz,
Vətən üçün çalışanlar yorulmaz.
Yad əliylə bizim bilək burulmaz,
Sipərdəyəm dağ başında cananım
Adın yazdım hər daşında cananım.

Aramızda məsafələr qalxar, yar,
Qovuşarsaq zəfər topu çaxar, yar.
Bayram günü gözdən yaşım axar, yar,
Sipərdəyəm dağ başında cananım
Adın yazdım hər daşında cananım.

ƏDNAN QƏSSABOĞLU

Türkman ədəbiyyatının önəmli simalarından biri olan Ədnan Qəssaboğlu 1952-ci ildə Kərkükün Altunkörpü rayonunda doğulub. Orta məktəbi Altun-körpüdə başa vurduqdan sonra Ərbildə ticarət məktəbini bitirib. 1965-ci ildə uşaq yanılmacları məşğuliyyəti ilə başlayan şeir çalışmalarının ilk məhsulunu “Qardaşlıq” jurnalında dərc etdirib. Ə.Qəssaboğlu çağdaş türkman ədəbiyyatı inqilabına uyğun olaraq şeirə daha çox əhəmiyyət verib.

Onun heca və sərbəst vəzndə yazdığı şeirlərində milli mövzular, yurd və torpaq sevgisi, qardaşlıq və dostluq sədaları üstünlük təşkil edir. 1967-ci ildən bəri şeirlərini “Qardaşlıq”, “Birlik səsi”, “Kərkük”, “Yurd”, “Türkmaneli” və b. nəşrlərdə dərc etdirir. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyi və Türkman Qardaşlıq Ocağının üzvüdür.

Ədnan Qəssaboğlunun “Gəl” adlı şeir kitabı 2001-ci ildə Türkman Qardaşlıq Ocağı Ərbil şöbəsi tərəfindən nəşr edilib.

UTAN

Şanlı keçmişini unudan,
Balasını yad dillərlə yatıran,
Ərbil obalarında,
Lalə məzarında
Narahat yatan
Babalarından utan.

GƏL

Gözlərin közərir, sözlərin alov
Damu atəşidir könlündə yanan
Danızlər toplansa söndürməz inan
Yaş tökmə dəsmalın qalsın bəmbəyaz
Ağlamadan gəl.

Masmavidir keçir, göy səma,
Nə külək nə yağmur var.
Günəş doğacaqdır, çevrəndə nur var
Bugünün sabahın dünənki axşam
Bağlamadan gəl.

BİZ TÜRKMANIQ

İnsana hörmət edən insanın özüyük biz,
Mədəniyyət yaradan tarixin gözüyük biz.
O yıxılan dağların bitməyən tozuyuq biz,
Birləşib topalanar bir də dağ yaradarıq
Tarixi şaşırdaacaq altun çağ yaradarıq.

Biz Oğuz boylarının batmayan günəşiyik,
Axşam üfüqlərinə çatmayan günəşiyik.
Mənliyini zamana satmayan günəşiyik,
Fitilsiz yağsız yanar qaranlığı sökərik
Zamana diz çökdürüb biləyini bükərik.

Ey səması məsmavi, ey üfqü yanan Vətən,
Sənsən qəlbə yaşayan, sənsən gözlərdə tütən.
Uğrunda şəhidliyi nəşib etsə yaradan
Al məni bağrına bas, öp, qoxla doya-doya
Əsirgəmə sevgini məndən, ey əziz ana.

Xəyallarda arama gerçəklərdə gör bizi
Tarix səhifələrinə, dastanlara sor bizi
Dumanımız türk yazar yandırılar qor kimi
Biz könlü iman dolu haqq tanıyan düz türkmanıq,
Zalimə baş əymərik, türkmanıq biz, türkmanıq.

KƏRKÜK

Sən ey məmləkətimin ən çətin məsələsi,
Sən ey bütün dünyanın ən ac zəngini Kərkük,
Yanan üfüqlərindən əsirgəmə nurunu
Axtartma sevəninə alov rəngini, Kərkük.

Neçə zəhərli xəncər sancıldı ürəyinə,
Neçə qanlı qılınclar yardı bağrını, Kərkük.
Hər gələn torpağını doldurdu kürəyinə
Heç biri dindirmədi ürək ağrını, Kərkük.

Ocağından sıçrayan qığılımlar, dünyanın
Kirli çevrələrində söndü, dağıldı Kərkük.
Başına çökən qara duman sardı dörd yanı
Bizlər parçalanarkən yadlar birləşdi, Kərkük.

Parazit, yabançı xainlərdən təmizlə,
Dağınq küskünləri birliyə çağır, Kərkük.
Ocağına qovuşdur qara gün üçün saxla
Sənə sahib çıxacaq bir nəsil üçün doğar, Kərkük.

Buludlar arasında doğarkən yeni bir gün,
Rəngbərəng ümidlərə ver sən könlünü, Kərkük.
Vətənə dönsün bütün qürbətçi, köçkün, sürgün,
Aşırdılan qalanı yenidən tikdir, Kərkük.

ƏRBİLİM

Ürəyində həvəs, arzunda hirs var
Gecəyə məğlub olma, oyan, Ərbilim.
Üstündə ağır çəkic, altında zindan var
Başın önə əymə, dayan, Ərbilim.

Əsl mədəniyyətin özü var səndə,
Yadların tamahı, gözü var səndə.
Yara var, acı var, sızı var səndə
Düşmənidir sənə qıyan, Ərbilim.

Məhbus əli bağlı, hürr gözətçidir,
Ömür keçən gündür, sirr gözətçidir.
Bir acımaz cəllad, bir gözətçidir
Sənə gün saydıran, sayan, Ərbilim.

Tale mi topladı yurdu başına,
Bəla etdi ac qurdu başına.
Hər kəs acımadan vurdu başını
Olmadı səsini duyan, Ərbilim.

Doğmadan, rəhmindən çıxarıldın sən,
Çox yaralandın, çox bezdirildin sən,
Ölmədən min kərə öldürüldün sən
Lal olsun, sənə öl deyən, Ərbilim.

QƏLBİM

Qəlbimi sağ görmədim, ya xəstədir, ya xəstə,
Ya yavaş-yavaş döyünür, ya ahəstə-ahəstə.
Ya qəmlə sarmaş-dolaş, ya dərdlə yan-yanadır
Ya çilə çəkə-çəkə kriz yaşar üst-üstə.

TORPAQ VƏ QABARTI

Yalçın qayalı dağlar dilim-dilim qıyılmaz,
Üflənib şişirilən torpaqlar dağ sayılmaz.
Təpəyə baş əyməyən bir dağa sığınılar
Başı öndə əyilən qabartıya uyulmaz.

TORPAQ SEVGİSİ

Göy üzünə yalvarar quraq torpaqlarımız,
Bir damla rəhmət dilər çatlayan dodaqlarımız.
Könlümüz lövbər salıb doğduğumuz torpağa
Pəmbə ümid kəndinə varmaz ayaqlarımız.

ALDANMA

Kirpiklərin hər an can ala bilər
Onlara uymasın qaşların sənin.
Dodağın damardan qan ala bilər
Tələyə düşməsin dişlərin sənin.

YOLLAR

Yollar ucsuz-bucaqsız, nə keçiləsi yollar var
Yollar əyri, yollar düz, nə seçiləsi yollar var
Əngəlləri tanımadan nə açılması yollar var
Yolu məchula gedər gözləri doymayanın
Ruhu cənnətlik olar şeytana uymayanın

ƏLİ YAĞMUROĞLU

1 954-cü ildə Daquqda doğulub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Kərkük Elektrik İdarəsində məmur olub. 1995-ci ilə qədər eyni vəzifədə çalışdıqdan sonra bir çox türkman ziyalı kimi İraqı tərk etmək məcburiyyətində qalıb. 1995-ci ildə Türkiyəyə sığınıb. İzmirdə bir ticarət şirkətində müdir vəzifəsində çalışıb. Hazırda Dubayda işləyir.

Ədəbiyyat dünyasına 1973-cü ildə gəlib. Əvvəl xoyrat, daha sonra isə heca vəznində şeirlər yazıb. Şeirlərini Bağdadda "Yurd", "Qardaşlıq" və "Birlik səsi", Türkiyədə isə "Yəsəvi", "Orta Şərqi", "Kərkük", "Qardaşlıq", "Altın körpü", "Türkman boğçası", "Savut əl-Türkman", "Türkmaneli" qəzet və jurnallarına dərc etdirir.

Ritmə çox önəm verən şair Yağmuroğlunun şeirlərinin bir hissəsinə müxtəlif müğənnilər tərəfindən musiqi bəstlə-nərək ifa olunur.

Vətənidən uzaq yaşamağı qəbul edən şair, çox zaman acısını, sıxıntısını, hayqırtısını şeirlə ifadə etmişdir. Mərkəzi

Azərbaycanda yerləşən Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin Məsləhət Şurasının üzvüdür.

Əsəri:

- “Sevgi çəmbəri”, Ankara, 2006 və 2017.

BİR MƏMLƏKƏT

Bir məmləkət var ki, kəndsiz, bucaqsız,
İnləyir yavrusuz qalmış bucaqsız.
Heç kimsə danışmaz dilsiz–dodaqsız,
O məmləkət indi möhtacdır sənə
Düşmənin gözündə tənədir, tənə.

Bir məmləkət var ki, hər yeri altun,
Altında altundur, üstündə altun.
Satıldıq yadlara, sizlərsə yatın,
Yazıq o məmləkət qaldı qalasız
Analar, atalar yaşar balasız.

Bir məmləkət var ki, şərəfli–şanlı,
Hər yerdən xəncərli, hər yeri qanlı.
Ölməyib, yaşayır, canlıdır, canlı,
O məmləkət biraz xəstədir bugün
Dillərdə söylənən bəstədir bugün.

Bir məmləkət var ki, milləti sürgün,
Alovlar püskürür ürəyi gur-gur.
Qurtular millətim, ümidim bir gün,
Vardır o məmləkət könüldə iman
Sizdədir ümud, sizdədir güman.

İşdə o məmləkət Kərkükdür adı,
Kim bilir şirinmi, turşmudur dadı?
Yüksəldi səməyə millət fəryadı,
Mövzumuz Kərkükdür, dillərdə dastan
Qurtulmaz milləti birtəhər yasdan.

Bir məmləkət var ki, ocağı xoyrat,
Rayonu xoyratdır, bucağı xoyrat.
Bir ana kimidir qucağı xoyrat
Nəğməmiz Kərkükdür, çalğımız Kərkük
Xəttatlar öyrətdi yağmura xoyrat.

ÜZÜLMƏ, KƏRKÜK

Qaranlıq gecəmə işıq saç, ey ay,
Düzəlməz nəğməmi ud kamança nay.
Səndən bir isdəyiş məndən bir hay hay
Yetər ki, üzülmə, yetər ki, var ol.

Kərküküm, küskünsən, gözlərimdə yaş,
Yaş belə söndürmür könlümdən atəş.
Barişdan yanayıq savaşa savaş.
Yetər ki, üzülmə, yetər ki, var ol.

Hər yerdə danışdım, bir yerdə susdum,
Kiminə inciyib kiminə küsdüm.
Alovlar püskürdüm, qan belə qusdum
Yetər ki, üzülmə, yetər ki, var ol.

Aldırma, qopubsa Tuz, Kifri, Bayat,
Yıxıldı kəndlərim, qalmadı həyat.
Gün gələ uzanar səndə qol, qanad
Yetər ki, üzülmə, yetər ki, var ol.

Yağmuroğlu nolar dəyişsin adım,
Səninlə sevincim, səninlə şadım.
Kərkükdür gündəmdə tək addım-addım
Yetər ki, üzülmə, yetər ki, var ol.

KƏRKÜK

Qapılar bağlanıb, pəncərə qırığ
Hər yerini sarmış duman, Kərküküm.
Qaynadıq eşqinlə, Qazanlar buğlu
Aydınlıq şimşəyi, güman Kərküküm.

Bu neft yataqları başına bəla
Qurumuş Həsənin dərdi çox hələ.
Bax, nə hala düşdü bu yetim qala
Kökünə saldılar dəryaz, Kərküküm.

Bir vaxtlar dillərdən getmirdi adın,
Nədənsə bilmədim, çox oldu yadın
Şirinmi, acımı, turşmudur dadın
Kimlərdir bu səni dadan Kərküküm.

Dur, silkələn, haydı, susdur hamını,
Bir Kərkük yarat ki, gəlsin sədası,

Yaqutdan almazdan olsun çevrəsi
Elə yüksəklərə dırman Kərküküm.

Xəttatlar divanı, Hicrilər bağı,
Sadiqlər məzarı, Məzlumlar dağı.
Nevrəsə yetişsin çağın nəsili
Qocalmaz Gurgura²⁰ dalan Kərküküm.

Hər zaman dikdədir, dikdədir başım,
Kim bilir, neçə olmuş qocaman başım.
Dünən gəlib, söyləyir Türkman, daşın
Görməyib belə bir zaman, Kərküküm.

GƏLİRƏM

Haydı, qurşan, Kərkük, sıyır qılıncı,
Gəlirəm, budur, yoldayam yolda.
Qurtarmamış səni alamam dinci
Gəlirəm, budur, yoldayam yolda.

İşgəncə, yorğunluq yoxdur artıq, yox,
Bir əlimdə qalxan, bir əlimdə ox.
Boş sözə qarnımız toxdur artıq, tox
Gəlirəm, budur, yoldayam yolda.

Gəlirəm yüküm belimdə ağır,
Ağır dedim, amma ağırdan ağır.

---

²⁰ Gurgur baba ziyarətگاهی

Saçlarım tökülüb qulağım da kar
Gəlirəm, budur, yoldayam yolda.

Haydı, dinlət mənə bir dərin xoyrat,
İzzətin Nemətə bəsdəsi bayat.
Altımda bir qırat, yedəkdə bir at
Gəlirəm, budur, yoldayam yolda.

HƏDƏF TURAN

Üç qartal pəncəsi, bir qurdun başı,
Tablolar çəkərək açar səmaya.
Bir bayraq qucaqlar torpağı, daşı
Günəşi Turandır, saçar səmaya.

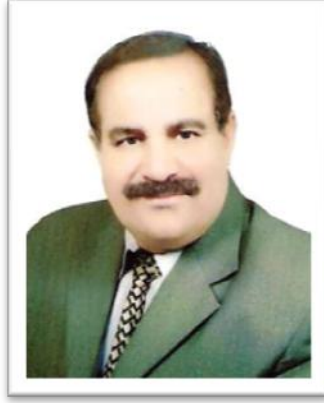
Oğuzlar nəsliyəm yerin üzündə,
Din ilə imanım haqqın sözündə.
Aşılmaz əngəlik düşmən gözündə
Dumanı Turandır, çökər səmaya.

Ay-ulduzlu bayraqlar allar içində,
Bir salxım üzüm tək budaq içində.
Arıyıq, pətəyik ballar içində
Şılğası Turandır, uçar səmaya.

Şeirimin hədəfi Turandır Turan,
Doğmayıb bir kimsə yolumda duran.
Dinimiz İslamdır, kitabım Quran
Sevdiyim Turandır, aşar səmaya.

Özümü tanıyıb yolum seçərkən,
Taşırdı səbrimiz həddin aşarkən.
Bir quş belə suyu tapıb içərkən
Ötüşü Turandır, baxar səmaya.

Mən yağmuroğluyam, soyum da sizdən,
Qopardan olamaz bağlıyam dizdən.
Gedərəm başbuğum getdiyi izdən
Hədəfim Turandır, daşar səmaya.

FARUQ FAİQ KÖPRÜLÜ

Şair, yazıçı, araşdırmaçı və xəttat olan Faruq Faiq Köprülü 1963-cü ildə Kərkükün Altunköprü rayonunda doğulub. Orta məktəbi Kərkükdə başa vurduqdan sonra Bağdad Universitetinin Təhsil fakültəsinin ərəb dili ixtisasını bitirib (1977). Kərkükdə bir məktəbdə ərəb dili müəllimi işləyib. Gənc yaşlarından əvvəl şeirlə, daha sonra məhsuldar yazıları İraq-Türkman ədəbiyyatçıları arasında boy göstərib. Universitet tələbəsi olduğu illərdə Türkman Qardaşlıq Ocağı tərəfindən yayımlanan “Qardaşlıq” jurnalında “gənc qələmlər” sərlövhəsini idarə edib.

Şair və yazıçı Faruq Köprülü Bağdad türkmandilli radiosunda uzun illər ədəbiyyat, folklor və Yeni İraq mövzulu proqramlar hazırlayıb. Bununla birlikdə, türkman ictimaiyyəti tərəfindən böyük maraqla izlənən və bugünə qədər Kərkük, Türkmaneli televiziylarında efiərə verilən “Ədəbiyyat Dərgisi” proqramını böyük uğurla ekranlaşdırmaqla həm özünü, həm də xoyratı geniş kütləyə tanıdıb, sevdirə bilib. Elmi araşdırmaları ilə bir çox beynəlxalq konfrans və panellərə qatılan Köprülü, türk dilindəki şeir və ya-

zılarını “Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” dərgilərində, ərəb dilindəki yazılarını isə “Savra”, “Babil”, “Qadiyyə”, “İraq” və “Cümhuriyyət” kimi qəzet və jurnallarda dərc etdirmişdir.

İraq Türkman Yazarlar Birliyinin üzvü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvüdür. Dəfələrlə Bakıda olub.

Əsərləri:

• “Türkman Qadın Ədəbiyyatçıları”. Araşdırma və mətnlər. Bağdad, 1993.

• “Mum”. Şeir. Kərkük, 1994.

• “İraq Türkman şairləri”. Bağdad, 1998.

• “Bu mənim xoyrat könlüm”. Ərəb dilində. Kərkük, 2000.

• “Türkmənli Kültür elçisi Şəmsəddin Kuzəci”. 2010, Türkiyə.

CANIM KƏRKÜK

Canım Kərkük dədələrin qalası,
Mərd qabıydan yoğurulmuş əsası.
İnsanlığın əgər varsa səfası,
Hürriyyətdir, hürriyyətdir, hürriyyət
Nəyə dəyər, həyat olarsa zillət.

Canım Kərkük, iman etdim Qurana,
Birlik enmiş tanrıdan tüm cahana.
Tale vurdu hər birmizi bir yana.
Dağılmışığı qanadına sıx bizi.
Bir araya qovuşdursun haqq bizi

Canım Kərkük, Qaraaltun bulağı,
Nurun saçar yaxın eylər iraqı.
Karvançılar, müsafirlər durağı,
Yer üzündə cənnət varsa tək sənsən
Sən sultansan, sən ağasan, sən bəysən.

Canım Kərkük, Gurgurbaba nurusan,
Mədənlərin yaqutusan, dürüsən,
Can evimin pərisisən, hurisən.
Sevinc səndə, kərəm səndə, şən səndə
Türk dünyasının toplayan dastan səndə.

Canım Kərkük, ildırımlar çaxanda,
Qarlı yağmur ətəyində axanda,
Qızılğüllər qış qarında çıxanda,
Dəstə-dəstə yol üstünə səpəydim
Əmbər qoxan torpağından öpəydim.

Sənin üçün coşar ilham qaynağım,
Sənin üçün döndü o süd çanağım,
Şanın üçün canım aldı torpağım,
Aç qolların, sarsın bütün cahanı
Qazaxıstan, Daşkəndi, Türküstanı.

Sənin üçün çiçəklənir əməyim,
Gün doğmadan doğar könül çiçəyim.
Sən ey kəndim, suyum, şəhrim, mələyim,
Türklüyüm olmuş başım bəlası,
Ey, İraqın ikinci Kərbəlası.

“BU MƏNİM XOYRAT KÖNLÜM” KİTABINDAN

Bu, mənim xoyrat könlüm,
Edər dad, fəryad könlüm.
Yar getdi bir də gəlməz
Bəsdir, rahatlan, yat, könlüm

Uçan quşlar qalaydı,
Budağına qonaydı
Qürbətdə yaşayanlar
Bir də yurda dönəydi.

AZADLIQ

On barmağı şam kimi yandırdım,
Dırnaqlarımı qopardım.
Burnumdan yaşıl rəngdə dumanlar
Sovruldu dalğa-dalğa... qat-qat
Mavi üfüqə doğru... yer üzünün dodağına
Sürtdüm qanımı sırmaladım,
Qaranlıq qan qoxan küncləri
Dərimi sərdim gül qoxan qanım üstünə
Soyuq olmasın deyə.
Qaranlıqların gözlərini sürmələdim,
İçimdə ümid sönməsin deyə.
Sənə verdim
Bir daha sənə verdim
Özümü hədiyyə.

BİR ŞƏHƏR

Bir şəhər tanıyırım,
Yanıqlarında Tanrıdan bir fənər var.
Gündüzün gözlərini sürmələr
Beşiklərimizi yanıqlı-yanıqlı bələr
Gecə xoyrat, gündüz xoyrat,
Qucağında Uyğurluq böyümüşdür
Bağlarında Muçalanın²¹ səsi var,
Ah, bilsən, nə uzun nəfəsi var.
Evləri şüşədən
Ağaclarında bibisu var.
Könlü dolu hekayə
Saynar Füzuli məscidinin
Göy qübbəsi üstündə

Bir şəhər tanıyırım,
Əlindəki yanan fənəri
Çılğın quşların qanadı söndürməz.

Bir şəhər tanıyırım,
Danyal Peyğəmbərin namazgahı
Orada gizlənmişdir.
Safinin kiçik şeirləri
Orada gömülmüşdür.
Molla Tahanın görgü qaynağı
Orada çiçəklənmişdir.

---

²¹ məşhur xoyrat çağırən (oxuyan)

Tarixin açarı
Qoynunda gizlənmişdir.
“Nubuhat Nasır” təməlini vurmuşuq
Kaşki, mən də
Qalanın dibində bir daş olum.

FƏZANIN DALAŞI

Ölümün qorxunc üzünə
Pərdə çəkməyi fikirləşirəm,
Nə edək, bombası partladı
Uşaqların sərxoş gözlərinə.
Fəzanın gəmissi limanda
Qalxdı, qaldırdı bayraqları,
Beybudanın olayları
Düşüncələrim əsirgəmir.
Sərhədlərin quyruqlarındakı damarlar
Yeddi qardaş ulduzları kimi
İş və fikir birliklərinə məni saldı.
Sürdüm həmən atımı yaşıl ölkəyə doğru
İçimdə uşaqların quru çörəkləri,
Göy üzünə sovruldu tustaqların
Günəş rəngi dodaqları Allah söyləyir
Uşaqların gözlərində meydan oxuma
İnqilabı partladı, daş devrimi çatladı
Bir daşına min baş devrini qatlandı.

İNANC YANGISI

Özünü bil, özünə qayıt,
Dağlar əriyər önümüzdə,
Zaman yeriyər kölgəmizdə,
Günəş doğar ölkəmizdə.
Özünü bil, özünə dön,
Tarix salar kölgə bizə,
Bəlkə sızər kölgəmizə
Şimşək qılınc əllərində,
Günəş doğar yollarında.

YAVRUM MURADA

Yavrum Murad, dünya qozbel dünyadı,
Varlıya hür, yoxsula xor dünyadı.
Qulağı dik, gözləri kor dünyadı,
Üz döndərsə daş edər insanı
Bir çörəyə möhtac edər sultanı.

Titrəyən qəblər çətin yollar aşmaz,
Durğun suya bir daş vursan da coşmaz.
Tox qarınlar yurd sevgisin daşmaz
Altun qədrin, altun satanlar bilər,
Yıl huyundan suya baxanlar bilər.

Ey gizlənən gözümdə yaşıl ümid,
Varlığında sənın aşılmaz hüdu.
Ey dədəmin qəlbindən düşən igid,
Çal qopuzun, dünyaya səs versin.
Dosta sevinc, düşməninə yas versin.

FƏLƏKOĞLU

(1929–2002)

Tələfərin usta şairlərindən sayılan Mahmud Seyid Əli (Fələkoğlu) 1929-cu ildə Mosulun Tələfər rayonunda doğulub. 13 yaşında ikən böyük bir eşqə düşərək şeir yazmağa başlayıb.

Gənc yaşlarında fermerliklə məşğul olub, daha sonra Tələfər xəstəxanasında səhiyyə işçisi vəzifəsində işləyib. “Gerçəklik şairi” Fələkoğlu 19 sentyabr 2002-ci ildə doğulub boya-başa çatdığı Tələfər rayonunda əbədi olaraq həyata gözlərini yumdu, Tələfərdə torpağa tapşırıldı. Fələkoğlu el arasında *divan söyləməyi* özünəməxsus bir tərzdə ifadə etmiş, əruz və heca vəznlərində yazıb səsləndirdiyi örnəklər ona yeni bir xalq ozanı ünvanı qazandırmışdır. Amma bu fikri qəbul etməyənlər də oldu; bu yadırgama onun nitqindəki özünəməxsusluqla əlaqəlidir. Fələkoğlunun bənzərsizliyi fikrini irəli sürənlər heç də haqsız deyil.

İraq-Türkman ədəbiyyatının önəmli və usta şairlərindən biri olan Fələkoğlunun yazdığı bəzi ifadələr bugünə qədər heç bir şair tərəfindən işlədilməmişdir. Ədəbiyyatımızda işlənən heyratamız hikmətlər, məsəllər, atalar sözləri onun ilham mənbəyi olmuşdur. Buna görə də el arasında çox sevilmişdir. Fələkoğlu 1920-ci illərdə Tələfərdə baş verən Tələfər İncilabı və Qaçacaq qətliamının kiçik yaşlarda şahidi olmuş və uzun illər müharibənin təsirindən çıxıbilməmişdir. Hadisələrlə bağlı illər sonra *“Qaçacaq dastanı”* şeirini yazmışdır.

Əsərləri:

- “Gerçəklik şairi Fələkoğlu” 1993.
- “Açıl, dilim, açıl” 2007.
- “Fələkoğlu haqqında yazılan şeirlər”. 2011.
- “Haktan Dilək Fələkoğlu”, 2011.
- “Felekoğlu Şiirleri”, 2016, Türkiyə.

ATAM ÖLKƏSİ VƏTƏNİM

Atam ölkəsi, Vətənim, cənnətim, Tələfərim.
Hər umağım, uzun dilim, izzətim, Tələfərim.
Məhv olur könlüm qəmi hər dəm xəyalında sənin
Torpağın, daşın seirim, söhbətim, Tələfərim.
Hər sabahın mənə bir bayram tək müqəddəsdir
Hər axşamın aragahım, rahatım, Tələfərim.
Qalana baxdıqca gözümlə, içərim dolar nəşat
Ey fərəh bəxşim mənim, şövkətim, Tələfərim.
Görünüşün bir baharlı lələzardır gözümlə
Axar suyun mənə şərbət, səhhətim, Tələfərim.
Dünya şəhərləri cənnət olsa da nə var mənə?

Sənsən ancaq mənə lazım, hacətim, Tələfərim.
Aşikardır sənə həp razu nihanım varlığım
Sənə bağlı cümlə fərzim sünnətim, Tələfərim.
Nəzm əşarə nəşat verdin mənə sən zövq ilə
Günbəgün eşqiylə artar rəğbətim, Tələfərim.
Fələkoğlu adını bir yadigar qoysun nola,
Ey həyatım tarixi, ey şöhrətim, Tələfərim.

DÜNYA SAVAŞINDAN ALLAHA ŞİKAYƏT

Yaradıbsan, ilahi, xalqı peşman eyləmə,
Pozma zövqün bu cahanın, şərbətin qan eyləmə.
Göz yumub açınca fərmanın həməni hasil olur,
Sən başa xalqın işin, qəzəblə fərman eyləmə.
Hikmətin üzrə dönər çərxi-fələk san müti
Yaxşı duran ilə onu, əyri duran eyləmə.
Əgər mömin, əgər kafir, dilli, dilsiz məxluqat
Həp sənindir mal və dövlət, onu viran eyləmə.
Qəzəbin götür, ilahi, rəhmətin endir aləmə
Şərrini çək, batili haqq üzrə reşan eyləmə.
Gəlir bir od, rəhmətin olmazsa seçməz yaş, quru,
Yaşı quru sayəsində oda qurban eyləmə.
Ey Xuda, söndür bu odu, almadan çar köşeyi
“Kəvni Bərdən və Sələma” söylə şaalan eyləmə.
İşləyir səfquldima çar bir küncdə qafdan qafa
Bağla bu qanlı bulaqları cəryan eyləmə.
İçir şərbət yerinə qanı çoxları, duyğuyur
Duyğu, vicdan ver onlara, küfür tüğyan eyləmə.

Kimdə varsa duyğu, vicdan, qəmə qərq olmuş durar
Qoyma qəmli, gözü yaşlı, onu giryan eyləmə.
Fələkoğlu əl uzatdı, çaldı rəhmət qapısını
Ey ilahi, qəbul qıl, dərgaha haşlan eyləmə.

AÇIL, DİLİM

Açıl, dilim, açıl, dilim,
Oxumuşlara seçil, dilim,
Yurda düşmən olanlara
Atəş olub saçıl, dilim.

Çalış dilim, çalış dilim,
İstəklərə qovuş, dilim,
Şirin ata sözlərinin
Oxumağın, alış, dilim.

Qutsal dilim, qutsal dilim,
Bülbül kimi ötsən, dilim,
Havalandır uca səsin
Göylərə çıx yüksəl, dilim.

Mövzuları özəl, dilim,
Gözəllərdən gözəl, dilim,
Yazı əyri-üyrü olur
Sən düz oxu, düzəl, dilim.

Seç dilim, seç, dilim,
Xoruz kimi banla, dilim,
Dərin-dərin duyğuları
Məktəblərdə söylə, dilim.

Oxu dürlü olay, dilim
Açıqla söz, asan, dilim,
Məktəb şagirdərini
Topla alay-alay, dilim.

Ana dilim, ana dilim,
Çox şirinsən cana, dilim,
Doğdu dilsiz anam məni
Sən dil oldun mənə, dilim.

Yurdu dolaş, yoxla, dilim,
Torpağını qoxla, dilim,
Yurda girən düşmənlərin
Ciyərlərin oxla, dilim.

Fələkoğlu, qandır, dilim,
Sənsən ötən bu bülbülüm,
Hər bağçada gözlər səni
Açılmışdır qızıl gülüm.

XOYRATLAR

Su çağırıldı;
Susuzlar su çağırıldı
Boynuna alma suçu,
Sonunda suç ağırıldı.

Su çağladı;
Sel gəldi, su çağladı

Həqiqət hakim oldu,
Ah çəkdi, suç ağladı.

Məndə qəm;
Məndə möhnət, məndə qəm
Bu canımdakı qəmə,
Dayanarsam, mən dağam.

ALTUNU SƏRRAF A VER

Mən özüm sehrə inanmam, mənə sehrkar dedilər
Ağlı kəmlərlə danışdım mənə kafir dedilər.
Küfrümü imana çaldım verdi hikmətdən səda
Bağda hikmət bülbülündən eşitdilər bir səda.
Quş dilini anlamazlar, işdə, ötür dedilər.
Bilmədilər nə surətlə haqqa inandığımı
Gah müsəlman, gah yəhudi, gah gavur dedilər.
Sözü təhlil etmədilər, göz nədir, ye köz, dedilər,
Gül dedim, qul²² anladılar, sözə ayə dedilər.
Fələkoğlu, vermə sərraf olmayınca cövhəri
Bu bazarda işsizlər altuna mis dedilər.

---

²² qul (ə.) – de, anış

FİRDÖVS KƏRKÜKLÜ

İİraqın türkman qadın ədəbiyyatçıları arasında sanki türkdilli lüğətlərlə yarışan bir şair olan Firdövs Kərküklü, Osman Abdullah Əfəndinin qızıdır. 1957-ci ildə Kərkükün Cirit Meydanı məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Kərkükdə başa vurduqdan sonra Mosul Müəllimlər İnstitutunda təhsil alıb və Kərkükdə müəllim vəzifəsində çalışıb.

Şair Firdövs Kərküklü uşaqlıqdan bəri türkman mədəniyyəti və ədəbiyyatı ilə məşğul olan xanım ziyalılardan biridir.

Firdövs Kərküklü təkcə türkman şair və yazıçılarının əsərləri ilə kifayətlənməmiş, dünya ədəbiyyatçılarının duyğularından da təsirlənərək öz dünyagörüşünü və istedadını inkişaf etdirmişdir.

84 vərəqdən ibarət “Dağlar” divanı 1988-ci ildə Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən nəşr olunmuşdur. Hazırda Kərkükdə müəllimlik edir.

Əsəri:

- “Dağlar”. Bağdad, 1988

YERİYİRƏM

Yeriyirəm dodaqlarım qımıldanır bir türkü
Sözləri oyanmış yeni sevgilərlə.
Darıxmaqla səslənir sazımın paslı
Telləri ürpərir boşluqlu ölkələrdə.

Yeriyirəm... Ürəyində kədərli duyğular
Asımın gözlərinə oyanır ulduz-ulduz.
Pəmbə həsrətləri
Göyqurşağı kimi uzanır
Leysan... Leysan...
Qönçələr açır, oyanır al pəmbələlərə
Könüldə birləşdiyi anda

Yeriyirəm yollarında gəz-gəz,
Dilsiz sərxoşam ürpərirəm bir də darıxıram.
Yolların döngəsində səni
Könlümdəki iyrəncləşən ayrılıqlarla yığılır,
Darıxmaqlarının sərinlikləri
Müqəddəs yurdumuzun sevgisi xal-xal.

Yeriyirəm hissiz,
Əllərimlə bahar buketli tumurcuqlar.
Birisi ün alıb yurdumun eşqini bəslədən
Ahəngləri bükülür hər yarpağında.
Sunuram onu dan geyimini geyən qaranlıqlarına
Artıq bir də sənə yerimək istəyirəm.

GÖZLƏMƏK

Gözləmək...

Bənövşəyi axşamlar səssizliyində
Dodaqlarımızda leylək qoxan pışıldamaları,
Sonsuzluqlara gedir əski ali sözlərim
Gülümsəmələr dəstə-dəstə dodaqlarımda soldu
Baharlar qaçıb gizləndi dəstələrdə.

Gözləmək...

İçməyəcəyəm o dənizin suyunu
Yandırdı içimi alov-alov,
Məhsuldar xatirələr ulduzlu ağaclarda
Quruyacaq.

Gözləmək...

Boşluqlardan gələn küləyin
Sərinliyində qırıldı qanadları könlümün,
Yosun ağaclarında xətt düşdü
İllərcə həsrətlərdən açdığımız
Yaşıl meşəli günlər
Bir daha qovuşdu qaranlıqlı çiçəklər.

Gözləmək...

Başqa pəmbəliklərdə qoxan güllərimiz
Ovuclarında rəngsiz qalacaq,
Gecələrimizin yolçusu aylı gecələr
Gözləri nəmli asimanları duman örtəcək.

Şeirlərimi unudacaqsan.
Artıq təkliyin də hörümçəklərlə sarıldı
Yeni diləklər ölkəsi
Sinəndə yaşıllaşmayacaq.

FƏXRİ CƏLAL

Xoyratları ilə insanların mənəvi dünyasını oyadan şair və rəssam Fəxrî Cəlal 1940-cı ildə Kərkükdə doğulub. Orta məktəbi Kərkükdə bitirdikdə sonra Bağdad İncəsənət İnstitutunun rəsm ixtisasında təhsil alıb.

Uzun illər doğulub-böyüdüüyü Kərkükdə müəllim işləyib. Təqaüdə çıxdıqdan sonra ədəbiyyatla və xətt sənəti ilə məşğul olub. Bir fərdi olmaqdan şərəf duyduğu türkmanlar arasında adı *“Xoyratı rəsmləyən sənətkar”* dır. O, çəkdiyi tablolarla dolanışığını təmin edən ustad bir sənətkardır.

Xoyratları əsasən, həsrət mövzusunda. Fəxrî Cəlalın rəsm və xoyratlarında başqa bir xüsusiyyəti ön plana çıxır. O, bir pedaqoqdur.

“Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarında yayımladığı gözəl xoyrat dördlükləri ilə oxucuların sevgisini qazanmışdır. Hazırda isə onun xoyratları “Kərkük”, “Türkmaneli” və Kərkükdə yayımlanan digər qəzet və jurnallarda dərc edilir.

XOYRATLAR

Bir ana qucağım var,
Ki sərin bucağım var.
Nə onu, nə on beşi
İyirmi dörd ocağım var.

Sərin yel əsdi məncə,
İstini kəsdi məncə,
Bir qələmi tutmaqçün
Üç barmaq bəsdi məncə.

Bağbanı bağ bitirir,
Ovcunu dağ bitirir,
Bir fitil kül olunca,
Bir dünya yağ bitirir.

Ər ərə əl edəydi,
Əlini dal edəydi.
Kaş ki, qızıl arı da
Pətəkdə bal edəydi.

Yazdığımı yoxladım,
Sonra döndüm, toxladım.
Göz, dodaq arasında
Bir qönçə gül qoxladım.

Bir ağa var, bir qul var,
Bir atəş var, bir kül var,

Hər əlimdə bir kitab
Ki, gözümdə bir gül var.

Güldə naz;
Əksik olmaz, güldə naz.
Bağımın bir barını
Qəbul etməm güldən az.

Gül ağladı;
Bülbülü gül ağladı.
Bağbana dərdim dedim
Eşitdi gül ağladı.

Göydən mən;
Çox əkmişəm göy dən mən.
Yağaydım yağmur kimin
Əkinlərə göydən mən.

Gül yağın;
Qoxlamışam gül yağın.
İldırımına bənzəyin
Yağmur olun, gül yağın.

Gülə yan;
Bülbül qonmaz gülə yan.
Budaq yansa kül olar
Ona yanma, gülə yan.

FÖVZİ ƏKRƏM TƏRZİOĞLU

Fövzi Əkrəm Tərzioğlu Tuzxurmatuda dünyaya göz açıb. İbtidai sinfi “Qardaşlıq” məktəbində, orta məktəbi isə Tuzxurmatuda tamamladıqdan sonra Bağdad Sənaye liseyini bitirib. 1984-cü ildə Bağdad Texnologiya Universitetinin Tekstil ixtisasından məzun olub. Hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra 1989-cu ildə Tuzxurmatuda müəllim işləməyə başlayıb. Evli və 4 uşaq atasıdır. Şeir yazmağa orta məktəb illərində xoyratla başlamışdır. “Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarındakı yazıları ilə ədəbiyyat aləminə atılıb; bununla birlikdə, Bağdad türkmandilli radiosunda və Kərkük televiziyasında mədəniyyət proqramları hazırlayıb, efirə verib.

1990-cı ildən sonra ərəb dilinə tərcümə etdiyi şeirlərini İraq, İordaniya, Suriya və Tunisdə dərc etdirmişdir. “*Cənnət quşları*” başlıqlı ilk şeir kitabını İraq Mədəniyyət və Tanıtma Nazirliyi ərəb dilində nəşr etdirib (1990). Bir il sonra bu kitabla bağlı yazılan rəyləri toplayıb “*Əzamil Əl-Şeir Təhfir Fi Zakirat Əl-Bəraa*” adı ilə Bağdadda yayımlayıb. Hər il təşkil

olunan Merbit, Babil, Hit və Gənclik festivallarında iştirak edən şair, İordaniya, Suriya, Azərbaycan və Türkiyədə İraq-Türkman ədəbiyyatı ilə bağlı müxtəlif mədəniyyət tədbirlərində iştirak etmişdir. Səddam hakimiyyətdən devrildikdən sonra o, Türkmaneli Televiziyasında bəzi ədəbi və mədəni proqramlarda aparıcılıq etmişdir. 2005-ci ildə Səlahəddin şəhərinin məclis üzvü seçilib. Bununla birlikdə, 15 dekabr 2005-ci il seçkilərində Birləşmiş İraq İttifaqından 4 illik Türkman Millət vəkili seçilib. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyi Türkman Büro başqanıdır. Eləcə də, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvü, Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyi Məsləhət Şurasının üzvüdür. Tez-tez Azərbaycanı ziyarət edir.

Əsərləri:

- “Azərbaycan dastanı”. Bakı, 2001.
- “Cənnət quşları”. Kərkük, 2001
- “Röyalar qitəsi”. Bağdad, 2003.
- “Balam Nurdən dastanı”. Kərkük, 2003.

NƏZİR

Anam bir xurma ağacı əkdi,
Ucu biz yarpaqlarını
Toyuma nəzir dedi.
Mən də ikincisini əkdim,
Günəşi sevənlərə
Nəzir verdim.

KÖÇ

Haralara,
Haralara köçürsən, köç.
Köçən quşlar daima
Yuvalarına qayıdılar.

MARAQ

Bilsəydim,
Yaşıl rəngi sevirsən
Yurdumun budaqlarından
Sənə Vətən biçərdim.

BİZDƏN DEYİL

Heç batmayan günəşi,
Gözlənilən barışı,
Savaşa, qurtuluşu
Sevməyən bizdən deyil.

Şanlı millət Vətəni,
İgid aslan atanı,
Yerdə şəhid yatanı
Sevməyən bizdən deyil.

Din, dil, millət, torpağı,
Qandan təmiz bayrağı,

Gurgur yanan çırağı
Sevməyə bızdən deyil.

Ağsu, Xasa, Fəratı,
Günəşə qaçan atı,
Göydən enən ayəni
Sevməyə bızdən deyil.

Kərkük, Bəsrə, Bağdadın,
Duyan yoxdur fəryadın.
Peyğəmbərin evladın
Sevməyə bızdən deyil.

Birlik şən hürriyyəti,
Qoruruq hür döləti.
Yesyekə bu milləti
Sevməyə bızdən deyil.

Övliya diyarını,
Yurdumun baharını,
Oğuzlar Tanrısını
Sevməyə bızdən deyil.

Tarlamız altun dolu,
Lalə sümbüllü olu(r),
Günəşə gedən yolu
Sevməyə bızdən deyil.

TÜRKMANGÖZLÜ SEVGİLİMƏ

Gözündə boğulan nəm min bir mənə daşıyır,
Can alan baxışların aşılmaz yollar aşır,
İşıqlanan üfüqlər yar şövqünü paylaşır,
O tayda gör bəzənir bağçamız çiçək-çiçək
Ümid saçar, dolaşar ötən bülbül, kəpənək.

Tel-tel uzun saçında çiçəklənir ümidlər,
Yetirsin mənə müjdə əsən külək, buludlar,
Gül pərilər, mələklər şanlı bayramın qutlar,
Bayramın da şənliyi gözlərində canlanır
Sənin sevgində artıq şən-şöhrətim gizlənir.

Kirpiklərin kölgəsi baharın sərinliyi,
Yanağının çuxuru, eşqimin dərinliyi,
Utancaq gülümsəmənin xoşbəxt həyat şənliyi
Şənliyin, toyun görəydim, sonra öləydim
Gilas rəngli dodağın sirlərini biləydim.

Dünyanın hər yerində gözlərinin izi var,
Mövsümlər fərqli-fərqli, baharı var, güzü var.
Tərzioglunun sənə dur, getmə, bir sözü var.

AZƏRBAYCAN DASTANI²³

Mehrabda alnım səcdədə
Gördüm gəldi Qorqud Dədə,
Dedi yaz min bir hecada
Azərbaycan... Azərbaycan.

Mən də qələm aldım ələ
Fəryad etdim can könülə,
Bir mən desəm, bir sən söylə,
Azərbaycan... Azərbaycan.

Gəncləşərəm səni görsəm
Bulağından bir az içsəm,
Səndən keçməm, sərdən keçsəm,
Azərbaycan... Azərbaycan.

Bir gəzəydim qarlı dağın,
Bərəkətli hürr torpağın.
Muğan, Eldar, Qarabağın
Azərbaycan... Azərbaycan.

Yel gətirsin qoxunuzu,
Gerçək etsin yoxunuzu,
Az etməsin çoxunuzu,
Azərbaycan... Azərbaycan.

---

²³ Ədib "Azərbaycan dastanı"nı ölkəmizi görməmiş yazmışdı.

Gül göndərdim, gül Bakıya,
Milləti bülbül Bakıya,
Bağdaddır aşiq Bakıya
Azərbaycan... Azərbaycan.

Gün doğarkən sənə baxar,
Yanağına min gül taxar.
Araz suyu çaxar, axar,
Azərbaycan... Azərbaycan.

Yazdım güllü pəncərədə,
Yerdə-göydə, dağ-dərədə.
Hamı yaxşı mənzərədə
Azərbaycan... Azərbaycan.

Belə vurğunam mən sənə
Alovlannam yana-yana,
Yuxu kimi gəlir mənə
Azərbaycan... Azərbaycan.

Könüldə min körpə ümid
Kimi yaşar, kimi şəhid.
Dünya bilir səni igid
Azərbaycan... Azərbaycan.

Xəta varsa əfv et məni,
Görməmişəm gözdən səni.
Dinləsin bütün erməni
Azərbaycan... Azərbaycan.

BU, SƏNMİSƏN?

Bu, sənmişən, ey bimürvət, dəlicə soruşursan
Adım, şerim, ünvanım haradan olduğumu.
Aramızda sərhədlər, dənizləri görürsən,
Sorma daha, ey məchul, içimə dolduğunu.

Bilmirəm heç bu məchul məni harda axtarır
Əcəba, hansı mənzildə gələcəkdir qarşıma?
Andıqca günləri içimi qəmlər sarır
Mənim bu gənc vaxtımda nələr gəldi başıma.

Mən bir adsız, bilinməz səyahət yolundayam,
Sən də artıq dalmısan həyatın şənliyinə.
Çarpışar yollarımız bilməm haraya gedim?
Sən də adsız bilinməz gir, sevgi kimliyinə.

GÜLZAR BAYATLI

İraq Türkman ədəbiyyatının parlayan ulduzu sayılan Gülzar Bayatlı Kərkük televiziyasındakı verilişi ilə (Gülzar Bacı) tanınmışdır. 1965-ci ildə Kərkükün Çuxur məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini bitirdikdən sonra Kərkük Müəllimlər İnstitutundan məzun olaraq Kərkükdə müəllimlik etmişdir. Əbdüləziz Səmin Bayatlının qızıdır.

Atasının kitabxanasında böyüyən, ədəbiyyat və şeirlə maraqlanan Gülzar Bayatlı yaradıcılıqla yanaşı, Kərkük Televiziyasının türkmandilli efirində uzun müddət “Həftənin nağılı” adlı uşaq verilişini uğurla təqdim etmişdir. Daha sonra Türkmaneli TV və TERT TV-də təhsil proqramı aparılmışdır. 2003-cü ilə qədər şeirlərini “Yurd” qəzeti və “Birlik səsi” dərgilərində yayımlayırdı; indi isə ərəb və türk dilindəki şeirlərini İraqda dərc olunan türkmandilli qəzet və jurnallarda yayımlayır. Kərkükdə müəllim vəzifəsində çalışan Gülzar Bayatlı İraq–Türkman Jurnalistlər Cəmiyyəti, Türkman Qadınlar Birliyinin üzvü və mərkəzi Azərbaycanda olan Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin fəxri üzvüdür.

DÖRDLÜKLƏR

QOVUŞMAYAN

Vurma əlin əlimə, qəlbim yerindən çıxar,
Toxunma saçlarıma, bir gün gələr ağ dolar.
Ayrılmamız imkansız, qovuşmamız da eyni,
İki ruh birləşəndə o anda hüzur bular.

GÖZÜN

Qorxum var gözlərindən, bir gün gözümdən itər,
Günbəgün əriyirəm, bir yanan şamdan betər.
İki ruh birləşəndə doyammaz bir-birindən
İstəməm bir gün gəlsin, bizə söyləsin yetər.

QÜRURLU ÇANAQQALA

Qürurlu Çanaqqala, Mehmetciyin dinlədim,
Qurşuna sinə açan, igidliyi bellədim.
Hilal uğruna düşən min şəhidə inlədim,
Onlar qorxu salmışdı, düşməyə tək inanla
Qovaladı geriyə, dəniz vurdu (Yunan)la...

İngilis qarşısında dədəm topun qol vurdu,
Hilal sancağın tutdu, Çanaqqalada durdu.
Ya şəhid, ya da qazi inancla damğa vurdu.
Verdilər neçə canlar uğruna Vətənimin
Çanaqqala savaşı yadigarı atamın.

Qurtuluş savaşında, qurtardı cənnət Vətən,
Qürurlu Çanaqqala, səni çox sevdi atan
Sayəndə yaşayırıq, ey yerdə şəhid yatan,
(Bir gecə qəfildən də gələ bilər Mehmetcik)
Yeni dastanı gözlər, həm Qarabağ, həm Kərkük.

MƏNİM ŞƏHƏRİM

Günəş yorğunluğuna axşam verərkən atı
İrmağın kənarında aşıqın nəğmələri,
Cazibədar tablosuyla bir ilahi sənəti
Gözləri parıldayan, qəmzəli tək baxışı,
Qaməti şəhanədir, dənəsi bal axışı.

İtdi nəşəli xoyrat, gülümsər dodaqlarda
Uşaq-muşaq alovda, tütməyir ocaqlar da,
Həsərlə şirin suya, ağlayan bardaqlar da
Gözləri solğun halda cazibədar baxışı
Xurma ağaclarında zəhər oldu axışı.

Kərkük, Bağdad, ey Feyha, derkən güllər açır,
Adınızda bir eşq var, qəmzən sevgi saçır.
Sən həsrət dadlı suya, bizdə də dad qaçır,
Ümid gözləyən gözlər, nəm dolu baxışı,
Tutuşan xurma bağı, çənə döndü baxışı.

Aç Mirbət qapısını, nəşəni düz naxışla,
Şairlərə, şeirə Bəsrə havası saç sən.
Limanında həsrəti gözlərimdə əritsən
Səsin muştuya dönsün, Ay doğsun şad üzünə.

Bağrında atəş sönsün, yad utansın özünə
Feyhanın parıldayan, dönər billur baxışı.
Barlanır xurma bağı, dənəsi bal axışı
Səndə mövsüm çiçəklənir, Bəsrəyə bu yaraşır.

EŞQİN SƏSİ

Titrəyirəm
qapım...
hər çalanda.
Bəlkə sənsən...
yolun sonunda.
Titrəyir əllərim...
Telefon çalanda,
Bəlkə o həsrəti anlayarsan,
İsti nəfəsin,
Uzaqdakı səsin.
Bəlkə danışarsan.
Yarımçıq qalan nağılı
Baharda quru budağı
Şam kimi...
əriyən arzuları
Bir ümidlə.
Amma...
Boşa gedən
İllərimdən sonra.
Boşuna imiş..
Gecələr işıq ikən
Saat onda
Qapı çalarkən

Açıb qarşımda...
Səni görəndə,
İkimizə də qış çöküb,
Günləri xəzan büküb.
Amma!
Ürəyi yay bürüyüb
Yarımçıq qalan nağılı
Danışmağa.
Dodaqlar susub
Amma sözlər...
O andakı sözlər
Baharı anarkən
İlləri itirmiş,
Saçlara qar yağıb
Qarşılaşdığımız
Baharsız bir ruh...
Qapı arxasındakı
Eşq sona yetmədi
Amma yarımçıq qoyan
Eşqin sahibi
Başımı qaldıranda
Arzularım kimi
İtib getmişdi...

SƏNİ ANDIM, YA HÜSEYN

Kərbəlanın daşında,
Yanıq gözlər yaşında,
Şəhidlərin başında,
Səni andım, ya Hüseyin.

Aşurənin yanında,
Yoxsul durur zəngin də,
Lalə güllər rəngində,
Səni andım, ya Hüseyin.

Qanlı, siyah bayraqda,
Quru, susuz yarpaqda,
Yavrusuz boş qucaqda,
Səni andım, ya Hüseyin.

Müsəlmanlar dağınıq,
Pərişan olub yazıq,
Torpaq qana bulanıq,
Səni andım, ya Hüseyin.

Bayatlı bacı yazar,
Ürəyindən qan sızar,
Qan gölündən yer bezar,
Səni andım, ya Hüseyin.

HANI SAHİB
(1955-2012)

1 955-ci ildə Tuzxurmatuda doğulub. İlk və orta təhsilini orada başa vurub. 1977-ci ildə Bağdad Universitetinin Fizika fakültəsini bitirib. O vaxtdan Tuzxurmatuda fizika müəllimi işləyib.

İraq-Türkman ədəbiyyatçıları arasında şair, yazar və araşdırıcı kimi tanınan Hanı Sahib “Qardaşlıq” dərgisi və “Yurd” qəzetində çıxan bədii və elmi yazıları ilə ədəbiyyata xidmət edib. O, tərcüməçi kimi də fəaliyyət göstərib. Yaşar Kamalın iki romanını və Əbdüllətif Bəndəroğlunun “Acı mənəm, ümid sənin” şeir kitabını ərəbcəyə tərcümə edib. Ölkə blokada şəraitində yaşadığına, kağız və s. çap materialları olmadığına görə əsərlərini bir müddət nəşr etdirə bilməyib.

Əsərləri:

• “Əbdüllətif Bəndəroğlunun şeir qonuları”. Bağdad, 1989

- “Ezhar el-Karanfil” – “Qərənfil çiçəkləri” (ərəbcə). Bağdad, 1993
- “Dünya yara, insan bıçaq, insan sap”. Bağdad, 1998

AÇMASA HEYRAN DEMƏRƏM

Öz gülüm, öz bağımda
Açmasa,
Heyran demərəm.
Eşq məni abdal edib
Yaxmasa,
Vulkan demərəm.
Dırnaq ətdən ayrılrsa
Mən ona qal demərəm.
Gönlüm gülüstan, həyat pəmbə
Bir düşsə,
Ömrün sazı embarqoyu²⁴
Oxşamasa,
Çal demərəm.
Hər yaradan axan qana
Yalan yerdə
Qan demərəm.
Hər dostu, hər qardaşa
Boş yerə
Qurban demərəm.
Könlü dağ-dağ başqaları üçün
Gecə-gündüz ağlasa, titrəsə
Can demərəm.

---

²⁴ embarqo – blokada

ARXAMCA DÜNYA DOLAŞIR

Gedin, vəfasızlar, gedin.
Arxamca dünya dolaşır.
Gündüz yol masalım²⁵
Hər gecə
Röya bulaşır!
Ah gönül, qəm ağzında
Al gülüm:
Səhranı könüldə dolanır
Qədərini yayına düşdüm
Bu mənim yorğun canım
Gündə min ölümə fırlanır!
Zamanın kirli, zəhərli,
Düşmanın gizli, bəlirli
Eyvah, dəryayı gerçək bulanır!
Eşqimin solmaz gülü,
Atəşi kinlə sulanır!
Ey mənim qan yıldızım,
Ey türkmanım,
Göyə şeytan da belə
Gah gecələr boş boylanır!

---

²⁵ masal – nağıl

SAMAN YOLU

Yolumuz duman
Tüm²⁶ dünya güman
Buna görə özümü yan çəkmişəm,
Daim sərxoş, sanki zəhər içmişəm.

Yolumuz al-qan
Tüm dünya düşman
Buna görə bağdan seçmişəm,
Qıl koprüsün, Türkman deyə keçmişəm.

Yolumuz səhra
Göy öfkə²⁷, yer yara
Buna görə gül itirib gülüstana qaçmışam,
Eşq qəhrindən könlümə yol açmışam.

Yükümüz ağır,
Tüm dünya sağır.
Buna görə gül həyatından küsmüşəm
Çox yerdə dilim tutub susmuşam.

---

²⁶ tüm – bütün

²⁷ öfkə – qəzəb, qeyz

ZAMAN

Keçmiş bizi geriyə
Çəkir...
Gələcəksə, məchula doğru
Sürükləyir.
İndi isə dəyirman tək bizləri
Tartır...
Sanmasın zaman insan oğlu itə, bitə,
Ölüm belə, dilək qapıların çalarsa!
Bəlkə o insanı həyatında yorar
İştə kor-koruna uymasa,
Məhşər günü zaman suçlu durar
İnsan da
Sevdiyi bir zamanda
Saydam bir rüyada yaşar...

SÜDDƏN HÜRKƏN MƏMLƏKƏTİM

Göz açdım ha Tuz²⁸ dedim
Qanda dolaştın nedim?
Hər barından mən yedim
Ah bu zalım hasar²⁹ səni yediysə nedim?
Hər yeri, hər vətəni mən dolaşdım,
Mən gəzdim.
Hər yolda, hər adımda baxtım Vətənim yeri

---

²⁸ Tuz – şairin anadan olduğu “Tuzxurmatu” şəhəri

²⁹ hasar – blokada

Göydə belə Tuzun, Kərkükün yeri
Coşdu qanım ağladım
“Mənzil irəğ – yol ağır”
yalvarıram
Cansa yeri!
Ah, bu dünya, nə dünya
Nə zulumbat³⁰, nə gizli
Nə o sizli, nə bizli
Ömür süslü gülüstan
Kəndlər oğlanlı, qızlı,
Fikir səhra, dənizli,
Dövrən yaralı, izli,
Dövrən yarasız izli
Dalğa yüksək
Su dərin.
İnsan bulut, insan yaş,
İnsan duman, insan daş.
İnsan taxta, insan mıx
Məmləkətim
Tarix gözlü əfsanə könlündə yatan
Sevgi dolu Fatma nənə³¹
Məmləkətim
Süddən hürkən yavru yara,
Dərd yara
Əzizim, yavru gülüm
Yavrudan doymaq olarmı?

---

³⁰ zulumbat – zulm edən

³¹ “Fatma nənə” – Tuzxurmatuda ziyarətgah

Tərtibçidən: Şairin Şəmsəddin Kuzəçinin kitabında yer almayan “Nə mən, nə də sən” şeirini “Çağdaş İraq şeirindən seçmələr” kitabından götürərək antologiyaya daxil etmişik.

NƏ MƏN, NƏ DƏ SƏN

Mən səni sevdim,
Sən məni sevdin
Nə mən deyə bildim,
Nə də sən dedin.
Baxışla bildirdin
Baxışla bildirdim.
Yaxında, uzaqda.
Sənsiz ürək dinmədi
Mənsiz sən necə dindin?

HAZİM ŞÜKÜR DAQUQLU

P edaqoq Şair Hazim Şükür Daquqlu 1966-cı ildə doğulub. Orta təhsilini Kərkükdə tamamlayıb. 1988-ci ildə Bağdad Universiteti fizika ixtisasından məzun olub. Hərbi xidmətini bitirdikdən sonra 1992-ci ildə fizika müəllimi olaraq təyinat alıb. 1978-ci ildən bəri heca və əruz vəznində şeirlər yazır. Hər türkman şairi kimi şeir dünyasına cinaslı xoyratları ilə gəlib. Qəzəldə qələmini az sınayan şair, Vətən, millət, dil və din mövzularında həyəcanlanıb hislərini milləti ilə bölüşmüşdür. 1990-cı ildən bəri təkkə Bektaşî və Əhli-beyt şeirləri ilə şöhrət tapmışdır.

1982-ci ildə BƏƏS ("Ərəb Sosialist Dirçəliş (BƏƏS) Partiyası) rejimi iki qardaşını edam etdikdən sonra Səddamın silahdaşları onu rahat qoymayıb, dafələrlə həbs ediblər. Buna görə də şeirlərində hürriyyət mövzusu üstünlük təşkil edir. 2000-ci ildən bu yana BƏƏS rejiminin etdiyi işgəncələri gizlicə öz şeirlərində əks etdirir. 2003-cü il Amerika işğalından sonra bir çox şeirində qurtuluş qoxusu, Kərkük davası və ana dili türkmanca ilə Türkmanelinin müstəqilliyi mövzusu heç əskik olmayıb. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyi və

Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvüdür. Ərəb ədəbiyyatındakı “Darmiyyat” növünü türkman ədəbiyyatına ilk dəfə Daquqlu gətirmişdir. Son illər “Vətən şairi” deyə tanınır.

Əsərləri:

- “Daquq şair və yazıçıları”, 1987.
- “Yaşıl kəndin dastanı”, 1988.
- “Hirsələnmiş kəlimələr” Folklor, 1990.
- “Hz. İmam Mehdi Dastanı”, 1992.
- “Hz. Hüseyin Mərsiyələri”, İraqda Siyasi hadisələrdən bəhs edir 1993,
- “Aşura hadisələri”; İlahi mədhiyyələr, 1996.
- “Sini Zənlər”, 1998.
- “Əhli Beyt Müsibətləri”; “Biz İraqlı türkmanıq”, 2004.
- “Türkman şagird mənəm”, 2005.
- “Uşaq Şeiri”.

Şeirlərindən örnəklər:

ƏSİR VƏTƏN

Qurban olum dörd rəngli bayrağına,
Əmbər qoxan qırmızı torpağına.
Bağdad adlı çəhrayı dodağına
Ey gözəlim, adı şirin İraqım,
Səndə yaşar zövqüm, səfam, marağım.

KƏRKÜK

Sən mənimsən, mən də sənin
Şimal–cənub uzun–enin
Bir gülüsən bu Vətənin
Aman Kərkük, aman Kərkük,
Halın bugün yaman, Kərkük.

VƏTƏN ŞAIRİ

Yandır ovcumda inqilabın qəndilin
Atom dolu mərmilərdən güclüyəm.
Bu Vətənin, bu millətin, bu dilin
Zərrə-zərrə torpağına borcluyam.

VİNUS

Alıb düşüncəmi iztirabla çaşğınlıq
Sən gözüm mehrabımda arzulanan tək dilək.
Yetər artıq bu kədər, yetər artıq ayrılıq,
Ya dünən kimi qayıt, ya məni mənə burax.

KİFRİYƏ ÇAĞIRIŞ

Ey qocaman şəhərlərin şəhəri,
Dərdləşəlim könlünü aç, gəl bəri.
Kiçik böyük insanların əzbəri
Qəmli Kifri, dərdli Kifri, can Kifri
Damarlarım içindəsən Kifri.

FƏLƏSTİN DAŞ İNQİLABINA BİR ÇAĞIRIŞ

Çılpaq günəş məməsindən əm azadlıq şərəbini,
Şəhidlərin al qanını sürt Vətənin dodağına
Vur, parçala, zindanların ip sallayan mehrabını
Yetim qalan hürriyyəti çək millətin qucağına.

FƏZA QONŞULUĞU

Ay–Günəşdən gələn yolçu heç bir xəbər varmı, mənə?
Samanyolu kölgəsində çadır quran qonşulardan
Sər dualar dolu süfrəm göy qübbənin mehrabına
Qor dəyərli qonşularım qığılımlı ulduzlarla.

İLAHİ

Ya rəb, sənə üz çevirdim,
Üzüm sənə düz çevirdim.
Bahar, yay, qış, güz çevirdim
Bəlkə könlüm saf edərsən,
Günahımı əfv edərsən.

Nə atasan, nə anasan
Nə də oğlu, nə də nəsən,
Onca bilirəm bir dənəsən
Sənə doğru gedər yolum,
Yetər mənə sənə qulam.

Ya rəb, bilməm sən hardasan?
Nə bəllisən, nə sirdəsən.
Həm göydəsən, həm yerdəsən,
Möminlərin könlündəsən
Dərvişlərin dilindəsən.

Ya rəb, məni yandırсан da,
Gözüm səndən çəkməm məgər.
Hamı başın sənə əyər
Sən varlığı yox edərsən,
Gah yoxluğu çox edərsən.

HƏMZƏ HAMAMÇIOĞLU
(1945–2017)

Güclü bir dil və xəyal dünyasına sahib olan yazıçı və şair Həmzə Hamamçioğlu 1945-ci ildə Kərkükün Sarıkəhya məhəlləsində doğulub. İbtidai təhsilini Mərkəziyyə, orta təhsilini Qərbiyyə məktəbində alıb. Maddi çətinliklərə görə təhsilini yarımçıq qoyub və sərbəst işlərdə çalışıb. Bir müddət hamamda işləyib və soyadından da o dövrdə istifadə edib.

Həmzə Hamamçioğlu qısa bir müddət “Yurd” qəzetində işləyib. Daha sonra Kərkük Elektrik İdarəsində çalışıb.

Hamamçioğlunun ədəbiyyata marağı sayəsində yazdığı esse, roman və hekayələr oxucular təfəfindən bəyənilmişdir; ancaq hekayə və romanları bu günə kimi nəşr edilməmişdir. “Yeddinci qədəh” adlı bir divanı vardır. Az yazan yazıçılardan olan Hamamçioğlu İraq Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvü olub. 2017-ci ildə Kərkükdə vəfat edib.

Əsərləri:

- “Yeddinci Qədəh”. Şeirlər. Bağdad, 1988

- “Beyaz xoruz”, Roman. Kerkük, 2008
- “Sırmalı Pabuç”. Roman. Kerkük.

YEDDİNCİ QƏDƏH

Birinci qədəhdə:

Yolçunu yarı yolda qoyacaq
Yola getməyən sürücü olmaq istəyirəm.

İkinci qədəhdə:

Gülməmə ovuclarına qonacaq
Ağ bir kəpənək olmaq istəyirəm.

Üçüncü qədəhdə:

Dünya uşaqlarına qoxlanacaq
Bir dəstə nərgiz olmaq istəyirəm.

Dördüncü qədəhdə:

Küləklə çobanlıq edəcək
Sakit bir kral olmaq istəyirəm.

Beşinci qədəhdə:

Məhbusları öpüb qaçırdacaq
Sərxoş bir polis olmaq istəyirəm.

Altıncı qədəhdə:

Hey, mənim Türkman hoylu könlüm hey,
Cəhənnəmi tam dolduracaq

Günahkar bir div olmaq istəyirəm.
Yeddinci qədəhdə:
Hər acıya min pusqu quracaq
Ozan bir əfə³² olmaq istəyirəm.

FÜSUNU ÖMRÜM

Mən sənsizəm küçə sənsiz.
Torpaqlarım quraq sənsiz.
Ruh yanır bədən ötür,
Danışmır dodaq sənsiz.
Quşlar uçdu, ağac qaldı,
Məzar içi qucaq sənsiz.
Külək çıxdı, yağış oldu,
Çiçəklənmir budaq sənsiz.
Şərbələr boş, könül susuz,
Axa bilmir bulaq sənsiz.
Dinləyirəm üfüqləri
İstəməyir qulaq sənsiz.
Özləyirəm yaylaları
Gedə bilmir ayaq sənsiz.
Bağçaları gəzməz oldum,
Gül qoxlamaq olmaz sənsiz.
Karvan yorğun, yüklər ağır
Tapılmır karvansara sənsiz.
Yol dumanlı, izçi kardır,
Yaxın Kərkük, uzaq sənsiz.

---

³² əfə – igid, qorxmaz

Gəl, gəl, füsunu ömrüm gəl.
Gəl gözüm, təlaşım sən.
Acı sənın şah damarını
Kəsə bilmir bıcaq sənsiz

YALNIZLIQ

Yalnız doğdum
Yalnız yaşadım
Və elə də öləcəyəm
Yapyalınız...
Xəyalım yalnız,
Düşüncəm yalnız,
İncim yalnız
İnciyim yalnız
Hər şeyim, hər şeyim
Özüm kimi
Ah...
Əfv sonum
Elə yalnızam,
Elə yalnızam ki
Səni tanımadan əvvəl
Aşına olduğum
O köhnə yalnızlıq belə
Mənə
Yaxınlaşmaz
Oldu.

KÜLƏK

Bayrama bir gün qalmış
Yeni ayaqqabımı satıb
Kağız quşum üçün
Bir qırmızı mil günyə³³
Dolu külək aldım.
Evdəkilər axşamadək döydülər məni
Və üç gün bayramı
Odun damında saxladılar məni.
Mən isə elə hey hönkür-hönkür ağladım,
Kağız quşum küləksiz qaldı deyə.

---

³³ günyə – üçbucaq

HÜSEYN ƏLİ MÜBARƏK
(1941–2018)

1941-ci ildə Tuzxurmatuda doğulub. İbtidai və orta təhsilini orada bitirdikdən sonra Kərkük Pedaqoji məktəbinə qəbul olub. Buradan məzun olub, müəlim kimi fəaliyyət göstərib.

Şeirlərini türk və ərəb dillərində, xalq dilinə yaxın bir üslubda yazmağa çalışan şairin əsas mövzusu insanların üzləşdiyi çətinliklər və haqsızlıqlar olub. Əsərlərini “Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarında dərc etdirib. Heca vəznində yazdığı xalq şeirləri ilə və Tuzxurmatu beşlikləri ilə şöhrət qazanmışdır. Yenilikçi amma sadə dildə yazan şair kimi tanınıb.

Nəşr edilmiş tək əsəri olan “Tuzxurmatu beşlikləri” Azərbaycan şairi Şəhriyarın “*Heydərbaba*” poemasına nəzirə olaraq yazılmışdır. Hüseyin Əli Mübarək xoyratlar da yazmışdır. Bir çox xoyratına qanad əlavə etmişdir. Buna görə ilk qanadlı xoyrat yazan şairlərdən biridir. 2018-ci ildə Tuzxurmatuda vəfat edib.

HÜRRİYYƏT

Aman, hürriyyət, sən nə qədər oyaqsan,
Gah maral, gah ovçu, gah tuzaqsan.
Görəsən, sən kimə, niyə maraqsan?
Bir gözəlsən aləm sənə məftundur
Sən Leylisən, bütün ellər Məcnundur.

Deyərlər: "Sənin eşqin imandır
Vəslin çakır ayaz, hicrin dumandır".
Deməm: "Dodaqların neçin al qandır?"
Qoy dodaq boyaq bəzəyin qan olsun,
İşdə üz ağığa zikrin məkrundur.

Doğrumu hürriyyət, səndə həya yox?
Və ya bir üzlüsən, səndə riya yox.
Hanı, hardasan, varsan və ya yox?
Hər durumda adın oxşar ruhumu
Vicdanım səndən xeyli məmnundur.

BAHAR GƏLSİN

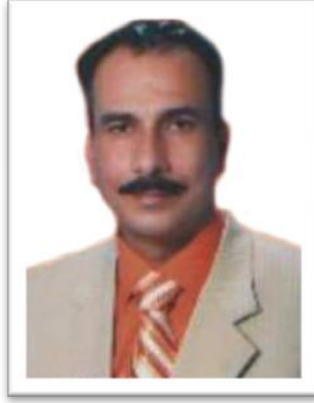
Açıl mor qış, açıl, şən bahar gəlsin,
Artıq bülbül könlü gülməz, dayanmaz
Qoy çayır, tikan hər yanım alsın,
Tikan dərdin çəkən güldən usanmaz.

Sabah oldu öt, ey bülbül, həzərim.
Sükut olsun qəmim, yaram, azarım.
Sən ötdükcə mən də şeir yazaram
Mən oyandım, niyə bəxtim oyanmaz?

HƏR NƏFƏS ÖZ HÜMMƏTİNCƏ

Çək, günəşin dərdini, çək,
Ək, ömrün nur içində, ək
Barı şirin olan dünya
Neçin acı olsun gərək?
Varlı çaşıb mal içində
Yoxsula ay olub çörək.
Səadətə qovuşmaqçün
Xalq uğrunda sərf et əmək.
Ay, ay demə, "könlüm yoxdu",
Ulduzdan yap ərçin çələng
Hər nəfəs öz hümmətincə
Bina bağlar olar yüksək.

İHSAN KİTABÇIOĞLU

Əsasən, musiqilərə yazdığı sözlərlə tanınan şair İhsan Kitabçioğlu 1961-ci ildə Kərkükün Ovçular məhəlləsində doğulub. Atası Əbdülxaliq Kitabçioğlu Kərkükdə kitab alqı-satqısı ilə məşğul olduğundan şeirlərində bu soyadı işlətməmişdir. İlk və orta təhsilini bitirdikdən sonra bəzi səbəblərdən təhsilni yarımçıq qoyub müxtəlif işlərdə çalışmağa başlamışdır.

İhsan Kitabçioğlu gənc yaşlarından ədəbiyyata maraq göstərmiş və yazdığı şeirləri, xoyratları müxtəlif mətbuat orqanlarında yayımlanmışdır. Məhsuldar bir gənc şair olan Kitabçioğlunun ilk ədəbi divanı 1980-ci ildə, ikinci əsəri “Üç Addım” isə 1986-cı ildə Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən nəşr edilmişdir.

Əsərlərini (İraqda nəşr olunan) “Yurd”, “Qardaşlıq”, (Türkiyədə nəşr olunan) “Kərkük” və başqa mətbu orqanlarda dərc etdirən şair 1991-ci ildən etibarən Türkiyənin Konya şəhərində yaşayır.

Əsərləri:

- “Unudulmayan xatirələr”. Bağdad, 1980
- “Üç addım”. Bağdad, 1986
- “Yağış altında quraqlıq”. Konya, 2007

ƏMİN OL

Diz çökməm sənə, durmam yolunda,
Tərtəmiz eşqimi unut, istəsən.
Ulduzları topla, gizlə qoynunda
Günəşin üzünü dur ört, istəsən.

Amalım qul olum sən də bir paşa,
Məqsədin atmaqdır məni atəşə.
Əmin ol, qəlbimi çevirdin daşa,
Başqa birini get tut, istəsən.

Nə edirsən et, sıxılmaz qəlbim
Heç məcbur deyiləm çəksin naz qəlbim,
Bir diksinmək bilməz, atmaz qəlbim
Ol ildırımlar, ol bulud istəsən.

Hər zaman üzün gözümdə düyün
Xeyr, ola bilmərəm sənin məyusun.
Sabah gəlsə alar pirin bugünün
Haydı, saatları durdur istəsən.

YAN YATMARIQ

Cəhənnəmdə göz açdıq, atəş nədir ki?
Top səsiylə böyüdük, təlaş nədir ki?
Sən qiyamətdən danış, savaş nədir ki?
Biz mina tarlasında yallı gedərik.

İraqın lap kökündə əsil əsilsiz,
Tarix kitablarında parlaq fəsilisiz,
Qorxular bizdən qorxar uca nəsilik
Sadəcə ədalətə biz diz çökərik.

İşğalçılar var ikən biz yan yatmarıq,
Səfalətlə baş-başa qafil yatmarıq.
Xarici əsgərlərə yurdu satmarıq
Bir qarış torpaq üçün min qan tökərik.

ƏZİZ TÜRKIYƏM

Qəzanı yola saldıq, bəlaya dəydik,
Etmədiyimiz işləri gördük
Nə avara olduq, nə çörək tapdıq,
Biz halal tikəni qazandıq, yedik.

Qaçmağa çalışdıq, əngəl oldunuz,
Qalmağa çalışdıq, qarşı durdunuz.
Dənizdə boğulan azmı gördünüz?
Məsum uşaq-muşaq nə canlar gömdük.

Səddam sürgün etdi, o bir düşməndir,
Hamımız bilirik adam yamandır.
Türk türkü sürərmə, necə vicdandır?
Dayanarmı belə bıçağa sümük?

Olanlar olanda dünya qaraldı,
Sıxıntı böyüdü, çəmbər daraldı.
Hansı həmsəhrimiz səhv birşey etdi,
Hansı qanunlara əməl etmədik?

Sizin bayrağınız bizim bayraqdır,
Bir gün Kərküklərdə sallanacaqdır.
Bizim hər sahədə üzümüz ağdır,
Biz ağac qırmadıq fidanlar əkdik.

Mən demək, siz demək rəyanız rəyam,
Mən sizdən bir parça duanız duam.
Çoxdan bəri, çoxdan əziz Türkiyəm,
Yaşama haqqına bizlər layiqlik.

KƏRKÜK KƏRKÜK İMİŞ

Bir zaman burada Osmanlı varmış,
Hər kəs onu ayaqda alqışlarmış.
Hər kəs ona papaq çıxararmış,
Bir zaman burada Osmanlı varmış.

Kilsəylə məscid yan-yanə imiş,
Padişahlar çox adil padişah imiş.
Kərkük Kərkük imiş, qala qalaymış,
Bir zaman burada Osmanlı varmış.

Oğrular gəzəmirmiş burada,
Quşlar balıqları yeməzmiş göldə.
Dağdakı dağdaymış, bağdakı bağda,
Bir zaman burada Osmanlı varmış.

Hamının yuvası, bir yurdu varmış,
Həyatın bam-başqa bir dadı varmış.
Hər bir sülalənin bir həddi varmış.
Bir zaman burada Osmanlı varmış.

Osmanlılar getdilər, lakin varlar,
Hər yerdə səsləri, lakin varlar.
Türkmanın üzünə baxanlar anlar
Bir zaman burada Osmanlı varmış.

Kim bağlayar bu sağalmaz yaranı?
Kim dinləyər artıq köhnə şuranı?
Əmanət qoydular bizə buranı,
Bir zaman burada Osmanlı varmış.

KAMAL BAYATLI

1 1958-ci ildə Kərkükün Korya məhəlləsində doğulub.

Orta məktəbi Kərkükdə bitirib. Ali təhsilini isə Bağdad Texnologiya İnstitutunun Maşın mühəndisliyi ixtisasında tamamlayıb. Hərbi xidmətdən döndükdən sonra Kərkük Tikinti işləri idarəsində işləməyə başlayıb. Maddi vəziyyətinə görə məmurluqdan getmək məcburiyyətində qalıb.

Şair Kamal Məhəmməd Süleyman Bayatlı orta məktəb vaxtlarından ədəbiyyata maraq göstərib, ilk şeirlərini sərbəst və heca vəznlərində yazıb. Şeirlərində nikbin ruh, sevgiyə və gözələ meyil ön plana çıxır. Dilinin sadə və anlaşılıqlı olmağına xüsusi fikir verir. Şeir və yazıları “Yurd” qəzeti, “Birlik” və “Qardaşlıq” jurnallarında işıq üzü görür.

“Qanadsız sözlər” adlı şeir kitabı Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən nəşr edilmişdir. 1998-ci ildə İstanbula köçən Kamal Bayatlı hazırda Mərkəzi İstanbulda yerləşən

İraq Türkləri Mədəniyyət və Yardımlaşma Dərnəyi başqanıdır. Şair Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyi Məsləhət Şurasının üzvüdür.

Əsərləri:

- “Qanadsız sözlər”. Şeirlər. Bağdad, 1986
- “Mən həmişə oradayam”. Şeirlər. Bağdad, 2003
- “Uşaq hekayələri”. Meral seriyası. (4 hekayə kitabı)

İstanbul, 2003

- “Atlar Kəsilə Bilməz!” Pyes. İstanbul, 2004

TÜRKMAN MARŞI

Türkmaneli bizə ana qucağı
Göylərdən doğmuşdur mavi bayrağı.
Şərəfimiz, namusumuz torpağı,
Nə şimala, nə cənuba uyarıq
Türkmanıq, Türkmanelinə heyranıq.

Tanrı bizə bəxş etdi türk dilini
Budur, gəlirik, uzat əlini.
Kimsə durdurammaz türkman selini
Nə şimala, nə cənuba uyarıq,
Türkmanıq, Türkmanelinə heyranıq.

Dostlara çiçək, düşmənə tikanıq,
Bir deyil min dəfə ölsək də biz
Yenə türkman olaraq doğarıq biz
Nə şimala, nə cənuba uyarıq,
Türkmanıq, Türkmanelinə heyranıq.

ÇƏRPƏLƏNG

Mənmi çərpələngə bağlıyam,
Çərpələngmi mənə?
Bəzən o sağa–sola uçur,
Bəzən mən onu aparıram ovama
Aramızda bir ip
İncəmi, incə?
Gah qövşəkilli olar,
Gah ümidə sarı dümdüz yol alar,
Boğar məni sevincə.

Küləyin şəfqətli əli
Alıb-aparıb bizi,
Mən yerimdə dura bilmirəm
O da göylərə sığmır.
Göylərdən nə gördüyünü
Söylə, mənə, çərpələng.
Səmadan Kərkük necə görünür
Söylə, bir-bir,
Ordakılardan xəbər ver,
Gözlətmə məni
Qıyma bu cana.

GÖZLƏNİRSƏN

Sənin olsun saçaqlı dünya
Sənin olsun maşınlar, yaxtalar da
Mənim gözüm yoxdur,
Fermalarda, atlarda.

İstədiyın qədər gəz, dolan
İstəsən dənizlərdə uyu.
Sarışın, qumral, əsmər qızların
Göbəklərindən iç həyat suyu.

Hırsılənmirəm desəm, yalan olar,
Hər zövqə vaxtınız var.
Həyat gözəl, dünya xoş
Xəyalınıza sığmayacaq qədər.

Səfil sərxoşluqlarda
İtib-bata bilərsən.
Bəyənmədiyın səhifəni,
Əlinin tərsiylə çevirə bilərsən.

Görürsən, sənə hər şey asan
Onsuz da, bu yaşam sənin məhsulun deyilmi?
Boşuna hörmək nəyə yarar?
Üstündə yatmadığın kilimi?

Budur, bir gözləyən var orda,
Ana südü qədər ağ.
Get bax, hər zaman qolları açıq,
Adını istər yurd qoy, istər torpaq.

ETİRAF EDİRƏM

Ehtiyac yoxdur axtarmağa
Künc-bucaqları dağıtmağa ehtiyac yoxdur.
Qaranlıq otaqlarda,
İnsanları sorğu-suala çəkib
Sonra ucuz bəhanələr uydurub
Küçələrdə sürüməyə,
Dar ağacında asmağa gərək yoxdur.

Dul qadınların malını talan etməyə gərək yoxdur.
Uşaqların məsum baxışlarına acımadan
Yetim buraxmağa ehtiyac yoxdur.

Başqalarını buraxın,
Axtardığınız mənəm.
İngilis konstitusiyasına görə,
Amerikan konstitusiyasına görə,
Fransız konstitusiyasına görə,
Unutmayın bir də.
İsveçrə konstitusiyasına görə,
Məni mühakimə edə bilərsiniz.
Hansı qanunu uyğun görsəniz,
Tətbiq edin.
Əlinizdən gələni arxanıza buraxmayın.
Etiraf edirəm,
Kərkükün aşiqi mənəm, mən.

MƏN HƏMİŞƏ ORADAYAM

Dərgahın eşiyində durub
Nə çölündə, nə içəridəyəm.
Mənə Xasadan bir qurtum su verin,
Həyata dönmək üçün, içim.

Zaman ağır bir çəkicmi,
Yoxsa bir zindan?
Buralarda avara gəzişməkdən
Olmuşam özümə küs.

Qaranquş kimi indi
Koryadan Musallaya uçmaq istərdim.
Bir də, Tuzxurmatu dağlarından
Şeirlərimi saçmaq istərdim.

Həm də evimizin damından
Çərpələngi küləyə vermək,
Qonşu qızı üçün
Bütün sərhəd pozuntusunu etmək.

Bir arzudur fışqırır içimdən
Məmləkət qoxusu çeşməmə qarışır.
Molla Əhməd məscidindən azan səsi
Sehrlənib içimə yapışib.

İstanbul, ah İstanbul,
Küçələrin yedi məni.

Yol işgəncə, səkilər işgəncə
Bir boşluğa sürükləyirəm özümü.

Bu da keçər, Kamal, deyirəm,
Və bir oyun olduğuna,
Zarafat olduğuna,
İnanmaq istəyirəm.

Göbəkdən bağlıyam oralara
Buralarda olduğuma baxmayın,
Bu gördüyünüz bir kölgədir
Mən həmişə oradayam,
Mən həmişə oradayam.

KƏRKÜK

Gurgur Babanın alovunda qızınar
Qalasında şahlanardım.
Xasa çayında ruhum dincələrdi
Kərkük məndə yaşardı
Mən Kərkükdə olurdum.

Sağım Kərkük,
Solum Kərkük,
Döşəyim, yorğanım Kərkük.
Oyuncağım, qələmim, dəftərim Kərkük.

Siz, ey, Sam Əmilər, Conilər,
Və siz adınızı ağzıma almaq istəmədiklərim

Kərkükümdən əlinizi çəkin.
Bombalarınız,
Böhtanlarınız,
Kərkükümü incitdi,
Oyuncağımı yaraladı.

Dünyanı ələ keçirməyə çalışanlar
Bar-bar bağırıb insan haqları nitqi deyənlər
Sizlərə səslənirəm:
Mən oyuncağımı istəyirəm.

KƏRKÜKDƏN CAN AZƏRBAYCANA

Kərkükdən Azərbaycana
Sevgi axar doyunca,
Bağlıdır bu can, o cana,
Əslimiz, Türk soyumuz bir,
Acımız bir, toyumuz bir.

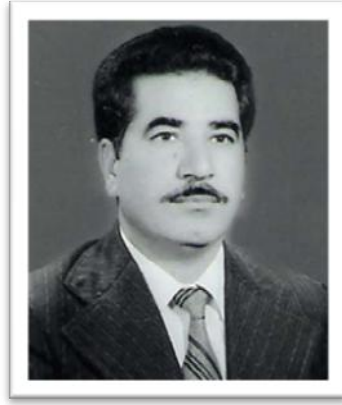
Bir bədəndə iki qoluq,
Biz Turana gedən yoluq.
Türük, nə sağıq, nə soluq
Əslimiz türk, soyumuz bir,
Sazımız bir, neyimiz bir.

Şəhid ananın fəryadı,
Qarabağdır onun adı.
Altunkörpüdür soyadı,
Əslimiz, Türk, soyumuz bir,
Ahımız bir, vayımız bir.

Manimizlə hoyratımız,
Onda birləşir bəxtimiz.
Eşqə şahlanır atımız
Əslimiz türk, soyumuz bir,
Ulduzumuz, ayımız bir.

Bakı ilə Türkmaneli
Sevər yaxşını, gözəli.
Qəzəlin, şeirin dili
Əslimiz türk, soyumuz bir,
Fikrimiz bir, rəyimiz bir.

Xəyalda deyil, gerçəkdə
Bağı İlahidir göydə.
Türkün istiqbalı türkdə
Əslimiz türk, soyumuz bir,
Azığımız, suyumuz bir.

KAMAL MUSTAFA DAQUQLU

1943-cü ildə doğulub. İbtidai və orta təhsilini Daquqda bitirdikdən sonra Kərkük Pedaqoji məktəbinə qəbul olub. 1962-ci ildə məzun olduqdan sonra Daquqa ibtidai sinif müəllimliyinə təyinat alıb. Kamal Mustafa uzun illər bu peşədə çalışdıqdan sonra, təqaüdə çıxıb.

Şair Kamal Mustafanın məktəb illərindən türkman mədəniyyətinə böyük marağı olub; folklor və ənənələrə bağlılığı şeirlərindən hiss olunur.

1960-cı ildən ədəbiyyatla yaxından bağlı olan şair şeirlərinin çoxunu heca vəznində yazmışdır. O, şeirlərində xalqa, yurda, insanlığa səslənir və oxucuya könül nəğmələrini çatdırır. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvü olan Kamal Mustafa, təəssüf ki, yazdığı şeir və xoyratları kitab halında çap etdirməmişdir. Ömrünün sonunadək Daquqda yaşamış və dolanışığını müxtəlif işlərdə çalışaraq təmin etmişdir.

VƏTƏN EŞQİ

Mən bir quşam yuvamdan
Uçub hicrət eyləməm.
Sərin suyum, havamdan
Elim, qürbət eyləməm.

Düz çəkmişəm izimi
Vurmamaqçün dizimi.
Oğlanımı, qızımı
Yada qismət eyləməm.

Tərk etmərəm yolumu
Unutmam sağ-solumu.
Qəbul etməm zülümü
Nuru zülmət eyləməm.

Mən bu bağda bir güləm
Meyvə dolu sümbüləm.
Gülə aşiq bülbüləm
Xara qulluq eyləməm.

Çəkərəm hər cəfanı
Sürmək üçün səfanı.
Dərd axtarar dəvanı
Tərk səhhət eyləməm.

Mən gələli cahana
Çalışıram mərdanə.

İnsan deyə insana
Necə hörmət eyləməm?

Vətən mənim ürəyim
Millət gülüm-çiçəyim.
Azadlıqdır diləyim
Malı sərvət eyləməm.

Kamal söylər yanaram,
Xatirələr anaram.
Haqqı yaxşı tanıram,
Fərzi sünnət eyləməm.

KÖNLÜM

Mənim bu cavan könlüm
Qəm döyər, həvəng könlüm,
Gündə bir nəğmə çalar
Əkinsiz pətək könlüm.

Mənim bu naçar könlüm
Qanadsız uçar könlüm,
Batilə boyun əyməz
Haqq qapsın açar könlüm.

Mənim bu xəstə könlüm
Yaralı, yasda könlüm.
Bildiyini unudub
Qocaman usta könlüm.

Mənim bu ahsız könlüm
Gülahsız, şahsız könlüm
Gör nə hala düşübdü?
Suçsuz günahsız könlüm.

Mənim bu dolu könlüm
Arar düz yolu könlüm.
Yıxılıb düşənlərə
Yardımcı olar könlüm.

Mənim bu dəli könlüm
Dərdli, vərəmli könlüm.
Bilməm, nə vaxt şad oldu?
Gülər bu qəmli könlüm.

Mənim bu çıraq könlüm,
Güzgüdən parlaq könlüm.
Hər işə işıq tutar
Şər işdən iraq könlüm.

QƏNİM RƏŞAD MUXTAROĞLU

Kərkükün Salihli nəslinə mənsub olan Qənim Muxtarovlu səhəlləsinin tanınmış muxtarının oğludur. 1955-ci ildə Kərkükdə doğulub, ibtidai və orta təhsilini də Kərkükdə başa vurub. 1978-ci ildə Mosul Universitetinin Ədəbiyyat fakültəsinin ingilis dili bölümündən məzun olub və Kərkük bankında işləməyə başlayıb. Hələ də bu vəzifədə çalışır.

Qənimin ailəsi türkman ideali uğrunda qanı, canı ilə mübarizə aparan və çevrilmiş İraq rejiminin hədəfinə tuş gələn bir ailədir. Qardaşı şəhid Rüşdü Rəşad Muxtarovlu keçmiş İraq lideri Səddam tərəfindən edam edilmişdir. Bütün bunlar Qənimin duyğularını, Vətən, millət eşqini, qəzəbini oyatmış və mənalı şeirlər yazmağına gətirib çıxarmışdır.

Qənim Rəşad şeirlərində ayrılıq, qürbət, həsrət, azadlıq, din kimi ictimai mövzuları səmimiyyətlə qələmə almışdır. Divan ədəbiyyatının təsirində qalsa da, çağdaş düşüncələrini də şeirlərində ifadə etməyə çalışmışdır. Hecayla ya-

naşı sərbəst şeirdə də xəyal gücündən istifadə edərək qələmini sınıamışdır.

“Şeir oxumaq və yazmağı orta məktəb vaxtlarında sevdim. Bir neçə şeirimi 1970-ci illərdə “Qardaşlıq” dərgisində dərc etdirdim. Ədəbiyyat həyatımı rəhmətlik atam Rəşad Bəy Salihiyə borc-luyam. Böyük qardaşım Kamal Salih şair olmasa da, şeirin yaxşı və ya pis olduğunu anlayardı. Şeirlərimi öncə ona oxuyub, fikirlərini alardım” deyir şair Qənim Muxtaroğlu.

Doğma dilinin gözəlliyinə vurulan şair türkman folkloru, adət və ənənələri haqqındakı məqalələrini “Yurd” qəzeti və “Qardaşlıq” dərgilərində dərc etdirərək oxucuların diqqətini çəkmişdir.

ŞAHANƏ ŞƏKİL

Min ümidlə könüllərə bir şəklini çəkərkən
Nə xəyallar dolaşır bu şahanə şəkildə?
Dəli könül yalanır ümidizlik sezərkən
Yazıq solsun çiçəklər bir bahar mövsümündə.

Qaranlıqları yırtan qəmə telli kirpiklər
Əbədi nəğmələrin ahəngli mələyisən.
Sənlə bitər çiçəklər, dolaşar kəpənəklər
Həyatımın tək izi, əbədi diləyisən.

Könlümün bağlarında uçan bülbüllərisən
Nəğməmin tellərində söylənən şərqilərsən.
Mənim üçün tək ümid, yamyaşıl sümbülüsən
Şeirimi bəzəyən rənglərin əksisən.

Dəli könül usanmaz səni anmaqdan bir an
Könlüm ümid məskəni ölmədən solmayacaq.
Təkcə sənsizlik məndə sönməyəcək bir volkan
Yenə də şərqilərım adınla başlayacaq.

KƏDƏRLİ NAĞIL

Namələrlə anılan gözlərin xəyal kimi
Xeyli bu baxışından tükənməyən qorxum var.
Könlümlə savaşıram, əsirəm bir dərviş kimi
Həyatla, xoşbəxtliklə, qürur ilə şübhəm var.

Rəhbər oldun, ey dilbər, könlümün ahənginə
Siyah zülf, qara gözün mənə düşməndir bu gün.
İllərdir baxıb qaldım gözlərinin rənginə
Həmişə sənin üçün könül dumandır bu gün.

Üfüqlərə boylanan gözlərim dalacaqdır
Şəklini əks etdirir ilğımlar xəyal kimi
Hələ bütün xəyalın məndə yaşayacaqdır
O xəyallar da bitər kədərli nağıl kimi

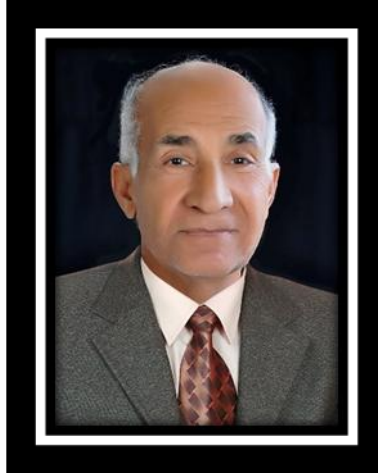
DÖRDLÜKLƏR

Bağban gül dəstə edər
Yara gül dəstə gedər.
Zaman kiminə dərman
Kimini xəstə edər.

Ərmağandır gül yara
Gülləri gözəl ara.
Yandı kül oldu tikan
Yazıq getdi gül yara.

Gülümü mərd qoxlasın
Ürəyi bərk qoxlasın.
Hər kim gülümə qıyar
Dərd yesin, dərd qoxlasın.

Soruş gülü əkənnən
Gülün dərdin çəkənnən.
Yazılıbdı nəsibi
Yaşasın gül tikannan.

MƏHƏMMƏD MƏRDAN
(1940–2016)

1940-cı ildə Kərkükdə doğulan Məhəmməd Mərdan orta təhsilini bitirdikdən sonra 1961-ci ildə Polis Məktəbinə qəbul olub. Təhsilini bitirdikdən sonra polis zabiti olaraq çalışmağa başlayıb. 1985-ci ildə yarıbay rütbəsini aldıqdan sonra öz istəyi ilə təqaüdə çıxıb.

Bundan öncə, 1974-cü ildə hüquq fakültəsini bitirib. 1999-cu ildə hüquq üzrə magistr dərəcəsini, 2002-ci ildə isə doktor ünvanını alıb. Şair türk və ərəb dillərində şeirlər yazıb. *“Öncəsiz atəşlər”* adlı kitabı 1993-cü ildə ərəb qrafikası ilə nəşr edilib. İkinci, *“Bu axşam da sənin üçün darıxdım”* şeir kitabı da ərəb qrafikası ilə 2000-ci ildə çap edilib.

Həmin kitablar ərəb hərfləri ilə nəşr edildiyi üçün Türkiyə və digər türk ölkələrində nəşr edilə bilməyib, latın qrafikasında yenidən nəşrə hazırlanıb. 2016-cı ildə Kərkükdə vəfat edib.

Əsərləri:

- “Türkce öğrenim rehberi”. Namrut Yayınları. Mosul 1988
- “Türkman şiirinde izlenimler”. İraq Kültür Bakanlığı, 1988
- “Öncəsiz ateşler”. Şeir, İraq Kültür Bakanlığı, 1993
- “Səni kayp etdim bu akşam”. Şiirlər, İraq Kültür Bakanlığı, 2000

GÖYDƏ SƏN, YERDƏ SƏN

Mən də aşiqəm
Digər insanlar kimi,
Sevgilim, harda olduğunu
Ayırd etdim.
Şərəfinə, qədəh toqquşdurdum
Gecənin yarısında,
Balkonun altında
Xoyrat söyləyən
Mən idim deyəsən,
Füzulinin qoşmalarına heyranlıq
Məndə də var.
Arzu–Qəmbər nağılını
Mən də dinləmişəm,
Qış gecələrini
Ocaq başında,
Anam söylərkən.
Başımdakı sərxoşluq
Öldürücü olmağına rəğmən
Dodaqlarım susmadı,

Türkü söyləməkdən.
Savaşımı davam etdirdim
Sevginin hər küncündə.
Çağlar boyunca
Özümü qorudum,
Yabani qaranlığın tələlərindən.
Yalnız qılınc gözlərin
Qanımın həmişə qonağı idi.
İllər keçmədən əvvəl
Və alovlu üzün
İşıl-işıl işıldayır
Olmazlarda.

GÜZDƏ

Həmişə həsrətim qədər
Bəstələnməmiş bir nəğməni
Dinləmək,
Aşıqləri
Qolsuz-qucaqlamaq
Quşaklarımı çağın qarıntısında³⁴
Kiçilməmək...
Üçüncü dünya müharibəsinə girmək
Tək başıma,
Ömrümün nərdivanlarının
Bir daha başlanğıcına
Desəm, mərhəbə.
Dünyanın bütün olmazları

---

³⁴ qarındaş – qardaş

Birdən boyun
Əysə mənə,
Günəş gülümsəmələrini
Barmaqlarımla toplaya bilsəm,
Dəstə-dəstə
Kainat gözəllərinə
Qovuşsam hər gecənin,
Son saatlarında
Ayın buğda başaqları
Qısır buludlara
Açsa qollarını,
Qanlı əllərin üzünə
Görsəm
Aynaya baxarkən,
O zaman deyə bilərəm ki,
Səni unutmaq
Təbii.

ŞİLLƏ

Mən Habil deyiləm,
Bitkin sinəm
Ac qırmanclara
Mənzil olmayacaq.
Qara qurşunların nərəsi
Daşlamayacaq gur səsimi.
Deyilən müharibə,
Bu isti ağılar,
Zəfər şərəfinə
İçilən qədəhlər,

Mənim üçündür məgər,
Rəngli ırmaqların elçisi.
Heç kim deyil
Məndən başqa,
Bunu bilməyən var?
İnanmıram.
İnanmıram, Habilin köynəyi
Mənə getsin, geyimimiz bambaşqadır.
Otağımıza girən işığa
Kim deyə bilər,
Dön geri?
Bağrımızda gurlayan dalğaları,
Kim çıxmaz küçəyə
Apara bilər?
Pəncərəsiz otaqlar
Yurd olmayacaq mənə
Bundan sonra.

MEHMED ÖMƏR QAZANÇI

Çağdaş İraq–Türkman əbəbiyyatçıları arasında önəmli yeri olan Mehmed Ömər Qazançı 1952-ci ildə Kərkükdə doğulub. Orta məktəbi Kərkükdə başa vurduqdan sonra 1971–1975-ci illər arasında Bağdad Universitetinin Aqrar fakültəsində təhsil alıb. 1978-ci ildə isə eyni fakültənin magistratura pilləsindən məzun olub. 1980-ci ildə Ərbildə Səlahəddin Universiteti Aqrar fakültəsində işləməyə başlayıb. 1986-cı ildə həmin universitet bağlandıqdan sonra, 1993-cü ildən Bağdad Universiteti Aqrar fakültəsində dosent olaraq vəzifəyə gəlib. 2002-ci ildə çalışdığı universitetdə doktorantura pilləsindən məzun olub və hazırda həmin universitetin professorudur.

Şairin ədəbi fəaliyyəti gənclik illərindən başlamışdır. Liseydə oxuduğu illərdə şeir və esseler yazaraq ədəbi istedadını inkişaf etdirmiş, yazdıqlarını “*Qardaşlıq*” və “*Birlik səsi*” dərgilərində, “*Yurd*” qəzetində dərc etdirmişdir.

“Türkman şairlərinin çoxu kimi Mehmed Ömər Qazançı da əsərlərində sevgi mövzularına geniş planda yer vermişdir. Bundan əlavə, usta qələmi ilə türkman ədəbiyyatı haqqında yeni fikirlər söyləyən şəxsiyyətlərdən biridir.

Yenilikçi düşüncələr ifadə edən Qazançı bəzən bu fikirlərinə görə bir sıra ədəbiyyatçılar tərəfindən tənqiddə məruz qalmışdır; lakin onu tənqid edənlər dünya ədəbiyyatının hansı səviyyədə olduğunun fərquində deyillər; çünki, İraqın siyası durumu bu ölkədəki bütün ədəbiyyatçıları dünyada gedən proseslərdən uzun müddət xəbərsiz qoymuşdu; buna görə də İraq ziyalıları bir vaxtlar yeniliklərdən və texnologiyadan uzaq düşmüşdülər”... Qazançının bu problemləri aşaraq, türkman ədəbiyyatına yeniliklər gətirmək arzusu onu daha əzmkar etmişdir.

Kərkük və Bağdad televiziylarında türkman ədəbiyyatı ilə bağlı proqramlar hazırlayan Qazançı İraq ziyalıları arasında sevilən bir şairdir. Səddam rejimindən sonra mərkəzi Bağdadda yerləşən Türkman Qardaşlıq Ocağının başqanı seçilib.

Əsərləri:

- “Sənə doğru”. Şeirlər. Bağdad, 1979.
- “Nəğmə dilində danışmaq”. Şeirlər. Bağdad, 1984.
- “Pəncərə arxasından bir öpüş”. Hekayələr. Bağdad, 1987.
- “İnci üstünə inci”. Tənqid. Bağdad, 1989.
- “Şəfəq”. Şeirlər. Kərkük, 1990.
- “Türkman hekayəçiliyi”. Çıxışlar və nümunələr. Bağdad, 1994.

Tərtibçidən: Məhəmməd Ömər Qazançı Azərbaycanda tanınan şairdir. Vaxtilə Ə.Bəndəroğlu ilə Bakıda çap etdiyimiz “*Çağdaş İraq şeirindən seçmələr*” (“Elm”, 2001) kitabında və mötəbər “Azərbaycan” ədəbi-bədii dərgisində (sayı 6, 2018, s.132-136) şairin bir sıra şeirləri çap olunmuşdur. Bu-

rada Şəmsəddin Kuzəcinin "Kərkük şairləri" (Ankara, 2006) kitabından götürdüyümüz şeirlərlə bərabər, şairin Bakıda çap olunan "Quru çay", "İncə söhbət", "Kərkükə eşqnamə", "Əllərini uzat, yetər", "Sənsiz bir is olmaz", "Sitəm", "Ölüm gözəldir" şeirlərini də oxuculara təqdim edirəm.

QURU ÇAY

Yaxşı ki, bir çayam,
Yaxşı ki,
Başqa bir şey deyiləm.
Yaxşı ki, bir çayam,
Qurumuşam axmaqdan.
Qurumuşam,
Qurtulmuşam
Yolların dərddini çəkməkdən.

İNCƏ SÖHBƏT

İncə danış
Səsin qalınlaşmasın,
Saflığı aşmasın,
Çaşmasın,
Əğyara ulaşmasın.
İncə danış,
İncə danış,
Gərginləşmə.
Narahat qadını sevmərəm,
Ölərəm

Görsəm
Ağlamasın toxunulmadan.
İncə danış,
Gül, danış.
Gülümsə, danış.
Cilvəni götür aradan
İncə danış.

KƏRKÜKƏ EŞQNAMƏ

Sən mənim gözlərimdə min yıllık bir röyasən,
Gözlərimdən, Kərküküm, səni çalanmı olur?
Adım adına bağlı, qədərini qədərinə,
Uğrunda baş verərəm desəm, yalanmı olur?!

Sən gönlümün sultanı, sən qəlbimin pirisən,
Sən ən kutsal saydığım topraklardan birisən.
Sən Tanrıdağı kimi, Turan kimi dirisən
Sən olmadığın yerdə, dinmi, imanmı olur?!

Əzəldən ruhlarımız sarılmış bir-birinə,
Olanaqsız³⁵ kimsəyi qoymam səninin yerinə.
Eşqin məni çəkir, burax, çəksin dərinə
Səninlə dərinlərə varan peşmanmı olur?!

Bu eşqə qarşı hər kəs bir dolap çevirir,
Bu eşqin sinəsinə hər dağı devirir.

---

³⁵ olanaksız – imkansız

İmdatmı dedin, kim ki; kimə qulaq verir
Bu qarışıqlıqda bizi duyanmı olur?!

Qalamam altında mən, qalamam hər minnətin,
Kimsəyə yalvaramam Kərkükümə ki, yetin³⁶
Düşman nə dənli³⁷ yaman olsa, nə dənli çətin
Məndən dahamı çətin, daha yamanmı olur?!

ƏLLƏRİNİ UZAT, YETƏR

İsitməz demişdim sənə
Məni hər atəş.
Söndür,
Bu kütüklərin³⁸ günahına girmə
Əllərini uzat, yetər.

İslatamaz demişdim sənə
Məni hər yağmur.
Durdur,
Gözyaşlarına ihanət edirsən
Əllərini uzat, yetər.

Qaldıramaz demişdim sənə
Məni hər gəmi.
Yüküm ağır,
Yaralarım

---

³⁶ yetinmək – kifayətlənmək, məhdudlaşmaq

³⁷ nə dənli – nə qədər

³⁸ kütük – əyyaş, içki düşkününü

İrin dolu, qan dolu.
Endir bu yelkənləri,
Əllərini uzat, yetər.

Dindirməz demişdim sənə,
Məni hər türkü
Kəs, bu gurultular bitsin.
Sıxışdırma qanıma iynə-iynə
Öldürürsən,
Əllərini uzat, yetər.

Yaxalamaz demişdim sənə,
Məni hər olta.³⁹
Qurtaramaz yalnızlığımdan
Çox dərindəyəm, çox dibdə,
Əllərini uzat, yetər.

Anlatamaz demişdim sənə
Məni hər kitab.
Masallarımda⁴⁰ varsan, öykülərimdə⁴¹ varsan,
Varsan əgər mənimlə,
Əllərini uzat, yetər.

---

³⁹ olta – qarmaq

⁴⁰ masal – nağıl, dastan

⁴¹ öykü – hekayə, povest

SƏNSİZ BİR İŞ OLMAZ

Bütün qadınlar gözəldir,
Bütün gözəl qadınlara...
Nə cinas qaldı şeirdə,
Nə kinayə, nə məcaz.
Tək sən qaldın, qalmalısən.
Çünki sən,
Öz mayası bu işin
Sənsiz bir iş olmaz.

Gedirəm desən də, gedəməzsən,
Biriləri var hər zaman bir yerlərdə
Səni tutan,
Dərtlərini anlatan,
Sənə möhtacam deyən
Sən də nə qədər nazik,
Sən də nə qədər narın.
Sən də nə qədər kübar.
Kimsəyi qıramazsan
İmrənirəm⁴² səni həp
Nə gözəl xoyların var.

Adın nolursa, olsun,
Sən də kim olursan ol,
Yetər ki, bir qadın ol.

---

⁴² imrənmək – çox istəmək

Əllərinde aynası
Tüm⁴³ dünyaya bədəlsən.⁴⁴

Çocukluğumda annəmdin,
Gəncliyimdə sevgilim.
Ərgən oldum, eşim⁴⁵ oldun.
Eşim-yoldaşım⁴⁶ oldun.
Yarın ölsəm - hər ölüm bir qədərdir,
Qara bağlar və ağlarsan
Əskik olma,
Bərxudar ol, bərxudar ol.

Əskik olma,
Tək sən qaldın həyatıma rəng verən
Qalmalısan.
Çünkü sən, öz mayası bu işin,
Öz mayası hər işin
Sənsiz bir iş olamaz.

---

⁴³ tüm – bütün

⁴⁴ bədəl – əvəz

⁴⁵ eş – sevgili

⁴⁶ eşim-yoldaşım – həyat yoldaşım

SİTƏM

Nolur, bir gün bizimlə gönlünü bir az saf et,
Gəl otur qarşımızda iki kəlimə laf et.⁴⁷
Rahvan⁴⁸ atlar kimiyik, çox kişnəyə biliriz
Kişnəməmiz başını ağrıtdı isə əfv et.

Nə bəklənir yürəyi bıçaklanmış bir məstdən
Bağıramazmı bar-bar daha fazla hər kəsdən
Qırmazmı zincirləri, qaçamazmı qəfəsdən
Səbrimizi tükətdin, iqrar et, etiraf et.

Atəş yax, aydınlıq et, yaxma yandırısın bizi.
Kül olun, duman olun, deyə qandırısın bizi.
Bir söz et, bizi bizə, bizə andırısın bizi
Nə əlini sıxı tut, nə də fazla, israf et.

Nərəyə baxırsan dolup daşır için
Durmadan yazırsan, sormadan kimin için
Yetər sızlatma bizi, sızlatma için-için
Bizlərə də bir dizə,⁴⁹ tək bir dizə, ithaf et.

---

⁴⁷ laf et – söhbət et

⁴⁸ rahvan – yorğa

⁴⁹ dizə – misra

ÖLÜM GÖZƏLDİR

Ölüm gözəldir.
Vaxtında gəlsə,
Əldən-ayaqdan düşmədən öncə.

Ölüm gözəldir.
Ürkütmədən,
Yanımıza soxulsa.

Ölüm gözəldir.
Kəpazə⁵⁰ bir yaşamın
Əllərindən qurtarsa.

Ölüm gözəldir.
Götürürkən
Gözyaşları buraxmasa,
Arxamızdan.

Ölüm gözəldir.
Umduqlarımızı
Bizimlə gömməsə.

Ölüm gözəldir.
Yüz-yüzə
Qarşımıza çıxsə.

---

⁵⁰ kəpazə – bədnam

Ölüm gözəldir.
Götürürkən
Bayrağa sarsa.

Ölüm gözəldir.
Sevgili Vətənin
Qucağında yatırsa,
Səssiz və dingin.⁵¹

XATİRƏ DƏFTƏRİ

Xatirələrım o qədər az,
Hamısını toplasanız
Üç səhifə dolmaz.
Birincisində bir şeir
Qumral bir qızdan qalmalıdır.
Bir parçaya bənzəyir,
Bənövşəyi atlasa yamaqlı.
İkincisində bir şəkil
Kimindir bilinmir.
Nə bir imza, nə bir şəkil
Parçalasan... tapılmaz
Üçüncüsü isə ağappaq
Bilinmir kim doldurar,
Bəlkə arzuladığım qız
Bəlkə də bir qəm doldurar.

---

⁵¹ dingin – sakit

ÇAŞMAMAĞIN ÜÇÜN

Gözlərin aldanmasın
Altun deyil hər sarı.
Ürəyin yanılmasın
Allah deyil yuxarı.
Bulud da ola bilər
Çaşma dilin çaşmasın.
Pislikləri sən öymə,
Ayaqların keçməsin
Qayalıqları döymə,
Qaya da ölə bilər.

SƏTİR BAŞI ŞEİRLƏR

İstefa ərizəmi verirəm
Ya qəbul et... ya da,
Başqa bir dünyaya göndər
Səbrim tükəndi.

Yığışın,
Hörümçəklər,
Atəşböcəkləri,
Əllinci şamını
Söndürmək gecəsidir
Bu gecə.
Əlli saniyəcə
Yanmayan ömrümün.

Heç nə dəyişməz
Burada olsun,
Orada olsun,
Kədər kədərdir hər yerdə
Hüzn hüzn.
Heç kimin heç nəyi ola bilməyən
Əli olsa bir,
Olmasa bir,
Göz olsa bir,
Olmasa bir,
Özü olsa bir,
Olmasa bir
Kimi-kimsəsi olmayan
O tərəfdə qadağalar var.
Bu tərəfdə qanunlar
Qanunlar da qadağaların bir üzü.

QÜSURSUZ ÖLƏCƏYƏM

Qüsursuz öləcəyəm.
Zıncırovlu bir ağrı olacaq başımda
Qəlbimdə yaralar olacaq dilim-dilim.
Gözlərimdə tikan-tikan həsrət,
Bir şeir olacaq dodaqlarımda.
Kağıza yazmadığım...
Qüsursuz öləcəyəm.
Yol gedərkən öləcəyəm.
Ayaqlarımın altında nə çəmən, nə kilim,

Ayaqlarımın altında çınqıllı daşlar olacaq.
Atəşlər olacaq ovuclarımda sönən ocaqlara
Çatdırmaq üçün...
Qüsursuz öləcəyəm.
Altmış yaşında, yüz yaşında olsam da,
On dörd yaşındaymış kimi öləcəyəm.
Başı dik, beli möhkəm, qəlbi şahbaz
Göyərçinlər olacaq başımın üstündə ağ.
Sən gələcəksən ağıma gözlərimi yumanda
Gəlinlik paltarınla dodaqlarında giləs
Gözlərindən öpəcəyəm...
Qüsursuz öləcəyəm.
Heç kimə ehtiyacım olmayacaq
Ölümü həyatın qarısında
Gözlədcəyəm bir ara, bir işıq
Yandırana qədər
Dəstəmaz alana qədər
Təcvid ilə bir yasin
Oxuyana qədər.
Oxuduqca gözyaşlarım axacaq,
Heç kimə ehtiyacım olmayacaq,
Hər zamankı kimi
Göz yaşlarımı öz əlimlə siləcəyəm
Qüsursuz öləcəyəm,
Qorxusuz öləcəyəm,
Ölüm necə yaşanar –
Belə bir dərdim,
Bir qayğım olmayacaq.
Dünyadan bu, ən yaxşı öyrəndiyim.

UĞURSUZ AŞİQ

Gəmirən bir atəş pəncəsində
Qıvrandır bütün mənliyim.
Xoşbəxtliyim, hüzurum və diriliyim
İndi uzaq bir yuxu əllərində.

Damarları həyəcanla doluyam,
Leysanların soyuqluğu dizimdə.
Yelkən açıb çilələr dizimdə
Daşmaqda və coşmaqdadır qanım.

Yaşadığım nə uğursuz bir andı,
Pərişanlıq çökmüşdür çöhrəmə.
Xatirələr içimi əmə-əmə
Danışır hər şeyi sənsiz yalandır.

MƏTİN ABDULLA KƏRKÜKLÜ

20 aprel 1966-cı ildə Kifridə doğulub. İbtidai və orta təhsilini Ərbildə bitirdikdən sonra 1982-ci ildə Ərbil Müəllimlik Məktəbinə qəbul olub; 1985-ci ildə bu məktəbdən məzun olub. Hal-hazırda Kərkükdə müəllimlik peşəsini davam etdirir. Mətin Abdulla 1984-cü ildə Bağdadda yayımlanan “Yurd” qəzetində ilk qələm təcrübələrini dərc etdirmişdir.

O, Bağdadda yayımlanan “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarında şeir, hekayə və məqalələrini də dərc etdirib. Hazırda isə Kərkükdə qurulan “İşıq” ədəbiyyatçılar qrupunun mətbuat orqanı olan “İşıq” jurnalında yazılarını yayımlayır və həmin jurnalın redaktorlarından biridir. “Çərçivə kənarında şəkil” adlı məqalələri “*Türkman dili*” jurnalında dərc etdirib. Türk dilindən başqa, ərəb ədəbiyyatına da öz töhfələrini vermişdir.

İraq-Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvü, “İşıq” Ədəbiyyatçılar Qrupunun qurucularından biridir.

Əsəri:

- “Bal Əkməği”. Ərbil 2013

KƏRKÜKÜM, CAN KƏRKÜKÜM

Mən kimi sərsəmin var,
Buralarda, Kərküküm.
Tuzmusan? Bəlsəmisən?
Yavrularda, Kərküküm.

Göz açdım, belə gördüm,
Dal oynar yelə gördüm.
Mən səni hələ gördüm,
Aralarda, Kərküküm.

Dadmadan həyat dadın
Dəyişdirdilər adın.
Yetim qaldı övladım
Dərələrdə, Kərküküm.

Gələn torba doldurdu,
Gedən qaba doldurdu.
Ah, nə yaman vuruldu?
Cərgələrdə, Kərküküm.

Vətən içində qürbət
Kök uzadar bu həsrət.
Biz yetim, ata dövlət
Haralarda, Kərküküm?

Nə bizə acıyan var,
Nə bir ciyər yanan var.

Baş qaldır haqqa yalvar,
Çarələrdə, Kərküküm.

Gümüşün ağı kimi,
Parladım sağı kimi,
Pambıq qozası kimi
Kuralarda,⁵² Kərküküm.

Bizə qarşı əmr var,
Ətrafında ac qurd var.
Amma yenə ümid var
Sabahlarda, Kərküküm.

YAŞASIN TÜRKMAN ƏDƏBİYYATI

Yaşasın türkman ədəbiyyatı!
Yaşar, necə yaşamaz?
Gündüzü işildamayan
Günəş gecə yaşamaz.

Şair olmaz ədəbsiz,
Piyada getsə atsız.
Qəzəl, miyan, xoyratsız
Sərbəst, heca yaşamaz.

Zənn etmə bizi öksüz,
Adsız, mənzilsiz, yüksüz.

---

⁵² kura – püşk, püşk torbası

Amma dolu Kərküksüz,
Vansız Gəncə yaşamaz?

İnkar etmişsə biri
Gündü, günorta mürü.
Görsəm onu dipdiri
Ədəbsiz məncə yaşamaz.

MUSALLA

Bilməz qəflət yuxusu,
Nə də ölüm qorxusu.
Hilli külçə qoxusu,
Çörəyində Musalla.

Bir zamanlar necəydi?
Türkman evlər basıldı.
Rüşdü Rəşad asıldı
Diləyimdə Musalla.

Yaşar Çingizim, yaşar
Düşmənə dərd, dostu yar
Çuxur bir məhəllə var
Göbəyində Musalla.

Qalamın dibində daş,
Gələn gedənə yoldaş.
Türk gözümdən axan yaş,
Çiçəyimdə Musalla.

QIŞI GERİ ÇAĞIRMA

Qışı geri çağırma.
İçimə yerləşməyəcək boşluğu,
Ölüm qorxudacaq soyuqluğu.
Adı gəldikcə
Üşüyərəm
Ağacla, daşla,
Zəncirlə, atəslə.

Qışı geri çağırma.
Toplamaz bizi əvvəlki kimi
Mangal ətrafına.
O da dəyişdi iç üzünü,
Bağladı qəlb gözünü.
Qara bulud sahibi
Görməz oldu ulduzunu.

Qışı geri çağırma.
Meşəni baltalamağa,
Bayquşu qovalamağa,
Gücüm yox,
Ümidim yox,
Kürküm yox.

Qışı geri çağırma.
Gecəsi uzundur dərdimizə
Halbuki,
Qəlbi ovudacaq
Dostum yox.

UNİVERSALLIQ

Yeni bir dünya fikirləşirlər,
Yeni bir kainat yaradılacaq.
Urmu döyür dəmiri
Çəkicmi əziləcək?

Xəritələr yenidən çəkilir
Çöküntüyə daha böyük ərazi,
Daha əyri-büyrü xətlər,
Əngəllər... çəngəllər
İnsan insandan uzaq
Minlərlə kilometrələr.

Bilinmir, gizli əllərlə
İtələnir bu dünya,
Yeni bir dünya.
Fikirləşilməz... fikirləşilmir...
İnsansız... insafsız
Yeni bir dünya fikirləşirlər.

SEÇMƏLƏR VƏ MƏNASIZLAR

1.

Ceyranın əlindəki dağlarda gəzər ovçu
Hər gələn həvəsinə görə bir sistem qurdu.
Kim işlədi günahı, kim bağışladı suçu?
Dəvələr asanlıqla iynə gözündən keçdi.

2.

Samanın zamanı gəlməyəcək heç,
Hazır ol buyruğunda yüz dəliqanlı
Vəziyyət kötü, ata naqqal, oğlan bic,
Amma dəli qanlı, qız dəliqanlı.

BAHAR YELLƏNCƏYİNDƏ ÇİÇƏKLƏR

1. *Ömür*

Dörd dolandı dəyirman
Bir gün dartdı şişirdi.
Külü yelə sovurdu,
Gəncliyimizi dartdı.

2. *Kimlik*

Gözlərimdə bir mismar
Çöhrəm ona asılıb.
Ayaqlarım boşluqda,
Ürəyimə basılır.

3. *Gerçək*

Üzü olduqda tanır
Ayna yaradılanı.
Üz üstə üz toplayan,
Üstü üstün insanı.

4. *Geri dönüş*

Adsız, mənzilsiz səfər
Bu necə bir səyahət?
Nə araba, nə nəfər,
Nə kompas, nə üfüq.

MIKDAT HAVDİOĞLU

Tələfərin ustad şairlərindən biri olan Mikdat Havdioğlu 1965-ci ildə Mosula bağlı olan türkman diyarı Tələfərin Əli Həsənağa kəndində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Tələfərdə bitirib. 1986-cı ildə Tələfər xəstəxanasında işləməyə başlayıb. Mikdat Havdioğlu 1980-ci ildən etibarən şeirlə (ədəbiyyatla) və İraq–Türkman mədəniyyəti ilə məşğul olmağa başlayıb. Şeirlərini “Yurd” qəzetində dərc etdirib. Şeirlərində hikmət, fəlsəfə və insan sevgisi mövzularına yer verib.

Şair Mikdat Havdioğlu eyni zamanda, musiqi ilə də məşğul olur. Saz və şeiri bir ananın əkiz övladı kimi eyni məsafədə tutaraq, istedadını nümayiş etdirir. Böyüyüb boya-başa çatdığı Tələfərdə yaşayan şair 2014-cü ildə bütün Tələfərlilər kimi Vətəninə tərk etmək məcburiyyətində qalmış və Türkiyəyə sığınmışdır. Hazırda Ankarada yaşayır.

“Məhəbbət körpüsü” adlı şeir kitabı 2005-ci ildə mərkəzi İstanbulda yerləşən İraq Türkləri Mədəniyyət və Yardımlaşma Dərnəyi tərəfindən nəşr edilib. Türkiyədə təşkil

olunan beynəlxalq şeir və mədəniyyət festivallarında iştirak edən şair Mikdat Havdioğlu hər sahədə Tələfər mədəniyyət və ədəbiyyatını layiqincə təmsil edir. Bu sahədə özündən sonra xələfi olan oğlu Vaad Havdioğlu Mikdatdan sonra gələn güclü bir gənc şair ünvanına yiyələnməkdədir.

AĞLI GÖZƏL

Hər gözələ könül verən deyiləm,
Ağlı gözəl, gözəl yar olmayınca.
Bir bağçaya əmək verib tər tökməm,
İçi dolu meyvə, bar olmayınca.

Doğru aşıqlərin sevdası olmaz,
Düşməne yeltənib üzündən gülməz.
Qürur yaşar özü zillətə qalmaz,
Bütün dünya başa dar olmayınca.

İnsanı anlaram, bilərəm sözdən,
Ceyranı, maralı tanıram gözdən.
Dağları ayırmam səhradan, düzdən
Başı dolu duman, qar olmayınca.

Yurdumu tərək edib qürbətə getməm,
Qürbət cənnət olsa bağında bitməm.
Hər bir işdə özümü usta etməm
Əlimdə eyni iş, kar olmayınca.

Könül birdir, iki gözəl yerləşməz,
Ayaz gün havadan yağış, qar yağmaz.

Bu gündə bir kimsə muradın almaz
Əlində çox pulu, var olmayınca.

“Havdioğlu” der, qorxmam ölumdən,
Haqqı söylərəm mən, ötən dilimdən.
Damlada damla qan axıtmam gözümdən
Ürəkdə ah ilə zar olmayınca.

SEVDA NƏDİR?

Günəşdən, torpaqdan, sudan, yellərdən,
Bütün yaranışdan əzəldir sevdə.
Nə qədər gözəllik varsa insanda,
İnan ki, hər şeydən gözəldir sevdə.

Allahın verdiyi bir sirdir sevdə,
Könüllərə girən bir nurdur sevdə.
Doğru düşüncədir, fikirdir sevdə,
Yaşam üçün doğru təməldir sevdə.

Könüllərdə sevdə olmasa əgər,
İnsanlara necə verilir dəyər?
Fidan⁵³ ol, ey sevdə, hər yerdə göyər,
Məncə, şərəbdən də müqəddəs sevdə.

Səmada uçuşur bir cüt göyərçin
Onlar da yaşayır bir sevdə üçün,

---

⁵³ firdan – şitil

Haydı, bu sevdaya könüllər açın,
Bir barış gətirən əməldir sevda.

Doğru aşıqlərin beli bükülməz,
Sevdanın sardığı yara sökülməz.
Sevənlər öyünər, sevda söyülməz,
İnsanı bəzəyən kamaldır sevda.

Sevda bir çiçəkdir, sevda bir güldür,
Sevda bağçalarda ötən bülbüldür.
Sevda aramızda danışan dildir,
Dünyada ən gözəl əməldir sevda.

“Havdioğlu” der, sirrin yaymaram,
Uzun gecələrım yarsız yatmaram.
Bir gözəldən, bir sevdadan doymayan
Şəkərdir, şərbətdir, həm baldır sevda.

BAHAR, YAY GƏLƏNDƏ AÇILAR GÜLLƏR

Bahar, yay gələndə açılar güllər
Açar-açmaz güllər nayımdır mənim.
Bülbülüm köçəli oldu çox illər,
Çəkərəm ayrılıq vayımdır mənim.

Ölümdən ağırdır ayrılıq dərdi
Qəriblik insana qəm di, kədər di.
Yaxamı buraxmır necə kədər di?
Həsərət ürəyimdə daimdir mənim.

Hər insanın qarşısında nişan var
Sevda üçün dərddən-dərdə düşən var,
Bu cahanda çox yolunu çaşan var,
Çaşmışam, bilmirəm, nəyimdir mənim?

Mən özümlə xoş əyləncə quraram,
Xəyal dünyasına girib çaparam.
Gülüstan içində yarım taparam
O yar, günüm, həftəm, ayımdır mənim.

BİR ALLAHİ SEVMƏK, BİR DƏ VƏTƏNİ

Qınamayın məni, yurdumu sevsəm
Yurdu sevmək bizim dinimizdə var.
Axtarsan yer üzündə ədalət
Ən gözəl ədalət yanımızda var.

Ayırdıq yaxşıdan, bildik yamanı
Allahdır insana verən imanı.
Bir Allahı sevmək, bir də Vətəni
Damarda dolaşan qanımızda var.

Ey Vətənim, sənsən can ilə canan
Mənim kimi kimdir sevdana yanan?
Havdioğlu söylər, sözünə inan
Sənin ölməz sevdan canımızda var.

SEVDAMI GÜNAH SANDIM

O qara gözlərinə canı qurban eylədim,
Bugün könlüm içində səni sultan eylədim.

Qəlbimin açarını ərmağan verdim sənə,
Çünkü, paşa könlümə səni sultan eylədim.

Rəqiblərin ovçu kimi səni oxa düzdülər,
Mən sənə dayaq oldum, sinəm qalxan eylədim.

Bilmədim mən sevdamı necə anladım sənə?
Çıxdım çölə, səhraya, sevdam bəyan eylədim.

Havdioğlu deyir ki, səncə günahım yoxdur
Sən sevdamı günah sandın, sanki bir qan eylədim.

VƏTƏNİM

Tələfərdir elimiz
Türkmancadır dilimiz,
Türkmanlar bağçasında
Şad ötər bülbülümüz.

Türk oğluyam, türkmanam
Əslimi itirmərəm
Ata vəsiyyətidir,
Mən bu yoldan dönmərəm.

Yüksəlsin bayrağımız,
Sönməsin çirağımız,
Suyumuz dərdə dərman,
Altundur torpağımız.

O QƏDƏR SƏNİ SEVİRƏM

Baharın coşğun seli qədər,
Gülüstanların gülü qədər,
Bütün cahanın yeli qədər,
O qədər səni sevirəm.

Bağlar və bağçalar qədər,
Başımda olan saçlar qədər.
Dünyadakı insanlar qədər,
O qədər səni sevirəm.

Baharda bitən güllər qədər,
Şeyda ötən bülbüllər qədər,
Ömrümdə, keçən günlər qədər,
O qədər səni sevirəm.

Yer və göyün arası qədər,
Dünyaların dəryası qədər.
Gözlərimin qarası qədər,
O qədər səni sevirəm.

Göydə olan mələklər qədər,
Dünyadakı fələklər qədər.

Ürəkdəki diləklər qədər,
O qədər səni sevirəm.

Onca dərqli başlar,
Səndə olan səfalar qədər,
Məndə olan vəfalar qədər,
O qədər səni sevirəm.

Dillərdə olan sözlər qədər,
Gördüyüm qaragözlər qədər,
Qızlarda olan nazlar qədər,
O qədər səni sevirəm.

CAN VƏ CANAN

Mən canıma qıyardım, içində yar olmasaydı,
Alov salıb yandırardım özümə ar olmasaydı.

Səfa bildim bu sevdanı, yar cəkirdi mənə cəfa,
İnan ki, mən şad olardım, yardan inkar olmasaydı.

Dərd və qəmə son verərdim, gözümdən yaş axmasaydı,
Güvəndiyim geniş dünya başıma dar olmasaydı.

Hər canın bir cananı var, cananı ilə xoş yaşar,
Bülbül hicran edərdi, fəslə bahar olmasaydı.

VƏFASIZ

Könlüm səni sevməkdən istəyir parçalana,
Bu eşqin atəşində qalmışam yana-yana.

Sənin kim olduğunu bundan əvvəl bilməzdim,
Budur, ceyran gözlərin qoydu bağlanım sənə.

Dad etdim, fəryad etdim bir dəfə mənə gəlsən,
Getdin, elə inandın, niyə gəlmədin mənə?

Dedilər bir hakim var aşıqlərin haqqında
Getdim onda tapdım məndən daha divanə.

Havdioğlu deyir, köniümün canı çıxsın,
Kim dedi, meylin versin bir vəfasız insana?

KAŞ Kİ...

Kimə könlümü versəm, incidər o da məni
Mey içib məst olaram, dinc edər badə məni.

Tərki cahan olaram, sərxoş olduğum zaman
Gözüm yuxu gəlmədən yatırarsa da məni.

Bir də yadıma düşər vəfasız sevgilim
Kaş ki, bir gündən-günə salaydı yada məni.

Havdioğlu deyir ki, düşdüm könül ardına
Bilmədim bir gün gələr öldürər sevda məni.

YA MUSTAFA

Ya Məhəmməd, ya Mustafa,
Səni sevən çəkməz cəfa.
Olursan hər dərdə şəfa
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

Hər dəm salavat çəkərəm,
Allaha dua edərəm,
Səndən şəfaət dilərəm.
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

İslamdır dinim imanım,
Yalnız Allahdır sultanım.
Sənə qurban olsun canım,
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

Rəhmətən gəldin aləmə,
Mədəd verildi qələmə.
Müstəhaq olduq salama,
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

Sən Allahın həbibisən,
Möminlərin ləbibisən.
Xəstələrin təbibisən,
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

Sənin yolun haqq yoludur,
Səni sevən haqq quludur.
Könlüm sənə eşq doludur,
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

Anam–atam sənə heyran,
Səni sevər bütün dövran.
Havdioğlu sənə qurban,
Ya Məhəmməd, ya Mustafa.

MƏHƏBBƏT KÖRPÜSÜ

Məhəbbət körpüsünü hörmət hissidir quran
Duyğusuzdur, anlamaz məni duyğusuz görən.

Cahildir o insan ki, məni qarşımda öyər
Namərdədoğlu namərddir, məni arxamdan vuran.

Atamın belindənəm, namərdə yol vermərəm
İgidlər meydanında yoxdur qolumu buran.

Gedərəm düz yoluma, belim haqqa bağlıdır
Parça-parça doğranar yolumda əngəl duran.

Paşadan fərman çıxsə, məni öldürmək üçün
İstərəm bir mərd olsun, onda başımı vuran.

Havdioğludur adım, əsildə türkmanam mən
Bilsin kim olduğumu, vardırsa əslim soran.

MUSTAFA ZİYA

1 959-cu ildə Kərkükün Qala məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Kərkükdə başa vurduqdan sonra Süleymaniyyə Universitetinin Geologiya ixtisasına qəbul olub. Magistr təhsilini isə Mosul Universitetində tamamlayıb. Bir müddət Mosul yaxınlarında “Müəssəsətül-Kibrir”də çalışdıqdan sonra universitetdə müəllim olaraq işləməyə başlayıb.

Mustafa Ziya ədəbiyyatla çox gənc yaşlarından maraqlanıb. Türk dilini ailəsi və tanışlarının vasitəsi ilə öyrənməyə çalışıb. Daim öz üzərində işləməyi və yazmağı sayəsində qısa bir müddətdə türk dilini mükəmməl öyrənməyi bacarıb. Onun bu istedadı ədəbiyyat dünyasının da diqqətini çəkib. Güclü və axıcı dili ilə gözəl şeirlər yazmağa başlayıb. Daha sonra bu istedadını nəsrə də sınaayıb. İlk şeir kitabı nəşr olunduğu zaman 14 yaşılı olub.

Türkman ədəbiyyatına gözəl əsərlər bəxş edən, çalışqan və məhsuldar şair Mustafa Ziya çağdaş türkman ədəbiyyatçıları arasında öndə gələn ədiblərdən biridir. 1997–2003-cü illər arasında İraq–Türkman Cəbhəsi Türkiyə

nümayəndəsi olub. 2005-ci ildə isə İTC-nin Xarici Əlaqələr üzrə məsul şəxs vəzifəsinə gətirilib.

Əsərləri:

- “Altun Çiçək”. Kərkük, 1973.
- “Könül Nəğmələri”. Bağdad, 1976.
- “Nəsillər”. Bağdad, 1988.
- “Bayatılar və Xoyratlar” (Əli Bəndər ilə birlikdə). Bağdad, 1989.
- “Balam Kərkük”. Ankara, 2017.

Tərtibçidən: Mustafa Ziya Bakıda tərtib edərək çap etdirdiyim “İraq-Türkman nağılları” (Bakı, “Təhsil”, 2014, 432 səh.) və “Əta Tərzibaşının folklorşünaslıq fəaliyyəti” (Bakı, “Təhsil”, 2016, 264 səh., Ankara, 2017, 214 səh.) monoqrafiyama və “İraq-Türkman poeziya antologiyası” (Bakı, “Elm və Təhsil”, 2019, I cild, səh.9-12) kitabıma ön söz yazmışdır.

1994-cü ildə 128 nəfərdən ibarət Azərbaycan nümayəndə heyəti Füzulinin 500 illik yubileyinə gedəndə İraq tərəfindən təşkilatçılıq işinə Dr.Əbdüllətif Bəndəroğlu və Dr.Mustafa Ziya məsul olub. Kərkükdə Anar, Yaşar Qarayev, Sabir Rüstəmxanlı, Ayaz Vəfalı və məni Əta Tərzibaşının görüşünə Mustafa Ziya aparıb.

O, Türkiyə və İraq Ədəbiyyatçılar və Yazarlar Birliyinin üzvüdür. Mustafa Ziya, eləcə də Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin, Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin fəxri üzvüdür.

Mustafa Ziyanın Şəmsəddin Kuzəcinin “Kərkük şairləri” (I cild, Ankara, 2006) kitabından əlavə, Ə.Bəndəroğlu ilə tərtib edərək çap etdirdiyim “Çağdaş İraq şeirindən seçmələr” (Bakı, “Elm”, 2001) kitabından və “Balam Kərkük” kitabın-

dan (Ankara, 2017) götürdüyüm “Kərkük”, “Daşın da ürəyi var”, “Mosul”, “Mən səni sevirəm”, “İnsan ol” şeirlərini də oxuculara təqdim etməyi münasib bildik.

Mustafa Ziya Ankarada İraq Türkmaneli Kültür Mərkəzinin Başqanı kimi xalq qarşısında böyük xidmətlər göstərib. Hazırda Ankarada Türkmaneli Vəqfi başqanının müşaviridir.

Şair həm heca vəznində, həm də sərbəstdə şeirlər yazır.

KƏRKÜK

Sənə gəldim, qəlbimdəki atəşlə,
Xoyratınla söndür bu atəşimi.
Sənə gəldim, gözlərim dolu yaşla,
Sil, qucaqla, ovut, oxşa başımı.

Göstər, məzarını şəhid dayımın,
Göstər, yıldızını göydə ayımın.
Ver daşını, yıxılmış sarayımın,
Ürəyimdə daşayım mən daşımı.

Dörd divarın cəsədmi örülüdür?
Ya, göy qübbən həsrətmi örülüdür?
Aramızda bir sədmi örülüdür?
Səndə yaşayamıram mən düşümü.

Sən olmasan yer-göy mənə dar gəlir,
Bir ovuc soyumuş kül qədər gəlir.
Səndən uzaq qalmaq mənə ar gəlir,
Zəhirlər ruhumu, suyum, aşımı.

Demişdim, ya canımı istə, Kərkük
Onu bəxş et bir eşə, dost, Kərkük.
Sənə gəldim omuzlar üstə, Kərkük,
Aç toprağını qucaqla nəşimi.

DAŞIN DA ÜRƏYİ VAR

Daşın da ürəyi var
Titrər yer titrəyəndə,
Daşın da ürəyi var.
Damar-damar qabarar,
Güllər mor titrəyəndə.
İnsana bənzəməz, hardan baxsan, bax.
Daşdı, tək üzlüdü.
Dili yoxdu, ağızında dolandırın,
tək sözlüdü.

Gözü yoxdu,
ama coşar ürəkdən
Boğazı yox, burnu yox nəfəs alsın.
yaşar ürəkdən.

Selə qarşı, yelə qarşı durub dayanıb.
ağlı yoxdu, qaçmaq bilsin,
ağlı yoxdu, hesab etsin.
seçmək bilsin.
karı, ziyanı.
Yerdə sürünəni sevməz
nifrət edincə dağ olu.
Sevdiysə ürəkdən sevər

bir qoxusuz çol gülü için
avulu da torpaq olu.

Biz daş için savaşıriq
biz ölərik, daşa nə olu?
Düşər bin baş,
daş qalı, daş.
Qanımızı süzə-süzə
ruhumuza Vətən olu.

Daşın da ürəyi var
bənzəməsə də bizə,
Qucağında yaşırıq
Qucağında ölürük.
Daşın da ürəyi var
daş demə ürəksizə.

MOSUL

Bu toprak susamış canan istəyir,
Bu toprak ahıtlı qurban istəyir.
Tozunu qoparan, daşını dələn,
Yavuz atlılara dövran istəyir.

Kükrə, Gurgurbaba, yax siyah suyu,
Dağıt bu düzəni, pöz bu pusuyu.
San pis petrol deyil, saf qan gərək
Hər türkmanın qəlbində aç bir kuyu.

Diclənin suları ağlasın artık
Nuh tufanı gibi çağlasın artık.
Tələfər səsiylə oxunsun əzan
Xoyrat yürəkləri dağlasın artık.

Bu toprak susamış canan istəyir
Nurəttin Zəngidən fərman istəyir.
Atabəylər bəklər Qarasarayda
Süleyman gibi bir sultan istəyir.

MƏN SƏNİ SEVİRƏM

Mən səni sevirəm
Məcnun gibi degil.
Kimsəyə bənzəmədən
Mən səni sevirəm.

Mən səni sevirəm
sadə və düpədüz.
Adını qoymadığım bir eşq
ala bildiyinə.

Mən səni sevirəm
Ama nə günəşimsən, nə də ayım.
Nə də gülsən, və ya çiçək.
Heç bir şeyə bənzətmirəm.

Səni sevirəm, quruba qarşı
Xəyalımda degil, yanımda ol.
Mutluluğu

toxunarak yaşa.

Mən səni sevirəm,
dünya gözəli olmasan da.
Sadəcə sevirəm,
gərəkçə uydurmadan.

Mən səni sevirəm
sevə bildiyim qədər.
Və kəndimi
aşıq sanıram.

İNSAN OL

Kim yarına⁵⁴ saxlamış ki, ömrünü,
Səninlə yarını xəyal edəməm.
Yeni gün doğmadan sakın, ayrılma.
Yoxsa hakkımızı halal edəməm.

Acılar kimsəyə qədər olmasın,
Nəsib, qismət sən var ikən gözəldir.
Düşünmə! Vaktimiz hədə olmasın.
Gönül işə yarar ikən gözəldir.

Zənn etmə ki, başkasını bulursan,
Mən sənə məhkumam, sən mənə məhkum.
Eşq olmadan inan unutulursan.
Eşq şən qazanır, gerisi məlum.

---

⁵⁴ yarın – sabah, səhərişi gün

Bir avuç topraksa bizi bəkləyən,
Ən dəgərli zaman yaşadığındır.
Qarmaşıqdır deyə sevilir orman.
Sarmaş-dolaş bir eşq adsız düğündür.

Çıxar cəkətini yağmurda islan,
Qışın titrə, yazın tərlə, insan ol.
Cocuk gibi istə, isyan et, nazlan,
Vakurluğu⁵⁵ burax, pür həyəcan ol.

Deyirlər ki, hər şey bitər beyində,
Bitən degil, yaşanan mənə lazım.
Yetər, gəzdigin xəyal göylərində,
Mələk istəməm, insan mənə lazım.

GECƏ QONAĞI

Hər gecə
gizlincə
xəyalıma
girir.
Xəyalımı
seyr edir.
sonra isə
qeyb olur...

---

⁵⁵ vakurluq – təkəbbürlük, özünü çəkmək

GƏL

Könlümü eşq sürüsünə qatmağa,
Gəldim, gəncliyimi sənə satmağa.
Gəlişinin şərbətini dadmağa,
Uzanar məmləkətdən
Bax bir gül yarpağını əzə bilmirəm.
Könlümə bir dərddi əl,
Bir həsrət boylanır.
Günüm yapışır dodaqlarına.
Ruhumun yuvasında
Ömrüm rəng olur yanaqlarına,
Zaman əyiləndə ayaqlarına.
Vətənin ürəyimə
Qəzavü qədərə küsə bilmirəm.
Ərmağanı, ey gözəl
Bugün buludlar gəldi
Səni Allah yazanda alnım üstünə
Yağmur gəldi.
Mən bir də kağıza yaza bilmirəm,
Sən də gəl.

ZƏNGİNLİK

Kim deyib ki, yoxsulam,
Param, pulum yoxdur.
O qədər zənginəm ki,
Bütün dünyanın xəzinədarları toplansa,
Dərdlərimi saya bilməzlər.

TÖKÜLÜŞ

Bir ulduzlu gecə
Zümrüd dənizdə gəzişirdim,
Elə fikirliydim ki,
Gecənin bitəcəyini bilmirdim.
Birdən ulduzlar
Tökülməyə başladı
Zümrüd dənizə.
Mən də ətəyimi açdım,
Ulduzlardan hissə istədim.
Ətəyimə beş ulduz düşdü.
İndi onları gizlətmişəm,
Bilmədiyim yerlərdə.

DİLƏK

Həyatımı dilədin
Həyatım sənin olsun.
İstədin boşluğumu
Sənə dolsun.

Gözlərimi bəyəndin
Gözlərinə ərmağan.
Yeriyişim xoş idi
Dizlərinə ərmağan.

Tanrı sənin yerinə
Yorsun həmişə məni.
Uydum diləklərinə
Daha nə istəyirsən?

QAPILAR

Qapı-qapı dolaşdı,
Qəbul etmədilər,
Qovdular,
Döydülər.
Fəqət, qapısı sökülmüş
Bir ev önündə duranda,
Onu
Sobadan yeni çıxmış kimi
İsti mərhəbalarla,
İçəri qəbul etdilər.

YAZA BİLMİRƏM

Gözlərini yumma,
Gözlərindən başqa bu dünyada gəzə bilmirəm.
Gözlərini açma qaranlığında
Boğuluram qız, üzə bilmirəm.

Axan ulduz kimi dünyama düşdün,
Bir şey itirmisən, könlümü asdın.
Həyatımın nizamını dəyişdin
Bir daha yenidən düzə bilmirəm.

Doxsan doqquz ümidim
Düyünləndi gözümdə.
Tək ümidim sən qaldın,
Sən də gəlmə, yüz olsun.

Madam ki, yaraşmayır
Bizim qara bəxtimiz.
Nə görüşək biz, nə də,
Aləm görüb söz olsun.

MÜNƏVVƏR MOLLA HASSUN

1raq-Türkman qadın ədəbiyyatçıları arasında önəmli simalardan olan Molla Münəvvər Hassun 1953-cü ildə Kərkükün Musalla məhəlləsində doğulub. 1969-cu ildə müəllimlik peşə məktəbindən məzun olub və Kərkükdə işləməyə başlayıb. Ədəbiyyata marağı artan şair, atası Molla Hassundan Kərməl, Təfsir, Hədis və Bəlağət dərslərini öyrənərək yaradıcılıqda ilk addımlarını atıb.

Köləmənin nəslinə mənsub olan və 1970-ci ildən bu günə qədər ədəbiyyatda möhkəm addımlarla addımlayan Münəvvər xoyrat, şeir və düzyazılarıyla⁵⁶ bu sənətə atılmışdır.

O, türk dilindəki şeirlərindən əlavə, ərəb dilindəki şeirlərini də müxtəlif qəzet və jurnallarda dərc etdirmişdir.

İraq Ədəbiyyatçıları və Yazarlar Birliyi, Türkman Qadınlar Birliyi İdarə Heyətinin üzvü, Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin fəxri üzvüdür. "Kərkük inciləri" jurnalının baş yazarıdır. 2004-cü ildə Ankarada təşkil olunan II Beynəlxalq Füzuli Şeir Şənliyində iştirak etmişdir.

---

⁵⁶ düzyazı – nəsr

Əsərləri:

- “Bitməyən çiləsi”.⁵⁷ Bağdad, 2001;
- “Mərfii Zibabiyyə”. Kərkük, 2002.

SUALLAR

(Hər aşiqə bir sualım var, dinləyin...)

İnsanoğlu pisləklərdən əl çəkərsə,
Həyat sonu... Nə..? Nə demək bilərsə,
Könüldə eşqi İlahi edərsə,
Belə müqəddəs... Belə ülvi sevda varmı?
Mən sualı qarşınızda söylədim!..
Cavab sizdən gözləyirəm... Gözlərəm!..

Yurd eşqini könüldə bəsləyənlər,
Aslan kimi sərhədin gözləyənlər,
Şəhid olub, könüldən söyləyənlər,
Belə uca sevda varmı?.. Sözləyin!..
Mən sualı qarşınızda söylədim!..
Cavab sizdən gözləyirəm... Gözlərəm!..

Balalarçün ninni söylər analar
Açar güllər... Nəğmə deyər bülbüllər.
Könüllərdə çiçəklənər ümidlər
Belə geniş sevda varmı... Sözləyin!..
Mən sualı qarşınızda söylədim!..
Cavab sizdən gözləyirəm... Gözlərəm!..

---

⁵⁷ çilə – acı, dərd

Könlümdə çırpınan sevda olarsa,
Hər atanda... Yeni sevda taparsa,
Silinməz içimdən sevda nolarsa
Belə dərin sevda varmı... Söyləyin!..
Mən sualı qarşınızda söylədim!..
Cavab sizdən gözləyirəm... Gözlərəm!..

YANVAR MÜJDƏSİ

Uşaqlar türkü söylər,
Atalar dinlər, gülər.
Doğdu ulduzlar,
Parladı millət sözü
Rəngləndi ümidlər.

Gəldi yanvar nəğməsi,
Yüksəldi xalqın səsi.
Dil sevgisin anlatdı
Səsləndi... eşitdi... dedi
Ölməz haqqın sədası
Yurdum aslan yuvası.

BAYRAM

Ey ömrümün laləsi,
Kırpıklarımın jaləsi,
Sənsiz içim alışıır.
Ölkəmdə bayram oldu,
Könüllərə nəşə doldu,
Könlüm... Sənsiz darıxır.

Doğdu bayram günəşi
Yanar könül atəşi
Gözüm... səni izləyir.
Budaqda çiçək açmaz,
Çiçəksiz bülbul ötməz,
Bağım... səni gözləyir.

KÖNÜL SULTANI

Gün keçdi, güllər soldu,
Gedənlər gəlməz oldu.
Ümitsiz gözlədiyim
Geriyə dönməz oldu.

Könlümü viran edən
Bu atəş sönməz oldu.
Bağrımda çox daşdım,
Eşqimi bilməz oldu.

Səndən uzaq qalalı
Göz yaşım durmaz oldu.
Bu coşan qəmli könül
Yarını tapmaz oldu.

Yemlədiyim bülüllər
Budağa qonmaz oldu.
İllərlə gözlədiyim
Yar mənə olmaz oldu.

Soruşdum yolçulardan
Yar məni sormaz oldu.
Əkdiyim sevda gülü
Bağında solmaz oldu.

BİTMƏYƏN ÇİLƏ

Niyə dərinləşir
Könlümün bir küncündə
Bitməyən bu çilələr?
Əsdi xəzan küləyi
Xoşbəxt könül bağında,
Köç etdi bülbülər
Rəngin soldu qönçələr...

Kədər silinməyən bir iz,
Gözlərimdə, sonsuz bir həsrət
Qoydu getdi.
Ömrümün yarpaqları
Bir-bir saraldı.
Xatirələr budaqlarda,
Yandırdı keçmiş illəri.
Şam kimi yollarda...
Günlərimi düşünərək!..
Ən dadlısı... daha acı.

Sevgiylə çarpan ürək
Böyük bir daşa döndü.
Xatirələrin üstündə
Pərdələri örttdüm,

Ürəyə daş bağladım.
Dəlilik mi?
Yoxsa,
Sevdanın ürəyinə
Qılıncımı sancıb getdim?..

OĞUZLU DUYĞULAR

Kök atıb
Yaşıl bir tut ağacı kimi,
Oğuzlardan uzanan sərt damarlar
Axır ikimizin içinə...
Günlərin bağrını yararaq... Səni tapdım,
Topladım parçalanan dilimin nəğmələrini
Yeni bir kitabın sətirləri arasında.
Unudulan günlərimi axtararkən,
Adını qucaqlayaraq
İlk addımlar başladı.
Xəzər dənizinin ürəyindən fısqıran
Oğuz baxışlı gözlərdə
Gizlətmə səssiz fırtınaları,
Xəzəri oxşayan gözlərin
Həsərət dolu ümidlərə gəbədir.
Əlvida da, fitini çalarkən,
Səssizcə, gözlərində gizlənən
Oğuzlu duyğuları
Bağışladın... Əllərinin duyğusuna.
Birdən-birə çiçəkləndi içimdə
Yaşıl yarpaqlar arasından
Boy atan yaşıl ruhumuz.

Yolların döngəsində
Dözülməz bir gözləyiş
Dolur ürəklərə
Nə zaman parçalanar
Diləkləri... Bağlayan paslı zəncirlər?..
Gəl, yağış-yağmur altında
Oğuz dilində paylaşaq,
Eşidilməmiş sevgiləri.
Gəl, gəl qaytar Kərkükümə yarım qalan gülüşləri
Xatirələri qucaqlamaqdan başqa
Əldə qalmadı bir şey
Artıq... Düyünlənən bir ömrün qapısını
Sevgiyə döyən bir ürək
Açar ümid yollarıma.

QEYB OLAN GÜLÜŞLƏR

1.

Ölçür zamanın dəyirmanı
Keçən xoşbəxt anları.
Qalanın yollarını aşarkən,
Danyal Peyğəmbərin kölgəsini axtardıq
Yadırğayırım!..
Niyə?.. Gözəlliyini itirib
Keçdiyimiz küçələr.
Sanki... zaman üzünü
Bizdən döndərdi getdi...

2.

Quşların o tayında
Eşidilən "Gavurbağı",

Ölməz torpaq üstündə
Tək başına ağlayır!..
Könüllərdə gizlənən
Gizlin amallar kimi,
Qeyb oldu yavaş-yavaş
Mənim bu zeytun rəngim...

3.

Cuşa gəlsin!..
Xəyallarda hörülən,
Sorulan itkin bulaqlar
Qanad çırpın!.. "Xasa"nın ürəyində
Ata bugün
Sayğılar yaşıyla,
Yanar öz atəşiyə,
Satma yurdu ellərə
Qala qalır yaşıyla.

4.

Qeyb olsa da, gülüşlər
"Daşkərpü" nün daşlarında
Hər daşında, yeni hekayə
Başlanğıcını müjdələr,
Hekayələrsə,
Damla-damla axan yaşıl yağmur kimi
Silər dumanlı günləri,
Məgər bu yorğun şəhərim
Mənimlə əkiz imiş
Acızaman bağrında.

NƏSRİN ƏRBİL*
(1939-)

Nəsrin Ərbil 1939-cu ildə Kərkükdə dünyaya göz açıb, sevib saydığı və şeirlərində tez-tez söz açdığı doğma şəhəri Ərbili özünə ləqəb seçmişdir. Atası Ataulla ağa Ərbildən, anası Xayriyə xanım Kərkükdən idi. Nəsrinin qardaşları Sedat, Murat və Rəşat da sərbəst şeir yazırdılar. Nəsrin belə bir ədəbi mühitdə böyümüşdür.

Nəsrin ibtidai məktəbin 6-cı sinfində oxuyarkən xəstələnmiş və məktəbi tərk etmişdir.

Bağdada gələrək xalaları Məqbulə və İqbalgildə qalmış, kurslara gedərək ingiliscə öyrənmiş, diplom almış, hətta bu dildə şeirlər yazmışdır. Az sonra dörd il almanca kurslara getmiş və alman dilini də öyrənmişdir. Beləliklə, Nəsrin Ərbil ana dilindən əlavə, ərəb, kürd, ingilis və alman dillərini də öyrənmişdir.

Sərbəst və heca vəznlərində şeirlər yazır. İlk şeiri 1958-

---

* Nəsrin Ərbil haqqında məqaləni professor Qəzənfər Paşayev hazırlamışdır.

ci ildə “Bəşir” qəzetində çap olunmuşdur. 1961-ci ildən Bağdadda çıxan “Qardaşlıq” dərgisində çap olunmağa başlayıb.

1974-cü ildə ailə həyatı qurduqdan sonra bir müddət çap olunmadı. 1990-cı illərdə Dr.Ə.Bəndəroğlu şairədən müsahibə götürdü və Nəsrin yenidən çap olunmağa başladı. Şair indi Türkiyədə Bilkənd Universitetində işləyir.

Nəsrin Ərbil İraq Türkman qadın şairləri arasında seçilən qüdrətli sənətkardır. Nəsrin xanım türkmanlar arasında sərbəst şeir məktəbinin qurucularından biridir.

Nəsrin Ərbilə çoxlu şeirlər həsr olunmuşdur.

Tevfik Cəlal:

*İki gül var, ən gözəli güllərin,
Nəsrin Ərbil, biri sənsən, biri mən.*

Əslən Kərkükdən olan, Türkiyədə yaşayan Əli Riza Alaslan İstanbuldan göndərdiyi oktyabr 1961-ci il tarixli “Yanğı” başlıqlı bir şeirində məcaz və təşbihlə yazmışdır:

*Söylərəm sözü gerçək,
Bunda yoxdu şübhə, şəkk.*

*Çiçəklərin içində
Nəsrin parlaq bir çiçək.*

Qeyd: Qoy ustadım Əta Tərzibaşının ruhu məni bağışlasın. Nəsrin Ərbilin yaradıcılığı ilə hələ keçən əsrin 60-cı illərindən məşğul olduğumu, dəvətimlə Bakıya gəldiyini, çoxsaylı əlyazma halında olan şeirlərini mənə bağışladığını nəzərə alaraq, Əta Tərzibaşını tədqiqatından bəhrələnərək şairin həyat və yaradıcılığı barədə yazmağı, çap olunmamış şeirlər daxil, örnəklər verməyi öz üzərimə götürdüm.

Kərküklü şair Mehmet Ömər Qazançı da “Qardaşlıq” dərgisində (sayı: 201, ili 1990) yayımladığı “Sən ozanıydın

bu şəhərin" şeirini Nəsrin Ərbilə həsr etmişdir:

Sən olmasaydın

Kimsənin xəbəri olmazdı bu şəhərdən

Sən ozanıydın bu şəhərin,

Nəsrin Ərbil!

Nəsrin Ərbilin üç şeir kitabı çıxıb: "Dəniz röyası" (Ankara, 1969), "İki şəhər" (İstanbul, 1998), "Gələcəyəm" (Ərbil, 2004).

İraqda çox sevilən şairdir.

Nəsrin Ərbili gözəl bir şair kimi Azərbaycanda da yaxşı tanıyır və qiymətləndirirlər. Hələ 1968-ci ildə Bakıda "Ulduz" jurnalının 7-ci sayında "Kərkük şairləri" məqaləmdə Nəsrin Ərbilin yaradıcılığından söz açmış, şairin "Xançı" və "Aldanmışıq" şeirlərini oxuculara təqdim etmişdim. Bundan əlavə "Ədəbiyyat" qəzetində (14.09.2001) şairin həyat və yaradıcılığından geniş söz açmış, çoxsaylı şeir və xoyratlarını çap etdirmişdim və nəhayət, Dr.Ə.Bəndəroğlu ilə Bakıda çapına nail olduğum "Çağdaş İraq şeirindən seçmələr" adlı kitabda (Bakı, "Elm", 2001) Nəsrin Ərbilin həyat və yaradıcılığına geniş yer ayırmış, kitabda şairin on bir şeirini vermişdim. Onlar aşağıdakılardır: "Aldanmışıq", "Xəstəxana divarları", "Xançı ilə həsbhal", "Röya", "Dəniz röyası", "Qaranlıq", "Xalı", "Yolçu sərab", "Yol", "Həyat bəstəsi" və "Anama".

Dəvətimlə Nəsrin Ərbil iki dəfə Bakıya gəlmiş (2001-ci ildə) və şəxsi qonağım olmuşdur. O, Azərbaycana dair bir neçə şeir yazıb. Nəsrin Ərbil AMEA-nın Ədəbiyyat İnstitutunda, Nizami adına Ədəbiyyat Muzeyində, Yazıçılar Birliyində, "Ədəbiyyat qəzeti"ndə görüşlər keçirmiş, şeirlər oxumuşdur. Onun haqqında məqalələr yazılmışdır.

Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyat Muze-
yində 20 iyun 2001-ci ildə açılan “Azərbaycan-İraq Ədəbiy-
yatı və Mədəniyyəti”ni əks etdirən daimi ekspozisiyada yer
almış və çapa hazırlanmış iki cildlik “Azərbaycan Ədəbiy-
yatı və İncəsənəti Ensiklopediyası”nda Nəsrin Erbil haqqın-
da da bioqrafik məqalə verilmişdir.

Nəsrin Erbil Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üz-
vüdür.

Dilimsən,
Qonuşduğum dilimsən.
Kərküküm, sən Bakıdan
Bölünmüş bir dilimsən.

SƏNƏ GƏLDİM

Qoşup gəldim mor gül qoxan bağlardan,
Açıb coştum qovuşmayan dağlardan.
Əllərimdə məşalə⁵⁸ sönməyən ocaklardan,
Sənə gəldim, sənə gəldim, Azərim.

Yurdumdan yurduma salam gətirdim,
Yarı qalmış masalları bitirdim.
Ver əlini, tüm⁵⁹ əlləri yetirdim
Sənə gəldim, sənə gəldim, öz elim.

---

⁵⁸ məşalə – məşəl

⁵⁹ tüm – bütün

Qazanımda qaynar duran aşılarla,
Haqsızlığa əyilməyən başlarla.
Sənəmə çəktigim acı yaşlarla
Sənə gəldim, sənə gəldim, öz dilim.

Ver əlini, Azərbaycan, canım, can.
Sənə olsun sənəmdəki can qurban.
Ölürsəm də vaz keçməyəm bu yoldan
Sənə gəldim, sənə gəldim, sevgilim.

SALAM SƏNƏ, BAKI

Sən düşümdəki⁶⁰
Dalğasız dənizlər uyqusu.
Ovuclarımda cıvıl-cıvıl quşlarla
Sənə həsrətimi gətirdim.
Sənə səslənirəm.
Ana dilimdə.
Uzat qollarını
Tut əllərimdən.
Aydınlığa qovuşdum.
Sislər dağıldı birdən.
Baxdım ki, Bakı mənə qucaq açır
Salxım-salxım sevgisini
Dörd mövsüm yeni yerində
Ətrafıma saçır
Salam, sənə, Bakı!

---

⁶⁰ düş – yuxu

Ey, türkülərimin dili,
Ey, ulu əcdadlarımin eli,
Ey, gülünü
yadlara qoxlatmayan sevgili.

YAĞMUR

Məni ağlayarak keçirmiştin
gecəndə
Bu səfər bərəkətlə qarşılayırsan.
Yüzümə vuran tanələrində
İlq bir bahar busəsi
Avuçlarıma çiçək çiçək doldu.
Saçlarımda oynaşan külək
Sanki bənə xoş gəldin deyirdi.
Sabah, pəncərəmə düşən günəş
Yüzlərcə günaydın deyirdi.
Bən yıllardır bu sevgiyə həsrət
Tanə-tanə sindirirəm
İçimə bu coşkuyu,
Rəbbim, deyirəm,
Söndürmə günəşi,
Ayı, yıldızı.
Tut əlimdən
Yaxın qıl əbədi ayrışmamızı...

QARĞIŞA UĞRAMIŞ KİŞİ

Ummuştu çox şey,
Gündən, günəşdən.
Yardan, qardaşdan
Qırılmıştı, vurulmuştu
Az gəlmiş, düz getmiş
Çox demiş.
Dəniz demişti.
İki maviyə inanmış,
Batmıştı, boğulmuştu.
Qarğışa uğramış bir kişiydi.
Yol demiş, yoldaş demişti.
Qum demiş, qumsal demişti.
Əllərini tikənlər kəsmiş,
Nə yol qalmıştı, nə yoldaş
Qarğışa uğramış bir kişiydi.
Diləmişti diləğini diləksizlərdən.
Dağılmıştı yuvası
Qapıldığı ilğımla
Sayrı ellərdə qalmıştı duası.

ALDANMIŞIQ

Torpaqlar torpaq deyə torpaq yaradılmadı
İnsanlar insan deyə torpağa atılmadı.
Həyata həyat deyə bir gözlə baxılmadı
Devrimlər⁶¹ sellər kimi əsrlər yaxmadadır
İgidlər torpaq kimi torpaqda yatmadadır.

Günlər düzülüb gedər, hər gün eyni biçimdə
Qürbət sel kimi coşar tortulaşmış⁶² içimdə
Güllər var alov alov, açar xəzan bağçamda
Günlər ki, ömrüm kimi əriyib solmadadır,
Güllər ki, ardım sıra süzülüb axmadadır.

Necə gözlər yollara ümidlə baxdı, daldı
Necə illər sevgini sevgidən qapdı, aldı.
Necə gəncin əli boş, gözü ardında qaldı.
Yollar ki, sərab kimi silinib bitmədədir,
Yollar ki, illər kimi düzülüb getmədədir.

---

⁶¹ devrim – inqilab

⁶² tortulaşmaq – qəm sarmış

XANÇI İLƏ HƏSBİ-HAL

Nə qürbətdə gəzdim, nə də yorulдум.
Nə dərdim söylədim, nə də soruldum.
Sırrımı deyəcək tək səni buldum,
Mən kəndi yurdumda qəribəm, xançı.

Sənə anladacaq dərdlər çox məndə,
Güllərim dərildi təzə gülşəndə.
Artıq qaranlıqdan bəhs etmə sən də,
Əzəldən bu zülmət nəsibim, xançı.

Nə qədər anlatsam, yenə ruhum boş
Vaz keç məndən xançı, qəriblərə qoş.
Təsəlli yox mənə, burax başıboş
Mən kəndi yolumu seçmişəm, xançı.

YOLÇU SƏRAB

Bir əzəli yoldur ki, fani ömürdə həyat
Dalğın bir irmaq kimi əlimizdən sürüklər,
Zənn etmə gələcəkdir, yolun sonunda vüslat
Səni yalqızlıq yolun bitdiyi yerdə bəklər.

Ayrılır bu yola çıxmış olan sevənlər
Hər yolçudan bir silik⁶³ iz, xatirə qalacaq

---

⁶³ silik – gözə çarpmayan, cüzi

Müsafirdir bu yolda ağlayanlar, gülənlər
Səni müşfiq⁶⁴ qucağı ana torpaq saxlayır.

Hənuz dodaq izlərin silinmədən bardaqla,
Vücudunun istisi soyumadan yataqla.
Sən gedərsən, o gedər, uzun yollar bitərkən,
Bir gün gəlir köçərsən, ah varamadım deyərkən.

YOL

Ətəyində solmuş illərin sərinliyi,
Gözlərində nədamət illərinin mənliliyi.
O qaranlıq qapıdan irəliyə keçincə,
Üfüqlər qədər ülvi, tanrılar qədər uca.
Qanadırkən dodaqlar bir gülün yarasını,
Cızacaqdır zehninə yolların mənasını.
Yollar ki, gəlişmidir, gedişmidir bilmirik,
Yollar ki, durmadadır, gedən və gələn bizik.

HƏYAT BƏSTƏSİ

(Rübai)

Əriyib axşama qarışırkən gün
Dura bilirmişsən həp öylə gülgün.
Həyat bağçasından bir gül daha dər
Bitmədən son dəmi bu fani ömrün.

---

⁶⁴ müşfiq – mehriban, sevimli, zərif

SALAM

Salam hər kəsə,
Dosta, yoldaşa,
Bakıdakı qardaşa.
Avuçlarında uyusun əlim.
Birdən sinən dalgalar gibi.
Dinsin həsrətim.
Masal qalmasın yarım.
Salam sənə,
Bosnadakı dul bacım.
Acın, acım
Dilimlə, gözlərimlə
Dərdini
Sərinlətmək amacım.
Salam sənə,
Macarıstanda
Kaynayan daşım.
İçin boş, dilin tutsaq.
Dərdini silməyə,
Yetməz göz yaşım...
Salam sizə
Erbildən salam.
Müzəffərədin minarəsindən,
Qaladan salam.
Buğda, sümbüllərindən,
Karvan keçən quşlardan.
Süd ırmaq

dadlı qaymaq
Tüm yalın-yoldaş
kalın qardaştan
Salam.

KƏRKÜK BURASI

Kərkük burası,
Anam qoxusu
Baharlarına yas çökmüş
Qurumuş güllərinin duası,
Kərkük burası.
Sokaklar ıssız
Kaplamış bənliyini, ələm duyğusu.
Yüzlər yabancı, gözlər yalancı.
Konuşulan dili anlamamak nə acı!
Ey anamın qapanmayan yarası!
Kərkük burası.
Ağlamaklı pəmbə səmaları
Analar umutsuz,
Yavrular öksüz⁶⁵...
Hər köşədə bir ağac bitmiş
Köksüz!
Yad əllərdə qaldı mirası,
Kərkük burası...

---

⁶⁵ öksüz – yetim

Hazar dedim, yar dedim,
Dəyməsin nazar dedim.
Düşman bəni duyarsa
Yuvamı bozar dedim.

Düştüm namərd ağına.
Dayanmışam dağına.
Çevirmə gəl al bəni
Gül-gül açan bağına.

Ləkəsiz bayrağına,
Sönməyən ocağına
Bən sənə anam dedim,
Gəl sar bəni bağrına.

NƏ GÖZƏL

Günaydın, insanlar,
Günaydın, ağaclar, yapraklar
Günaydın, çiçəklər, kələbəklər.
Günaydın, okula gedən çocuk
Günaydın, tazə kölgələr
Nə gözəl anlaşımaq insanca
Nə gözəl bir-birimizi sevmək.
Bir-birimizə yaban gözlə baxmadan
Bacım, qardaşım deyərək
Yürəğə sarmak.
Və nə gözəl qonuşduğumuz dili
Anlamak.

QARDAŞIM RƏŞAD

Canımdan, ruhumdan,
Özlü soyumdan.
Gönlümdən bir şeylər alarak gettin.
İçimdə bir qərib əzgi,
Qəlbimdə ılım-ılım sevgi.
Əl sallayışında
Ayrılıq öyküsü,
Gözlərində hüznün duyğusu.
Ey! Qanımdan, soyumdan,
Baba ocağımdan
Mənə günaydınlar gətirən
Qardaşım!
Anam qoxusu...

XOYRATLAR:

Dağ dərdi;
Yara dərdi, dağ dərdi.
Ellər üçün çiçəklər
Mənim üçün dağ dərdi.

Qala mənnən;
Dağ mənnən, qala mənnən.
Sizlərə yazdıqlarım,
Əmanət qala mənnən.

Lalə güldü;
Nar güldü, lalə güldü.
Düşdüm amansız dərdə,
Yar yandı, düşman güldü.

Qala qal;
Minarə qal, qala qal.
Başım allam gedərəm,
Sən dərdimnən qal, a qal.

Kəs bağı;
Kəs budağı, kəs bağı.
Gönlün mənnən cayıpsa,
Aramızdan kəs bağı.

Bağ dərdi;
Əzdi məni bağ dərdi.
Zaman belimi büküb
Dərdim böyük, dağ dərdi.

NÖVRƏS RƏŞİD DAQUQLU

Türkman diyarı Daququn tanınmış şairi Rəşid Əli Daquqlunun oğlu Növrəs Rəşid Daquqlu 1955-ci ildə Daquq Bucağı Saray məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Daquqda və Kərkükdə alıb.

1973–1976-cı illər arasında Bağdadda Rabitə İnstitutunda təhsil alıb. 1977-ci ildə Bağdad Rabitə və Telefon stansiyasında işləməyə başlayıb. 1991-ci ildə Kərkük Telefon və Poçt İdarəsinə təyinat alıb. Hazırda həmin idarədə mühəndis və müdir müavini vəzifələrində çalışır.

Son illərdə Kərkük Texniki fakültəsində təhsil alıb.

Ailəlidir, dörd uşaq atasıdır.

KƏRKÜKÜM

Üzülmə, Kərküküm, hələ biz varıq,
Ölüncəyə qədər biz sənə yarıq.
Türkmanıq, şanlıyıq, təmiz insanıq,
Türkmanıq, soyumuz Oğuzla Elxan –
Dilimiz türkcədir, kitabımız Quran.

Üzülmə, Kərküküm, şanıımız uca,
Dönmərik sevgindən ömür boyunca.
Düşmənlər tanılar bizi yaxşıca,
Türkmanıq, soyumuz Oğuzla Elxan –
Dilimiz türkcədir, kitabımız Quran.

Üzülmə, Kərküküm, millət oyaqdı,
Gündüz iş birlikdə, gecə sayaqdır,
Bütün Türkmaneli sənə dayaqdır,
Türkmanıq, soyumuz Oğuzla Elxan –
Dilimiz türkcədir, kitabımız Quran.

YA İLAHİ

Gecəni gündüzə döndərən sənsən,
Dünyanı yaradan, yeridən sənsən,
Yeddi qat səmanı sən, ya ilahi,
Təməlsiz, dəngəsiz durduran, sənsən.

Yaratdın cahanı tək altı gündə,
Boyatdın səmanı mavi rəngində,
Yoxsullar, zənginlər birdir önündə
Ədalət iqrarın qonduran, sənsən.

Mərhəmət qapısı səndə açıqdır,
Camalı xalqına qəlblər aşıqdır
Bu dünya bir yoldur, çox dolaşıqdır,
Qiyamət günündə rəhm edən, sənsən.

Mərifət, mərhəmət ver hər xəyata,
Nə düzən vermişsən göydəki aya?
İldə mövsümləri böldün dörd paya
Kimi qış, yay, bahar, güz edən sənsən.

Yaratdın dağları, dürlü dənizlər,
Yerin üç qismini tutub su izlər.
Rəngarəng çiçəklər, lalə, nərgizlər
Dünyanı bəzədən, düzədən, sənsən.

Heyvanları biçim-biçim yaratdın,
Bəzisin qanadla göydə uçurdun.
Bəzisin ayaqla yerdə yeritdin,
Bəzisin sulara üzdürən, sənsən.

Ağaclar yerlərdən göylərdə durmuş,
Dadlı və faydalı meyvələr tutmuş.
Baharda pambıqlar yaşıl boyanmış
Güzdə bir-bir solub düşürdən sənsən.

Bu gözəl dünyada varsa da ülfət,
Şadlığa həmişə qarşısıdır möhnət.
Mülhidə cəhənnəm, möminə cənnət
Məhşər günündə göstərən sənsən.

ÖYÜD

Dalma, yavrum, dalmaq bizə yar olmaz,
Yaxşı düşün, isti varkən qar olmaz.
Təmbəl olma, saqın, sonda bal olmaz,
Düşün dalmaq uymaz bizim millətə,

Söylə, ölsəm üz çevirməm zillətə.
Dalma, yavrum, çalış dərsinə atıl,
Bu yurdun uğruna şərəflə satıl.
Əxlaqı üstün ər kimsəyə qatıl
Doğru ol sözündə, hər bir işində,
Qardaş ol dostuna yol yerləşində.

XOYRATLAR

Yan ağın;
Yan qaranın, yan ağın,⁶⁶
Belə könül sağlığın
Bizi qoydu yanağın.

Öz-özümü;
Heç görməm öz-özümü,
Bilsəydim, vəfasızsan
Əzməzdim öz-özümü.

Bu sular sızar keçər,
Sonalar üzər keçər.
Yar keçər, üz döndərər
Ürəyim əzər keçər.

---

⁶⁶ yan... yan – ya... ya

NIHAD ELXANLI

Ərbil şəhərinin öndə gələn şair və yazıçılardan biridir. 1958-ci ildə Ərbildə doğulub. Onların evi Xanəgah küçəsində olub. İbtidai və orta təhsilini burada başa vurduqdan sonra Romadi Texnologiya İnstitutunda təhsil alıb. Təhsilini bitirdikdən sonra o, müxtəlif işlərdə çalışmağa başlayıb.

Nihad Ənvər Elxanlı türkman mədəniyyəti və ədəbiyyatı ilə yaxından maraqlanan, şeir və xoyratla yanaşı türkman mədəniyyəti ilə bağlı ictimai məqalələr və tənqidi yazılar qələmə alan istedadlı bir ədəbiyyatçıdır.

Ərbil qəlasına vurğun bir şair və yazıçıdır. Ərbili müdafiə etmiş və onun milli mübarizənin ilk addımı olduğuna inanmışdır. Bu şəhəri dəyişdirməyə çalışanların sabah Türkmənelinin başqa yerlərinə də əl atmağı planladığını gənc yaşlarında kən bugün olduğu kimi görürdü.

Nihad Elxanlının dediyinə görə Türkman ədəbiyyatçıları, əslində, türkman xalqının hüququnu müdafiə edən ilk siyasi qurumdur və onlar dilin unudulmamağı üçün gələcək nəsillərə onu xoyrat, şeir və nəsr vasitəsilə ötürmüşdür.

Şair 1991-ci ildə Quzey İraqda Səddam rejiminin devrilməsi ilə İraq Milli Türkman Partiyasının nəzdində siyasi fəaliyyətə başlayıb. Partiyanın ilk qurultayında MKK üzvü seçilib. O, türkman ədəbiyyatının inkişafı uğrunda səylə çalışmışdır. Ərbildə Türkmaneli Radio və Televiziyasının qurulmasında böyük xidmətləri olmuşdur. "Türkmaneli" qəzetinin qurucusu və ilk baş yazarı olub. Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyinin qurulmasında da böyük rol oynamış və ilk rəhbəri seçilmişdir.

Onun üçün ədəbiyyatçı müharibənin ilk sırasında dayanan, Vətəni və millətini müdafiə edən adsız əsgərdir. Ərbilli ədib hazırda ərəb dilində "Türkmanlar son sözlərini söyləyəcəklər" adlı kitab hazırlayır.

Nihad Elxanlının xoyrat və dördlüklərlə yanaşı sərbəst şeirə də marağı böyükdür. Əsərlərini yurd sevgisi, eşq, ümid və milli mövzularda ustalıqla qələmə almışdır. Şeirlərinin çoxu "Yurd" qəzeti, "Birlik səsi" və "Qardaşlıq" dərgilərində dərc olunmuşdur. 1991-ci ildən sonra "Güvənli Bölgə" daxilində qalan Ərbil çətin vəziyyətdə olarkən Nihad Elxanlı İraqın quzeyində Türkmanelinin səsi olan "Türkmaneli" qəzetinin baş redaktorluğunu edib. Şair 31 avqust 1996-cı ildə Səddam rejimi və KDP qüvvələrinin Ərbilə hücumundan sonra Türkiyəyə sığınıb, sonra da oradan Kanadaya köçüb. O, İraq Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

**BAYRAĞI SATMAĞA DEYİL,
TANITMAĞA GƏLDİK**

Çətin əsr yaşayırıq
İnsanlar artıq əvvəlki kimi deyil.
Bir tərəfdən güclərin təzyiqi,
Bir tərəfdən texnologiyanın üstünlüyü.
Ardınca unudulan yoxsulların soyuq evi
Çətinmiş artıq bu sevgi türküsü
Dünən
Yatamadım həsrət qalan qalasından
Onu almağa gəldilər,
Yooox, onu satıb qapdılar.
Sənin adını verməmək üçün səni məndən aldılar,
Aldılar?..

Dünən
Amma yuxu deyilmiş sandığım
Bayraqları Ottavanın⁶⁷ hər yerində
Axtardım o Türkmaneli bayrağını,
Tapmadıqca küçələrdə
Qalmasın bu can qürbətlərdə,
Yaşasın millət qürbət elində.

---

⁶⁷ Kanadada şəhər.

GƏLƏCƏKDİR İGİDLƏRİN

Şəhid Məhməd Rəşid Tuzluya

Yola çıxmağa boyun əydim,
Şərti çətin olan yaşamaqdan zövq aldığım şəhərdən
Doyunca əl etmədim.

Görmədim Rəşidləri, qucaqlamadım anamı,
Getdikcə böyüyürdü Müzəffərin minarəsi
Hayqırırdı, bağırırdı,
Kərəmlərin bəstələri.

O

Mənim üçün şəhər deyil,
Ölüm-qalım,
Heç duymadım ağlamaqlı mətinlərin
Üz ağardan tarixini parlatmadıq, yoxsa?
Alışmadıq mübarizənin gerçək üzün
Özündən verənin can acısını.
Qalacaqdır zaman keçdikcə sənin uca yerin,
O qaladan–qalaya şahin uçuran aslanların
Söz vermişəm
Anamın ağ südüinə
Gözlənmək. Bir gün gələcəkdir,
Əllərini sallamadan igidlərin.

İNSAN VƏ HƏYAT TÜRKÜSÜ

Nə cür insanlar var bu həyatda,
Bəzisi ağ, bəzisi qara.
Qaranı ağ görür,
Bəzisi öz-özünü zindana atmış kimi
Nə cür insan imiş bunlar?
Bəzisi azadlığını tapmır,
Bəzisi tapıb yaşamır
Bəzisi də azadlıq nədir?
Bilmir
Həyat isə
Çeşid-çeşid.
Bəzisi pulla özünü xoşbəxt sanır.
Bəzisi bir cüt göz görəndə
Sevgiyə dalır.
Bəzisi də ölümdən qorxur.
Sevgi nədir?
Pul nədir?
Ölüm-qalım
Allahın əmri.
Bəzisi bir tikəyə razı
Özünü yaradır,
Ətrafına işıq saçır.
Bəzisi pul görür,
Dünyanı bəyənmir.
Necə çeşid-çeşid həyat?
Necə insanlar?

GERÇƏK YOL

Sərin bir yel
Yuxu gətirir mənə,
Qurtaracaq yoxdur daha
Başqa bir yaşllaşmış,
Bənövşəyi
Bostanda görürəm özümü.
Yel əsdikcə mənə bir gül əрмаğan
Gətirib.
Gözüm açdım, səni gördüm
Sürmə gözlü,
Girişi gözəl.
Saçların teli havayla uçur
Sonra əllərini verdin,
Əllərimi uzadarkən
Bir damla qan əllərimizə düşdü
Bir də bir gül böyüdü
Ey, "Türkman"!

NƏYİMƏ? NƏYİMİZƏ?

Sevgim desəm,
Yetər demərəm.
Könlüm... Düşüncəm
Hələ çox deyil.
Oturub bağırmaq
Nəyimə? Nəyimizə?

Yazdım, yazdın,
Dedim, dedin.
Doldurdum, doldurdun,
Qardaş nəyimizə?

Birisi
Mən eləyəm,
Mən beləyəm,
Yazaram,
Çəkərəm,
Qıraram.
Mən, mən, mən...
Amma oturub
Qardaş nəyimizə?

Bəzisi sakin danışmır
Nələr danışsın?
Gerçəkmi?
Canım dünya belə imiş,
Belə də qalacaq.
Daha bu yoldaş nəyimizə?
Bəzisi də çalışır,
Səsi yox, fikirləşir.
Ağ vərəqləri açmağa çətinlik çəkir.
Budur, bu bizə
Nəyimə, nəyimizə? – deyir.

NÜSRƏT MƏRDAN

Nüsrət Mərdan 1948-ci ildə Gürgürbaba diyarı olan gözəl Kərkükün Beglər (Bəylər) məhəlləsində doğulub. Orta məktəbi Kərkükdə, ali təhsilini isə İzmirdə (1973) başa vurub. Vətənə qayıtdıqdan sonra İraq Səlahəddin Universiteti İqtisadiyyat fakültəsində dərs deməyə başlayıb (1991). Şair Nüsrət Mərdan türkman ədəbiyyatına yeni forma və məzmun gətirməyə çalışan qabaqcıl şairlərdən olmuşdur. O, İsmət Özcan və Cəlal Polad özlərinə “Şəfəqçilər” adını verib.

Şairin “Quşlarla dostluq”, “Sabahın xeyir, Gecə” və “Şəfəq” adlı şeir kitabları vardır. Şeirdən əlavə kamil esse, yumor, hekayə və pyeslər yazmışdır. Ailəsi ilə birlikdə İsveçrənin Cenevrə şəhərinə miqrasiya etmişdir. Görkəmli şair Nüsrət Mərdan sürgün həyatı yaşamağına baxmayaraq, türk və ərəb dünyasında İraq türkləri ilə bağlı gördüyü işlərə görə tanınır və çox sevilir. Türkiyə, Azərbaycan, Türkmənistan, quzey Makedoniyada müxtəlif qəzet və jur-

nallarda nəşr olunub. İraq Yazıçılar Birliyinin üzvüdür. Evlidir, 4 oğlu var.

Əsərləri:

- “Quşlarla dostluq”. Şeirlər. Bağdad, 1983.
- “Sabahın xeyir, Gecə”. Hekayələr. Bağdad, 1986.
- “Balıq suda yan gedər”. Ədəbi yazılar. Bağdad, 1989.
- “Şəfəq”. Şeir. İsmət Özcan və Məhəmməd Ömər Qazançı ilə birlikdə. Bağdad, 1990.

SÜRGÜN NƏĞMƏSİ

Bir işıq
Tut qaranlığa,
Xoyratlar geri qayıtsın.
Bir öpüş
Göndər sevgiliyə,
Həsərlər sona yetsin.
Bir salam
Göndər səni sevənlərə,
Şeirlər çiçək açsın.
Bir məktub
Göndər dostlarına,
Həsərlər qanadlansın.
Bir nəğmə
Oxu Kərkükə,
Sürgün günləri bitsin.
Bir qərənfil
Göndər mənə,
Kərkük yanıma gəlsin.

KƏRKÜK MƏNİM KİMLİYİM

Al gözlərimi,
Sənin olsun, Kərkük.
Dənizlərə həsrətini bitsin.
Al əllərimi,
Sənin olsun, Kərkük.
Zəncirə vurulmamış şeirlərini yazsın.

Al ayaqlarımı,
Sənin olsun, Kərkük.
Asi dağlara olan həsrətini bitsin.
Al səsimi,
Sənin olsun, Kərkük.
Azadlıq nəğməni dağı-daşı bürünsün.

Al başımı,
Sənin olsun, Kərkük.
Uğruna bir qurban daha getsin.

BİR YALNIZLIQ NƏĞMƏSİ

Bugün bir gülün yanında
Ölmək istərəm.
Yorğanım ulduzlar,
Yastığım Xasa suyu.

Bilirəm, bu izzirab
Çox yaşatmaz məni.
Xoyratlarım yarıda qalacaq,
Sən qədəhim masada
Elə boynu bükük duracaq,
Sən məktubum sənə çatacaq.
Bilirəm,
İlk sevgilimin adı
Həmişə bir sirr olaraq
Yaşayacaq köhnə dəftərlərdə.

Bilirəm,
Birdən uçacaq
Bir milyon quş,
Dərd və qəhr
Qəfəslərindən Tanrıya tərəf.

Bilirəm, gözlərim
Yumulacaq bir gün,
Səndən uzaqlarda, Kərkük!

NAĞIL

Bir nağıl de, mənə, ana,
İçində Arzu ilə Qəmbər olsun
Ayrılıqlar olmasın.

Bir nağıl de,
Mənə, ana,
İçində yağmurla

Buludlar yaşasın
Yan-yana.
Quraqlıqlar olmasın.

Bir nağıl de mənə, ana,
İçində şeirlərim olsun,
Səsim qürbətdə ölməsin.

Bir nağıl de,
Mənə, ana,
İçində polislər
Xalqa güllə atmasın!

KƏRKÜK... KƏRKÜK

On ildir qürbətdəyəm.
Unutdum bütün rəng və adları,
Ama sən
İrmaq olub axdın,
Mavi–mavi
Xatirələrimə.
Sən həmişə yuxumda
Gəzirsən,
Səni öpmək istəyirəm,
Qaçma məndən,
Səni sevirəm.

ÜSYAN TÜRKÜSÜ

Buradan bir qərib keçər,
Güllələr onu biçər.
Sən sözün söyləmədən
Qanını torpaq içər.

Qəlbim durmaz yerində,
Yad ellər şəhərində.
Qağayılar getdi, yar,
Dəniz üsyan içində.

Üsyan içində üsyan,
Sular içində zaman.
Divlər yolları kəsib
Dayan ürəyim, dayan!

QATİL ŞƏHƏR

Qanıma girən sən sən, İzmir,
Səhər–axşam
Bir qağayı dostum var
Ona qovuşmaq istərəm
Mavi–mavi
Dörd nala
Mən elə asan
Ağıllanmaram
Sən get, şikayət et, məni Egeyə

KƏRKÜKƏ GİZLİ EŞQ MƏKTUBU

Ulduzlar ciblərimə
Doldu birdən,
Səmadakı
Bulud
Bir qəhqəhə atdı
Qaranlığa.
Sünbüllər,
Lalələr,
Salam verdi sənə.
Bilməm neçə ulduzlu
General tarix
Salama durdu,
Səni görəndə.

Yanıdayam bu axşam
Yasaq eşqimin.
Polislərə
Kimsə məni
Xəbər etməsin!

MESAJ

Bir fleyta çalınır
Gecə yarısında,
İkiyə bölünür bulud
Və ulduzlar,
Gözyaşımı aparır Kərkükə.
Çaykovskiylə salamlayıram.

“Qu quşu” gölündə
Bir ispan rəqsidir,
Sənə həsrətim.
Ətrafında şam kimi
Yanar,
Kəpənək kimi
Fırlanaram.

HANI DOSTLAR?

Xasa düşdü yadıma,
Əyildim suya baxdım.

Kərkükü yad elədim,
Qəfəsdə quşa baxdım.

Musallaçün darıxdım,
Evdə şəklinə baxdım.

Qala düşdü yadıma,
Oğlum Ozana baxdım.

Şəhidlərçün darıxdım,
Durdum Qurana baxdım.

Dost-aşnanı axtardım,
Getdim güzgüyə baxdım.

Nə dost gördüm, nə aşna
Döndüm Allaha baxdım!

QƏRİB

Orxan Vəli
Kərkükdə yaşasaydı,
Dostum olardı
Şübhəsiz.
Misralar yazardı
Xoyratlar üçün.
Beyin qanamasından deyil,
Bir türkman qızının
Qəhrindən ölərdi, əlbət!

***

Tərtibçidən: Nüsrət Mərdanla keçən əsrin 90-cı illərindən tanışlıq. Tez-tez mənə məktub yazar və yeni hekayələrini göndərirdi. “Ədəbiyyat” qəzetində “Gülər” adlı hekayəsini çap etmişdik. Həmçinin onun “Mən bir Azərbaycan vurğunuyam” yazısını oxuculara təqdim etmişik. Şairin vaxtilə bizə göndərdiyi, Şəmsəddin Kuzəçinin “İraq-Türkman şairləri” kitabında yer almayan xoyratlardan bir neçəsini də antologiyada verməyi münasib bildik:

Ha belə;
Dost beşiyin ha bələ.
İlk gün gördüyüm kimin
Dəyişmə qal, ha, belə.

Bələ məni;
Uşağam, bələ məni.
Uğruna başım verrəm,
Yüz qoysan belə, məni!

Bələ məni;
Yığlıram bələ məni.
Mən sənə ömür verdim
Tərk etmə, belə məni.

Belə məni;
Dost bilir belə məni.
Kanaraya⁶⁸ asılısam
Əlinə bələ məni.
Kərküyə mərd baxaram
Min vursan belə, məni.

Bəla məndən;
Bəkləmə bəla məndən.
40 ildi zəncirdəyəm,
Nə istisən, belə məndən?

---

⁶⁸ Kanara heyvan kəsilən yer

ORXAN HƏSƏN HÜSEYN

Şair və həkim Orxan Həsən Hüseyn 1944-cü ildə Kərkükün Beglər (Bəylər) məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini 1963-cü ildə Kərkükdə başa vurub. 1970-ci ildə İstanbul Universitetinin tibb fakültəsini bitirib. Ərbil xəstəxanasında, daha sonra isə Kərkük xəstəxanasında çalışıb. Həm həkimlikdə, həm ədəbiyyatda istedadlı olan Orxan Həsən Hüseyn gözəl və səmimi şeirləri ilə türkman ədəbiyyatında özünə yer tapıb.

Xalqın dərini və çəkdiyi çətinlikləri şeirlərində gizli bir dillə ifadə etmişdir. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvüdür. Hazırda Kərkükdə həkim işləyir.

Əsərləri:

- “Kərkük Qalasının dastanı”. Kərkük, 2006,
- “Başaq tarlaları”. Kərkük, 2006.

HİCRAN ŞƏRABI

Xəzan yarpağı kimi töküldün getdin, günlər,
Təqvimdən vərəq-vərəq qopuldun getdin, günlər,
Məni də özün kimi yedin, əritdin, günlər,
Hicran şərəbin içdim qəm, kədər kasasından
Sevirsənsə, heç çıxma bu eşqin qaydasından.

Məni sevdin nə qədər hələ səndən soraram,
Uzun gecə düşünər, ağlım, fikrim yoraram,
Necə olsa, mən də bir quş yuvası quraram,
Hicran kasası içən mey, qəm kasası, qəm
Alışdım yoxluğuna aşınadır gözə nəm.

Bəlkə bir gün gələrsən gözüm yolları gözlər,
Heyif olan günlərə bir yenisi də gələr,
Ağac oldu fidanlar, ata oldu körpələr,
Uzat, ver, saqi, bir udum hicran şərəbindən
Nə umaram mən artıq bu ömrün xarabından?

Xatirəylə ovunur gələcək qara pərdə,
Əyildim yeri öpdüm səni gördüyüm yerdə,
Qoyaram gözlərimə qovuşsam sənə bir də,
Yer yaşıl, üfük sarı, qollarımda sən varsan
Xoşbəxtlik yolçusuyam, yollarımda sən varsan.

İNSAN OLMAQ

Mən də bir insanam
Ayırd edə bilərəm,
Çiçəyin sarısını qırmızısından.
Ağlaya bildim könlümcə
Ölən sevgilimin ardından.
İçə bilərəm dostlarım
Verdiyi zəhər tasından,
Danışa bilərəm
Hamının arxasından.

Mən də bir insanam
Mum edə bilərəm,
On barmağımı.
Aydınlada bilərəm
Solumu, sağımı.

Bir qarışqanı əzməmək üçün
Yerə yavaş basa bilərəm,
Ayağımı
İnsan qardaşlarım üçün.
Əridə bilərəm,
Ətimi yağımı.

Mən də bir insanam,
Gəzərəm bu aləmi
Addım-addım.

Amma axtardığımı tapa bilmədim
Və bu dünyanın
Bomboş olduğunu
Anladım.
Amma, çox gec anladım.

BAYRAĞIM

Qala sinən nə mutlu nişanlısan şanıyla,
Çağlardır hamı bilir boyanmışdır qanıyla.
Mavi göyü bəzəyir mavi hilal bayrağım
Titrəməsin əllərim, ağarmasın saçlarım.
Nə dilim kəkələsin, nə qələm tükənsin,
Nə mutlu türkün dəyəmə dillərdə hecalansın.
İçim çölümdür artıq qorxu heç yoxdur
Arzu dilək istəyim atılan uçan oxdur.
Sözüm açıq üzdədir, qorxum yox heç kimsədən,
Rahat yuxu yataram gecələr diksinmədən
Türkmanam, dilim türkdür, dillərin dadlısıdır,
Qanadlı qıratların yamtarlar atlısıdır.
Nə dərd gəldi, nə qoyub gedərəm yolum düzdür,
Hər yerdə aydınlıqdır, gecələrim gündüzdür.
Yetər, yellən başımızda, yetər, düz dimdik qal
Can mal cahan fədadır olmasın sənə bir hal
Öləndə tabutumuz sarılsın sənə, ey yar.
Canımsan cananımsan, budur bax, budur qərar.

KƏRKÜKDƏN SALAMLAR

Niyə sənə bənzəmir bir şəhər, Kərkük?
Adın dilimdə hər an bir zikr Kərkük.
Quraq Xasana⁶⁹, viranə qalana
Qurban olsun uğruna min ömür, Kərkük.

Yazıqdır dəxi dönsün divanə, Kərkük.
Soruş dərdin söyləsin hər yana Kərkük.
Baxıram çox dalğın, bitkin, yorğunsan
Çevrilib hər küncün bir varana, Kərkük.

Məbədlərində nəzir qurbanam, Kərkük,
Neçəyə olur–olsun heyranam, Kərkük.
Yanar Gurgur babayla tütər dumanı
Sənə olan həsrətli hicranım, Kərkük.

Əmdirdin sinəndən halal süd, Kərkük.
Qanadlan mənle əlimdən tut, Kərkük.
Vaz keçəcək deyiləm eşqindən bir an
Üfüqlərdə batarsa son ümid, Kərkük.

---

⁶⁹ Kərkükü iki yerə bölüb keçən Xasa çayı

ÖMƏR SABİR TÜRKMANOĞLU

Şair Ömər Sabir Türkmanoğlu 1954-cü ildə Kərkükün Altunkörpü qəsəbəsində doğulub. Orta təhsilini Kərkükdə başa vurduqdan sonra 1960-ci ildə Ali Sağlamlıq İnstitutuna qəbul olub. 1972-ci ildə məzun olub və Süleymaniyyə Sağlamlıq İdarəsinə təyinat alıb. 19 il burada çalışdıqdan sonra öz istəyi ilə təqaüdə çıxıb. Hazırda Kərkük Şəfa Xəstəxanasında çalışır. Evli və 6 uşaq atasıdır.

Şeirlərini “Qardaşlıq”, “Birlik səsi” jurnalları və “Yurd” qəzetində dərc etdirən Türkmanoğlu, Səddam rejimindən sonra əsərlərini “Türkmaneli”, “Tərcüman” və “İşıq” dərgilərində də yayımlayıb. Bir çox şeirinə bəstələnən musiqilər türkman ifaçıları tərəfindən Kərkük televiziyası və Bağdad türkmandilli radiosunda ifa olunmuşdur. İraq və Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvüdür.

Əsəri:

- “Son görüş”, Kərkük, 2006.

ATƏSLİ HƏSRƏTLƏR

Niyə məni yandırırısan, bilmədən suç–günahım
Göydə ulduz yandırar könüldəki bu ahım.
Kor oldu ağlamaqdan iki çeşmi siyahım,
Bu həsrət, bu işgəncə, mənə bu çağda yetər
İllərcə ağlamaqdan oldum Yusifdən betər.

Gəldikcə artar, gələr dürlü-dürlü möhnətim,
Nə ölüm salam verər, nə son verər həsrətim.
Sənsən həm qiyamətim, həm əzablı cənnətim
Təbiət gözəlliyi filizi⁷⁰ gözlərində
İlahi bir nəğmə var aşiqlər sözlərində.

Xoşbəxtəm, eşq uğruna tökülərsə al-qanım,
Dodağın olub dinim, ləbin olub imanım.
Sənsən göydə mələyim, sənsən huri qılmanım
Sənsən pəmbəm, qırmızım, göyüm, yaşılım, ağım,
Əlimdə heç bir şey yox, sənsən yanan yazığım.

BAĞÇAM BARI

Yanaqların iki gümlət,
Olar mənə verən hümmət
Nədir möhnət, nədir cənnət?
Odur duduran insana.

---

⁷⁰ fizil – yaşıl, mavi

Uzat əlin, mənə uzat,
Göz yaşlarım oldu Fərat.
Kirpiklərin ox eylə, at
Sinəm sənə bir nişanə.

Dodaqların qan çanağı,
Yanaqların alma bağı
Boyun azadlıq bayrağı
San verəcək tüm cahana.

BİLMƏM, NECƏ?

Artdı dərdim sayısı, yetişdi yüz minə
Ah, həsrət çəkə-çəkə payız oldu hər sinə.
Nə malım, nə iliyim, nə köşküm var mənim
Bilməm, necə verərlər sən kimi qızı mənə?

Son sevgimiz uğruna tökərəm təmiz qanı,
Doldurmaq çətin pozar sən ilə keçən anı.
Nə qılınc var, nə qalxan, nə də bir yağız atım⁷¹
Bilməm, necə alayım ellər əlindən səni?

İçim elə virandı, dərdlər aşıb həddini,
Sərvilərə baxdıqca özlərəm yar, mən səni.
Nə yazmaq var, nə dəftər, nə də qələmim yetər
Bilməm, necə yazayım sənə könül dərdimi?

---

⁷¹ yağız at – qara at

İnci, yaqut düzərəm sənin sol və sağına,
Dağda lalələr qurban o giləs dodağına
Nə bülbül var, nə də gül, nə də aşıyan düldül
Bilməm, necə aparım səni ellər bağına?

***

DÜNƏN AXŞAM

Dünən axşam tək başımla qapandım meyxanəyə
Bir təsəlli tapmadım sarıldım qədəhlərə,
İçə-içə məst oldum, tay oldum divanəyə
Baxanda yaşlar tökdüm dünki sərin yerlərə.

İçdiyim bu şərabdan heç bir dad alammadım
Həsərət çəkərək tökdüm masaya bir damla yaş,
Masamda özüm gördüm tayımı tapamadım
Buzdan soyuq o şərab mənə göründü atəş.

Baş qaldırdım səmaya, seyr etdim ulduzları,
Hər iki ulduz cütləşib bir dənə ozoklarda
Dedim, bir də tay olmam elə körnuz⁷² qızlara
Həsrə qədər tay olsam zəhərli çanaqlara.

---

⁷² kör – kor

PAKİZƏ SÜLEYMAN

1951-ci ildə Kərkükün Piryadi məhəlləsində göz açıb. Atası Süleyman Seyid Sıdıq tanınmış türkman şairidir. Pakizə ilk və orta təhsilini Kərkükdə tamamladıqdan sonra pedaqoji qız məktəbini bitirib müəllim işləməyə başlamışdır. Mədəniyyət və ədəbiyyatın əhatəsində yetişən Pakizə atasının təsiri ilə klassik şeirə yönəlmişdir. Milli və dini duyğularla şeirlərini yazan Pakizə Seyid Süleyman ana dili olan türkcəylə yanaşı, ərəb dilində də şeir və esselər yazmışdır. 1973-cü ildə “Balaca dost” əsəri işıq üzü görmüşdür. Şeirlərini “Qardaşlıq” jurnalı və “Yurd” qəzetində yayımlamışdır.

YER ÜZÜNDƏ CƏNNƏT YURDUM

Ulu Tanrım, cənnət kimi yaratmışan yurdumu,
Şəfadır hər xəstəyə suyunun bir qurtumu.

Könül açar, nəşə saçar gülləri, gülüstanı,
Vermə dünya malına belə cənnət məkanı.

Dədələrin ocağı, şirin ana qucağı,
Qurbanam o ataya, hər dəm yanar çırağı.

İmanla güc əmmişik anaların südüylə
Qorxu bizə yol tapmaz çaqqal ilə, it ilə.

Həzrət Əyyubun səbri, İmam Əlinin gücü,
Birləşib əlimizdə bükər poladı, tuncu.

Məmləkətlər içində bambaşqadır yurdumuz
Cahanda səda verib qüvvətimiz, səbrimiz.

Cümlə aləm heyrandır suyuna, torpağına
Mis qoxan havasına, bağçasına, bağına.

Peyğəmbərlər məskəni, övliyalər diyarı
Tarixdə sağa-sola yetişdirmiş imanı.

Şəfəq yurdumda sökər bambaşqa bir şəkildə
Qumrular təsbeh edər, hər sabah yerdə, göydə.

Dua dilər Tanrıdan qorusun bu Vətəni
Qəhr edib məhv eyləsin bizlərə şər atanı.

QALİBİYYƏT AÇARI

Bir əl olun, ey Oğuz nəvələri,
Türk milləti olmaz yaşıl, sarı.
Bu milləti hər dəm yüksəltmək üçün
Birlikdədir qalibiyyət açarı.

Qəhrəmanlar, bugün cəsarət günü,
Al qan tökən şəhidlərin düyünü.
Güvən ilə aşalım əngəlləri
Düşüncəylə açalım kor düyünü.

Övladlarım... Haqqınızdan keçməyin,
Yurddan başqa heç bir şeyi seçməyin
O uğurda baş verin, al-qan tökün
İçin zəhər, bal, şərabi içməyim.

YURDUM QIZI

Bir bax mənə, gör halımı
Əllərin ver, tut əlimi,
Üzdən aşmış nağılımı
Gəl səndədir, yurdum qızı.

İnanma rəqib sözüne
Yanma atəşin közüne,
Bir gün gələr öz-özünə
Lom edərsən,⁷³ yurdum qızı.

---

⁷³ lom etmək – işıq saçmaq

Vətən səndən ümid gözlər
Uşaq ardınca iməklər,
Gerçəkləşər tüm diləklər
Özünə dön, yurdum qızı.

GÖNCLİK MARŞI

Qaçın millətsevərlər, biz qaçalım iləri,
Qoruyalım sərhədi, durub qalmayalım geri.
Yurd sizin, millət sizin, tarix ilə şan sizin
Düşmən neçin gəlməli, kimdən almış icazə.
Görməyin özünüzü qiyməti az insanlar,
Ey vətən keşikçisi, möhnətləri aşanlar,
Zəfəryolu aydıdır göydə bir ulduz kimi,
Qaranlığı parçalar ümidi gündüz kimi
Əxlaqa da gələndə hər şeyə bahalıdır,
İş insanın camalı, əxlaq da kamalıdır.

QARA VAHAB

Qara Vahab 1957-ci ildə Tuzxurmatuda doğulub. Təhsilini sonuncu sinifdə bəzi səbəblərdən yarımçıq qoymalı olub. “Qara Vahab” adında kitabxana açaraq sərbəst işlərlə məşğul olmağa başlayıb.

Şair Qara Vahab kitab oxumaq vərdişi sayəsində dünyagörüşünü inkişaf etdirmişdir. Qısa bir vaxt ərzində adını İraq Türkman Ədəbiyyatçıları sırasına yazdıraraq, türkman ədəbiyyatçıları içində önəmli yer tutmuşdur.

Ərəb, İraq–Türkman ədəbiyyatçıları Birliyinin üzvü olan Qara Vahab İraqdakı senzuraya görə kitablarının əlyazmalarının surətlərini öz vəsaiti hesabına çıxararaq paylaşmağa məcbur olmuşdur. İşıq Ədəbiyyatçılar Qurumunun qurucularından biridir.

Əsərləri:

- “Bir ovuc duyğu”. Bağdad, 1996,
- “Bilmatar Əhtərik” / “Yağmurda Yanıram”. ərəb dilində. Kərkük, 2000,
- “Alma”. Kərkük, 2001,
- “Və, mən”. Kərkük, 2002,

- “Mahizər”. Kərkük, 2003,
- “Şəhid əllərindən öpən yoxsul”. Kərkük, 2003.

BƏLİ, KOMANDİR

Əvvəl Vətən,
Sonra qan.
Ayrıca can, canan
Bəli, komandir,
Baş üstə!
Ürəkdən qopsun min dönəm
Vətəndən qopmasın bir qram
Əvvəl dam,
Sonra adam,
Ayrıca badam,
Bəli, komandir,
Baş üstə! Günəş üzünə dırmansa qəm
Gülləyə dönər mənim kimi adam
Əvvəl aləm,
Sonra problem,
Ayrıca zəlzələ.
Baş üstə! Məndən çıxmazsa inqilab
Mənə gəlsin ölüm,
Əvvəl cin,
Sonra şeytan.
Ayrıca düşmən
Bəli, komandir,
Baş üstə!
Verilən bir əşyaya
Bənzəməz Vətən

BAŞQA

Ürək mənim içimdə,
Mən ürəyin çölündə.
Sevda başqa formada
Yer tapır əndişəmdə.

Tanrı mənim qanımda,
Mən tanrının əlində,
Başqalar damarında
Bir nəğməyəm əlində.

KİMİSİNDƏ

Kimisində
İnsan qarnı olsa
Acmaz,
Qıtlıqda tük çıxsın
Kimisində,
İnsan dili olsa
Yalan deməz.
Ağzında
Dedi-qodu boy atsa,
Kimisində
İnsan gözü olsa
Böhtan atmaz.
Yalan yatağında yatsa
Kimisində
İnsanlığ yox isə

İnsan olmaz,
Özünü şam kimi yandırsa.

AMERİKA

Amerika müharibənin patronu
Ürəyi daş
İçir, çəkir nikotini,
İynə-iynə vurur damarına kokaini
Amerika hipiiiz(?) bir irqçi
Ürəyi daş
Qanunsuz boğar
İki qitədə acı,
Ağ dəniz boyuncadır qırmancı.
Qızıl dənizə gedir məqsədi
Amerika başqa Adolf Hitler
Ürəyi daş
Alnında yazılıb:
Ar, ar, ar, ar, ar...

DÜNƏN

Bugün
Məktəb səviyyəsindəyəm,
İş, kitab istəyirəm
Kağız da olsa fərq etməz.
Sabah
Yaşam səviyyəsindəyəm
İş, çörək istəyirəm
Canlıdırsa,

Bitki də olsa, fərq etməz.
O biri gün
Dünya səviyyəsindəyəm
İş, hava istəyirəm
Çox romantik tanınıbsan
Realist olsan da fərq etməz.
Sonrakı gün
Yatan səviyyəsindəyəm
İş, çılpaq istəyirəm,
Ruhla olduğu qarışım
Ölü də olsa fərq etməz.
Fərq edər,
Bilsəniz,
Fərq etməz, nə umurumdadır?

OXUMAMIŞ

İnsan ölər oxumamış,
Yaradan qan axmamış.
Bülbül ötər, gül rəqs edər,
Fa, sol, lya, si oxumamış.

VAR

Bahar qədər bir gül
Keçir dünyamdan
Yaz yağışı kimi
O zamandan
Mənlə sevda arasında
Atəşkəs var.

ATA

Atam çox gec
Başa saldı mənə
Qılıncı,
Bir tapançanı
Alıb-satmaq səbəbini,
Məndən.
Satış qiymətinə görə
Məktəbi atdım.

GÖZLÜK

Bilirəm,
Gözlüyə ehtiyac yoxdur.
Madam ki, hava sakindir,
Nə toz var, nə tufan.
Elə təbiət
Daha gözəldir,
Bəs indidən
Bir gözlük alsan
Boşa getməz.

BU ÇAĞIN

Bu çağın
Aclığını
Qan qussam,
Keçmiş çağın

Qırmanclarını unutmaram.
Bu çağın
Cəhənnəmində qovrulsam,
Keçmiş çağın
Günahını götürmərəm.
Bu çağın
Böyürtkanını yesəm,
Keçmiş çağın
Portağalını istəmərəm.
Bu çağın
Səslərində boğulsam,
Gələcək çağın
Bal şəlaləsində çimmərəm.
Torpağım,
Torpaq kimi dayanmaram
Torpağam.
Bu çağın oğluyam.

Az sonrası
Tufanlar qalxsa,
Göz
Əziz olar.

İnsan çörəkdir...
Çörək insana borclu deyil
Çörək
Ac qarınlara enəndə
Göydən yerə... enmiş kimidir

DİLSİZ QUŞ

Başaqlar ətrafı yaşıl
Aclığıma dilsiz quşlar şahid.
Başım
Balıq kimi sudan uzaq,
İlğımlar üçün
Bir şeylər qalxacaq.
Tutacaq, ilğımlar
Sürüşdü gözlərimdən.

GƏL

Araba kimi sənə gələn
Qara yolları tanıyıram.
Keçi kimi sənə gələn
Cığırları tanıyıram.
Tanıyıram,
Utanıram, ey canım,
Sənə gələn göydəki yolları tutum.

ÇÖRƏK

Duyğularım acdır,
Qış ağacına döndü.
Gerçək dost çörək
Çörək qoxusudur ruh dediyimiz
Çörək maddəsidir
Sular kimi axan,
Damarlarımızdakı qan.

QƏDRİYYƏ ZİYA

İraq-Türkman qadın ədəbiyyatçılarının milli şairi sayılan Qədrİyyə Ziya 1950-ci ildə Kərkükün Korya məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Kərkükdə tamamladıqdan sonra, qız müəllimlər məktəbinə qəbul olub. Buradan məzun olduqdan sonra Bastamlı kəndində müəllim işləməyə başlayıb.

Müəllim və şair olan Qədrİyyə Ziya, Atası Mehmet Ənvər Ziyanın Kərkükün tanınmış din adamı və ziyalılardan biri olduğuna görə onun təlim-tərbiyəsini almış, o zamanın qadınları arasında istedadlı bir şair kimi tanınmışdır. Heca və sərbəst ölçüdə gözəl şeirlər yazan Qədrİyyə Ziya ictimai problemləri və türkman məsələsi ilə bağlı mövzuları inci kimi şeirlərində düzmüş, cəmiyyətin hər təbəqəsinə aşılamağa səy göstərmişdir. El arasında yaşanan hadisələri də hekayələrində əks etdirərək, yaradıcılığına başqa bir gözəllik qatmışdır.

İraq Yazarlar Birliyinin üzvü olan şairin 1973-cü ildə işıq üzü görən “Balaca dost” adlı bir uşaq kitabı və Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən 1989-cu ildə nəşr edilən 69 səhifədən ibarət “Könül” adlı divanı vardır. Hazırda

müəllimlik edən Qədriyyə Ziya, Türkman Qadınlar Birliyinin rəhbəri vəzifəsini də yerinə yetirir və türkman varlığını qadınların səsi ilə təmsil edir.

Əsərləri:

- "Balaca dost". Bağdad, 1973,
- "Könül". Bağdad, 1989.

ANCAQ DİLİMƏ ŞİKAYƏT EDƏ BİLDİM, ONU DA TANRIYA

Kimi kimə şikayət edim;
Kimi niyə... kimə kimdən... kimə kimi?
Kimi nə ilə şikayət edim,
Zamanamı şikayət edim?
Amanamı şikayət edim?
Yamanamı şikayət edim?
Gözlərimi gözlərinə
Alovlanan illərdə qovrulmuş ürəyimi
İllərin ardında sovrulan ümidlərimi?
Fəzalarda uzaqlaşan
Solmuş, bitən sevdiklərim mavi rəngləri,
Ovucumdan qoparılan son arzularımı,
Kimi kimdən soruşum, kimə kimdən şikayət edim?

Ayaqlarımın altında əriyən torpağımı,
Sən tutacağımı, dilimi udacağımı,
Kimdən soruşum, kimə kimdən şikayət edim?
Başımda fırlanan titrəyən düşüncələrimi,
İçimdə yanaraq alovlanan ürəkəmə tək ruhumu,
Kimə kimdən, kimə necə şikayət edim?..

Günəşin gözlərinin açıldığını gözləməklə?
Gecənin hislərinin boğazlandığını gözləməklə?
Sinəmdəki yaraların qanarcasına sarıldığını,
Başına dörd dolandığımda, yandığımda
Kəpənək tək bayrağımı
Kimə kimdən... kiminlə... kimə nə ilə şikayət edirəm?
İlk və son sevdicəyim,
İlk və son düşündüyüm.

Uğruna can verdim, mərdan dilim, millətim,
Günəşim... baharım... dünyalar gözəli... nağılların pəhləvanı,
Xoyratların mayası... şairlərin kölgəsində çırpın ürəyi
Rənglərin bəyi... mələklərin təkisi
Uğruna sürgün olduğum, ana dilim.

Bugün səni... kimə deyim... kimə nə ilə... kimə necə
Şikayət edirəm?
Bu "Axsamda" sənə, bizə... dada gəldim... yada gəldim.
Səni sənə... məni sənə... yadı sənə, sizə
Şikayət edirəm.
Məgər o ulu Tanrıya şikayət edirəm?

TÜRKMAN NƏNƏSİ

Biri sual soruşar, bir türkman nənəsindən
Türkman qalası üstündə bayrama gələrək
Dedi: – Adın?
Dedi: – Türkman nənəsi
Dedi: Evin?

Dedi: – Kərkük qalası

Dedi: – İşin?

Dedi: – Türkman yavrularını bəslərəm.

Dedi: – Doğum tarixin?

Dedi: – Tanrı geqli⁷⁴ olduğu gün yarandım.

Dedi: – Dədən?

Dedi: – Oğuzxan.

Dedi: – Tarixin nədir?

Dedi: – Oğuzlardan bu yana

Hər imperiyada dədəm yaşadı,

Hər qalada ev tikdi, yurd tikdi,

Hər qalada paşa oldu.

Xanlıq, bəylik döşədi,

Elxanlılarda at gəzdirdi,

Ağqoyunlularda qılinc qalxan daşırdı

Qaraqoyunlularda qəhrəman idi.

Osmanlılar Avropa qapısını döyəndə

Dədəm bayraqdar idi.

Anadolu dilə gəlsin,

Yunus Əmrələr, Bəkdaşlar zikr etsin

Tələfərdən Məndəliyə,

Səkilərdən Şəhrəbana,

Altunkörpüdən Tuza,

Təzədən Bastamlıya

Nəvələrim balalarım.

---

⁷⁴ Tanrının könlü şad olan gün.

Tarixlərdə mərd türkmanlar iz qoydular,
Mərd türkmanlar Kərkük üçün baş qoydular.
Kərkük mənəm, mən Kərküküm nənəsiyəm,
Kərkükə əl uzadanın
Əllərini kəsəniyəm.

TƏLAFƏR

Nə zaman görərəm səni,
Dalaram, dilinin nəğməsinə.
Sazlar, sözlər, laylaları
Yuxuya gedərəm
Qızın, oğlun, babaların
Mənə nağılını söylər.
Atlıları, igidləri
Öyərəm,
Sallanaram dağlar ardından
Günəşin gəlin gəldiyi an
Tələfərin ölkəsinə.

MİLLƏT QIZINA

İçimdə gedən ilin tufanı canlanır,
Damarlarımda lalə həsrəti
İlləri çeynəyir,
Səpilir bu yamyaşıl bahara
İçimdə bir neçə saat yaşamaq.

İçimdə uşaq bənizli nərgizlər məzarı,
Tikanlar beşik-beşik hicranlar yol-yol,
Deyinir.

İçimdə torpaq yanır
Səma tutqun,
Dilim kəsik,
Nə əlimdə bir güc
Nə də zaman durmaq bilir.
Boylanıram... axtarıram,
Qayıdıram.

Bağlayırlar məni qaranlıq bir köşkə,
Bələyirlər məni yalnızlığıma
Qayıdıram və içimdə
Tufanla çarpışır.

Zamanı əlimə alıb səyahətə
Neçə məzar olsun,
Tikanlar xırman olsun.
Saatları qırdım artıq
Düşmərəm zamanın toruna.

RƏMZİ ÇAVUŞ

Rəmzi Çavuş 1945-ci ildə Tuzxurmatunun orta məhəlləsində dünyaya göz açıb. Orta məktəbi Tuzda, pedoqoji peşə məktəbini isə Kərkükdə tamamlayıb. Uzun illər müəllim olaraq çalışıb. Təqaüdə çıxdıqdan sonra isə dolanışığını ona-buna ərizə yazmaqla, kargüzarlıqla təmin edib.

Şair 1960-cı ildə xatirələr yazmaqla ədəbiyyat aləminə gəlib. 1970-ci ildə “Yurd” qəzeti işıq üzü gördükdən sonra sərbəst şeirlər yazmağa başlayıb. Müasir düşüncə, sadə bir dil və sənətə olan məsuliyyəti şeirlərində əks olunur.

Şeirlərində ümid, xəyal dünyası və bunlarla bağlı düşüncələr gözə çarpır. Şairin ədəbi divanları “Ey üzü dönməz şəhərim” (1976) və “Sevginin mövsümü” (1986) Ə.Bəndəroğlunun müdir olduğu Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən nəşr olunmuşdur. Çavuş, hazırda Tuzxurmatu şəhərində yaşayır.

Əsərləri:

- “Ey üzü dönməz şəhərim”. Bağdad, 1976,
- “Sevginin mövsümü”. Bağdad, 1986.

GECƏ QUŞU

Sındı,
Çökdü,
Sonra uçdu
O qara divar.
Ey dost,
Uzun həsrətdən sonra
Özünü bir sərçə kimi sərbəst tapdın.
Əvvəl doğulduğun ev üçün darıxdın.
Ev o ev,
Hələ də durur... Bir az beli bükülüb
Atan dünyadan köçüb,
Anan qocalıb,
Bir sözün vardı,
Bir inadın.
Röya dolu bir gecə
Yaşamalısən,
Ulduzları bir-bir saymalısən,
Ulduzlar yerlərini hələ dəyişməyib.
Ulduzlar da
Qaranlığın gözü imiş, məgər.
Necə adamsan dostum?
Bəxtində boğulan
Qara rəngi sənmi seçdin?
Ya, o səni?
Evin... O köhnə ev
Böyük şəhərin göbəyində
Hələ də torpaq qoxur!

Anan... şəhərin... evin,
Ah, bilsən necə üzlərdi?
Nə sən unuttun,
Nə onlar səni.
Necə adamsan?
Sevgiyə bürünmüş
Elə çarpaz dünyanı
Sənmi seçdin?
Ya, o səni?

BAŞAQ AXTARAN HİSSƏLƏR

1.

Sən onun adını soruşdun!
Adı, Bahar
Yaşı, on yeddi Başaq,
Gözləri mavi asiman,
Ürəyi ağ kəpənək..
Bilirəm, bahar da bir mövsümdür...
Amma bu nazlı;
Ruhun əkizidir
Unudulmaz...
Bu gözəl,
Bir əlin barmağıdır
Tərk edilməz...
Kimlər gəldi,
Kimlər keçdi mövsümlər arasından.
Adını yazdı...Yaza bilmədi..
Baharların divarına
Amma bu baharın adı...

Hə... sevgi qaldı...

2.

Ah, mənim bu ürəyimi bilsəniz?

Köhnə bir saz kimi inləyir...

Bir teli Füzulidən,

Bir teli Görəmdən gəlir...

Nəğmələrin sözlərində bəslənir,

Yarı xoşbəxt, yarı bədbəxt

Bir dərdi nazlıdan,

Yüz dərdi zamandan gəlir.

Bu həyasız zamana

Dur, desəm, dayanarmı?

Mən nəyəm!?

Bir ovuc su qədər ucuz...

Mən kiməm!?

Bir sərçə kimi kimsəsiz...

Yeri, dedin,

Yeriməlisən.

Ələk yollarda

Ömür tükənir

Yollar tükənməz demə...

Ölümün qapısını da döyməlisən

Cavab gözləmə...

3.

Əvvəl,

Sözlər bulud-bulud örtdü

Asimanımızı...

Acı... sevgi də

Şimşəyə döndülər

Yavaş-yavaş,
Xoyratlar qanad-qanad
Yağdılar
Şəhərin üstünə.
Hanı bir ırmağımız⁷⁵ var idi
Ağ suyla axardı
Baş-başa...
Suyunda bütöv ay görünərdi gecələr...
Yurdumda mən də bir gecə yalın ayaq
Mürtəza Əli ətəyində,
Ulduzları toplamağa.
Dağdan gələn səslər
Bir türkü söyləyirdi:
“Bir ocağı varıydı, ata ocağı,
Bir qucağı varıydı, ana qucağı”.

YOLÇU

Nazlım mənim... Zeytun gözlüm,
Gəl, sən də yeri mənimlə.
Gücünü qat gücümə...
Alın yazısıdır, bilmirəm?
Yoxsa tale
Bu yolu bizə seçdi?
Yeri, sən də mənimlə
Dönmə... Nə olar, durma.
Yeriməliyik bu yolu
Sonuna qədər,

---

⁷⁵ ırmaq – axar çay

Ölüm qapısını
Döyənə qədər.
Zeytun gözlüm, gəl sən də
Yeri mənimlə...
Bu yolun acısı xatirəmizdir,
Çiləsi qürurumuzdur.
Yaralansaq da bu uğurda
Yarası nişanımızdır.
Kim dedi... kimə?..
“İstərəm baş alım gedim
Bir şirin dilə bəndəm” .
Gəl, sən də mənimlə
Doldur heybəmizi
Xoyratıyla
Sazıyla...
Şeiriylə, məyanıyla
İndi həyat
Xəyal kimi gəlir sənə
Yeri, yeridikcə
Azadlığın, bütün qorxu zəncirlərini
Qırar...

SƏN VƏ XOYRATLAR

Bağrına basdığında məni, şəhərim,
Qollarının arasına
Soyuq qış girmişdi.
Buludların pərdəsindən
Günəşin də rəngi solmuşdu...
Şəhərim mənim:

Neçə küləkçilərini səslərindən doldurdu
Uçuşan səslərdə
Dərdli-dərdli xoyratlar oxuyurdu.
Bilirəm, bu mənzərə sabaha qalmaz,
Bu qış gələn yaza tab gətirməz
Amma sən qalacaqsan,
Və xoyratlar...

Köçəri qaranquşların yuvaları
Hələ də durur,
Şəhərimin evlərində
Vəfalı şəhərim
Xasiyyətini dəyişməyib.

Bir gülləylə yaralandıq
Mən ölsəm!
Sən qalarsan və xoyratlar.

Sevgidən, şəhərim,
Sənə dostlarım
Canlarını verdilər.
Dayadılar
Sinənə başlarını,
Torpaq olub
Qarıxdılar torpağına
Yetər ki, sən varsan,
Xoyratlar.

RƏMZİYYƏ MEYYAS

Qadın şairlərimizdən Rəmziyyə Həbib Meyyas 1945-ci ildə Kərkükün Piryadi məhəlləsində doğulub. İlk və orta təhsilini Kərkükdə bitirdikdən sonra Ərbil Pedaqoji İnstitutunda təhsil alıb. Daha sonra Kərkükdə ibtidai sinif müəllimliyinə təyinat alıb. Hələ də müəllimlik peşəsini davam etdirir.

Evli, 5 övladı, 7 nəvəsi olan Rəmziyyə Meyyas türkman ifaçı Əyyub Məyyasın bacısıdır. Ziyalı bir ailəyə mənsub olan şair türkman mədəniyyəti, ədəbiyyatı, sənəti və adətləri ilə yaxından maraqlanmışdır. 2005-ci il yanvar ayında Həcc ziyarətini yerinə yetirmişdir.

O, Səddam rejimindən sonra 15 iyul 2005-ci ildə əsası qoyulan İşıq Ədəbiyyatçılar Qurumunun mətbuat orqanı olan "İşıq" jurnalının yazıçılarından biridir.

Əsərləri:

- "Səhər. Vicdanı Xatirələr". Kərkük, 2004,
- "Kərkük, mənim xoyratım". Kərkük, 2005,

- “Mehracan əl-Fərəq”/“Boşluq festivalı” Ərəbcə. Kərkük, 2005,
- “Haqq yolunda aydın xoyratlar”. Kərkük, 2006.1

KƏRKÜK MƏNİM XOYRATIM

Kərkük mənim xoyratım,
Evim, yurdum, cənnətim.
Kərkükdən uzaq düşsəm
Heç kəsilməz həsrətim.

Kərkük mənim xoyratım,
Malım, mülküm, dövlətim.
Sənə qurban vermişəm
Ruhum, canım əsirətim.

Kərküküm, aman Kərkük,
Ətrafı duman, Kərkük,
Allahdan sonra sənə
Gətirdim iman, Kərkük.

Kərkük başımın tacı,
Ürəkdə bar ağacı.
Kərkükdən vaz keçməyəm
İllərcə çəksəm acı.

Kərkük bazar istəyir,
Xoyrat yazar istəyir.
Şəhidlər çöldə qalıb
Bizdən məzar istəyir.

Kərkükün yeddi qızı,
Çiçəkləri qırmızı.
Bu xoyratları yazan
Rəmziyyə Meyyas qızı.

ANAM

Sürməliydi göz anam,
Qarnı dolu köz anam.
Barmaqları xınalı
Aya bənzər üz anam.

Şüşə gərdan üstünə
İnciləri düz, anam.
Ağzından gül damırdı
Gerçək sözü öz anam.

Küp üstündə gümüş tas,
Suyu soyuq buz anam.
Dolmasından tox anam
Aşa qatar duz anam.

Yanaqların saraldı
Ürəyində sir anam.
Niyə dizin qırıldı?
Ardınca var göz, anam?

Mən səndən heç doymadım,
Niyə getdin tez, anam?

Burnumu qoxun oxşar
Qulağında söz, anam.

Bu dünyanı tərک etdin,
Ardında var iz, anam.
Mən dedim, son nəfəsdə
Hazır olsun öz anam.

RƏŞİD BOSTANÇI

Şair Rəşid Bostançı 1957-ci ildə Kərkükün Sarıkəhya məhəlləsində doğulub. Orta məktəbi Kərkükdə tamamlayıb. Böyük qardaşı Fazilin köməkliliyi ilə 7 yaşında türkman dilində yazıb-oxumağı öyrənib. 1990-cı ildə Türkiyəyə sığınıb. Hazırda Bursa şəhərində yaşayır.

Ədəbiyyata gəlməyində qardaşı şair və dramaturq Ədnan Məhməd Kərküklünün böyük rolu olub. Yazdığı ilk şeir "Qaranlıq gecə" adlanır. Şeir, xoyrat və nəsr nümunələrini "Yurd" qəzeti, "Qardaşlıq" və "Birlik səsi" jurnallarında, həmçinin radio və televiziyalardakı ədəbi verilişlərdə, Türkiyədə "Qardaşlıq", "Altunköprü" və "Kərkük" jurnallarında, Bursanın yerli qəzetlərində dərc etdirmişdir.

İraqdakı siyasi rejimə görə ömürlük həbs cəzasına məhkum edildikdən sonra Əbu Qırəb həbsxanasında Nihad Ağqoyunlu, Ənvər Neftçi, Fateh Saatçı, Mehmet Zühdü İbrahim və Sadun Körpülü kimi bir çox əqidə dostları ilə tanış olub. Həbsxanada yazdığı şeirlərini başqa addan istifadə edərək qəzet və jurnallarda dərc etdirdi. Diktator rejimin qorxusundan bir çox şeiri itdi, bəziləri də ailəsi tərə-

findən məhv edildi. 3 kitab həcmində şeir və xoyratları nəşr edilməyə hazırdır.

ANA

Ana, mən gedəsiyəm, yolum uzun bir yoldur
De, məni soruşana, bilməm ona nə oldu?
Qarşın alıb ağlama, gül, ona söylə, öldü
Vətən üçün yurd üçün, Vətən üçün, yurd üçün

AYRILIQ

Aşılmaz yolları, yolu çətindir,
Ayrılıq, ayrılıq nə qədər yaman?
İnsanı öldürər dərdi mətindir
Ayrılıq, ayrılıq, nə qədər yaman?

Ayrılıq səmada qara bir duman
Dağdan küləklər əsər nə zaman?
Eyni düşmən kimi verəmməz aman
Ayrılıq, ayrılıq, nə qədər yaman?

Ümitsiz bir eşqə könülü bağlar
Qapqara saçlara gətirər ağlar.
İnsanı tükətib ürəkdən dağlar
Ayrılıq, ayrılıq, nə qədər yaman?

Axıdar igidin gözündən yaşın
Gözləməz qurtarsın bələdan başın.
Aparar onunla yaşam savaşın
Ayrılıq, ayrılıq, yaman ayrılıq...

EŞİTMİRSƏN?

Eşitmirsən səsimi, budur, yetişdi göyə
Məcnunun adı varmış mən ondan düşdüm önə.
Baş əydim taleyimə göz yaşı tökə-tökə
Eşitmirsən səsimi, budur, yetişdi göyə.

BİR LİDER İSTƏYİRƏM

Bir lider istəyirəm, alışmamış susmağa
Haqsızlıq qarşısında baş əyməmiş heç kimə.

Bir lider istəyirəm, hüquq elmini bilən
Gözyaşımı silən, dərdimi, dilimi bilən.

Bir lider istəyirəm, yorulmadan qaçışsın
Uşaqlarla evində türkməncədə danışsın.

Bir lider istəyirəm, nə mirasdan pay almış
Nə lider ünvanına seçilmədən oturmuş.

Bir lider istəyirəm, davaya bələd olmuş
Arxasız türkmanlara arxa olmuş, dal olmuş.

Bir lider istəyirəm, xalq üçün dilək istər
Liderlik ürək istər, cəsarət, bilək istər.

Bir lider istəyirəm, danışsa, düşmən əzər
Uzaqlarda durammaz, xalqın içində gəzər.

Bir lider istəyirəm, aldırılmaz çökən çənə
Diplomu nəyə yarar milli duyğu yox isə?

Bir lider istəyirəm, qorxu nədir biləmməz
Öndərlik müqəddəsdir, hər kəs öndər olammaz.

Bir lider istəyirəm, Türkelində yaşamış
Çətinliyə qatlanmış, dərdlərini paylaşmış.

Bir lider istəyirəm, çətini aş bilsin
Öndərkən bizi dost, düşməni paşa bilsin.

Bir lider istəyirəm, qafil olub yatmasın
Namərdlik edib bizi gizli-gizli satmasın.

Bir lider istəyirəm, türkmanın səsin duysun
Xəyanət edənlərin dilin kəssin, göz oysun.

Bir lider istəyirəm, keçmişi şanla dolu
Bilərsə canı gedər, tutmaz o əyri yolu.

Bir lider istəyirəm, tanınmış davamızda
And içmiş yaşatmaz düşmanı aramızda.

Bir lider istəyirəm əmim, atam deməsin
Hələ türkman haqqını, heç vaxt, heç vaxt yeməsin.

Bir lider istəyirəm, türkmana canım desin
Fəda olsun davama, sərvətim, qanım desin.

Bir lider istəyirəm, durub dalmaz kassaya
Haqlı olan hər yerdə yumruq vurur masaya.

Bir lider istəyirəm, sarılsın qoy türkmana
Əsla xəyanət etməm andı içsin Qurana.

BÜLBÜL

Eylədin məni pərvanə, bülbül,
Bağladın baxtım karvana, bülbül.
Çox da inanma dövrana, bülbül,
Əlbət, bu dövrən ha dönər, bülbül.

İnanırsan çox sən də camala,
Sanki bu camal ha səndə qala.
İnan qonduğun zeytunlu budağa
Bir gün bayquş da qonar, bülbül.

KƏRKÜK

Fıraqla yanırım bu firqəti nar⁷⁶ içində,
Əsir olduqca Kərküküm, yaşayamam ar içində.
Baxma belə boynu bükük əlbət bir gün bir biçimdə
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

Sanma özünü Kərküküm, bəxtsiz, öksüz və yetim
Vermərəm biganəyə parçalansa sümük və ətim.

---

⁷⁶ nar (ə.) – od

Elan edərəm cahana, Qurana da and içdim,
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

Nəslindən şübhə edərəm Kərkükə girən əğyarın,
Qıraram uzanan əli, kəsərəm baş və ayağın.
Minlərlə qurban vermişik qaraya dönməz naharın
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

Bu qədər həqiqi varkən bizim olmalı istiqbal
Bilirik qansız olmaz, nə hürriyyət, nə istiqlal.
Bağla dizlərim savaşa uzun çəksə də kital⁷⁷
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

Düşünüb və çalışmamış edəmməzsən dövrə xitab
Bitməlidir bizlərə verilən ələm – iztirab.
Türkmanı xor görənlər gözə doldurduqca tikan, torpaq
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

Cahildir anlamaz düşmən bağdan, bağçadan, güldən
Xaindir, olmaz bayrağa, torpağa bağlı ürəkdən.
Ey türkman, düşmən qaçışı mütləqdir bizim Kərkükdən
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

Nədir bu qəflət, nədir, ey Ankaradakı iqtidar?
Bil ki, ədalətsizliyin eyləməz bizə ixtiyar.
Ağlama, şanlı Kərküküm, olarıq bir gün bəxtiyar
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

---

⁷⁷ kital – döyüş

Töksün içindəki kini əqrabamız dedi, durdu
İbni-haram olduğunu bütün dünyaya duyurdu
Aldırma, Kərkük, şərəfsizə Türk dünyası buyurdu
Dalğalanacaq səmada altı ulduzlu hilalın.

OYAN, ANKARA, OYAN

Acı dolu dünyada
Xoşbəxtliklər rüyada,
Oyan, Ankara, oyan
Kərkük getməsin yada.

Yatan düşmən oyandı,
Kərkük qana boyandı,
Oyan, Ankara, oyan
Əzildi türkman yandı.

Çox ağırdır yükümüz,
Bir olalım ikimiz,
Oyan, Ankara, oyan
Getməsin Kərkükümüz.

TÜRKMAN GƏNCİ

Bayrağına sarılar,
Mərdlik ona yaraşar,
Yorulmadan çalışar,
Qəhrəman türkman gənci.

Zalımları qısdırar,
Alçaqları susdurar,
Düşməyə qan qusdurar,
Qəhrəman türkman gənci.

Meydanlarda şanı var,
Polad kimi canı var,
Tökülməyə qanı var,
Qəhrəman türkman gənci.

SİNAN SƏİD*
(1934-1991)

Sinan Səid 1934-cü ildə Kərkükdə anadan olmuş, orta və lisey təhsilini burada almışdır. Xüsusi kurs bitirərək məktəbdə rəsm müəllimi işləmişdir.

1959-cu ilin fevral ayının 1-də Bağdad radiosunun Türkmanca bölümünün açılışında diktör kimi fəaliyyətə başlamış, həftədə bir gün “Yeddi gündə bir” ədəbi-mədəni proqram ilə şöhrət qazanmışdır.

Sevdiyi bir qızla evlənmək istəyirmiş. Onun bu xüsusdə yazdığı və bəstələdiyi mahnısı xalq arasında yayılmışdı. Prof. Dr. Suphi Saatçının göstərdiyinə görə bu gözəl parçanı Türkiyədə İbrahim Tatlısəs də oxumuşdur:

*Hər gün axşam olur dallam-dallam
Əlimdə kamançam çallam-çallam.*

---

* Sinan Səid haqqında yazı professor Qəzənfər Paşayevə məxsusdur

*Mən səni sevmişəm, allam-allam.
Əsrətivə xəbər sallam-sallam
Babav verməm desə gəlləm-gəlləm
Qapıvızı ehmalca çallam-çallam
Mən səni sevmişəm, allam-allam.*

Lakin həmən qızla evlənməsi gerçəkləşmədiyindən çox pərişan olmuş və ölkədən çıxmaq qərarına gəlmişdir.

Dövlətlərarası müqaviləyə əsasən 1959-cu ildə Azərbaycanın paytaxtı Bakıya gələrək 1970-ci ilə qədər radionun ərəbcə bölümündə diktör kimi çalışmışdır. 1965-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika şöbəsini bitirmişdir. Akademik Həmid Araslının rəhbərliyi ilə elmi iş yazmış və 1969-cu ildə “İraq-Türkman mətbuat tarixi və ədəbi məsələlər” mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək elmlər doktoru adı almışdır.

Bakıda Raidə Bağır qızı adında bir xanımla evlənmiş, Ümid adında oğlu və Namidə adında (sənət adı Əməl) qızı dünyaya gəlmişdir. “Əməl çoxseriyalı ərəb filmində baş rolda çəkilmiş və ərəb aləmində şöhrət qazanmışdır. Əməl Türkiyədə Əhməd Cavadın qohumlarından Azər adlı şəxsə ərə gedib” (Q.P.).

1970-ci ildə Bağdada dönən Sinan Səid Bağdad Universitetinin Ədəbiyyat fakültəsində müəllim işləyib. 1975-1986-cı illərdə fakültənin mətbuat şöbəsinə rəhbərlik edib. 1991-ci il iyunun 12-də uzun sürən komadan sonra vəfat edib.

Azərbaycan ədəbiyyatının ərəb dilinə tərcümə işində xidməti böyükdür. Süleyman Rəhimovun “Ata və oğullar” hekayələr toplusunu, “M.P.Vaqif”, “M.Ə.Sabir” və

“C.Məmmədquluzadə” əsərlərini ərəb dilinə çevirmişdir. Azərbaycan şairlərinin şeirlərini tərcümə edərək geniş “Ön söz”lə “Ərəb ölkələri haqda Azərbaycan nəğmələri” (Bağdad, 1971) kitabını nəşr etdirmişdir.

Sinan çoxyönlü bir sənətçi olub. Yazar, şair, rəssam, jurnalist, səs sənətkarı, bəstəkar və radio xəbər aparıcısı və s. Bakıda Nərminə Məmmədova ilə dörd Kərkük mahnısı oxuyub. “Evlərinin önü yonca, Yonca qalxıb dam boyunca” misraları ilə başlayan “Ninnə, yarım, ninnə, əsmər yarım, ninnə” dillər əzbəridir.

Sinan Səid şair kimi 1952-ci ildən qəzetlərdə çap etdiyi şeirləri ilə tanınmışdır.

ÖMÜR BOYUNCA

Şərqi olsaydın,
Dinlərdim səni,
Ömür boyunca.

Ceylan⁷⁸ olsaydın
Avcı olardım
Vurardım səni
Məndən qaçınca.

Şərab olsaydın
İçərdim səni
Yürək doyunca
Həp doyunca.

---

⁷⁸ ceylan – ceyran

Şərqilərdən gözəlsən
Ceylanlardan da incə
Şərablardan dadlısan
Sən bir xəyalsən.
Mənsə bir atlı.
Qoşar ardınca
Ömür boyunca.

VETO

Utanmadan,
Heç qorxmadan
Aldın qərar.
Gücün, topun
Yüzündə var
Bunda nə var?
Nə Allahın vardır sənin
Nə də vicdan!
Allahını hərəmlərdə
Asdın çoxdan!
Uzaq piriñç⁷⁹ çöllərində
Yaxmadınmı kitabımı?
Pərrə pərrə!⁸⁰
Yüz bin kərrə?
İştə bunda
Haqqın var

---

⁷⁹ piriñç – düyü

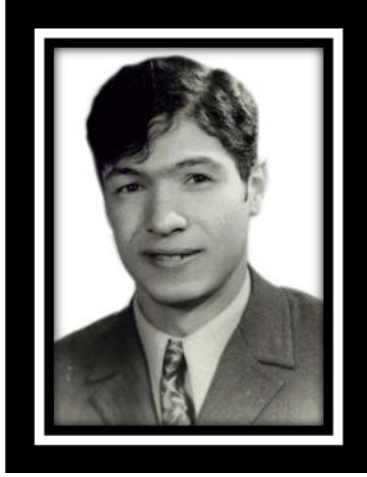
⁸⁰ pərrə-pərrə – varaq-varağ

Saldırana,
Yandırana
Gönül versən
Yana-yana
Can verənə.
Yavru söylə!
Diri-diri
Gömülənə
Veto desən.

DƏRD ƏKMƏK

Kimimiz yemək üçün yaşayacaq.
Kimimiz yaşamaq için yeyəcək.
Kimimiz ağlayacaq.
Kimimiz güləcəq.
Kimimiz yüksələcək, alçalacaq
Və baş əyməmək üçün
Öləcək.
Qazılacaq
Biraz önündə qəbri
“Ölüm Allahın əmri
Ayrılıq olmasaydı”
Bir də
Bu dərdə əkmək
Ey fələk!

ŞƏHİD RÜŞDÜ RƏŞAD MUXTAROĞLU
(1950–1980)

Şəhid Rüşdü Rəşad Muxtarovlu 1950-ci ildə Kərkükün Musalla məhəlləsində doğulub. İbtidai və orta təhsilini Musallada bitirdikdən sonra ali təhsilinə Türkiyədə davam etmək istəyib. Lakin polis idarəsi xaricdə təhsil almağına icazə verməyib. Buna görə təhsilinə Ərbil Pedaqoji Universitetində davam edib. Məzun olduqdan sonra Kərkükdən uzaqlaşdırılmaq üçün müəllim olaraq Bağdada göndərilmişdir. Bütün dostlarının dediyinə görə Rüşdü uşaqlıqdan bəri cəsarətli biri olmuşdur. Hər zaman özünü fəda edən, igid bir xarakterə sahib olmuşdur. Bu xüsusiyyəti nəsr əsərlərində, şeirlərində və pyeslərində də ön plana çıxır. Tələfərdən Məndəliyə qədər bütün Türkman torpaqlarında onun dostları vardı.

Türkman tələbələrinin keçirdiyi baykotta bir çox mücadiləçi türkman ilə birlikdə polis tərəfindən saxlanılıb. 1979-cu ildə millətçi dostları ilə birlikdə diktator rejim tərə-

findən həbs edilib. İncilab məhkəməsi şairə və dostu İzzəddin Cəlil Dərziyə edam cəzası verib. Təəssüf ki, 9 iyul 1980-ci ildə edam edilib. Edam edilərkən Rüşdü ömrünün ən məhsuldar dövründə, 30 yaşında idi.

Yaxın dostu Mehmet Rəmzi Fateh Saatçı da 7 iyul 1970-ci ildə şəhid edilib. Qardaşı Ərşad Rüşdünün xatirəsini yaşatmaq üçün oğlunun adını Rüşdü qoyub. Balaca Rüşdü də əminsinin yolu ilə gedərək türkman mücadiləsini davam etdirir. Türkmaneli televiziyasında uşaqlar üçün verliş aparıb. Həmin veriləşdə şəhid Mehmet Fateh Saatçı, Şəhid Təmbəl Abbas, Gürgürbaba və Musalla məhəlləsinin tarixi ilə bağlı məlumatlar paylaşılıb və Füzuli ibtidai məktəbinin şagirdlərini qonaq edib.

KƏRKÜKÜM

Qəhrəmanlar diyarı Gürgür, Türkman, Kərküküm,
Göydə parlaq ulduzum, yerdə sultan Kərküküm.

Susuz Xasa bəsləyib minlərlə qəhrəmanı
Gözlərimin bəbəyi, dildə asiman, Kərküküm.

Şairlər səni yazar, qələmləri dolmuş qan
Dəftəri dolmuş qurban, canı al-qan, Kərküküm.

İllərdir gülməyirsən, könüldən həsrətlisən
Bir də dönsün altun çağ, canım qurban, Kərküküm.

Torpağın ər yatağı sönməyən bir çıraqsan
Tarixlərin qurdusan, ey qəhrəman Kərküküm.

Anam həsrətlə getdi həmişə səni düşünüb
Millətin azad edər, olar xaqan Kərküküm.

Bir çıraqsan göylərdə ingilis gözün dikib
Səni yemək istəyir bütün cahan, Kərküküm.

Dayandın hər bir zülmə, oldu canın qara dağ
Hansı millət dayanar, yalnız bu can, Kərküküm.

Alıb "Rüşdü Salehi" torpağından ilhamlar
Dönməz türk millətindən dastanı şan, Kərküküm.

GÜRGÜRƏ XİTAB

Eşqim səndə doğulub, bir də səndə öləcək
Alovların içində məhşərədək yanacaq.
Mən İraq türkmanıyam Gürgürbaba, deyəcək
Millətin atəşini məzara daşıyacaq.

Gözlərin sönməz işığı, sönməzsən əzəlsən
Sən yandıqca, yanacaq bu millətin atəşi
Ya zalımsan bizlərə, ya divanə dəlisən,
Əcəba kəsəcək gözlərimin yaşısan!

Yadlar səni içirlər yandırır-yaxır
Niyə də biz çıpağıq, mən demirəm, sən söylə?
Övladların göz yaşını min həsrətlərlə baxır
Gürgür, bizə yalvarış Ulu Tanrıdan dilə.

Dünyada, qiyamətdə atəşlər atəşisən
Yaşarsan könlümüzdə, gözümüz, dilimizdə.
Sellər kimi fısqıran gözlərimin yaşısən
Tezliklə öldürəcək getdikcə bu zamanlar.

Deyil ümidisən, ümidisən yaranışdan
Hər bir türkün könlündə qalacaqsən məhşərə.
Şəhidlərin ruhları bizdən istəyir canın
Allah, Quran gücilə coşacağıq zəfərə.

HEY, HEY

Hey, hey bir oyun al, bir oyun
Atıl meydana aslan.
Yaşasın gənci kəndin
Gir halaya gülüstan.
Vəlvələylə göz qaldır, gözlə qəmbəri daldır
Çal zurnanı, zurnanı, çal meyti, gözəl nayı
Aç biləndən qatmayı,
Qara qaşlar çatmayı,
Barmaqların xınala
Bağla ağ çarğayı.
Gətirin baltanı minsin Gülüstan Xanım
Çal zurnanı, zurnanı, Murtuz dayı
Çal davulu, yırtsın qızlar halayı sarsın
Gözəllər yallı getsin hey, hey!
Tüfənglə tapança aş
Qəmbər Gülüstana bax,
Sarı özdən hörgüyə
Sallanıb altun saçaq.

Vəlvələyə göz qaldır, Gülüstan yandı, yandı,
Çal zurnanı, zurnanı, oynasın Cövhər dayı.
Çal zurnanı, zurnanı, çağır toya hər bəyi
Dostlar əl-ələ versin, birləşsin süngü, yarı
Dostlarım heç ölməsin şanı sarsın dünyayı
Allah qəbul eyləsin bizdən çıxan duayı.
Çal zurnanı, zurnanı, bizdən çıxan duayı
Çal davulu, yırtılsın, toyu sevməyən qırılsın
Hey, hey, hey! Güldü gəlin, qızlar durub oynadı,
Vəlvələ basın, basın hilli çaylar qaynadı,
Göz etdi qaynana gəlin xanım aynadı
Gözü qaldırıb baxdı, hamı qutladı getdi
Xoş gəldiniz, qonşular, toyumuz burada bitdi.
Yaralıyam, dərddiyəm, kim gülümü oxşadı
Xoş gəldiniz, dostlarım, nişan burda başladı.

RZA ÇOLAQOĞLU

Tələfərli şairlər arasında Fələkoğlundan sonra adı ən çox çəkilən ziyalılardan biri olan araşdırmaçı, şair və yazıçı Rza Çolaqoğlu 1952-ci ildə Tələfərdə doğulub. İbtidai sinfi Qara Qoyunlu kəndində, orta məktəbi isə Tələfərdə başa vurub. Mosul Universitetinin ədəbiyyat fakültəsinin tarix ixtisasından məzun olduqdan sonra Tələfərdə müəllim olaraq işləməyə başlayıb. Magistratura təhsilini Türkiyədə almaq arzusunda idi. Lakin hərbi xidmətə çağırıldığına görə bu arzusunu gerçəkləşdirə bilmədi. Siyası səbəblərdən yeddi il həbsə məhkum olan Çolaqoğlu Abu Qərib həbsxanasından çıxdıqdan sonra vəzifəsindən uzaqlaşdırılır. Dolanışığını təmin etmək üçün Tələfərdə bir mağaza açıb idarə etməyə başlayır. Şair Rza Çolaqoğlu məhsuldar bir şair olmuş, divan ədəbiyyatının təsiri ilə bir çox şeirlər yazmış, çağdaş ədəbiyyatın yeniliklərini də izləyərək, bu səpkidə gözəl əsərlər ərsəyə gətirmişdir. Son illərdə peşəkar bir şair olaraq heca vəznində yazdığı şeirləri hamı tərəfindən bəyənilir.

2003-cü ildə diktator rejim devrildikdən sonra Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyi Tələfər şöbəsini açıb və bir müddət onu idarə etməyi öz üstünə götürüb. Ardınca, ərəb və türk dillərində “Subaşı” və türk dilində “Tələfər” mətbuat orqanlarını nəşr etdirib və baş yazar vəzifəsini yerinə yetirib. Şeir ilə yanaşı araşdırma yönümlü esse, tənqidi məqalə və hekayələr yazan Çolaqoğlu, şeirlərində sevgi, azadlıq, insan xoşbəxtliyi, ictimai və milli məsələlərə üstünlük verir. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyi və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür. Uzun illər həyatını Tələfərdə davam etdirən Çolaqoğlu 2009-cu ildə İraq–Türkman Cəbhəsi Tələfər məsul şəxsi vəzifəsini yerinə yetirib. 2014-cü ildə İŞİD Tələfər şəhərinə girdiyinə görə, oranı tərk etmək məcburiyyətində qalıb. 2014-cü ildən bəri ailəsi ilə birlikdə Nəcəf şəhərində yaşayır.

Əsərləri:

- “Yaşamaq üçün”. Bağdad, 1977,
- “Mən ölməli insan deyiləm”. Bağdad, 1984,
- “Sülh marşı”. Bağdad, 1990,
- “Xoşbəxt bir sabaha doğru”. Bağdad, 2010,
- “Hamı üçün şeirlər”. Bağdad, 1989, İstanbul, 2011,
- “Xıdır İlyas dastanı”. İstanbul, 2012,
- “Tələfər folkloru”. İstanbul, 2017,
- “Məmləkətim Tələfər üçün şeirlər”. Ankara 2018.

HƏYAT YOLU

Həyat mücadilədir çalışıb-vuruşmalıdır
Ömür boyu çalışıb hər şeyə alışmalıdır.

Arzusunun qarşısında əngəl yoxdur insanın
Quşlardan qısqaqnalı, yerlə yarışmalıdır.

Qabığına qısılmaq heç vaxt əl verməyir
Yerişdən yanlama ona qarışmalıdır.

Mühiti istədiyini qəlibə tökmək çətin
Xalqı dəyişəmməsə özü dəyişməlidir.

Heç vaxt dodaq gəmirmə, olub-bitən nəsnəyə
Mənliyini bildirmək üçün danışmalıdır.

Nə qədər bilsən, yenə səndən artıq bilən var
Ya baş alıb getməli, ya da barışmalıdır.

XIDIR İLYAS DASTANI

Xıdır İlyas, kölgə dağa düşməsin.
Gözü açıq mərd, alçağa düşməsin,
Əhdim yayan⁸¹ quş tələyə düşməsin
Dilərəm ki, kimsə acı görməsin
Aydın gözlər dar ağacı görməsin.

---

⁸¹ yayan – piyada

Bu dünyada pis qalmasın istərəm,
Göy üzündə çən qalmasın istərəm.
Aynalarda his qalmasın istərəm,
Qoy insanlar xoşbəxt olsun dilərəm
Qoy könüllər qutlu olsun dilərəm.

Umuram ki, hərblərə son verilsin,
Top-tüfəngin maşınları qırılsın.
Axımına salsın su durulsun,
Qoy insanlar qardaş kimi yaşasın
Hamı sərbəst günəş kimi yaşasın.

Hamımıza yaramış bir yaradan,
Sənli, mənli, nifrət qalxsın aradan.
Kimsə bir yol çəkilməsin sıradan
Amalı bir, ereyi⁸² bir edəlim,
Əməyi bir, çörəyi bir edəlim.

Bariş üçün cənəkdə⁸³ cəbhə daşı ol.
Qurtuluşçün çalan zəfər marşı ol.
Talançı müstəmləkəyə qarşı ol.
Düşgünlərə yardım eylə dəstək ol.
Uşaqlara süd, şəkər ol, çiçək ol.

---

⁸² erek – məqsəd

⁸³ cənək – qaya

DÜNYAYA BAX

Dünya bir incə körpüdür, keçən istər keçməyəydi,
Suyu soyuq dərin göldür, içən istər içməyəydi.
Bir milyonun binasıdır, o insanlar tapusudur
Keç bazarı qapısıdır, açan istər açmayaydı.
Kiminə bahar seyrandır, kiminə qış borandır
Yükü günah bir karvandır, köçən istər köçməyəydi.
Gedənlərin başağıdır, gələnlərin yaşağıdır
Tanınan yer qaçağıdır, qaçan istər qaçmayaydı.
Kiminə toy düyündür, kiminə yel küskündür
Sünbülü puç bir əkindir, biçən istər biçməyəydi.
Rza, dünya kor reçaqdır, şərabı acı badədir
Dürlü, çiçəkli bağdır, uçan istər uçmayaydı.

MÜJDƏ

Körpə bahar gülümsəyir, çiçəklərə can gəlir,
Dağlarda qar əriyir, kölgələrə can gəlir.
Verimi bol, müqəddəs, ana qoynu kimi isti,
Hər kəs yeyər alın tərini, əməklərə can gəlir.
Çəmənlərə pələ⁸⁴ yağır, göy qurşağı parlayır,
Çaylar kükrəyir dağlardan, təbiət təmizlənir zəglərdən,
Qızlar çıxır bağlardan, oğlanlara can gəlir.
Yaşam artıq düzəlir, insan ömrü uzanır
Xalqlar xalqın qazanır, istəklərə can gəlir.
Dağ insana yol verir, ağa qula yalvarır,

---

⁸⁴ pələ – yağış növü, narın yağış

Üfüqlərdən dan gəlir, pətəklərə can gəlir.
Ürəklərə can gəlir, damarlara qan gəlir
Yorğun quşlar dincəlir, məst edir gül qoxusu
Türkülər anlaşılır, ahənglərə can gəlir.

SABAH ZEYNALABDİN TUZLU

Sabah 1955-ci ildə Tuzxurmatunun Molla Səfər məhəlləsində doğulub. Orta təhsilini orada başa vurduqdan sonra Bağdad Dillər İnstitutunun türk dili ixtisası üzrə təhsil alıb. Sabah Tuzlunun ədəbiyyata gəlişi məktəb illərinə təsadüf edir. Tələbəlik illərində ədəbi istedadını daha da inkişaf etdirmişdir. Şeyrlə yanaşı sosial və ədəbi yazılar, hekayələr də yazmağa başlayıb. Həm nəsr, həm nəzmdə məhsuldar gənc yazarlardan biridir. Lakin, o, yaradıcılığında klassik üslub və alınma sözlərdən istifadəni azalda bilməyib. Şair və yazıçı Sabah Tuzlu bir müddət Bağdad türkmandilli radiosunda proqram aparıcısı və tərcüməçi kimi fəaliyyət göstərmişdir.

1995-ci ildə magistratura pilləsini bitirmişdir. Əsərlərini “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarında, “Yurd” qəzetində yayımlamışdır. Şeir divanı İraq Mədəniyyət Nazirliyi nəzdində Ə.Bəndəroğlunun rəhbərlik etdiyi Türkman Mədəniyyət idarəsi tərəfindən nəşr olunmuşdur.

Əsəri:

- “Gənclik mərhələsinin duyğuları”. Bağdad, 1988.

GÜNƏŞ BATARKƏN

Xatırladım, sevgilim, səni günəş batarkən,
Küləyin əsməyilə min bir xəyala daldım.
Gördüm qönçə gülləri bülbülə naz satarkən
Seyr etdim işvələri daha böyük zövq aldım.

Kəpənəklər uçuşun seyr etdikdən sonra
Çəmənələr arasından bir yol alıb yeridim.
Hər tərəfə göz süzüb şən gəzdirdikdən sonra
Yanaqların andıran lalələrə əl vurdum.

Tam bir rahatlıq duydum çiçəkləri qoxlarkən
Çünki bütün dəyəri getdim, onlarda tapdım.
Məlul-məlul yeriyib dal budağın yoxlarkən
Belə tənhalığıma həsrət çəkib sıxıldım.

EŞQ DUSTAĞI

Yetməzmi?
Bunca cəfa ey sahibi, al yanaq,
Bir gizli eşq əlində etdin məni dustaq.
Məğrur olma malına, parlayan camalına
Gün gələr, qocalarsan, görərsən, saçların ağ
Sənin kimi minlərlə gözəllər gəlib getdi.
Budur, bu fani dünya kimsəyə qalmayacaq
Yazıq ki, acımadan yandırdın sən könlümü
Yazılı əhdimizin üstünə basdın ayaq.
Məncə olmaz, yaraşmaz bu qədər anlaşımadan

Sonda hamsın unudub tutulan yoldan cayaq.
Əzizim, dinlə sözüm, qurban sənə mən özüm,
Əcəb kim zərər eylər eşq oduyla yanarsaq.
Düşün bir az halını, "Tuzlu"nu tərək eyləmə,
Düşmə gözündən uzaq, qoyma yoluna tələ.

SEVGİLİM

Şamlar kimi ərimədən yanarkən,
Ciyərlərim parçalanıb qanarkən,
Qutsal adın yanıq-yanıq anarkən
Gözüm ağlar, yaş çağlar, sevgilim.

Unudulmaz keçən bir macəra da,
İz buraxdın könlümdəki yarada.
Nələr oldu, bilməm artıq arada?
Belə tezmi küsüb getdin, sevgilim?

Həç kimsədə gözüm yoxdur, bir səndə
Gənc yaşım acı, rəhmə gəl, sən də.
Min qonaqlıq məndən uzaq düşsən də
Yol tapıb çataram sənə, sevgilim.

QEYB OLAN ƏMƏLİM

Narahat çalışırdım bir sənə varmaq üçün,
Qana-qana qollarım boynuna sarmaq üçün.
Görüm sədan zifiri zülməti yarmaq üçün
Amma birdən nə yazıq, tərsinə əsdi yellər,
Boşa getdi cəfalar, qeyb oldu tüm əməllər.

Məgər düşmüş xəyalmiş yaşadığım o günlər,
Zamandan uzaq imiş işgəncə dolu günlər.
Gah acılı, gah xoşbəxt keçən sabah, dünənlər,
Gənclik mərhələsinin ümitsiz sonu oldu,
Düzülən bir dramı öyküyə mövzu oldu.

Çarə yox, "Tuzlu" artıq böyüyüb yolunda qismət,
Məğlubiyyət vermə, et ümid, etmə sevgidən nifrət.
Çalış-vuruş, atıl-qalx, hər zaman eylə hümmət.
Çalışıb-vuruşmamış həyat əldə edilməz,
Girişmədən çətinliklər elə asan keçilməz.

SADUN KÖRPÜLÜ
(1957–2016)

İ İraq türkmanlarının milli mübarizəsi uğrunda 17 il Səddam zindanında yatan şair və yazıçı Sadun Körpülü 1957-ci ildə Kərkükün Altunkörpü rayonunda doğulub. İbtidai məktəbi Bağdadda, orta məktəbi isə 1976-cı ildə Kərkükdə başa vurub. Həmin il Bağdad Universitetinin hüquq fakültəsinə qəbul olub. Universiteti bitirdikdən səkkiz gün sonra vəkil olaraq işləməyə başlayıb. Həmin gün də həbs olunub. Səbəb isə Türkiyə casusu olmaq idi...

1980-ci ildən 1997-ci ilə qədər Bağdad Əbu Ğreyib həbsxanasında yatan şair və yazıçı Sadun Körpülü doğulub böyüdüyü Kərkükün həsrəti ilə yaşamış, Türkiyə və türklüyə həsr olunmuş şeirlər yazmışdır.

1997-ci ildə “Güvənli bölgə” olan İraqın quzeyinə keçib. Bir müddət İraq–Türkman Cəbhəsinin mətbuat orqanı olan “Türkmaneli” qəzetində çalışıb. Bölgədəki siyasi vəziyyətə görə Türkiyəyə sığınıb. Daha sonra BMTYMK tərəfindən ABŞ-a siyasi mühacir olaraq köçürülüb. Ancaq için-

dəki milli duyğular, türkçülük və millətçilik hisləri ona qürbətdə yaşamağı mümkünsüz edib. 2002-ci ildə Türkiyəyə qayıdıb. Bir müddət İraq-Türkman Cəbhəsinin Türkiyə Nümayəndəliyində çalışıb. 2016-cı ildə ürək tutmasından Ankarada vəfat edib. Kərkükdən uzaqda, Qarşıyaxa məzarlığında dəfn edilib.

2004-cü ildə İraq-Türkman Cəbhəsinə bağlı Türkman Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən "Yıllanmış Çilələr" adlı ilk şeir kitabı Ərbildə nəşr olunub. Sadun Körpülünün həyatından bəhs edən "Kərkük könlümdə eşq, ürəyimdə yarıdır" kitabı Osman Oqtay tərəfindən hazırlanaraq, 2007-ci ildə İstanbulda işıq üzü görüb.

İSTƏMƏZ

Könlü qara düşməndən çarə, dərman istəməz,
Kərkükə can verməkçün özgədən can istəməz.
Öz canını, malını türkman torpağa verər
Kərkük eşqindən başqa, ayrı canan istəməz.

AĞLAYIR

Kərkükdən ayrılalı gözümüz qan ağlayır,
Bağrımız viran olub, könüldə can ağlayır.
Torpaqla al bayraqdan ölərik, vaz keçmərik
Türkmanlar öz eşqiylə Kərkük, Vətən ağlayır.

KƏRKÜK

Kərkük dünyam, cahanım, canım, cananım, yerim
Həyatda tək varlığım, könüldə vəfadarım.
Gülər üzlü Kərküküm, şirin sözlü şəkərim,
Səndə düşmən yeri yox, gözəl türkman diyarım.

KƏRKÜK

Həyatda bir tək varım, gülüm, reyhanım, Kərkük,
Bülbül səninlə ötər, şən gülüstanım, Kərkük.
Sənin eşqin uğrunda bütün varlığım verim,
Yolunda qurban deyə istər al canım, Kərkük.

BİZİK TÜRKLƏR

Göydə doğub şən ayımız
Bizik, igid türklər, qardaş.
Atalardan pək soyumuz,
Bizik, igid türklər, qardaş.

Tarix yazıb şən adımız,
Dağı dələr harayımız.
Qorxur düşmanlar, yadımız,
Bizik, igid türklər, qardaş.

Düşmən gözünü oyarıq,
Canımız yurda dayarıq.
Bayrağı qana boyarıq,
Bizik, igid türklər, qardaş.

Qovuşar birlik yolunda,
Türkün marşı türk dilində,
Biz şirin Kərkük elində,
Bizik, igid türklər, qardaş.

AZADLIQ

Danış, mənim şirin anam,
Azadlıq can yuvasıdır.
Azadlıqla millət üstün
Birləşməyin zamanıdır.

Azadlıq var, məktəblərdə,
Sevgi, sevinc könüllərdə,
Həm qızlar, həm oğullar da
Azadlığın meyvəsidir.

Azadlıq gör, sonbahardır,
Qan verənlər bəxtiyardır.
Dünyada bax, nələr vardır?
Azadlıq yolu görməkdir.

Azadlıq can damarıdır,
Bilənlərin tək yarısıdır.
Gələcəyin bar, varıdır
Ər millətə, verməyidir.

CAN TÜRKIYƏM

Can Türkiyəm, günəş rəngin açanda,
Bahar ətrin hər bir yana saçanda,
Sevənlərin könül dərdin açanda,
Çox sevərəm İstanbulu görəndəm
Torpağını öpüb üzüm sürtəndəm.

Can Türkiyəm, təmiz türkcə dilim var,
Çox güvənnəm, küsmərəm mən, arxam var.
Sənsiz mənə ayrılıq var, ölüm var
Canım qurban, bayrağa can verənə,
Çoxlu salam, Türkiyəmi sevənə.

Can Türkiyəm, səndə bahar olanda,
Hər bir yanın gül, qərənfil dolanda,
Bütün dünya türklərinə güləndə
Uçan quşlar budaqlara qonaydı,
Ümid verən, xoşbəxt günlər dönəydi.

SALAH NÖVRƏS

Qabaqcıl çağdaş türkman şairlərindən biri sayılan Salah Növrəs 1941-ci ildə Kərkükün Musalla məhəlləsində doğulub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Kərkükdə pedaqoji peşə məktəbinə daxil olub 1961-ci ildə bədən tərbiyəsi müəllimi olaraq məzun olduqdan sonra müxtəlif məktəblərdə işləyib.

1970-ci ildə sənətçi dostlarının köməkliyi ilə Türkman Milli Komandasının yaradılmasına rəhbərlik edib. Müəllimlik peşəsini 1987-ci ildə, təqaüdə çıxana qədər davam etdirib. 1995-ci ildə siyasi səbəblərdən əvvəl Türkiyəyə, daha sonra Avstraliyaya mühacir olaraq köçmək məcburiyyətində qalıb. Hal-hazırda da orada yaşayır.

Şeirə qarşı həvəsi gənc yaşlarından başlayan Salah Növrəs, həvəskar olaraq Kərkük Sənət Teatrının tamaşalarında iştirak edirdi. İraq türkləri arasında 1958-ci ildə baş verən Yeni Türk Ədəbiyyatı Hərəkatına maraq göstərməyə başlayıb. Daha sonra bu axımın ən coşğulu müdafiəçisi olub. Əvvəllər köhnə şeir qəliblərinə qarşı çıxaraq sadələş-

mə cərəyanında çox irəli gedib. Buna görə dilindəki ifadələr şeirin ahəng və estetikasına mənfi təsir edib.

Sərbəst şeirdə Nəsrin Ərbil ilə birlikdə İraq türkman şairləri arasında önəmli bir yerə sahibdir. 1969-cu ildə doğuş əsnasında həyat yoldaşını və övladını itirdiyinə görə, keçirdiyi böyük sarsıntı, bütün sənət anlayışı və əsərlərinə böyük təsir göstərmiş. Sənət dünyası və şeir dili yeni bir yüksəliş mərhələsinə keçib.

Çoxşaxəli çalışmaları ilə İraq türkmanları arasında yeni ədəbiyyatın ən tanınmış təmsilçisi olmuşdur.

Tərtibçidən: Yaxşı yadımdadır, 1994-cü ildə Füzulinin 500 illik yubileyi münasibətilə 128 nəfərdən ibarət nümayəndə heyəti Bağdada gəndə bizə Kərkükə getmək qismət oldu. Kərküklü şairlər Məhəmməd Mehdi Bayat, Salah Növrəs və başqaları da bizim avtobusda idilər. Onlar xoyrat və şeirlər oxudular. Salah Növrəs iki şeir oxudu. Ədəbiyyatşünaslıq elmimizin iftixarı Yaşar Qarayev gözlənilmədən dedi: “Əsl şeir, əsl şair belə olar”. Hamımız Salah Növrəsi alqışladıq. Salah Növrəslə ikinci görüşüm İstanbulda oldu. Kərkük Vəqfi “İraq-Türkman folkloru” kitabını nəşr etmişdi. Bu kitab Kərkük Vəqfinin çap etdiyi ilk kitab idi (İstanbul, 1998, sayı №1). Kitabın təqdimatını keçirmək üçün məni, akademik Bəkir Nəbiyevi, Milli Elmlər Akademiyasının Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru Prof.Dr. Yaşar Qarayevi və “Ədəbiyyat” qəzetinin baş yazarı Ayaz Vəfalını təqdimata dəvət etmişdilər. Təqdimat 1999-cu ilin 12 fevralında keçirildi. Səhərişi gün bizim üçün ayrılan “Fırat” mehmanxanasında Kərkük Vəqfinin qurucusu İzzətdin Kərkük, Prof.Dr. Suphi Saatçı, Prof.Dr. Mahir Naqıb və Salah Növrəs bizə baş çəkдилər. Salah Növrəslə xeyli söhbət

etdik. Həmin gecə xalqının sevimli şairi ailəsi ilə birgə sığınaq tapdığı Avstraliyaya yola düşdü.

Salah Növrəsin yaradıcılığı ilə Azərbaycanda oxucular tanışdılar. Dr.Ə.Bəndəroğlu ilə birgə hazırladığımız “Çağdaş İraq şeirindən seçmələr” (Bakı, 2001, s.90–93) şairin yaradıcılığına layiqli yer ayırmışdıq. Şairin: “Bən inlərəm, bəxtim inlər”, “Dünya gözəli”, “Köşküümüz” şeirlərini buraya əlavə etməyi münasib bildik.

Əsərləri:

- “Aynada zaman”. Şeirlər. Kərkük, 1972,
- “Uzaqdan gəlirəm”. Şeirlər. Bağdad, 1980,
- “Üç yerli pyes”. Pyeslər. Bağdad, 1987,
- “Pəncərə”. Şeirlər. Bağdad, 1989.

BƏN İNLƏRƏM, BƏXTİM İNLƏR.

Bən inlərəm, bəxtim inlər,
Yalvarışım nafilədir.⁸⁵
Dizi-dizi⁸⁶ keçən günlər,
Gör nə həzin qafilədir.⁸⁷

Bu qafilə, nə qafilə?
Məsafələr silər keçər.
Mənim gibi hər qafilə
Gənclik salam verər keçər.

---

⁸⁵ nafilə – nahaq, bihudə

⁸⁶ dizi-dizi – cərgə-cərgə, dalbadal

⁸⁷ qafilə – karvan

Hər şeyi aldı, götürdü,
Bayquşundu xərəbələr.
Bülbülləri sildi-süpürdü,
Qaldı öksüz⁸⁸ xatirələr.

DÜNYA GÖZƏLİ

Madam sənsən mənə hər şeydən yaxın,
Bir an belə məni unutma, saqın.
Məni sərməst edən sənənin bu eşqin,
Dünya durduqca dur, dünya gözəli.

İnan mənə, artıq inan, mələyim,
Sənənin üçün açmış könül çiçəyim,
Artıq sənənin olsun arzum, diləyim,
Dünya durduqca dur, dünya gözəli.

Desəm ki, canımın cananısan sən,
İnan ki, ən məmur⁸⁹ cahanısan sən,
Eşqin mənə güclü imkanısan sən,
Dünya durduqca dur, dünya gözəli.

---

⁸⁸ öksüz – yetim

⁸⁹ məmur – təyin olunmuş, müəyyən edilmiş

KÖŞKÜMÜZ

Atam tәмәli qoydu,
Divarları mән yapıdım,
Tavan oğluma qaldı.

Zәр qaldı, bәzәk qaldı,
Gül qaldı, çiçәk qaldı,
Bal verән pәtәk qaldı.

MӘN MӘN DEYİLӘM

Arxamda toz duman, qarşımda çән var,
Gedirәм, vәsiqәм yox üzәrimdә.
Cәnnәtim sandığım xәyal şәhrindә
Otaq kif qoxuyur, tavanda his var.

Taxta divarlardan usandığımda,
Bu dәmir qapını yanlışımdә döydüm?
Getdiyim yuxudan oyandığımda
Әshabi-kәf kimi dünyasız qaldım.

Yurdumu itirdim, qeyb oldum mән dә,
Narahat bir canım yanlışı bәdәndә.
Uçma, şahinim, uçma, qeyb olma sән dә
Qonduğun hər yerdә şəffaf qәfәs var.

Yuvam hansı dalda, hansı budaqda?
Eşqim hansı könül, hansı qucaqda?
Mən o mən deyiləm, o mən bu anda
Kərkükdə çırpınır kurna⁹⁰-bucaqda.

BİR ULDUZ

Bir qanad pəncərə aç bilsəydim
Gecənin bağrını dələr keçərdim.
Köçəri quşlarla mən də köçərdim
Üfüqdə bir ulduz seçə bilsəydim.

ŞEİRİM

Mənim şeirim latın köklü deyildir
Seçmələrə məxsus xoylu deyildir.
Yığma dilli, azad boylu deyildir
Yelkən açmaz orta çağın bəhrinə.

Ritm, ahəng, rəmz məcazidir
Misralarda qafiyə də gülümsər,
Sərbəst, heca elə azad, sərbəsər
Üz çevirməz rəmzlərin sehrinə.

Təklük deyil, çoxluq üçün söz arar,
Gerçək üçün həp gəlinlik qız arar
Həm də fizik ötəsində iz arar
Damğalanmaz axımcının⁹¹ mahirinə.

---

⁹⁰ kurna – künc

İNSAN OLMAQ

Soruşma məndən sürəsini zamanın
Özündən soruş, sirrini bil cahanın.
Ərimək üçün şərti üçdür insanın
Allah eşqi, Vətən eşqi, yar eşqi.

Yüz hikmət var əsişində yellərin,
Min ibrət var solmağında güllərin,
Nəğməsində üç səda var tellərin,
Allah eşqi, Vətən eşqi, yar eşqi.

Başa gəlsə, sitəm etmə cəfadan,
Məğrur olma çəkdigin kef-səfadan,
İnsan olan caymaz üçlü cəfadan,
Allah eşqi, Vətən eşqi, yar eşqi.

GƏLİRƏM, GÖZLƏ

Çıx Topqapıda dur, gəlirəm, gözlə,
Əl salla, bir atlı görsən uzaqda.
Leylək kimi uç, get, ilk kəpənəklə
Ən son ulduza çat, qon o məkanda.
Növrəşcün darıxsan mehribanlıqla
Kərküklərdə axtar küncdə-bucaqda.

---

⁹¹ axımcının – gözəl görünənin

KÖNÜL QUŞUM

Könül quşum uçduğu gün çıxdım qala damına,
Hər bağlı pəncərənin bir daş vurdu şüşəsinə.
Qara gözlüm, harda qaldın, getdin girdin qanıma?
Qaranlığı tez gətirdin ömrümün axşamına.

Gecəm sənsiz uzun çəkdi, bəri sabah erkən gəl,
Həm dan yeri ağararkən, həm şafəq sökərkən gəl,
Yetər ki, gəl, yetər ki, dön, son ver sənsizliyimə
İstər xoşbəxt, istər qəmli, istər dərd çəkərkən gəl.

KİM NECƏ ETSİN?

Bağdadda böyük büt dağılacaqdır,
Sonra bu bütləri kim necə tapsın?
Bizə saxlamasa qazanın dibi
Qırılan könlümü kim necə alsın?

Türkmanam, bölünməz İraq istərəm
Azadlıq, bərabərlik gətirsin gəlsin.
Mənə də hər haqqı tanısın, bilsin
Və yaxud torpağa bayraq istərəm.

Təlafərlə Məndəlinin arası,
Mosul, Ərbil, Kərkük, Bayat sırası,
Budur, Güney, Anadolu oradır,
Külahı daz başdan kim necə alsın?

Saat irəliləyir sifıra çatacaq
Kim bilir, bu çanaq necə dolacaq?
Türkman üçün çözümlə yoxsa demək ki,
İki bayram aşından da olacaq.

O zaman iş işdən keçmiş olacaq
Yanğın, alov yandıracaq bizi.
Tələpaltarları biçmiş olacaq
Get-gedə bu sevdə salacaq bizi,
Ən rəngli rüyamız bitmiş olacaq.

SƏKİNƏ MEHDİ QAZANÇI QIZI

U zayım ırmağının bir qolu olan Ağsu çayının quru bir yatağı var. Yalnız yağış yağanda gözləri yaşarır. Bu dərənin sağındakı xurmalı bağlar arasında bir yetim kənd var ki, sırayla, palçıqla tikilmiş evlər sanki bağların arasında qurulub. Qaranlıq bir gecədə bu kəndin dar küçələrinin birində dünyaya gözlərini açan, cəmiyyətin önünə çəkilmiş qara pərdəni aralayıb aydınlığa qaçan, təsirli şeirləri ilə xalqa səslənən Tuzxurmatunun xanım şairi Qazançıqızı 1959-cu ildə doğulmuşdur. Bəzi səbəblərdən ancaq bir neçə il təhsil alıb. İllərdir yazdığı könül oxşayan xoyrat və şeirləri ilə türkman ədəbiyyatında özünü təsdiq edən qadın şairlərdəndir. “Yurd” qəzeti və “Qardaşlıq” jurnalından savayı türkmandilli radioda yayımlanan ədəbi verlişlərə də şeirlərini göndərən Qazançıqızı, bir çox şeir tədbirlərində də iştirak etmişdir. Evli və iki uşaq anasıdır.

Təhsilini yarımçıq qoysa da, oxuduğu kitablarla dünyagörüşünü inkişaf etdirərək böyük bir nailiyyət qazanmışdır. 1974-cü ildən bəri şeir və xoyrat yazan Səkinə Mehdi

Qazançı qızı bütün şairlərin şeirlərini diqqətlə oxumuş, lakin, heç birinin təsiri altına düşməmişdir.

Əsərlərində eşq, həsrət, insan qüruru və milli mövzular ön plandadır.

AYRILIQ

Ayrılıq etdi getdi,
Yaramı deşdi getdi.
Dedi, qalsın xatirə
Gülləri əkdi, getdi.

Bilmədim, necə getdi?
Yox, gündüz, gecə getdi.
Səssiz qalan həyatım
Bax, necə heçə getdi.

Yarası yara getdi,
Dərdinə çarə getdi.
Bir yuvasız quş kimi
Bilmədim, hara getdi?

Bilirəm dönməz getdi
İçimi bilməz getdi.
Mən ağlaram, o ağlar
Yaşımız durmaz, getdi.

Gözləri yaşlı getdi,
Könlü atəşli getdi.
Bu görüş o görüşdü
Əlvida dedi, getdi.

MÜBARƏK OLSUN!

Qızım, mübarək toyun,
Qurulub yallı oyun.
Candan təbrik edirəm,
Əsəndən yalçın toyun!

Çox cəfalar çəkmişəm,
Günü günə əkmişəm.
Gözüm sənə dikmişəm,
Toyun mübarək, qızım!

Görüm, səni doyunca,
Yaşa ömür boyunca.
Dualarım ardınca,
Toyun mübarək, qızım!

Toplanıb dostlar bugün
Nəşəli olsun düyün,
Könlüm sevincli hər gün,
Toyun mübarək, qızım!

Şan, şərəfdən bitirdim,
Yarı ömrüm itirdim,
Ərmağanlar gətirdim.
Toyun mübarək, qızım!

Anan "Qazançı qızı"
Qutlayır candan sizi.
Çox dəyərli son sözü
Toyun mübarək, qızım!

SEVƏRDİN VƏTƏNİ

Çox sevərdin Vətəni, çox sevərdin milləti,
Başı yüksək yaşardın, çəkməzdin heç zilləti.
Aslan kimi çalışıb, çəkməzdin bir minnəti
Getdi, getdi, nə yazıq, İlham kimi bir insan.

Gülər üz, şirin sözlə, hər dostu qarşıladın
Ədəbiyyatsevərlə durardın, danışardın.
Bu millətin, Vətənin, sevgisindən yaşardın
Getdi, getdi, nə yazıq, İlham kimi bir insan.

Sən gedəli, ey dostum, dostların qalıb yasda
O gözəl şeirlərin dillərdə olub nəgmə.
Xəyalınla yaşayıb, qaldıq köhnə həvəsdə
Getdi, getdi, nə yazıq, İlham kimi bir insan.

Çox köməyin olardı, yetim-düşgün hallara
Gözü kor olmuş fələk, zəhər qatdı ballara.
Məzarın nurla dolsun, baş sağlıq qalanlara
Getdi, getdi, nə yazıq, İlham kimi bir insan.

“Qazançı qızı” söylə, yazıq getdi o günlər
Ürəyim başındadır, açılmayıb düyünlər.
Axtardım sordum səni, tapamadım bu günlər
Getdi, getdi, nə yazıq, İlham kimi bir insan.

SƏTTAR KÖPRÜLÜ

Altunköprünün qucağında böyüyən, suyundan içən şair Əbdülsəttar Cabbar Mahmud (Səttar Köprülü) 1 iyul 1955-ci ildə Kərkük və Ərbil arasındakı Altunköprü nahiyəsinin Orta yaxa məhəlləsində doğulub. İbtidai təhsilini Altunköprüdə, orta təhsilini isə Kərkükdə başa vurub. Hər gün məktəbdən sonra rəhmətlik şairlər Məhəmməd İzzət Xəttat və Mustafa Göyqayanın yanına gedərdi. Bəzən rəhmətlik böyük şair İzzəddin Bayatlı da onlara qatılırdı. Üç böyük şairin yaradıcılıqla bağlı söhbətləri şair Səttar Köprülünün ədəbiyyat yoluna işıq tutub.

1980-ci ildə İraq–İran müharibəsi başlayarkən hərbi xidmətə gedib və 11 il Vətənin keşiyində durub. 1991-ci ildə müharibə bitdikdən sonra hərbi xidmətini başa vurub. 1992-ci ildə ailə həyatı qurub və 1 qız, 1 oğlu var. Təəssüf ki, həyat yoldaşı və övladları ilə çox vaxt keçirə bilməyib. İçindəki millət sevgisi ilə yazdığı milli mövzulu şeirlərinə görə Səddam rejimi tərəfindən həbs edilib. Bu səbəbdən 1995-ci ildə ailəsini Kərkükdə qoyaraq Süleymaniyyə şəhə-

rinə köçmüşdür.

1995–1998-ci illər arasında İraq–Türkman Cəbhəsi və Türkmanlı Partiyasının Süleymaniyyə nümayəndəsi vəzifəsində işləyib. Yəni 4 il ailəsindən uzaqda milli mübarizə uğrunda çalışıb.

1998-ci ildə İstanbulda icaslardan birində Səddam rejiminin ailəsini rahat buraxmadığını eşidib və həyat yoldaşı ilə övladlarını İstanbula gətirərək, orada yaşamağa qərar verib. Hazırda ailəsi ilə birlikdə İstanbulda yaşayır.

2003–2006-cı illər arasında İstanbulda İraq Türkləri Dərnəyində çalışmışdır. Həyatı milli mübarizə ilə keçmişdir. Buna görə də, şeirlərinin çoxu milli mövzudur və Vətən həsrəti aydın hiss olunur.

Bir şeirində özündən bəhs edir:

MƏN

Dörd mövsümdə çiçək açar bağçamda,
Dostluğa, sevgiyə gömülərəm mən.
Bəyə, bəy qoxusu var ləhcəmdə,
Havasına, suyuna ölərəm mən.

Qonaqpərvərəm ikramım boldur,
Bir dilim çörəyi bölüşərəm mən.
Getdiyim yol ataların yoludur ,
Əslim soruşsan türkəm, Körpülüyəm mən

Şair hər zaman içindəki həsrəti qələmə almışdır. Qələmi heç vaxt əyilməmiş, var-dövlət dalınca qaçmamışdır. Bir şeirində bunu subut edir:

QƏLƏMİM

Əyilmədi dimdik durdu qələmim,
Yazdıqlarım içimdəki ələmim.
Məndən sizə qucaq dolu salamım
Doğru yazdım hürr olmağa çalışdım.

Gözüm yoxdur, nə stul, nə masada
Pulum yoxdur, nə cibdə, nə kassada.
Mənim gözüm bir çayda, bir Xasada,
İşıq verib şam olmağa çalışdım.

ALTUNKÖRPÜ MƏMLƏKƏTİM

Zap suyu keçər içindən
Altunkörpü məmləkətim,
Yandım, öldüm həsrətindən
Altunkörpü məmləkətim.

Oğuz xanın bir Bozqurdu
Eylədi körpünü yurdu.
Torpağında məskən qurdu
Altunkörpü məmləkətim.

Danışırsan dilin gözəl,
Bəyə, bəyə ləhcən özəl,
Səndə tapdım xoyrat, qəzəl,
Altunkörpü məmləkətim.

Çəmən gözəl, bol ağacı
Əl-ələdir qardaş-bacı,
Sənsən dərdimin əlacı
Altunkörpü məmləkətim.

Vəsiyyət etdi ata-ana
Şeir xoyrat yazım sənə,
Deyirlər, Körpülü mənə
Altunkörpü məmləkətim.

Mən, Səttar Körpülü özüm
Bu son şeirim, bu son sözüm.
Şöhrətdə, pulda yox gözüm
Altunkörpü məmləkətim.

ƏRBİL MƏNİM MƏMLƏKƏTİM

Batıl girdi, haqq silindi
Dəm gündə dostun bilindi.
Baya, baya has dilindi
Ərbil mənim məmləkətim.

Günəş bir gün doğar əlbət,
Dayan, Ərbil, dayan, səbr et.
Hökmdar qılmaz məhəbbət
Ərbil mənim məmləkətim.

Qala, minarə rəmzidir
Yıxılmaz sağlam əsası,

Müzəffərəddin dədəsi
Ərbil mənim məmləkətim.

Qaladan körpüyə baxın,
Bir-birinə necə yaxın?
Hər türkmana açdın qapın
Ərbil mənim məmləkətim.

Körpülü qardaşdır sənə,
Can dostdur, sirdaşdır sənə.
Pis gündə yoldaşdır sənə
Ərbil mənim məmləkətim.

KƏRKÜK

Çarəsizcə ağladım, Kərkük, yarın görmədim,
Həsərət qaldım üzünə, o camalın görmədim.
Qara altun fısqırır sənin torpaqlarından
Sən isə kasıb qaldın, bir tək malın görmədim.
Qərribin səfa çəkir, yerlin olub dərbədər
Yazıq öz övladınam, sənin balın görmədim.
Sən igid şəhidlərin yatağısan, Kərkük!
Hər zaman siyah geydin, bir gün alın görmədim.
Tarix təkərrür etdi, qoydu zalım zülm etsin
Qup-quru ağacların, yaşıl dalın görmədim.
Qəribi varlı etdin, sənə baxan olmadı
Eyni köynək üstündə ipək şalın görmədim.
Gəzdim o küçələrin gördüm hamı xarici
Sayəndə saraylarda ayaqyalın görmədim.
Sənin dərđini çəkən Körpülü bir türkmandır
Qəm qəhrin belim бүkdü, xoşbəxt halın görmədim.

QÜRBƏT

Körpüdən uzaqda sanmayın məni
Körpü içimdədir, ayrı deyiləm.
Bir qürbətçi deyə anmayın məni,
Vətən içimdədir, ayrı deyiləm.

Qürbət eldə yanar bağrımın başı
Bilməm necə sönər eşqin atəşi?
Qürbətdə itirdim dostu, yoldaşı,
Dostlar könlümdədir, ayrı deyiləm.

Səndən başqa yoxdur mənim Vətənim,
Hər gün həsrətinlə matəm tutanım.
Bu körpü mənimdir, mən də ondanam
Damarda qanımdır, ayrı deyiləm.

TÜRKMANELİ BİZİM

Bu torpağın gerçək sahibiyik biz,
Babalarım hər yerində qoyub iz.
Bir almanın iki yarısıyıq biz.
Ərbil, Kərkük, Mosul, Tələfər bizim.

Bayrağım ay, ulduz, İslam dinimiz,
Dosta sevgi, düşmənədir kinimiz,
Bir orduya bədəldir hər birimiz,
Məndəli də, Köhnə kələk də bizim.

Babalar qanıyla eylədi Vətən,
Sübutu altında kəfənsiz yatan.
Bizdən deyil, xaindir bizi satan,
Tuzxurmatu, Tazə, Tırkalan bizim.

Düşmən istər, bizi–bizdən ayırmaq,
Zənn etməyin ayrılısın ətdən dırnaq,
Damla-damla axsaq, olarıq irmaq,
Daquq, Kifri, Qaratəpə də bizim.

Baldan şirin axan Zapın suları,
Qalanın çox xoşdur yaşıl baharı.
Kölgə edər çən burnumun çınarı,
Bədrə, Leylan, Altunkörpü də bizim.

Deşilərsə milliyyətçi gəmissi
Türkmanelində sağ qalmaz birisi
Dünyada tapılmaz Vətən kimisi
Bəşir, Yayçı, Mahmur, Qızlarbat bizim.

BİRLİK

Millət oyandı artıq, faydasızdır ninnilər,
Türkman elinin gölü, şüalərlə sünnilər.
Bir-birimizdən ayrılacaq, gedər düşmən xoşuna,
Ət dırnaqdan ayrılmaz, yorulmayın boşuna.
Millətçilikdə yoxdur sinif ayırımçılığı
Qara torpağa gömdük ayrı-qeyrilikləri.
Damarda gəzən qanda vardır millət sevgisi
Bir-birinə düşənin kimə olar faydası.

Bizlər qərənfil, lalə, bir bağçanın gülüyük
Bir-birimiz sevməsək, kəfənsiz bir ölüyük.
Türkmaneli içində bu yurd üçün can verdik,
Dik durduq, əyilmədik, zəfər verdik, şan verdik.
Bütün qəlblər bir atsın xoşbəxtlikdə, kədərdə
Hər dəm tək ürək olmaq dərmandır bütün dərdə.
Dildə, fikirdə işdə, gəlin bərabər olaq,
Qısqansın düşmənimiz, tək səslə birlik olaq.

VƏFASIZ DOST

Güvənib aldanma dostum deyənə
Sabah bir qəpiyə satarlar səni,
Yapışar canına bir saqqız kimi
Buraxıb dar gündə satarlar səni.

Qaçarsan dalınca, taqətin qalmaz,
Canını verərsən, o fikir verməz,
Etdiyin yaxşılığı yada saldırmaz
Dönüb ilan kimi çalarlar səni.

Can dostun əlindən zəhər içərsən,
Ona can dost deyib yolun seçərsən,
Yolların kəsilib hardan keçərsən?
Çıxmayan bir yola salarlar səni.

Dostunun halına durub yanarsan,
Əgər dost dərdli isə dərdin alarsan.
Qaçarsan dalınca, susuz qalarsan,
Qupquru bir gölə atarlar səni.

FANİ DÜNYA

Dünya fanidir güvənmə, aman,
Keçici şeylərə aldanma, aman,
Ağlı olanlar heç bel bağlamaz
Peşman olub da sonra ağlamaz.
Kimsəyə insaf etməz bu dünya,
Ağaya, paşaya qalmaz bu dünya,
Mən mənəm deyən həddin aşanı
Torpağa qoydu ağa, paşanı.
Bunca sultanı, bunca vəzir
Hökmdən endirdi etdi əsiri,
Varlı ikən kasıb edər insanı
Əziz ikən rəzil edər insanı.
Gül bağçaları dağıtdı dünya
Aşiq bülbülü ağlatdı dünya.
Fani dünyanın yoxdur amanı
Yıxar başına karvansaranı.
Fani dünyanın cəfası çoxdu,
Heç bir kimsəyə vəfası yoxdu.
Bu dünya min bir dürlü zülm edər
Qiyamətə qədər beləcə gedər.

HƏYAT

Ey dostum, bu həyat bir imtahandır
Ya sinifdə qalar, ya da keçərsən,
Demə, taleyim bu, demə, şansım yox
Həyatda əkdüyün əlbət biçərsən,

Hər dürlü möhnətlər gələr başına
Çarəsiz qalarsan, bilməzsən nə et.
Kötü gündə tapmazsan nə dost, nə qardaş
O möhnət günündə dostun seçərsən.
Harun mal-mülkünü buraxdı getdi
Sən də sərvət, malın qoyub gedərsən,
İstər yüz il yaşa, istər daha çox
Ölüm şərbətini bir gün içərsən.

XOYRAT

Çağırram, canım Köprü⁹²
Damarda qanım Köprü,
“Bəyi”⁹³ verməm ellərə
Mənimsən, mənim, Köprü.

Köprüdə məni
Gəl gör Köprüdə məni.
Karvan, yollarda durma,
Endir Köprüdə məni.
Ölərsəm vəsiyyətim:
Gömün Köprüdə məni.

Yüksəkdi başın, Kərkük,
Sönməz atəşin, Kərkük,
Açdım tarixə baxdım,
Min ildi yaşın, Kərkük.

---

⁹² Altunköprü nəzərdə tutulur

⁹³ bəyi – səni

Türkmandı, türkman qalır
Torpağın, daşın, Kərkük.

Yıxdılar Qalan, Kərkük,
Kəsdilər balan, Kərkük,
Naxışlı minarədə
Oxundu salan, Kərkük.

Rüsvay etdi
Türk vurdu, rus vay etdi,
Sırrimi dosta dedim
Dost məni rüsvay etdi.

Nə nəm endi
Nə quru, nə nəm endi,
Yeməzdi, yedirərdi,
İçməzdi, içirərdi,
Geyməzdi, geydirərdi,
Qalsaydı, nənəm indi.

Yetim çaynan
Tox olmaz yetim çaynan,
Nə dost ol, nə yola düş
Görməmiş yetimçəynən.

Bilir işini fələk
Bahar-qışını fələk,
Çoxlar dedi aslanam
Qırdı dişini fələk.

Aparın yurda məni
Gömməyin burda məni,
Dostum vəfalı olsa
Yem etməz qurda məni.

Yad vurdu burda məni,
Doğradı xurda məni.
Bir dostu bel bağladım
Yem etdi qurda məni.

Dərd gəldi qatar-qatar
Biri birindən betər,
Lənət o dostu olsun
Dəm günü dostun atar,
Var günü yanın alar,
Yox günü dostun satar.

MÜSTƏZAD

Məzlumdan ağladım, yar
Can-ciyər dağladım, yar
Bir yaram sağaltmadın
Min yaran sağaltdım, yar,
Haqqıma xain çıxdın
Qəlbə daş bağladım, yar.
O günüm şum olaydı
Sənə bel bağladım, yar.

Çağır ram canım, Köprü
Sünbülüm, dənim, Köprü,

Dədəmdən qalan miras
Şərəfim, şanı, Köprü.
Bir ovuc torpağına
Tökərəm qanı, Köprü.
Hər gələn bizim deyər
Mənimsən, mənim, Köprü.

Quru gözə yaşam mən
Kirpik üstə qaşam mən.
Köprünün torpağına
Halal qurban başam mən.
Bir Köprülü oğluyam
Yada deməm paşam mən.
Yadın dediyi olmaz
Ürəyində daşam mən.

SEYİD MƏHMƏD BAYRAMOĞLU

Divan ədəbiyyatının təsiri ilə şeir yazmağa başlayan Seyid Mehmet Bayramoğlu 1952-ci ildə Kərkükün Bulaq məhəlləsində doğulub. Atası Dədə Heydər oxuduğu mövludların təsiri altında, təsəvvüf ədəbiyyatıyla yetişmişdir. Köhnə şairlərin canlı, doyurucu sözləri könlündə və ağılında dərin izlər qoymuşdur.

Bayramoğlu, müasir dövrdə əruz vəznində şeir yazan nadir şairlərdən biridir. Yazdığı şeirlər bir çox insani duyğuları oyandırır. İlk şeir divanını 1995-ci ildə öz hesabına çap etdirib. Kərkükdə yaşayır və müxtəlif işlərdə çalışır.

Əsərləri:

- “Arzu Qəmbər hekayəsi”. Kərkük,
- “Birinci addım”. Kərkük,
- “Cinaslı xoyratlarım”. Kərkük,
- “Dərviş sazı”. Kərkük, 2016,
- “Ərənlər bağçasında çiçəklər”. Kərkük,
- “Kərkük folklorundan seçmələr”. Kərkük,
- “Yaşam təcrübələrim”. Kərkük, 2000.

OLACAQ

Bu idraksız zümrələr mənə qayə olacaq,
Viran etdilər bağım, dünya zinhar olacaq.
Açılar cənnət qapısı Quran yolun tutmaqla
Məlhəm olan insanlar buna qaffar olacaq.
Bugün kimsə eşitməz mənim gizli əfqanı,ım,
Quranı əzbər eylər haqqı tapar olacaq.
Mən fəqir biçarəyəm, kimsə dinləməz sözüüm
Yoxdur yarama məlhəm, çarəm naçar olacaq.
Taleyim çox qaradır, kimsə bilməz dərdimi
Dərdimə dəva yoxdur, könlüm azar olacaq.
Boş sözə inandım, heç yalana qanmadım
Qurandan usanmadım, necə inkar olacaq?
Mömin qədrin, qiymətin, tutmuşam mən könüldən
Sonda mömin ərənlər mənə haqq yar olacaq.
Yardan ayrı düşəli kimsələr bilməz halım
Münkir mühmid əhvalım, dünyada zar olacaq.
Şirk ziyalı dünyada anlamamış haqq nədir.
Müşriklərin yerləri damuda nar olacaq.
İnanma yalançıya, yalançı haqq düşməni
Bil ki, sözləri boşdur, yalan kiftar olacaq.

ŞEİR VƏ ŞAİR

Gerçək şair olanlar axtarmaz şan-şöhrəti
Nəfsi zəif şairin içində var yüz illət,
Ya rəbbi, sən heç məni ayırma din şeirindən
Elə bir taqət ver ki, xalqa edim xidmət.
Eybi olan ixtiyar hamının bir ayıbı
Şeirdə piyada olan, dünyanı görər zülmət.
Hər gələn oldu əntər şairlik meydanında
Çərxi dursun fələyin, axmağa verdi fürsət.
İbrət çox, alanı yox, düşün işin sonunu
Əzanı olmayanlar, nə bilsin, nədir ibrət?
Mən olmuşam bosnaşım girmişəm abdal görgün
Şeirim altun papaqdır, budur məndə səltənət.
Bayramoğlu, məhəbbət dünyada bir çarədir
Mövlam gəlsin, imdad etsin ona bir mərhəmət.

ŞAHİN DAYIQƏDİR

Xoyrat ustası Şahin Dayıqədir 1959-cu ildə Kərkükün Piryadi məhəlləsində doğulub. Orta təhsilini başa vurduqdan sonra Kərkük Ali Petrol İnstitutunda təhsil alıb. Atası məşhur musiqişünas Qədir Səid Ağa (Dayı Qədir) Kərkük petrol şirkətində çalışmışdır.

Kərkükün tanınmış Bayraqdar ailəsinə mənsub olan şair, məktəb illərində ədəbiyyat, sənət və xəttatlıqla məşğul olmuşdur. Şair Mehmed İzzət Xəttatın şagirdlərindəndir. Xoyrat və şeirlərini “Yurd” qəzeti və “Qardaşlıq” jurnalında dərc etdirmişdir.

Şahin Dayıqədir xətt sənətinə böyük önəm vermiş, Kərkük və Bağdadda təşkil olunan xəttatlıq sərgilərində iştirak etmişdir.

İraq Yazıçılar Birliyinin üzvüdür. Hələ kitabı nəşr edilməyib. Kərkükdə yaşayır və işləyir. DGTYB və İLESAM-ın 2004-cü ildə Ankarada təşkil etdiyi 2-ci Füzuli Şeir Şənliyində iştirak edib. Türk Dünyası Mədəniyyət Mərkəzinin Təqdir Diplomu ilə mükafatlandırılmışdır. İşiq Ədəbiyyatçılar Qrupunun qurucu üzvüdür.

BİZLƏR

Doğruluğun vicdanıyıq,
Ədalətin... qurbanıyıq.
İnsanoğlu düz insanıq,
Bizlər İraq türkmanıyıq.

Çox böyükdü bizdə ürək,
Düz, dürüstdü bizdə hədəf.
Haqqımızı almaq... gərək
Bizlər İraq türkmanıyıq.

Gurgurbaba atəşiyik
Qara altun göz yaşıyıq.
Xasada vərəsə daşımız
Bizlər İraq türkmanıyıq.

Kimsə yoxdu tarix silsin
Haqdan çıxan haqdan tapsın
Bilməyənlər gərək bilsin
Bizlər İraq türkmanıyıq.

GÖRMÜŞÜK

İncimə, ey günahkar,
Vicdan satan görmüşük.
Anlayarıq riyadan
Ürək yanan görmüşük.

Bəhs etmə xəyanətdən
Durğun suyla köçəndən.
Qabil, Habildən betər
Qardaş düşmən görmüşük.

İbrətliyik Yusifdən
Züleyxanın məkrindən,
Ərən törən sözlərdə
Quru böhtan görmüşük.

Durmuşuq meydanlarda
İslam dini gələndə,
Həsənlə Hüseyin kimi
Şəhid olan görmüşük.

Zalimlər etdiyindən
Qafil deyil Tanrımız.
Məzlumlar üçün duran
Biz də qalxan görmüşük.

Əyyubdan öyrənmişik
Səbr edərik dərdlərə,
Çəkmişik ah-fəryadı
Dürlü əfğan görmüşük.

Danışma xanədən
Nə dövlətdən, düşkündən
Yıxılmış, həm dağılmış,
Evlər viran görmüşük.
Güvənməsin məğrurlar
Səltənətlə, pullarla,
Atlı kim, piyada kim?
Çərxi dövrən görmüşük.

Üzümərik Allahdır
Miskinlərin kimsəsi.
Şübhəsiz inanarlıq
Ayə, Quran görmüşük.

Dayıoğlu Şahinim
Kin götürməz könlümüz.
Daşlaşan ürəklərdə
Doğru iman görmüşük.

ATA BUGÜN

Ayrılıq gör nə dərddi?
Yoxsulluq zor möhnətdi,
Hər kəs bir yana dursun
Ölüm ondan betərdi.

VƏHŞİ DUYĞU

Yuxu nədir, bilmirəm, hey səni axtarıram,
Sənsizlik yarasını kədərlə bağlayıram.
Yanmışam vüsalına şam kimi əriyirəm
Göz kəsmədim yollardan, bəlkə gələrsən, dedim.
Nəşəli ölkəmizə bir də qonarsan, dedim.

Sən küskün getməsəydin o yabançı ellərə,
Artıq biz də düşməzdik zalım, yaman dillərə,
Sanki eşqimiz bitdi, sovruldu da yellərə
Billah, bitməz o sevgi nə qədər gücüm varsa,
Söylə, susma, gəl danış, əgər günahım varsa.

Xərclədiyim bu ömrü peşman etdirdin mənə
Çox uzaqsan, bilməzsən, nələr düşdü bu cana.
Həsrətinlə əzilib kül oldum yana-yana
Harda qaldın, gəlmədin söylədin ki, gəlirəm?
Ürəyin daşa dönüb, dönməzsən sən, bilirəm.

And içmişəm Tanrıya, sənsiz girməm cənnətə,
Nə tez dedin ki, bezdim dayanmaram möhnətə.
Dürlü bəhanələrlə ta köç etdin qürbətə
Kaş ki, heç sevməsəydim sənini kimi sifləyi,
Başqa həyat yaşardım, ah, acısız ən iyi.

Zaman zamandan keçdi, nə gül aldı, nə çiçək,
Aldandım qüruruna nə bal etdin, nə pətək.
Özün seçdin bu yolu, çəkə bilərsən, qal çək.
Başına nə fəlakət gəldisə, kin gətirər.
İnan bu vəhşi duyğu bir gün səni bitirər

DEDİLƏR

Ah, mələk üzlüm, görəndən səni
Heç kimsəyə baxmaz, dedilər.
Yol gedənlərdən soranda səni
Yoxuşlu yola çıxmaz, dedilər.

Fincanlar tutub falıma baxdım,
Alt-üst olacaq könüldə taxtım.
Qaradan qaradır simsiyah bəxtim
Əzəldən hatib kakaz, dedilər.

Qəhr etdi məni yalan sözlərin
Sönməyir qəlbdə yanan gözlərin.
Evimi yıxdı ala gözlərin
Niyə hey tikər, yıxmaz, dedilər.

Dərin yaramı duzla bağlasan,
Köz-köz yerini bir də dağlasan,
Ahımdı bu gör nə qan ağlasan
Necə göz yaşın axmaz, dedilər.

Könlümdə qaldı acı sitənim,
Qurumaz oldu gözlərimdə nəm.
Toplama, vay mində bir qəmim
İnan bir yerə batmaz, dedilər.

AYRILIQ

Salmayın yarımı yollarda itər
Deyiblər, ayrılıq ölümdən betər.
Tanrım həsrət, çilə yetərmi, yetər,
Ah, yaman dilbərim, sənlə bu qədər
Bərabər etdiniz məni dərbədən.

Baxışın könlümü yerindən sökdü,
Bilməzdim bu sevda bir ağır yükü.
Bitməyən yalnızlıq belimi бүkdü,
Ah, yaman dilbərim, sənlə bu qədər
Bərabər etdiniz məni dərbədən.

Xəyalların məni daldıqca bələr
Ayrılıq üzündən çəkirəm nələr,
Fələk də başıma kül, torpaq ələr,
Ah, yaman dilbərim, sənlə bu qədər
Bərabər etdiniz məni dərbədən.

Bu eşqin başıma gör nələr gətirdi?
Görənlər deyir ki, özün itirdi
Bu yalnızlıq yedi, məni bitirdi,
Ah, yaman dilbərim, sənə bu qədər
Bərabər etdiniz məni dərbədən.

ACI ÇİLƏ

Qaranlıqda işıq kimi
Gözlərini dik gözümə.
Üzün görsəm şafəq kimi
İnan gəlir qan üzümə.

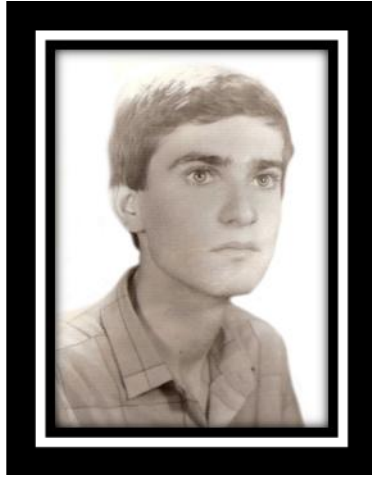
Qəlbim yanar atəş kimi
Eş itirmiş yoldaş kimi.
Ürək yanan qardaş kimi
Nə olar, dinlə, bax sözümə.

Bax, oturub sanki mələk
Odur məni edən həlak.
Sən də qıyma mənə, fələk,
Mən yanmışam öz közümə.

Sevişməkdən eşqdə qorxdum,
Ayrılıqdan düşdə qorxdum.
Fırtınadan qışda qorxdum,
Bahar derəm mən gözümə.

Atdın məni eldən–elə,
Artıq düşdüm yanan dilə,
Çəkirəm mən acı çilə,
Dürlü dərdlə düzmə–düzmə.

Sən ağartdın erkən saçım,
Qoydun dərdim yada açım.
Köç eyləməm çölə qaçım,
Məcnun derəm öz-özümə.

ŞƏHİD ŞAİR KAMAL ÖMƏR BƏY⁹⁴
(1966–1988)

Yazdığı təsirli, cinaslı və cinassız xoyratları ilə içimizi qovuran gənc şair şəhid Kamal Ömər Bəy 1966-cı ildə Kərkükün Piryadi məhəlləsində doğulub. Orta məktəbi Kərkükdə oxudu. 1988-ci ildə İraq–İran müharibəsində şimal cəbhəsində Şəmirən dağında Vətən uğrunda şəhid olub.

Kamalın ədəbiyyat həyatı; uşaq yaşlarından bəri xoyrata qulaq asmağı və köhnə kasetlərdəki xoyratları dinləməyi çox sevərdi. 1980-ci ildə xoyratın xüsusiyyət və tələblərini öyrənərək xoyrat yazmağa başlayıb. Tutulduğu bir eşqə görə yazdığı mənalı xoyratlarını 1984-cü ildən “Yurd” qəzeti və “Qardaşlıq” jurnalında ardıcıl yayımlayıb və ədəbiyyat dünyasında bir xoyratçı kimi tanınmağa başlayıb.

---

⁹⁴ Kamal Ömər in yaradıcılığı barədə bilgiler Şəmsəddin Kuzəçinin “Şəhid Kamal Ömər Bəy” (Kərkük 1992 və Ankara 2010) kitabından götürülmüşdür.

Vaxtını kitab oxumaqla keçirib istedadını inkişaf etdirən rəhmətlik Kamal Ömər Bəy, Osman Məzlum, Əli Marufoğlu, Məhməd İzzət Xəttatın təsiri ilə xoyratın ədəbi və fəlsəfi incəlikləri ilə tanış olub, dərin mənalı, könül ovudan xoyratlar yazıb.

*Bəyazam, qar kimiyəm,
Şirinəm, yar kimiyəm.
Gah gülləm, gah ağlaram
Mən də o yar kimiyəm.*

Gənc ozan Kamal Ömər Bəy əsiri olduğu müqəddəs bir sevda ucbatından xoyratlarında eşq mövzusuna geniş yer verib.

*Yardan getdi,
Xoş günlər yardan getdi.
Mən vaz keçdim, kar etdim,
Nə getdi yardan getdi.
Hə dedi, mən səninəm,
Başımı yar dəng etdi.*

Özünü sadıq bir aşiq sayırdı. Sevgilisinin ayrılığına dözə bilməyib çəkdiyi acı və kədərləri hələ heç kimsənin çəkmədiyini düşünürdü.

*Çı mərdi
Çı dostu sor, çı mərdi
Fələk çəmən olsaydı
Göz yaşımnda çimərdi*

Bütün varlığıyla sevgisinə bağlanan şair sevdiyi qızın üzündən ulduzlarla dost olmuşdu. Sevgilisi üçün yazdığı xoyratların mənası çox dərinidir.

*Kim anlasın?
Tərək edib kim anlasın,
Məndən yarın dərdini
Kim desin, kim anlasın?*

Çox vaxt yeni cinaslar axtarışında idi. Yazdığı dördlük-
lərdə yeni düşüncələr, qəribə xəyallar görünürdü.

*Yaşa xanda,⁹⁵
Ol xançı, yaşa xanda.
Kimsə deməz nəyindi?
Gözümdən yaş axanda.*

Kamal Ömər Bəg bir çox şair kimi yardıncılığa xoyratla başlamışdır. Qara sevdasına vurğun olan şair, hislərini, duyğusunu təsirli xoyratlarında əks etdirmişdir.

*Yar çi əzdi,
Çi döydü yar, çi əzdi.
Mənim bu misgin könlüm
Öz-özün yardı əzdi.*

---

⁹⁵ Karvansaray

Özünün xoyrat əzbərləmək qabiliyyəti var idi və yüz-lərlə qədim xoyratı yaddaşında saxlamışdı. Oxunan xoyrat-ların müəllifinin kim olduğunu deyərdi.

*Dərdli davar,
Kəsmərəm dərdli davar.
Hər dərdlini bir sayma
Dərdli var, dərdli də var.*

Ədəbiyyatı sevdiyi kimi musiqini də sevərdi və xalq mahnılarını, bəstəkar mahnılarını dinləməkdən zövq alan bir dinləyici idi. Sənətin gizli tərəflərini soruşardı və saza da böyük marağı vardı.

*Tel saldım saza yarım,
Qaldırdım yaza yarım.
Xo mən Eyyub deyiləm
Səbr edim naza yarım
Səbrin də sərhəddi var imiş!*

Ədəbiyyat, əsasən də, xoyrat anlayışında hər şeyi ehti-va edən bir varlıqdır. Kamalın yazdığı xoyratlar da ən ba-halı varlığıdır və onlarla qürur duyardı.

*Solu sən,
Sağ sayısan, solu sən.
Sən də dərdimə düşsən
Səralısan, solusan.*

Bir çiçək üçün yaşayan şair qış mövsümündən narahat olardı və səbəbini bilmədən bu mövsümə nifrət edərdi.

*Çox soyuqdu qışımız,
Birə birdi dişimiz.
Rəqib üzün görməyək
Heç düz gəlməz işimiz.*

Könlü təmiz bir insan olan gənc şəhid Kamal zülm sözünü içinə sığıdırmazdı və gerçəyi içində bir müqəddəs nəsnə sayaraq sevgilisinə və könlünə ən yaxın olan kimsəyə... səslənərdi.

*Odun yanı,
Odunluq odun yanı.
Sənə zülüm etməsin
Düşünsün o dünyanı.*

Xoyratçımız Kamal Ömər Bəg eşq dördlükləri ilə köülləri oxşardı. Xoyratları ilə də ulu bir sevgiyə qapıldığını göstərərdi...

*Bir yat ağa,
Bir oyan, bir yat ağa.
Yardan şərtim beləydi
Girəydik bir yatağa*

Bilindiği kimi, müqəddəs bir sevgi üzündən çiləli bir həyat sürən şair, könlündə bəslədiyi sevgi üçün rastlaşdığı müxtəlif maneələrə qarşı bir div kimi müqavimət göstər-

mişdi. Amma, təssüf ki, zalım fələk ruhunu alana qədər aşiqin yaxasını buraxmırdı.

*Gah gedək xana kimin,
Fala baxana kimin.
Fələk yaxam salmadı
Evim yıxana kimin.
Əridim, ah çəkməkdən
Ruhum çıxana kimin.*

Gənc xoyratçının yaşadığı ağır günlərdə ölüm kəlməsi heç vaxt ağılından, düşüncəsindən çıxmırdı. Aşağıdakı xoyratlar şairin iç dünyasını açıq şəkildə ifadə edir.

*İşləsin işdə tapsın,
Yay bitdi, qışda tapsın.
Mən ölsəm mənim tək
Məgər yar dişdə tapsın.*

*Apardılar eşimi,
Qəm buraxmır peşimi.⁹⁶
Qorxuram, düşüm ölüm
Qurd-quş yesin leşimi.*

Şairin vəsiyyətinə uyğun olaraq cənazəsi sevgilisinin qapısının önündən musiqi ilə götürüldü.

---

⁹⁶ Yaxamı

*İçənlərə içirdin,
Biçənlərə biçirdin.
Ölərsəm, cənazəmi
Yar qapsından keçirdin.*

Bitməyən bir sevgisi olan Kamalın duyğuları dördlük-
lərində, xoyratlarında açıq-aşkar bəlli olurdu. O, ürəyi tə-
miz bir insan idi və içini ölüm duyğusu bürümüşdü. Tez-
liklə öləcəyini hiss edirdi. Bir gün yazdığım bu xoyratı:

*Dostlar məni başarsa,
Yad elimdə çaşarsa.
Boyun əymərəm yara
İçərimdə yaşarsa.*

Özü üçün oxuduğumda mənə dedi ki, bu dördlük mə-
nim olsa idi, üçüncü və dördüncü misralarını belə ifadə
edərdim:

*Razıyam mən ölməyə!
Yar yerimə yaşarsa.*

Dostlarının sevimlisi olan Kamal sevgilisi üçün ürəyin-
də elə bir müqəddəs sevgi bəsləyirdi ki, sanki qəlbindən
xoyrat bulağı həyəcanla coşurdu. Amma təəssüf ki, bu mü-
qəddəs sevgi günəş görmədən öldü. Bu ilham mənbəyi qu-
rudu, bu istedadlı gənc ozanın ulduzu şeir dünyamızdan
axaraq Musalla qəbiristanlığında şəhid olaraq torpağa veril-
di. Sonsuzluq yollarında dönməz karvanlara qoşuldu.

ŞƏMSƏDDİN KUZƏÇİ

Araşdırmaçı, jurnalist, şair və yazıçı Şəmsəddin Kuzəçi 1965-ci ildə Kərkükdə doğulub. 1989-cu ildə Mosul Universitetindən məzun olduqdan sonra 5 il Kərkükdə lisey müəllimi işləyib (1992–1996). Kərkük Televiziyası və Bağdad türkmandilli radiosunda gənclik və idmanla bağlı verilişlər hazırlayıb (1992–1995). Əsərlərini Bağdadda dilimizdə nəşr edilən “Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarında yayımlayıb. 1995-ci ildə İraq rejimi tərəfindən həbs edilib. Üç ay Tkrıt cəzaçəkmə müəssisəsində qaldıqdan sonra azadlığa buraxılıb. 1996-cı ildə siyasi səbəblərdən İraqı tərk edərək Türkiyəyə köçüb.

1999–2003-cü illər arasında İraq–Türkman Cəbhəsi Türkiyə nümayəndəliyində Mətbuat və İnformasiya şöbə müdiri, 2005–2009-cu illərdə isə “Kərkük” qəzetinin Türkiyə nümayəndəsi və Türkmaneli TV-də müxbir, aparıcı, xəbər müdiri vəzifələrində çalışıb. 2008-ci ildə İraq Mətbuat

Tarixi ilə bağlı Qazi Universitetinin jurnalistika fakültəsinin radio TV kino ixtisasında “Osmanlıdan Günümüze İraqda Mətbuat Tarixi” mövzusunda magistr, 2010-cu ildə Hollandiya Lahey Universitetində “İraq televiziyaçıları” mövzusunda doktorluq işini müdafiə etmişdir. Hazırda “Kərkük” qəzeti Türkiyə nümayəndəliyində baş redaktor və Türkmənli Vəqfində mətbuat üzrə məsləhətçidir. Rəhbərlik etdiyi və üzvü olduğu qurumlar bunlardır:

- İraq Jurnalistlər Cəmiyyəti üzvü (İraq).
- Ərəb və Avrasiya Yazarlar Birliyi üzvü (İraq, Türkiyə, Azərbaycan).
- İLESAM üzvü (Ankara–Türkiyə).
- Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyi üzvü (Azərbaycan).
- İraq–Türkman Ədəbiyyatçılar Birliyi üzvü və Beynəlxalq Kordinator.
- Kərkük Mədəniyyət Dərnəyi Qurucusu və rəhbəri (Ankara, İraq).
- Dünya Jurnalistlər Federasiyası Qurucu üzvü (Baş katib).
- İraq–Türkman Jurnalistlər Cəmiyyəti Qurucusu və rəhbəri.

Türkiyə, türk dünyası və beynəlxalq fəaliyyətlərində, müxtəlif konqres, qurultay, konfrans və iclaslarda İraq türklərini layiqincə təmsil edir. 300-ə yaxın beynəlxalq xidmət, təşəkkürnamə, plaket, nişan və medal alıb. 2006-cı ildə İraq, Azərbaycan və Türkiyə ilə bağlı elmi və ədəbi işlərinə görə ona Azərbaycanda VEKTOR Beynəlxalq Elm Mərkəzi tərəfindən Fəxri Doktor adı verilmişdir.

İraq Yazıçılar Birliyinin üzvü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvüdür.

Əsərləri:

İraq, Türkiyə və Azərbaycanada nəşr etdirdiyi 40 əsərdən bəziləri:

Şəhid Şair Kamal Ömər Bəg (Kərkük, 1992), Tək günahım türk olmaqdır (Ankara, 2000), Kərkük Soyqırımları (Ankara, 2004), Türkmaneli Ədəbiyyatı (Ankara, 2005), Xoyratlarım (Azərbaycan, 2005), Kərkük şairləri 2 cilddə (Ankara, 2006 və 2007), İçimizdəki Kərkük (Ankara, 2009), İraq Mətbuat Tarixi (Ankara, 2009), Tələfər şairləri (Ankara, 2010), Solmayan Çobanyastığı (Ankara, 2010), Futbolçu Adil Abdulla (Kərkük, 2010), Kərkükün Möhtəşəm Səsi Əbdülvahid Kuzəçi (Kərkük–Ankara, 2012), Kərkük şairləri. İngilis dilində (Ankara, 2014), Biz günəş deyilik (Ankara, 2010), Novruz çiçəkləri (Ankara, 2015), Sarmaşiq duyğular (Ankara, 2017), Kərkükün milli şairi Məhməd İzzət Xəttat (Ankara, 2017 və Kərkük, 2018), Orta Şərqdə Türk Qətlialmları (İstanbul, 2017), Kərkük sevdalısı Qəzənfər Paşayev. (Kərkük, 2017 və Ankara, 2018), Kərkükdən səsləniş (Azərbaycan, 2018, Hidayət Arslan Beg (Ankara 2018), Kərkükdən Azərbaycan'a (Ankara 2018)...

BİZ

Biz,
Günəş
deyilik...
Günəşi
görməyə
gəlmişik,
ölməzdən
öncə...

GƏTİRMİŞƏM

Azərbaycanlı professor Qəzənfər Paşayeva

Kərkükün qalasından,
Öz türkman balasından,
Qırmızı lalasından,
Məhəbbət gətirmişəm.

Azərbaycan soyundan,
Oğuz, Bayat köyündən⁹⁷,
Dəclə, Fərat suyundan,
Dad, fəryad gətirmişəm.

Füzuli nəfəsindən,
Kərbəla havasından,
Kuzəçinin səsindən,
Yüz xoryat gətirmişəm.

Kərkük, Təbriz, Marağa,
Xudam, salma irağa,
Vətənim Qarabağa,
Mən övlad gətirmişəm.

---

⁹⁷ Köy - kənd

ETİRAF

Bilirdim:
İçimdə doğan
xoşbəxtlik,
Sənə qarşı
illər boyu
bəslədiyim
EŞQin
bəhəridir...

İNCƏ DUYĞULAR

Çiyinlərimdə
qiyamət qopur.
Kürəyimdə
savaşlar...
Qəlbimin döyüntüsü
gün keçdikcə yavaşlar...

HƏSSAS SUAL

İnsan
insanı
öldürə bilər.
Amma
insan
insana
can verə bilərmimi?..

BOŞ HƏYAT

Aldanma, insanoğlu!
Söyləmə:
“Həyat xoşdur...”
Əgər iman olmazsa,
həyatda hər şey boşdur...

BİZDƏN DEYİL

Günəşi
istəyən
dərindən yuxudan
oyanmalıdır...
Millətini
çiyinlərində daşıyan
hər çətinlikdə
dirənməlidir...
Çilələrə, acılara
qatlanmalıdır...
Qatlanmayan
bizdən deyil...

BAHARSAN

Günəşin rəngi,
saçının telləridir...
Bahar rüzgarı,
eşqinin ahəngidir...

Gözünün yaşı,
dənizin dalğalarıdır...
Ulduzun parlaqlığı
göz bəbəyinin işığıdır.
Sevgilim...
Səni nə qədər
anlatsam, inanmazsan.
Sən, baharsan, bahar!
Bahar içində
bahardan da gözəlsən!..

GÜNƏŞ SEVGİSİ

Bülbülə yazığım gəlir,
Qəfəsdə olur...
Balığa yazığım gəlir,
Dənizsiz ölür...
Yalnız
Günəşi sevirəm:
Günəşi sevən
nə qəfəsdə,
nə də dənizdə
yaşaya bilir...

BİZİM ELDƏ

Bizim eldə,
hər acıya dözmək gərəkdir.
Əlacını düşünmədən
acılara qatlanmaq gərəkdir...

Qatlanmayansa,
dar ağacını
düşünməlidir.
Bizim eldə,
bizim eldə...

EY AZADLIQ

Gözümdə
hər şeydən
bahalısan.
Yaşayarsan...
Yolundan
kimsə döndərə bilməz...
sınırları aşarsan...

ÖMÜR–GÜN YOLDAŞIMA

Bir həyat istəyirəm:
Sən, mən, Aybəniz!..
Adanın ortasında
evimiz,
ətrafında mavi dəniz...

Bir həyat istəyirəm:
Sən, mən, Aybəniz!..
Göy üzündə
parlaq ulduz,
azad kainatımız,
fırlanmayan dövrənımız.

Bir həyat istəyirəm:
Sən, mən, Aybəniz!..
Bir də gəldi
Yunis...
Damlalar oldu dəniz.
Biz artıq okeanıq.
Bir həyat istəyirəm.
Sən, mən, Aybəniz!..
Bir də Yunis...

SARMAŞIQ DUYGULAR

Hər an qəlbim parçalanır,
nə olduğunu bilmirəm.
Bir duyğu var içimdə,
eşqdirmi, sevdadımı,
tutqudurmu, bilmirəm?
Mələkdirmi, şeytandımı,
inmi-cinmi, bilmirəm?
Bir duyğu var içimdə,
məni əsir saxlayır
mələklər zindanında.
Sarmaşiq duyğular
məni edama aparır...

QISQANCLIQ

Qısqanlıq xəstəlikdir.
Məlhəmi
yoxdur yer üzündə...
İnsanları yox edər.
Qanım donur
damarda...

DƏYİŞMƏYƏN DUYĞU

Müxtəlif bayramlar keçdi;
Dəyişdi
üzlər, sözlər,
rənglər, məqsədlər...
Ağır günlər keçdi;
Dəyişdi
bağlar, bağçalar,
güllər, çiçəklər,
qağayılar, bülbüllər...
Müxtəlif mövsümlər keçdi;
Dəyişdi
qışlar, payızlar,
yaylar, yazlar,
sizlər, onlar,
içlər, çöllər...
Yalnız dəyişməyən
mənəm,
gözləyirəm...

ÖLMƏYƏN SEVDA

Anladığım
doğru sevda,
bildiyim
təmiz eşq
doğulduğum gündən bəri
içimdə yaşar...
və ölüncəyədək yaşar
Səninçün...

SEVGİ

İstərsən
ağlat məni,
İstərsən
güldür.
Sevdiyim,
məni
yurdumda öldür...

ŞƏMSƏDDİN TÜRKMANOĞLU

Şəmsəddin Türkmanoğlu 1952-ci ildə Bağdadda doğulub. Liseyi Kərkükdə başa vurduqdan sonra Bağdad İncəsənət Akademiyasının Teatr ixtisasına daxil olur. Hazırda müəllimlik peşəsini müvəffəqiyyətlə davam etdirir. Xalq ozanı və teatr xadimi olan Şəmsəddin Türkmanoğlu ədəbiyyat və sənətdə xoyratları ilə, xalq şeirləri ilə şöhrət qazanmışdır. Türkman folkloru ilə bağlı tədqiqatları nəticəsində cəmiyyətə yararlı və milli duyğuları əks etdirən tamaşalar ərsəyə gətirmişdir.

Yazdığı və oynadığı TV, radio və səhnə tamaşalarının bir çoxunun rejissorluğunu da etmişdir. Şeir və nəsr əsərlərini “Yurd” qəzeti, “Qardaşlıq” və “Birlik səsi” jurnallarında və yeni çap olunmağa başlayan “Kərkük” və “Türkmaneli” qəzetlərində dərc etdirir. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvüdür. 1997-ci ildə Kərkük Sənətçilər Birliyi Teatr şöbəsinin rəhbəri, 1992-ci ildə Savra İdman Komandası Teatr şöbəsinin məsul şəxsi, 1994-cü ildə isə İraq Xalq Şairləri –

Kərkük Komitəsinin rəhbəri vəzifələrində çalışmışdır. 4 dəfə Babil Festivalında iştirak edərək “Yaradıcı Sənətçi” nişanını qazanmışdır. 2001-ci ildə ən yaxşı dramaturq medalına layiq görülüb. 2005-ci ildə Millətçi Türkman Təşkilatının (MT) rəhbəri seçilib.

Əsərləri:

- “Çoban ilə ovçu”. Bağdad, 1990,
- “Arzu Qəmbər” mənzum pyesi. Kərkük, 2000,
- “Qoca Hünkar”. Kərkük, 2002,
- “Böyük varlığımız atalar sözü və məsəllərimiz”. Kərkük, 2003,
- “Dərdlərim”. Kərkük, 2005.

İSLAMIN BEŞ ƏRKANI

Cənnət istərsən əgər,
Düz yol tutasan məgər.
Allaha itaət et,
Hər şey sənə baş əyər.

Son dindir İslam dini
Qaldır göyə adını,
Sev müsəlman qardaşın
Könüldən sil sən kini.

İslamın beş ərkanı
Dinlər içində şanı.
Doğru yola çağırır,
Beş zamanda azanı.

Bir ərkanı–şəhadət
İslama edər dəvət.
Gavur müsəlman olar
Bundan başlar ibadət.

Digər ərkanı–həcdi,
Müsəlman ona acdı.
Varın varsa həcc eylə,
Sarığ başa tacdı.

Digər ərkanı–namaz,
Qılmayanı yaramaz.
Allahın qarşısında
Dua et, istə murad.

Ramazanda tut oruc,
Silinsin günahlar, suç.
O kimsə oruc olmaz
Allaha gedər güc.

Bir ərkanı var zəkat,
Budur doğru hərəkət.
Zəkat malı az etməz
Çox edər xeyir-bərəkət.

Zikr eylə, ver salavat,
Yaxınlaşır qiyamət.
Yoxsula üçü fərzdür
Oruc, namaz, şəhadət.

Yorğunluq boşa getməz,
Bu dünya belə bitməz.
Zənginə beşi fərzdır,
Allah yanında itməz.

Fərz olanı yapağın,
Yaradana tapağın.⁹⁸
Bu dünya üç günlükdür
Cənnətdə yer tapağın.

ŞƏHİD TOYU

Dəm gündə fədakarlıq, yurd istər hər insandan,
O yurda yurd demərik, suvarılmasa qandan.
Əgər qanın bahaysa, yurd da bahadır candan
Al silahın, vur öldür, hər an gözlə bu yurdu,
Tök qanın, qurtar yurdu, Tanrı bunu buyurdu.

Qurban getsən bu yurda, çaldırarıq toy-düyün,
Adın dillərdən düşməz, yadlar səni bucaq, künc.
Bil ki, budur dəyərin, gedərsən yurd uğrunca
Azadlıq, şadlıq budur, haqq yoludur doğruca.

Ölmədi, Şəhid getdi bu qəhrəman düyünü,
Xalq içində hər an anan, atan öyünür.
Cənnətdə görüşərik, hamı gözlər o günü
Köç etdin aramızdan məzarın nurla dolsun,
Kor olsun o düşməni, bir gün zavalın tapsın.

---

⁹⁸ İbadət etmək

İllərlə sən göz oldun dərə, təpəyə, dağa,
Yurdumuzun uğrunda qurban getdin torpağa.
Şan şərəfdir qəhrəman sarılmağın bayrağa,
Uca tanrı daş yağdır düşmənimiz başına
Yurdum qoru, dəyməsin torpağına daşına.

TÜRKMANELİ

Niyə soruşursan, haralıyam mən?
Yurdum Kərkükdü, buralıyam mən.
Gəl bölmə elimi, bölmə yüz yerə,
Könlümə dəymə, yaralıyam mən.

Dilindən düşməz haralı sözü,
Qapalı qalmasın açılsın gözü.
Kərkük bizimdi, biz də Kərkükün
Ona qurbandı, oğlanı, qızı.

Ey mənim gözəl millətim,
O qurban olduğum, gözəl Kərkükümüz var.
Bir də ki, o qadasın aldığım
Türkman elimiz var.

TÜRKMAN ELİMİZ

Əfəndi xalqım qoyular gözə,
Gözəl sözlərim mən deyim sizə.
Gəlin birlikdə düz yola qaçaq,
Mən sən demədən, tez çıxacaq üzə.

Həm canımız bir, həm qanımız bir,
Havamız, suyumuz, torpağımız bir,
Həm dilimiz bir, həm dinimiz bir,
Tanrı qarşısında imanımız bir.

Şiə, sünni yox, birdir dinimiz,
Müsəlmanıq biz, birdir yolumuz,
Azəri soyum, Osmanlı xoyum,
Bizi toplayıb, Türkman elimiz.

Kimi kənddəndi, kimi şəhərdən,
Heç fərqi yoxdu, olsam haradan.
Bir Vətənin biz övladlarıyıq,
Kökümüz birdir, dilimiz türkman.

ÜMİD KÖPRÜLÜ

Şair və yazıçı Ümid Köprülü 1962-ci ildə Kərkükün Altunkörpü qəsəbəsində doğulub. Orta təhsilini başa vurduqdan sonra Kərkük Ali Petrol İnstitutuna qəbul olub. İraq rejimi tərəfindən həbs edildiyinə görə təhsilini yarımçıq qoymalı olub. Azadlığa buraxıldıqdan sonra müxtəlif işlərdə çalışıb. 1995-ci ildə siyasi səbəblərə görə Türkiyəyə, daha sonra isə Finlandiyaya köçməli olub. Hazırda orada yaşayır.

Qardaşı Sadun Köprülünün yolu ilə mücadiləsini davam etdirən şairin ədəbiyyat və sənət sevgisi uşaqlıq yaşlarından başlamışdır. 1975-ci ildə yazdığı ilk şeirini Bağdad türkmandilli radiosunda yayımlanan “Ədəbi məktublar” verilişinə göndərib və bu veriliş sayəsində adını sənət aləminə tanıdıb. İlk şeirini 1978-ci ildə “Yurd” qəzetində dərc etdirib. Daha sonra isə türk və ərəb dilindəki əsərlərini “Qardaşlıq”, “Birlik səsi” jurnallarında, Türkiyənin müxtəlif mətbuat orqanlarında və İraq qəzetlərində yayımlayıb.

Şair və yazıçı Ümid Osman Köprülünün “Yeni Günə Çağırış” əsəri 1986-cı ildə Mədəniyyət İdarəsi tərəfindən nəşr olunmuşdur. 1988-ci ildə Türkman Mədəniyyət İdarə-

sinin təşkil etdiyi "Nəsimi" şeir müsabiqəsində dördüncü yeri qazanıb. İraq Ədəbiyyatçılar Birliyi və İraq Xalq Şairləri Birliyinin üzvüdür. Ümid Köprülü Türkiyədə olduğu illərdə bir müddət "Orta Şərq" qəzetində işləyib və İraq türkmanları ilə bağlı ardıcıl məqalələr yazıb. Hazırda "Türkman Şanı" jurnalının baş yazarıdır.

Əsərləri:

- "Yeni günə çağırış". Bağdad, 1986,
- "Daş inqilabına şeirlər". Bağdad, 1989.

SÜRGÜN QƏRİB

Qəriblik nədir bilməzdim, ayrı düşdüm ellərə,
Kərkükümdən sürüldüm, sürgün oldum çöllərə.
Bizim kimi qəribin soruşmazlar halını
Ağa ikən qula döndük, yaman olduq dillərə.
Bir zamanlar Kərkükün ağaları biz idik,
İndi bax, bu gözəl yurd tərkd edildi kimlərə?
Milliyətçiyəm deyənlər, üç ağaca asıldı
Analar saçın yoldu, birdən vurdu dizlərə.
Çox cəfaları çəkdik, hər yerdə ad buraxdıq,
Zindanlar belə şahid, nə olmadı bizlərə,
Təşkilat düşmənlərdən dost olmaz sizlərə
Millət yolu müqəddəs, onu hamı tutmalı,
Milliyyətçilik gərək oğlanlara, qızlara
Körpülü millət yolun tutub dönməz geriyə,
Öluncə bağlı qalar, əhd etdiyi sözlərə.

XOYRATLARINDAN

O yanar,
Kibrit vursan o yanar.
Kərkük əldən gedir
Bəsdə yuxu, oyan ər,
Qoyma yad haqqın yesin
Oy gözlərin, oyan, ər.

Yaxşı oxu,
Aç kitab yaxşı oxu.
Düşmən gözün oymaqçün
Ona bir dərs verməkçün,
Tarixdə şan qoymaqçün,
Nişan tut yaxşı oxu.

GÖZÜMDƏ SƏN, KÖNLÜMDƏ SƏN

Qız, xoş gəldin mənə qarşı,
Gözümdə sən, könlümdə sən.
Yetər nazın cana qarşı
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Könlüm yadlar canan deyə,
Saçın qoxlar, oyan, deyə,
Al canımı qurban deyə,
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Səni andım dillər ilə,
Çox qoxladım güllər ilə,
Bağa gedən yollar ilə
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Çox sevərəm yar can ilə,
Qul olarsam fərman ilə
And vermişəm Quran ilə,
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Sevməzisen öldür məni,
Yetər dərdlə soldur məni.
Çox ağlatdın, güldür məni,
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Bağ-bağçada sünbül ilə,
Yeni açan tək gül ilə,
Səhər ötən bülbül ilə,
Gözümdə sən könlümdə sən.

Qız, gülməyən könlümü aç,
Bülbül kimi gülə möhtac
Düşdüm xəstə, sənsən əlac,
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Könül taxtında sən xaqan,
Sevgi olub qəlbə axan.
Ayrılısam eşqin yandıran
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Dağlar bilsin, daşlar bilsin,
İnci, sədəf dişlər bilsin.
Səhər vaxtı quşlar bilsin,
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Qaranlıqda sənsən günəş,
Qış soyuqda sənsən atəş.
Yalnızlıqda könlümə eş⁹⁹
Gözümdə sən, könlümdə sən.

Göy üzündə gün ah bilir,
Səhərlərdə ah-vah bilir.
Sən mənimsən Allah bilir,
Gözümdə sən, könlümdə sən.

---

⁹⁹ eş – həmdəm, yar

YILMAZ İZZƏDDİN ABDİ BAYATLI

Yılmaz İzzəddin Abdî Bayatlı 1954-cü ildə Kərkükün Bəylər məhəlləsində doğulub. Elektrik ixtisası üzrə sənaye liseyinin bitirib. Daha sonra Kərkük Petrol şirkətində texnik olaraq işləməyə başlayıb. Görkəmli İraq-Türkman şairlərindən olan İzzəddin Abdî Bayatlının oğlu olan Yılmaz atasının dəstəyi və köməyi ilə ədəbi istedadını inkişaf etdirib.

Şair Yılmaz heca vəznində yazdığı şeirləri ilə türkman xalqı arasında milli şair olaraq şöhrət qazanmışdır. 1976-cı ildən bəri türkman ədəbiyyat və sənət dünyasında tanınan şairin xəttatlıq və rəsm sənətinə böyük marağı var. Şeirlərini əvvəlcə “Yurd” qəzeti və “Qardaşlıq” jurnalında, daha sonra “Türkmaneli” və Səddam rejimindən sonra yayımlanan türkdilli mətbuat orqanlarında dərc etdirmişdir. Hazırda Kərkükdə yaşayır.

İraq Ədəbiyyatçılar Birliyinin üzvü və “İşıq”-Türkman Ədəbiyyatçılar qrupunun qurucularından biridir.

KƏRKÜK VƏ BİR DAMLA YAŞ

Züflər oldu ağ, Kərkük,
Canla doldu dağ, Kərkük.
Qarşında diz çökmüşük
Dərdimiz sayaq, Kərkük.

Qəhrindən xəstələndik,
Qalmamışığ sağ, Kərkük.
Sarı çayırtkə yedi
Viran oldu bağ, Kərkük.

Hər gələn səni biçdi,
Əlində oraq, Kərkük.
Biz isə baxıb qaldıq
Tikmişik dodaq, Kərkük.

Otuz beş il itirdik,
Qoy səni tapaq, Kərkük.
Yığ, topla övladını
Gəl qol-qucaq ol, Kərkük.

Hamı altun istəyir
Biz isə torpaq, Kərkük.
“Gurgur Baba” get soruş,
Kimdi fitil, yağ, Kərkük.

Korya çinicilər
Hə beqlər qalaq, Kərkük.

Tisinnən Həmzəli
Onlara soraq Kərkük.

Şaturlu İmam Abbas
Yoxsa da tapaq, Kərkük.
Sarayda daş-dəyirman
Necə unudaq, Kərkük?

Çutqəhvə qəhvəçilər
Bir-bir yadlayaq, Kərkük.
Hanı o sultan sakı,
Hanı o ocaq, Kərkük?

Biz özümüz yerliyə
Olmuşuq qonaq, Kərkük.
Qalxsın Mustafa Raqib
Ölmüyüb sayaq, Kərkük.

Qalxsın o Ömər Əli
Fələstin quraq, Kərkük.
Qalxsın zaim Abdulla
Həm Necdət Koçaq, Kərkük.

Qalxsın Atayadan Avcı,
Olsunlar dayaq, Kərkük.
Qalxsın Adildən Rza
Qan olsun bulaq, Kərkük.

Sənə xor baxan gözlər
Gözlərin oyaq, Kərkük.

Əlli doqquz tarixin
Yengidən yazaq, Kərkük.

Üç milyon yarım Türkman
Biz kimini duyaq, Kərkük?
Biz oğuz övladıyıq
Birimiz bir dağ, Kərkük.

Br əl, bir qəlb, bir fikir,
Düşməyə olaq, Kərkük.
Gərək altı ulduza
Yeddinci qoyaq, Kərkük.

EY, İRAQ

Nələr gəldi başına,
Nələr çəkdin, ey İraq?
Haşa yaxşılarından
Qalan hamısı nifaq.

Ətini qarışqalar
Yapıb yedi qoraq
Hamı sənə düşməndi,
Hamı gözün dikib zak.

Sanki ceyran ovudu
Hər ovçu qurdu fak¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Tələ

Nələr gəldi başına,
Nələr çəkdi, ey İraq?

Tökülən təmiz qanlar
İndi də yerdə sıcaq
Budur yeni hürriyyət
Boşmudur yeni şafəq?

Biz üç milyon yarımıq
Yox yeddi yüz minə fərq.
Getsin özün tox etsin
Bizə göndərən yarpaq.

Bu yurd mərdlər yurdu
Bu torpaq da mərd torpaq
Oyanın, ey türkmanlar,
Bəs deyil bunca yatmaq?

Budur yadlar əlində
Qalıb nənəniz, İraq.

SEÇKİ

Gəl, qatıl bu seçimə,
Ey türkman bacı-qardaş,
Varlığın isbat eylə,
Qoy düşmən qalsın çaş.
Seçim hissə qarmaqdı
Qalx, silkələn, sən də al.
Gurgur baba çağırır,

Mənim kimi ol atəş
Gəl, qatıl, bu seçimə
Ey türkman bacı-qardaş.
Biz bu yurd övladıyıq
Şahiddir torpaqla daş.
Tarixin bilməyənini
O kölgədə get, dolaş,
Tarix boyu qan verdik,
Tarix boyu tökdük yaş,
O mərd boyunlar getdi
Türkman uğrunda peşkəş,
Gəl, qatıl bu seçimə,
Ey türkman bacı-qardaş.
Deməyin haqqım yoxdu
Haqq qazanılmaz bələş.
Qalx, söylə, mən türkmanam,
Bu gözəl dildə səslən
Bəslə türkman südüylə
Övladın olsun haraş,
Türkman sülh millətidir
Nə qan sevər, nə savaş,
Biz bahar mövsümüyük
Nə yaz, payız, nə də qış,
Aldanma bu buluda
Ardınca çıxar günəş
Gəl, qatıl, bu seçimə,
Ey türkman bacı-qardaş.
Bu seçim son nəfəsdini
Nəfəsin alma yavaşı,
Başla, gəz küçə-küçə

Qapı-qapı dur dolaş,
Uca türkman milləti
Liderlər ardınca qaç
Gəl, qatıl, bu seçimə,
Ey türkman bacı-qardaş,
Üç milyon yarım türkman
Nə gözəl saydır, nə xoş,
Kim bizi az sayarsa
Həm özü, həm sözü boş.
Çoxdan demişlər, demə
Özünən düşən sərxoş
Varlığın isbat eylə,
Qoy düşmənin qalsın çaş.
Türkmanın nişanı var,
Zubun camadanlı baş
Gəl, qatıl, bu seçimə,
Ey türkman bacı-qardaş.

QAZANDIQ ŞƏRƏF BİZLƏR

Qazanmadıq seçimi
Qazandıq şərəf bizlər.
Nə düşməyə baş əydik,
Nə yada çökdük dizlər.
Nə olduq qarğadan biz
Nə qala şiş, nə qazlar,
Qazanmadıq seçimi
Qazandıq şərəf bizlər.
Bu seçimdə bilindi
Kim əyridi, kim düzlər

Min oyunlar oynandı,
Qazanmadıq seçimi
Qazandıq şərəf bizlər.
Kimlər tökdü qanımız
Tisin, Tələfər, Tuzlar
Tələfərçün yaş tökər,
Türkmandakı mərd gözlər.
Qara bulud ha keçər
Ardınca var ayazlar,
Qazanmadıq seçimi
Qazandıq şərəf bizlər.
Girmədik Fəllucəyə
Aparmadıq çiy sözlər
Nə çiyinlər tapdıq,
Nə bir gün sildik mezlər
Həya bir tək damladı
Bunu bilməz üzsüzlər.
Yəhudi südü içən
Halayda sürər nazlar
Valla, məhşərdə bir-bir
Qara olur o üzlər,
Qazanmadıq seçimi
Qazandıq şərəf bizlər.

**Kitabın işıq üzü görməsində maddi-mənəvi dəstəyə görə
Milli Məclisin Mədəniyyət Komitəsinin sədri
Prof.Dr. QƏNİRƏ PAŞAYEVAYA
iraqlı soydaşlarımız adından minnətdarlığımızı
bildiririk.**

*Qəzənfər Paşayevin 80 illik yubileyində.
Soldan: Şəmsəddin Kuzəçi, Qəzənfər Paşayev. Bakı, 2017.*

Soldan: Qəzənfər Paşayev, Qənirə Paşayeva, Şəmsəddin Kuzəçi.

*Soldan: Əbdüllətif Bəndəroğlu, Bəxtiyar Vahabzadə,
Ayaz Vəfalı, Qəzənfər Paşayev. Bakı, 2005.*

Soldan: Şəmsəddin Kuzəçi, Qəzənfər Paşayev, İsa Həbibbəyli. Bakı, 2017.

Soldan: Anar, Nəsrin Ərbil, Qəzənfər Paşayev, Ayaz Vəfalı. Bakı, 2010.

Soldan: Mustafa Ziya, Sabir Rüstəmxanlı, Murad və Qəzənfər Paşayevlər, Şəmsəddin Kuzəçi. Bakı, 2017.

*Soldan: Yaşar Qarayev, Arəstə Paşayeva, Nəsrin Ərbil,
Qəzənfər Paşayev. Bakı, 2010.*

*Soldan: Cəlal Polad, Nicat Kövsəroğlu, Məhəmməd Mehdi Bayat, Əta Tərzibaşı, Qəzənfər
Paşayev, Mövlud Taha Qayaçı, Mehmet Riza Tisinli. Kərkük. Əta bəyin həyatı. 14.05.2010.*

Soldan: Mehməd Mərdan, Qəzənfər Paşayev, Məhəmməd Mehdi Bayat, Çoban Xıdır. Kayseri, Türkiyə.

“Ədəbiyyat qəzeti” redaksiyasında. Soldan: Şəmsəddin Kuzəçi, Azər Turan, Mustafa Ziya, Qəzənfər Paşayev, Nicat Kövsəroğlu.

Sağdan: Fövzü Əkrəm, Qəzənfər Paşayev... Bakı, 31.03.2012.

OXUDUNUZ

POETİK PASPORT

(Q.PAŞAYEVA, <i>MM Mədəniyyət Komitəsinin sədri</i>)	5
ÖN SÖZ	11
AYDIN KƏRKÜK	20
AYXAN RƏŞİD ORANKAY	25
CASİM BABAOĞLU	29
CƏLAL POLAD	33
CƏMİL ŞEXO.	39
CUMHUR KƏRKÜKLÜ	49
ÇİNGİZ BAYRAQDAR	53
ÇOBAN XIDIR ULUXAN	68
DAVUD QABAĞ	73
ƏBDÜLƏZİZ SƏMİN BAYATLI	79
ƏBDÜLHÜSEYN NƏCCAROĞLU	87
ƏHMƏD MƏHMƏD KƏRKÜKLÜ	90
ƏBDÜLLƏTİF BƏNDƏROĞLU	96
ƏBDÜLQADİR İZZƏT DABBAĞOĞLU	113
ƏDNAN QƏSSABOĞLU	117
ƏLİ YAĞMUROĞLU	124
FARUQ FAİQ KÖPRÜLÜ	131
FƏLƏKOĞLU	138
FİRDÖVS KƏRKÜKLÜ	144
FƏXRİ CƏLAL	148
FÖVZİ ƏKRƏM TƏRZİOĞLU	151
GÜLZAR BAYATLI	159
HANI SAHİB	165
HAZİM ŞÜKÜR DAQUQLU	172
HƏMZƏ HAMAMÇIOĞLU	177
HÜSEYN ƏLİ MÜBARƏK	182
İHSAN KİTABÇIOĞLU	185
KAMAL BAYATLI	190
KAMAL MUSTAFA DAQUQLU	199
QƏNİM RƏŞAD MUXTAROĞLU	203

MƏHƏMMƏD MƏRDAN	207
MEHMƏD ÖMƏR QAZANÇI	212
MƏTİN ABDULLA KƏRKÜKLÜ	227
MİKDAT HAVDİOĞLU	235
MUSTAFA ZİYA	246
MÜNƏVVƏR MOLLA HASSUN	258
NƏSRİN ƏRBİL	266
NÖVRƏS RƏŞİD DAQUQLU	281
NİHAD ELXANLI	285
NÜSRƏT MƏRDAN	292
ORXAN HƏSƏN HÜSEYN	302
ÖMƏR SABİR TÜRKMANOĞLU	307
PAKİZƏ SÜLEYMAN	311
QARA VAHAB.....	315
QƏDRİYYƏ ZİYA	323
RƏMZİ ÇAVUŞ	329
RƏMZİYYƏ MEYYAS	336
RƏŞİD BOSTANÇI	340
SİNAN SƏİD	348
RÜŞDÜ RƏŞAD MUXTAROĞLU	353
RZA ÇOLAQOĞLU.....	358
SABAH ZEYNALABDİN TUZLU	364
SADUN KÖPRÜLÜ	368
SALAH NÖVRƏS	373
SƏKİNƏ MEHDİ QAZANÇIQIZI.....	382
SƏTTAR KÖRPÜLÜ	386
SƏYİD MƏHMƏD BAYRAMOĞLU	399
ŞAHİN DAYIQƏDİR.....	402
ŞƏHİD ŞAİR KAMAL ÖMƏR BEG	411
ŞƏMSƏDDİN KUZƏÇİ	418
ŞƏMSƏDDİN TÜRKMANOĞLU	429
ÜMİD KÖPRÜLÜ	435
YILMAZ İZZƏDDİN ABDİ BAYATLI.....	440

Texniki redaktor: Cäsarät Qasımov

Dizaynerlər: Kamran Məcıdov,
Yadigar Bağırova

Korrektor: Fərqanə Qafarova

Çapa imzalanmışdır: 19.11.2021
Formatı: 70x100 1/16. Həcmi 29
Sifariş:148. Tiraj 1000

mətbəəsində çap olunmuşdur